మనుస్మృతి

(మానవ ధర్మశాస్త్రం)

మనుస్మృతి

(మానవ ధర్మశాస్త్రం)

విషయసూచిక

అధ్యాయం 1

మనుమేకాగ్రమాసీనమభిగమ్య మహర్షయః ।
ప్రతిపూజ్య యథాన్యాయమిదం వచనమబ్రువన్ ॥ 1:1॥

భగవన్ సర్వవర్ణానాం యథావదనుపూర్వశః ।
అంతరప్రభవానాం చ ధర్మాన్నో వక్తుమర్హసి ॥ 1:2॥

త్వమేకో హ్యస్య సర్వస్య విధానస్య స్వయంభువః ।
అచింత్యస్యాప్రమేయస్య కార్యతత్త్వార్థవిత్ప్రభో ॥ 1:3॥

స తైః పృష్టస్తథా సమ్యగమితోజా మహాత్మభిః ।
ప్రత్యువాచార్చ్య తాన్ సర్వాన్ మహర్షీంశ్రూయతామితి ॥ 1:4॥

ఆసీదిదం తమోభూతమప్రజ్ఞాతమలక్షణం ।
అప్రతర్క్యమవిజ్ఞేయం ప్రసుప్తమివ సర్వతః ॥ 1:5॥

తతః స్వయంభూర్భగవానవ్యక్తో వ్యంజయన్నిదం ।
మహాభూతాది వృత్తోజాః ప్రాదురాసీత్తమోనుదః ॥ 1:6॥

యోఽసావతీంద్రియగ్రాహ్యః సూక్ష్మోఽవ్యక్తః సనాతనః ।
సర్వభూతమయోఽచింత్యః స ఏవ (స ఏష) స్వయముద్బభౌ ॥ 1:7॥

సోఽభిధ్యాయ శరీరాత్స్వాత్సిసృక్షుర్వివిధాః ప్రజాః ।
అప ఏవ ససర్జాదౌ తాసు వీర్యమవాసృజత్ ॥ 1:8॥

తదండమభవద్ధైమం సహస్రాంశుసమప్రభం ।
తస్మింజజ్ఞే స్వయం బ్రహ్మా సర్వలోకపితామహః ॥ 1:9॥

ఆపో నారా ఇతి ప్రోక్తా ఆపో వై నరసూనవః ।
తా యదస్యాయనం పూర్వం తేన నారాయణః స్మృతః ॥ 1:10॥

యత్తత్కారణమవ్యక్తం నిత్యం సదసదాత్మకం ।
తద్విసృష్టః స పురుషో లోకే బ్రహ్మేతి కీర్త్యతే ॥ 1:11॥

తస్మిన్నండే స భగవానుషిత్వా పరివత్సరం ।
స్వయమేవాత్మనో ధ్యానాత్తదండమకరోద్ద్విధా ॥ 1:12॥

తాభ్యాం స శకలాభ్యాం చ దివం భూమిం చ నిర్మమే ।
మధ్యే వ్యోమ దిశశ్చాష్టావపాం స్థానం చ శాశ్వతం ॥ 1:13॥

ఉద్బబర్హాత్మనశ్చైవ మనః సదసదాత్మకం ।
మనసశ్చాప్యహంకారమభిమంతారమీశ్వరం ॥ 1:14॥

మహాంతమేవ చాత్మానం సర్వాణి త్రిగుణాని చ |
విషయాణాం గ్రహీతౄణి శనైః పంచైంద్రియాణి చ ‖ 1:15‖

తేషాం త్వవయవాన్ సూక్ష్మాన్ షణ్ణామప్యమితౌజసాం |
సంనివేశ్యాత్మమాత్రాసు సర్వభూతాని నిర్మమే ‖ 1:16‖

యన్ మూర్త్యవయవాః సూక్ష్మాస్తానీమాన్యాశ్రయంతి షట్ |
తస్మాచ్ఛరీరమిత్యాహుస్తస్య మూర్తిం మనీషిణః ‖ 1:17‖

తదావిశంతి భూతాని మహాంతి సహ కర్మభిః |
మనశ్చావయవైః సూక్ష్మైః సర్వభూతకృదవ్యయం ‖ 1:18‖

తేషామిదం తు సప్తానాం పురుషాణాం మహౌజసాం |
సూక్ష్మాభ్యో మూర్తిమాత్రాభ్యః సంభవత్యవ్యయాద్వ్యయం ‖ 1:19‖

ఆద్యాద్యస్య గుణం త్వేషామవాప్నోతి పరః పరః |
యో యో యావతిథశ్చైషాం స స తావద్గుణః స్మృతః ‖ 1:20‖

సర్వేషాం తు స నామాని కర్మాణి చ పృథక్పృథక్ |
వేదశబ్దేభ్య ఏవాదౌ పృథక్సంస్థాశ్చ నిర్మమే ‖ 1:21‖

కర్మాత్మనాం చ దేవానాం సోఽసృజత్ప్రాణినాం ప్రభుః |
సాధ్యానాం చ గణం సూక్ష్మం యజ్ఞం చైవ సనాతనం ‖ 1:22‖

అగ్నివాయురవిభ్యస్తు త్రయం బ్రహ్మ సనాతనం |
దుదోహ యజ్ఞసిద్ధ్యర్థం ఋచ్|యజుస్|సామలక్షణం ‖ 1:23‖

కాలం కాలవిభక్తీశ్చ నక్షత్రాణి గ్రహాంస్తథా |
సరితః సాగరాన్ శైలాన్ సమాని విషమాని చ ‖ 1:24‖

తపో వాచం రతిం చైవ కామం చ క్రోధమేవ చ |
సృష్టిం ససర్జ చైవైమాం స్రష్టుమిచ్ఛన్నిమాః ప్రజాః ‖ 1:25‖

కర్మణాం చ వివేకార్థం ధర్మాధర్మౌ వ్యవేచయత్ | వివేకాయ
ద్వంద్వైరయోజయచ్చైమాః సుఖదుఃఖాదిభిః ప్రజాః ‖ 1:26‖

అణ్వ్యో మాత్రా వినాశిన్యో దశార్ధానాం తు యాః స్మృతాః |
తాభిః సార్ధమిదం సర్వం సంభవత్యనుపూర్వశః ‖ 1:27‖

యం తు కర్మణి యస్మిన్ స న్యయుంక్త ప్రథమం ప్రభుః |
స తదేవ స్వయం భేజే సృజ్యమానః పునః పునః ‖ 1:28‖

హింస్రాహింస్రే మృదుక్రూరే ధర్మాధర్మావృతానృతే |
యద్యస్య సోఽదధాత్సర్గే తత్తస్య స్వయమావిశత్ ‖ 1:29‖

యథర్తులింగాన్యర్తవః స్వయమేవర్తుపర్యయే |
స్వాని స్వాన్యభిపద్యంతే తథా కర్మాణి దేహినః ‖ 1:30‖

లోకానాం తు వివృద్ధ్యర్థం ముఖబాహూరుపాదతః ।
బ్రాహ్మణం క్షత్రియం వైశ్యం శూద్రం చ నిరవర్తయత్ ॥ 1:31॥

ద్విధా కృత్వాఽత్మనో దేహమర్ధేన పురుషోఽభవత్ ।
అర్ధేన నారీ తస్యాం స విరాజమసృజత్ప్రభుః ॥ 1:32॥

తపస్తప్త్వాఽసృజద్యం తు స స్వయం పురుషో విరాట్ ।
తం మాం విత్తాస్య సర్వస్య స్రష్టారం ద్విజసత్తమాః ॥ 1:33॥

అహం ప్రజాః సిసృక్షుస్తు తపస్తప్త్వా సుదుశ్చరం ।
పతీన్ ప్రజానామసృజం మహర్షీనాదితో దశ ॥ 1:34॥

మరీచిమత్ర్యంగిరసౌ పులస్త్యం పులహం క్రతుం ।
ప్రచేతసం వసిష్ఠం చ భృగుం నారదమేవ చ ॥ 1:35॥

ఏతే మనూంస్తు సప్తాన్ యానసృజన్ భూరితేజసః ।
దేవాన్ దేవనికాయాంశ్చ మహర్షీంశ్చామితోజసః ॥ 1:36॥

యక్షరక్షః పిశాచాంశ్చ గంధర్వాప్సరసోఽసురాన్ ।
నాగాన్ సర్పాన్ సుపర్ణాంశ్చ పిత్ౄణాంశ్చ (పితౄణాం) పృథగ్గణం ॥ 1:37॥

విద్యుతోఽశనిమేఘాంశ్చ రోహితైంద్రధనూంషి చ ।
ఉల్కానిర్ఘాతకేతూంశ్చ జ్యోతీంష్యుచ్చావచాని చ ॥ 1:38॥

కిన్నరాన్ వానరాన్ మత్స్యాన్ వివిధాంశ్చ విహంగమాన్ ।
పశూన్ మృగాన్ మనుష్యాంశ్చ వ్యాలాంశ్చోభయతోదతః ॥ 1:39॥

కృమికీటపతంగాంశ్చ యూకామక్షికమత్కుణం ।
సర్వం చ దంశమశకం స్థావరం చ పృథగ్విధం ॥ 1:40॥

ఏవమేతైరిదం సర్వం మన్నియోగాన్ మహాత్మభిః ।
యథాకర్మ తపోయోగాత్సృష్టం స్థావరజంగమం ॥ 1:41॥

యేషాం తు యాదృశం కర్మ భూతానామిహ కీర్తితం ।
తత్తథా వోఽభిధాస్యామి క్రమయోగం చ జన్మని ॥ 1:42॥

పశవశ్చ మృగాశ్చైవ వ్యాలాశ్చోభయతోదతః ।
రక్షాంసి చ పిశాచాశ్చ మనుష్యాశ్చ (మనుషాశ్చ) జరాయుజాః ॥ 1:43॥

అండజాః పక్షిణః సర్పా నక్రా మత్స్యాశ్చ కచ్ఛపాః ।
యాని చైవం।ప్రకారాణి స్థలజాన్యౌదకాని చ ॥ 1:44॥

స్వేదజం దంశమశకం యూకామక్షికమత్కుణం ।
ఊష్మణశ్చోపజాయంతే యచ్చాన్యత్కిం చిదీదృశం ॥ 1:45॥

ఉద్భిజ్జాః స్థావరాః సర్వే బీజకాండప్రరోహిణః ।
ఓషధ్యః ఫలపాకాంతా బహుపుష్పఫలోపగాః ॥ 1:46॥

అపుష్పాః ఫలవంతో యే తే వనస్పతయః స్మృతాః ।
పుష్పిణః ఫలినశ్చైవ వృక్షాస్తూభయతః స్మృతాః ॥ 1:47॥

గుచ్ఛగుల్మం తు వివిధం తథైవ తృణజాతయః ।
బీజకాండరుహాణ్యేవ ప్రతానా వల్ల్య ఏవ చ ॥ 1:48॥

తమసా బహురూపేణ వేష్టితాః కర్మహేతునా ।
అంతస్సంజ్ఞా భవంత్యేతే సుఖదుఃఖసమన్వితాః ॥ 1:49॥

ఏతదంతాస్తు గతయో బ్రహ్మాద్యాః సముదాహృతాః ।
ఘోరేఽస్మిన్ భూతసంసారే నిత్యం సతతయాయిని ॥ 1:50॥

ఏవం సర్వం స సృష్ట్వేదం మాం చాచింత్యపరాక్రమః ।
ఆత్మన్యంతర్దధే భూయః కాలం కాలేన పీడయన్ ॥ 1:51॥

యదా స దేవో జాగర్తి తదేవం చేష్టతే జగత్ ।
యదా స్వపితి శాంతాత్మా తదా సర్వం నిమీలతి ॥ 1:52॥

తస్మిన్ స్వపితి (స్వపతి) తు స్వస్థే కర్మాత్మానః శరీరిణః ।
స్వకర్మభ్యో నివర్తంతే మనశ్చ గ్లానిమృచ్ఛతి ॥ 1:53॥

యుగపత్తు ప్రలీయంతే యదా తస్మిన్ మహాత్మని ।
తదాఽయం సర్వభూతాత్మా సుఖం స్వపితి నిర్వృతః ॥ 1:54॥

తమోఽయం తు సమాశ్రిత్య చిరం తిష్ఠతి సైంద్రియః ।
న చ స్వం కురుతే కర్మ తదోత్క్రామతి మూర్తితః ॥ 1:55॥

యదాఽణుమాత్రికో భూత్వా బీజం స్థాణు చరిష్ణు చ ।
సమావిశతి సంసృష్టస్తదా మూర్తిం విముంచతి ॥ 1:56॥

ఏవం స జాగ్రత్స్వప్నాభ్యామిదం సర్వం చరాచరం ।
సంజీవయతి చాజస్రం ప్రమాపయతి చావ్యయః ॥ 1:57॥

ఇదం శాస్త్రం తు కృత్వాఽసౌ మామేవ స్వయమాదితః ।
విధివద్గ్రాహయామాస మరీచ్యాదీంస్త్వహం మునీన్ ॥ 1:58॥

ఏతద్వోఽయం భృగుః శాస్త్రం శ్రావయిష్యత్యశేషతః ।
ఏతధి మత్తోఽధిజగే సర్వమేషోఽఖిలం మునిః ॥ 1:59॥

తతస్తథా స తేనోక్తో మహర్షిమనునా భృగుః ।
తానబ్రవీదృషీన్ సర్వాన్ ప్రీతాత్మా శ్రూయతామితి ॥ 1:60॥

స్వాయంభువస్యాస్య మనోః షడ్వంశ్యా మనవోఽపరే ।
సృష్టవంతః ప్రజాః స్వాః స్వా మహాత్మానో మహౌజసః ॥ 1:61॥

స్వారోచిషశ్చోత్తమశ్చ తామసో రైవతస్తథా ।
చాక్షుషశ్చ మహాతేజా వివస్వత్సుత ఏవ చ ॥ 1:62॥

స్వాయంభువాద్యాః సప్తైతే మనవో భూరితేజసః ।
స్వే స్వేఽన్తరే సర్వమిదముత్పాద్యాపుశ్చరాచరం ॥ 1:63॥

నిమేషా దశ చాష్టౌ చ కాష్ఠా త్రింశత్తు తాః కలా ।
త్రింశత్కలా ముహూర్తః స్యాదహోరాత్రం తు తావతః ॥ 1:64॥

అహోరాత్రే విభజతే సూర్యో మానుషదైవికే ।
రాత్రిః స్వప్నాయ భూతానాం చేష్టాయై కర్మణామహః ॥ 1:65॥

పిత్ర్యే రాత్ర్యహనీ మాసః ప్రవిభాగస్తు పక్షయోః ।
కర్మచేష్టాస్వహః కృష్ణః శుక్లః స్వప్నాయ శర్వరీ ॥ 1:66॥

దైవే రాత్ర్యహనీ వర్షం ప్రవిభాగస్తయోః పునః ।
అహస్తత్రోదగయనం రాత్రిః స్యాద్దక్షిణాయనం ॥ 1:67॥

బ్రాహ్మస్య తు క్షపాహస్య యత్ప్రమాణం సమాసతః ।
ఏకైకశో యుగానాం తు క్రమశస్తన్నిబోధత ॥ 1:68॥

చత్వార్యాహుః సహస్రాణి వర్షాణాం తత్కృతం యుగం ।
తస్య తావత్శతీ సంధ్యా సంధ్యాంశశ్చ తథావిధః ॥ 1:69॥

ఇతరేషు ససంధ్యేషు ససంధ్యాంశేషు చ త్రిషు ।
ఏకాపాయేన వర్తంతే సహస్రాణి శతాని చ ॥ 1:70॥

యదేతత్పరిసంఖ్యాతమాదావేవ చతుర్యుగం ।
ఏతద్ద్వాదశసాహస్రం దేవానాం యుగముచ్యతే ॥ 1:71॥

దైవికానాం యుగానాం తు సహస్రం పరిసంఖ్యయా ।
బ్రాహ్మమేకమహర్జ్ఞేయం తావతీం రాత్రిమేవ చ (తావతీ రాత్రిరేవ చ)॥ 1:72॥

తద్వై యుగసహస్రాంతం బ్రాహ్మం పుణ్యమహర్విదుః ।
రాత్రిం చ తావతీమేవ తేఽహోరాత్రవిదో జనాః ॥ 1:73॥

తస్య సోఽహర్నిశస్యాంతే ప్రసుప్తః ప్రతిబుధ్యతే ।
ప్రతిబుద్ధశ్చ సృజతి మనః సదసదాత్మకం ॥ 1:74॥

మనః సృష్టిం వికురుతే చోద్యమానం సిసృక్షయా ।
ఆకాశం జాయతే తస్మాత్తస్య శబ్దం గుణం విదుః ॥ 1:75॥

ఆకాశాత్తు వికుర్వాణాత్సర్వగంధవహః శుచిః ।
బలవాంజాయతే వాయుః స వై స్పర్శగుణో మతః ॥ 1:76॥

వాయోరపి వికుర్వాణాద్విరోచిష్ణు తమోనుదం ।
జ్యోతిరుత్పద్యతే భాస్వత్తద్రూపగుణముచ్యతే ॥ 1:77॥

జ్యోతిషశ్చ వికుర్వాణాదాపో రసగుణాః స్మృతాః ।
అద్భ్యో గంధగుణా భూమిరిత్యేషా సృష్టిరాదితః ॥ 1:78॥

యద్ప్రాగ్ద్వాదశసాహస్రముదితం దైవికం యుగం ।
తదేకసప్తతిగుణం మన్వంతరమిహోచ్యతే ॥ 1:79॥

మన్వంతరాణ్యసంఖ్యాని సర్గః సంహార ఏవ చ ।
క్రీడన్నివైతత్కురుతే పరమేష్ఠీ పునః పునః ॥ 1:80॥

చతుష్పాత్సకలో ధర్మః సత్యం చైవ కృతే యుగే ।
నాధర్మేణాగమః కశ్చిన్ మనుష్యాన్ ప్రతి వర్తతే (ఉపవర్తతే) ॥ 1:81॥

ఇతరేష్వాగమాద్ధర్మః పాదశస్త్వవరోపితః ।
చౌరికానృతమాయాభిర్ధర్మశ్చాపైతి పాదశః ॥ 1:82॥

అరోగాః సర్వసిద్ధార్థాశ్చతుర్వర్షశతాయుషః ।
కృతే త్రేతాదిషు హ్యేషామాయుర్హ్రసతి (వయో హ్రసతి) పాదశః ॥ 1:83॥

వేదోక్తమాయుర్మర్త్యానామాశిషశ్చైవ కర్మణాం ।
ఫలంత్యనుయుగం లోకే ప్రభావశ్చ శరీరిణాం ॥ 1:84॥

అన్యే కృతయుగే ధర్మాస్త్రేతాయాం ద్వాపరేఽపరే ।
అన్యే కలియుగే నృణాం యుగహ్రాసానురూపతః ॥ 1:85॥

తపః పరం కృతయుగే త్రేతాయాం జ్ఞానముచ్యతే ।
ద్వాపరే యజ్ఞమేవాహుర్దానమేకం కలౌ యుగే ॥ 1:86॥

సర్వస్యాస్య తు సర్గస్య గుప్త్యర్థం స మహాద్యుతిః ।
ముఖబాహూరుపజ్జానాం పృథక్కర్మాణ్యకల్పయత్ ॥ 1:87॥

అధ్యాపనమధ్యయనం యజనం యాజనం తథా ।
దానం ప్రతిగ్రహం చైవ బ్రాహ్మణానామకల్పయత్ ॥ 1:88॥

ప్రజానాం రక్షణం దానమిజ్యాఽధ్యయనమేవ చ ।
విషయేష్వప్రసక్తిశ్చ క్షత్రియస్య సమాసతః ॥ 1:89॥ సమాదిశత్

పశూనాం రక్షణం దానమిజ్యాఽధ్యయనమేవ చ ।
వణిక్పథం కుసీదం చ వైశ్యస్య కృషిమేవ చ ॥ 1:90॥

ఏకమేవ తు శూద్రస్య ప్రభుః కర్మ సమాదిశత్ ।
ఏతేషామేవ వర్ణానాం శుశ్రూషామనసూయయా ॥ 1:91॥

ఊర్ధ్వం నాభేర్మేధ్యతరః పురుషః పరికీర్తితః ।
తస్మాన్ మేధ్యతమం త్వస్య ముఖముక్తం స్వయంభువా ॥ 1:92॥

ఉత్తమాంగోద్భవాజ్జ్యేష్ఠ్యాద్బ్రహ్మణశ్చైవ (జ్యైష్ఠ్యాద్) ధారణాత్ ।
సర్వస్యైవాస్య సర్గస్య ధర్మతో బ్రాహ్మణః ప్రభుః ॥ 1:93॥

తం హి స్వయంభూః స్వాదాస్యాత్తపస్తప్త్వాఽదితోఽసృజత్ ।
హవ్యకవ్యాభివాహ్యాయ సర్వస్యాస్య చ గుప్తయే ॥ 1:94॥

యస్యాస్యేన సదాఽశ్నంతి హవ్యాని త్రిదివౌకసః ।
కవ్యాని చైవ పితరః కిం భూతమధికం తతః ॥ 1:95॥

భూతానాం ప్రాణినః శ్రేష్ఠాః ప్రాణినాం బుద్ధిజీవినః ।
బుద్ధిమత్సు నరాః శ్రేష్ఠా నరేషు బ్రాహ్మణాః స్మృతాః ॥ 1:96॥

బ్రాహ్మణేషు చ విద్వాంసో విద్వత్సు కృతబుద్ధయః ।
కృతబుద్ధిషు కర్తారః కర్తృషు బ్రహ్మవేదినః ॥ 1:97॥

ఉత్పత్తిరేవ విప్రస్య మూర్తిర్ధర్మస్య శాశ్వతీ ।
స హి ధర్మార్థముత్పన్నో బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే ॥ 1:98॥

బ్రాహ్మణో జాయమానో హి పృథివ్యామధిజాయతే ।
ఈశ్వరః సర్వభూతానాం ధర్మకోశస్య గుప్తయే ॥ 1:99॥

సర్వం స్వం బ్రాహ్మణస్యేదం యత్కించిత్జగతీగతం ।
శ్రైష్ఠ్యేనాభిజనేనేదం సర్వం వై బ్రాహ్మణోఽర్హతి ॥ 1:100॥

స్వమేవ బ్రాహ్మణో భుంక్తే స్వం వస్తే స్వం దదాతి చ ।
ఆనృశంస్యాద్బ్రాహ్మణస్య భుంజతే హీతరే జనాః ॥ 1:101॥

తస్య కర్మవివేకార్థం శేషాణామనుపూర్వశః ।
స్వాయంభువో మనుర్ధీమానిదం శాస్త్రమకల్పయత్ ॥ 1:102॥

విదుషా బ్రాహ్మణేనేదమధ్యేతవ్యం ప్రయత్నతః ।
శిశ్యేభ్యశ్చ ప్రవక్తవ్యం సమ్యగ్ నాన్యేన కేన చిత్ ॥ 1:103॥

ఇదం శాస్త్రమధీయానో బ్రాహ్మణః శంసితవ్రతః ।
మనోవాగ్దేహజైర్నిత్యం కర్మదోషైర్న లిప్యతే ॥ 1:104॥

పునాతి పంక్తివంశ్యాంశ్చ సప్త సప్త పరావరాన్ ।
పృథివీమపి చైవేమాం కృత్స్నామేకోఽపి సోఽర్హతి ॥ 1:105॥

ఇదం స్వస్త్యయనం శ్రేష్ఠమిదం బుద్ధివివర్ధనం ।
ఇదం యశస్యమాయుష్యం ఇదం నిఃశ్రేయసం పరం (ఇదం యశస్యం సతతం)॥ 1:106॥

అస్మిన్ ధర్మేఽఖిలేనోక్తౌ గుణదోషౌ చ కర్మణాం ।
చతుర్ణామపి వర్ణానామాచారశ్చైవ శాశ్వతః ॥ 1:107॥

ఆచారః పరమో ధర్మః శ్రుత్యోక్తః స్మార్త ఏవ చ ।
తస్మాదస్మిన్ సదా యుక్తో నిత్యం స్యాదాత్మవాన్ ద్విజః ॥ 1:108॥

ఆచారాద్విచ్యుతో విప్రో న వేదఫలమశ్నుతే ।
ఆచారేణ తు సంయుక్తః సంపూర్ణఫలభాగ్భవేత్ (సంపూర్ణఫలభాక్స్మృతః)॥ 1:109॥

ఏవమాచారతో దృష్ట్వా ధర్మస్య మునయో గతిం ।
సర్వస్య తపసో మూలమాచారం జగృహుః పరం ॥ 1:110॥

జగతశ్చ సముత్పత్తిం సంస్కారవిధిమేవ చ |
వ్రతచర్యోపచారం చ స్నానస్య చ పరం విధిం || 1:111||

దారాధిగమనం చైవ వివాహానాం చ లక్షణం |
మహాయజ్ఞవిధానం చ శ్రాద్ధకల్పం చ శాశ్వతం || 1:112||

వృత్తీనాం లక్షణం చైవ స్నాతకస్య వ్రతాని చ |
భక్ష్యాభక్ష్యం చ శౌచం చ ద్రవ్యాణాం శుద్ధిమేవ చ || 1:113||

స్త్రీధర్మయోగం తాపస్యం మోక్షం సంన్యాసమేవ చ |
రాజ్ఞశ్చ ధర్మమఖిలం కార్యాణాం చ వినిర్ణయం || 1:114||

సాక్షిప్రశ్నవిధానం చ ధర్మం స్త్రీపుంసయోరపి |
విభాగధర్మం ద్యూతం చ కంటకానాం చ శోధనం || 1:115||

వైశ్యశూద్రోపచారం చ సంకీర్ణానాం చ సంభవం |
ఆపద్ధర్మం చ వర్ణానాం ప్రాయశ్చిత్తవిధిం తథా || 1:116||

సంసారగమనం చైవ త్రివిధం కర్మసంభవం |
నిఃశ్రేయసం కర్మణాం చ గుణదోషపరీక్షణం || 1:117||

దేశధర్మాన్జాతిధర్మాన్ కులధర్మాంశ్చ శాశ్వతాన్ |
పాషండగణధర్మాంశ్చ శాస్త్రేఽస్మిన్నుక్తవాన్ మనుః || 1:118||

యథైదముక్తవాంశాస్త్రం పురా పృష్టో మనుర్మయా |
తథైదం యూయమప్యద్య మత్సకాశాన్నిబోధత || 1:119||

అధ్యాయం 2

విద్వద్భిః సేవితః సద్భిర్నిత్యమద్వేషరాగిభిః |
హృదయేనాభ్యనుజ్ఞాతో యో ధర్మస్తం నిబోధత || 2:1||

కామాత్మతా న ప్రశస్తా న చైవైహాస్త్యకామతా |
కామ్యో హి వేదాధిగమః కర్మయోగశ్చ వైదికః || 2:2||

సంకల్పమూలః కామో వై యజ్ఞాః సంకల్పసంభవాః |
వ్రతాని యమధర్మాశ్చ సర్వే సంకల్పజాః స్మృతాః || 2:3||

అకామస్య క్రియా కా చిద్దృశ్యతే నైహ కర్హి చిత్ |
యద్యద్ధి కురుతే కిం చిత్తత్తత్కామస్య చేష్టితం || 2:4||

తేషు సమ్యగ్వర్తమానో గచ్ఛత్యమరలోకతాం |
యథా సంకల్పితాంశ్చేహ సర్వాన్ కామాన్ సమశ్నుతే || 2:5||

వేదోఽఖిలో ధర్మమూలం స్మృతిశీలే చ తద్విదాం |
ఆచారశ్చైవ సాధూనామాత్మనస్తుష్టిరేవ చ || 2:6||

యః కశ్చిత్కస్య చిద్ధర్మో మనునా పరికీర్తితః |
స సర్వోఽభిహితో వేదే సర్వజ్ఞానమయో హి సః || 2:7||

సర్వం తు సమవేక్ష్యేదం నిఖిలం జ్ఞానచక్షుషా |
శ్రుతిప్రామాణ్యతో విద్వాన్ స్వధర్మే నివిశేత వై || 2:8||

శ్రుతిస్మృత్యోదితం ధర్మమనుతిష్ఠన్ హి మానవః |
ఇహ కీర్తిమవాప్నోతి ప్రేత్య చానుత్తమం సుఖం || 2:9||

శ్రుతిస్తు వేదో విజ్ఞేయో ధర్మశాస్త్రం తు వై స్మృతిః |
తే సర్వార్థేష్వమీమాంస్యే తాభ్యాం ధర్మో హి నిర్బభౌ || 2:10||

యోఽవమన్యేత తే మూలే హేతుశాస్త్రాశ్రయాద్ద్విజః |
స సాధుభిర్బహిష్కార్యో నాస్తికో వేదనిందకః || 2:11||

వేదః స్మృతిః సదాచారః స్వస్య చ ప్రియమాత్మనః |
ఏతచ్చతుర్విధం ప్రాహుః సాక్షాద్ధర్మస్య లక్షణం || 2:12||

అర్థకామేష్వసక్తానాం ధర్మజ్ఞానం విధీయతే |
ధర్మం జిజ్ఞాసమానానాం ప్రమాణం పరమం శ్రుతిః || 2:13||

శ్రుతిద్వైధం తు యత్ర స్యాత్తత్ర ధర్మావుభౌ స్మృతౌ |
ఉభావపి హి తౌ ధర్మౌ సమ్యగుక్తౌ మనీషిభిః || 2:14||

ఉదితేఽనుదితే చైవ సమయాధ్యుషితే తథా ।
సర్వథా వర్తతే యజ్ఞ ఇతీయం వైదికీ శ్రుతిః ॥ 2:15॥

నిషేకాదిశ్మశానాంతో మంత్రైర్యస్యోదితో విధిః ।
తస్య శాస్త్రేఽధికారోఽస్మిన్ జ్ఞేయో నాన్యస్య కస్య చిత్ ॥ 2:16॥

సరస్వతీదృశద్వత్యోర్దేవనద్యోర్యదంతరం ।
తం దేవనిర్మితం దేశం బ్రహ్మావర్తం ప్రచక్షతే ॥ 2:17॥

తస్మిన్ దేశే య ఆచారః పారంపర్యక్రమాగతః ।
వర్ణానాం సాంతరాలానాం స సదాచార ఉచ్యతే ॥ 2:18॥

కురుక్షేత్రం చ మత్స్యాశ్చ పంచాలాః శూరసేనకాః ।
ఏష బ్రహ్మర్షిదేశో వై బ్రహ్మావర్తాదనంతరః ॥ 2:19॥

ఏతద్దేశప్రసూతస్య సకాశాదగ్రజన్మనః ।
స్వం స్వం చరిత్రం శిక్షేరన్ పృథివ్యాం సర్వమానవాః ॥ 2:20॥

హిమవద్వింధ్యయోర్మధ్యం యత్ప్రాగ్వినశనాదపి ।
ప్రత్యగేవ ప్రయాగాచ్చ మధ్యదేశః ప్రకీర్తితః ॥ 2:21॥

ఆ సముద్రాత్తు వై పూర్వాదా సముద్రాచ్చ పశ్చిమాత్ ।
తయోరేవాంతరం గిర్యోరార్యావర్తం విదుర్బుధాః ॥ 2:22॥

కృష్ణసారస్తు చరతి మృగో యత్ర స్వభావతః ।
స జ్ఞేయో యజ్ఞియో దేశో మ్లేచ్ఛదేశస్త్వతః పరః ॥ 2:23॥

ఏతాంద్విజాతయో దేశాన్ సంశ్రయేరన్ ప్రయత్నతః ।
శూద్రస్తు యస్మిన్ కస్మిన్ వా (యస్మింస్తస్మిన్ వా) నివసేద్వృత్తికర్శితః ॥ 2:24॥

ఏషా ధర్మస్య వో యోనిః సమాసేన ప్రకీర్తితా ।
సంభవశ్చాస్య సర్వస్య వర్ణధర్మాన్నిబోధత ॥ 2:25॥

వైదికైః కర్మభిః పుణ్యైర్నిషేకాదిర్ద్విజన్మనాం ।
కార్యః శరీరసంస్కారః పావనః ప్రేత్య చైహ చ ॥ 2:26॥

గార్భైర్హోమైర్జాతకర్మచౌడమౌంజీనిబంధనైః ।
బైజికం గార్భికం చైనం ద్విజానామపమృజ్యతే ॥ 2:27॥

స్వాధ్యాయేన వ్రతైర్హోమైస్త్రైవిద్యేనేజ్యయా సుతైః ।
మహాయజ్ఞైశ్చ యజ్ఞైశ్చ బ్రాహ్మీయం క్రియతే తనుః ॥ 2:28॥

ప్రాఙ్నాభివర్ధనాత్పుంసో జాతకర్మ విధీయతే ।
మంత్రవత్ప్రాశనం చాస్య హిరణ్యమధుసర్పిషాం ॥ 2:29॥

నామధేయం దశమ్యాం తు ద్వాదశ్యాం వాఽస్య కారయేత్ ।
పుణ్యే తిథౌ ముహూర్తే వా నక్షత్రే వా గుణాన్వితే ॥ 2:30॥

మంగల్యం బ్రాహ్మణస్య స్యాత్క్షత్రియస్య బలాన్వితం |
వైశ్యస్య ధనసంయుక్తం శూద్రస్య తు జుగుప్సితం || 2:31||

శర్మవద్బ్రాహ్మణస్య స్యాద్రాజ్ఞో రక్షాసమన్వితం | రాజ్ఞా
వైశ్యస్య పుష్టిసంయుక్తం శూద్రస్య ప్రేష్యసంయుతం || 2:32||

స్త్రీణాం సుఖోద్యమక్రూరం విస్పష్టార్థం మనోహరం |
మంగల్యం దీర్ఘవర్ణాంతమాశీర్వాదాభిధానవత్ || 2:33||

చతుర్థే మాసి కర్తవ్యం శిశోర్నిష్క్రమణం గృహాత్ |
షష్ఠేఽన్నప్రాశనం మాసి యద్వేష్టం మంగలం కులే || 2:34||

చూడాకర్మ ద్విజాతీనాం సర్వేషామేవ ధర్మతః |
ప్రథమేఽబ్దే తృతీయే వా కర్తవ్యం శ్రుతిచోదనాత్ (శ్రుతినోదనాత్)|| 2:35||

గర్భాష్టమేఽబ్దే కుర్వీత బ్రాహ్మణస్యాపనాయనం |
గర్భాదేకాదశే రాజ్ఞో గర్భాత్తు ద్వాదశే విశః || 2:36||

బ్రహ్మవర్చసకామస్య కార్యో విప్రస్య పంచమే |
రాజ్ఞో బలార్థినః షష్ఠే వైశ్యస్యేహార్థినోఽష్టమే || 2:37||

ఆ షోడశాద్బ్రాహ్మణస్య సావిత్రీ నాతివర్తతే |
ఆ ద్వావింశాత్క్షత్రబంధోరా చతుర్వింశతేర్విశః || 2:38||

అత ఊర్ధ్వం త్రయోఽప్యేతే యథాకాలమసంస్కృతాః |
సావిత్రీపతితా వ్రాత్యా భవంత్యార్యవిగర్హితాః || 2:39||

నైతైరపూతైర్విధివదాపద్యపి హి కర్హి చిత్ |
బ్రాహ్మాన్ యౌనాంశ్చ సంబంధాన్నాచరేద్బ్రాహ్మణః సహ (బ్రాహ్మణైః సహ)|| 2:40||

కార్ష్ణరౌరవబాస్తాని చర్మాణి బ్రహ్మచారిణః |
వసీరన్నానుపూర్వ్యేణ శాణక్షౌమావికాని చ || 2:41||

మౌంజీ త్రివృత్సమా శ్లక్ష్ణా కార్యా విప్రస్య మేఖలా |
క్షత్రియస్య తు మౌర్వీ జ్యా వైశ్యస్య శణతాంతవీ || 2:42||

ముంజాలాభే తు కర్తవ్యాః కుశాశ్మంతకబల్వజైః |
త్రివృతా గ్రంథినైకేన త్రిభిః పంచభిరేవ వా || 2:43||

కార్పాసముపవీతం స్యాద్విప్రస్యార్ధ్వవృతం త్రివృత్ |
శణసూత్రమయం రాజ్ఞో వైశ్యస్యావికసౌత్రికం || 2:44||

బ్రాహ్మణో బైల్వపాలాశౌ క్షత్రియో వాటఖాదిరౌ |
పైలవౌదుంబరౌ వైశ్యో దండానర్హంతి ధర్మతః || 2:45||

కేశాంతికో బ్రాహ్మణస్య దండః కార్యః ప్రమాణతః |
లలాటసమ్మితో రాజ్ఞః స్యాత్తు నాసాంతికో విశః || 2:46||

ఋజవస్తే తు సర్వే స్యురవ్రణాః సౌమ్యదర్శనాః ।
అనుద్వేగకరా నౄణాం సత్వచోఽనగ్నిదూషితాః ॥ 2:47॥

ప్రతిగృహ్యేప్సితం దండముపస్థాయ చ భాస్కరం ।
ప్రదక్షిణం పరీత్యాగ్నిం చరేద్భైక్షం యథావిధి ॥ 2:48॥

భవత్పూర్వం చరేద్భైక్షముపనీతో ద్విజోత్తమః ।
భవన్మధ్యం తు రాజన్యో వైశ్యస్తు భవదుత్తరం ॥ 2:49॥

మాతరం వా స్వసారం వా మాతుర్వా భగినీం నిజాం ।
భిక్షేత భిక్షాం ప్రథమం యా చైనం నావమానయేత్ ॥ 2:50॥

సమాహృత్య తు తద్భైక్షం యావదన్నమమాయయా (యావదర్థం)।
నివేద్య గురవేఽశ్నీయాదాచమ్య ప్రాఙ్ముఖః శుచిః ॥ 2:51॥

ఆయుష్యం ప్రాఙ్ముఖో భుంక్తే యశస్యం దక్షిణాముఖః ।
శ్రియం ప్రత్యఙ్ముఖో భుంక్తే ఋతం భుంక్తే హ్యుదఙ్ముఖః ॥ 2:52॥

ఉపస్పృశ్య ద్విజో నిత్యమన్నమద్యాత్సమాహితః ।
భుక్త్వా చౌపస్పృశేత్సమ్యగద్భిః ఖాని చ సంస్పృశేత్ ॥ 2:53॥

పూజయేదశనం నిత్యమద్యాచ్చైతదకుత్సయన్ ।
దృష్ట్వా హృష్యేత్ప్రసీదేచ్చ ప్రతినందేచ్చ సర్వశః ॥ 2:54॥

పూజితం హ్యశనం నిత్యం బలమూర్జం చ యచ్ఛతి ।
అపూజితం తు తద్భుక్తముభయం నాశయేదిదం ॥ 2:55॥

నోచ్ఛిష్టం కస్య చిద్దద్యాన్నాద్యాదేతత్తథాఽన్తరా ।
న చైవాత్యశనం కుర్యాన్న చోచ్ఛిష్టః క్వ చిద్వ్రజేత్ ॥ 2:56॥

అనారోగ్యమనాయుష్యమస్వర్గ్యం చాతిభోజనం ।
అపుణ్యం లోకవిద్విష్టం తస్మాత్తత్పరివర్జయేత్ ॥ 2:57॥

బ్రాహ్మేణ విప్రస్తీర్థేన నిత్యకాలముపస్పృశేత్ ।
కాయత్రైదశికాభ్యాం వా న పిత్ర్యేణ కదా చన ॥ 2:58॥

అంగుష్ఠమూలస్య తలే బ్రాహ్మం తీర్థం ప్రచక్షతే ।
కాయమంగులిమూలేఽగ్రే దేవం పిత్ర్యం తయోరధః ॥ 2:59॥

త్రిరాచామేదపః పూర్వం ద్విః ప్రమృజ్యాత్తతో ముఖం ।
ఖాని చైవ స్పృశేదద్భిరాత్మానం శిర ఏవ చ ॥ 2:60॥

అనుష్ణాభిరఫేనాభిరద్భిస్తీర్థేన ధర్మవిత్ ।
శౌచేప్సుః సర్వదాఽచామేదేకాంతే ప్రాగుదఙ్ముఖః ॥ 2:61॥

హృద్గాభిః పూయతే విప్రః కంఠగాభిస్తు భూమిపః ।
వైశ్యోఽద్భిః ప్రాశితాభిస్తు శూద్రః స్పృష్టాభిరంతతః ॥ 2:62॥

ఉద్ధృతే దక్షిణే పాణావుపవీత్యుచ్యతే ద్విజః |
సవ్యే ప్రాచీనావీతీ నివీతీ కంఠసజ్జనే ‖ 2:63‖

మేఖలామజినం దండముపవీతం కమండలుం |
అప్సు ప్రాస్య వినష్టాని గృహ్ణీతాన్యాని మంత్రవత్ ‖ 2:64‖

కేశాంతః షోడశే వర్షే బ్రాహ్మణస్య విధీయతే |
రాజన్యబంధోర్ద్వావింశే వైశ్యస్య ద్వ్యధికే మతః ‖ 2:65‖

అమంత్రికా తు కార్యేయం స్త్రీణామావృదశేషతః |
సంస్కారార్థం శరీరస్య యథాకాలం యథాక్రమం ‖ 2:66‖

వైవాహికో విధిః స్త్రీణాం సంస్కారో వైదికః స్మృతః |
పతిసేవా గురౌ వాసో గృహార్థోఽగ్నిపరిక్రియా ‖ 2:67‖

ఏష ప్రోక్తో ద్విజాతీనామౌపనాయనికో విధిః |
ఉత్పత్తివ్యంజకః పుణ్యః కర్మయోగం నిబోధత ‖ 2:68‖

ఉపనీయం గురుః శిష్యం శిక్షయేత్శౌచమాదితః |
ఆచారమగ్నికార్యం చ సంధ్యోపాసనమేవ చ ‖ 2:69‖

అధ్యేష్యమాణస్త్వాచాంతో యథాశాస్త్రముదఙ్ముఖః |
బ్రహ్మాంజలికృతోఽధ్యాప్యో లఘువాసా జితేంద్రియః ‖ 2:70‖

బ్రహ్మారంభేఽవసానే చ పాదౌ గ్రాహ్యౌ గురోః సదా |
సంహత్య హస్తావధ్యేయం స హి బ్రహ్మాంజలిః స్మృతః ‖ 2:71‖

వ్యత్యస్తపాణినా కార్యముపసంగ్రహణం గురోః |
సవ్యేన సవ్యః స్ప్రష్టవ్యో దక్షిణేన చ దక్షిణః ‖ 2:72‖

అధ్యేష్యమాణం తు గురుర్నిత్యకాలమతంద్రితః |
అధీష్వ భో ఇతి బ్రూయాద్విరామోఽస్త్వితి చారమేత్ ‖ 2:73‖

బ్రహ్మణః ప్రణవం కుర్యాదాదావంతే చ సర్వదా |
స్రవత్యనోంకృతం పూర్వం పరస్తాచ్చ విశీర్యతి ‖ 2:74‖

ప్రాక్కూలాన్ పర్యుపాసీనః పవిత్రైశ్చైవ పావితః |
ప్రాణాయామైస్త్రిభిః పూతస్తత ఓం|కారమర్హతి ‖ 2:75‖

అకారం చాప్యుకారం చ మకారం చ ప్రజాపతిః |
వేదత్రయాన్నిరదుహద్భూర్భువః స్వరితీతి చ ‖ 2:76‖

త్రిభ్య ఏవ తు వేదేభ్యః పాదం పాదమదూదుహత్ |
తదిత్యృచోఽస్యాః సావిత్ర్యాః పరమేష్ఠీ ప్రజాపతిః ‖ 2:77‖

ఏతదక్షరమేతాం చ జపన్ వ్యాహృతిపూర్వికాం |
సంధ్యయోర్వేదవిద్విప్రో వేదపుణ్యేన యుజ్యతే ‖ 2:78‖

సహస్రకృత్వస్త్వభ్యస్య బహిరేతత్త్రికం ద్విజః |
మహతోఽప్యేనసో మాసాత్త్వచైవాహిర్విముచ్యతే || 2:79||

ఏతయాఋుచా విసంయుక్తః కాలే చ క్రియయా స్వయా |
బ్రహ్మక్షత్రియవిద్యోనిర్గర్హణాం యాతి సాధుషు || 2:80||

ఓంకారపూర్వికాస్తిస్రో మహావ్యాహృతయోఽవ్యయాః |
త్రిపదా చైవ సావిత్రీ విజ్ఞేయం బ్రహ్మణో ముఖం || 2:81||

యోఽధీతేఽహన్యహన్యేతాం త్రీణి వర్షాణ్యతంద్రితః |
స బ్రహ్మ పరమభ్యేతి వాయుభూతః ఖమూర్తిమాన్ || 2:82||

ఏకాక్షరం పరం బ్రహ్మ ప్రాణాయామః పరం తపః |
సావిత్ర్యాస్తు పరం నాస్తి మౌనాత్సత్యం విశిష్యతే || 2:83||

క్షరంతి సర్వా వైదిక్యో జుహోతియజతిక్రియాః |
అక్షరం దుష్కరం జ్ఞేయం (అక్షరం త్వక్షరం జ్ఞేయం) బ్రహ్మ చైవ ప్రజాపతిః || 2:84||

విధియజ్ఞాజ్జపయజ్ఞో విశిష్టో దశభిర్గుణైః |
ఉపాంశుః స్యాత్శతగుణః సాహస్రో మానసః స్మృతః || 2:85||

యే పాకయజ్ఞాః చత్వారో విధియజ్ఞసమన్వితాః |
సర్వే తే జపయజ్ఞస్య కలాం నార్హంతి షోడశీం || 2:86||

జప్యేనైవ తు సంసిధ్యేద్బ్రాహ్మణో నాత్ర సంశయః |
కుర్యాదన్యన్న వా కుర్యాన్ మైత్రో బ్రాహ్మణ ఉచ్యతే || 2:87||

ఇంద్రియాణాం విచరతాం విషయేష్వపహారిషు |
సంయమే యత్నమాతిష్ఠేద్విద్వాన్ యంతైవ వాజినాం || 2:88||

ఏకాదశేంద్రియాణ్యాహుర్యాని పూర్వే మనీషిణః |
తాని సమ్యక్ప్రవక్ష్యామి యథావదనుపూర్వశః || 2:89||

శ్రోత్రం త్వక్చక్షుషీ జిహ్వా నాసికా చైవ పంచమీ |
పాయూపస్థం హస్తపాదం వాక్చైవ దశమీ స్మృతా || 2:90||

బుద్ధీంద్రియాణి పంచైషాం శ్రోత్రాదీన్యనుపూర్వశః |
కర్మేంద్రియాణి పంచైషాం పాయ్వాదీని ప్రచక్షతే || 2:91||

ఏకాదశం మనో జ్ఞేయం స్వగుణేనొభయాత్మకం |
యస్మిన్ జితే జితావేతౌ భవతః పంచకౌ గణౌ || 2:92||

ఇంద్రియాణాం ప్రసంగేన దోషం ఋచ్ఛత్యసంశయం |
సంనియమ్య తు తాన్యేవ తతః సిద్ధిం నిగచ్ఛతి || 2:93||

న జాతు కామః కామానాముపభోగేన శామ్యతి |
హవిషా కృష్ణవర్త్మేవ భూయ ఏవాభివర్ధతే || 2:94||

యశ్చైతాన్ ప్రాప్నుయాత్సర్వాన్ యశ్చైతాన్ కేవలాంస్త్యజేత్ ||

ప్రాపణాత్సర్వకామానాం పరిత్యాగో విశిష్యతే || 2:95||

న తథైతాని శక్యంతే సంనియంతుమసేవయా ||

విషయేషు ప్రజుష్టాని యథా జ్ఞానేన నిత్యశః || 2:96||

వేదాస్త్యాగశ్చ యజ్ఞాశ్చ నియమాశ్చ తపాంసి చ |
న విప్రదుష్టభావస్య సిద్ధిం గచ్ఛతి కర్హి చిత్ || 2:97||

శ్రుత్వా స్పృష్ట్వా చ దృష్ట్వా చ భుక్త్వా ఘ్రాత్వా చ యో నరః |
న హృష్యతి గ్లాయతి వా స విజ్ఞేయో జితేంద్రియః || 2:98||

ఇంద్రియాణాం తు సర్వేషాం యద్యేకం క్షరతీంద్రియం |
తేనాస్య క్షరతి ప్రజ్ఞా దృతేః పాదాదివోదకం || 2:99||

వశే కృత్వేంద్రియగ్రామం సంయమ్య చ మనస్తథా |
సర్వాన్ సంసాధయేదర్థానక్షిణ్వన్ యోగతస్తనుం || 2:100||

పూర్వాం సంధ్యాం జపంస్తిష్ఠేత్సావిత్రీమాఽర్కదర్శనాత్ |
పశ్చిమాం తు సమాసీనః (పశ్చిమాం తు సదాసీత) సమ్యగృక్షవిభావనాత్ || 2:101||

పూర్వాం సంధ్యాం జపంస్తిష్ఠన్నైశమేనో వ్యపోహతి |
పశ్చిమాం తు సమాసీనో మలం హంతి దివాకృతం || 2:102||

న తిష్ఠతి తు యః పూర్వాం నోపాస్తే యశ్చ పశ్చిమాం |
స శూద్రవద్బహిష్కార్యః సర్వస్మాద్ద్విజకర్మణః || 2:103||

అపాం సమీపే నియతో నైత్యకం విధిమాస్థితః |
సావిత్రీమప్యధీయీత గత్వాఽరణ్యం సమాహితః || 2:104||

వేదోపకరణే చైవ స్వాధ్యాయే చైవ నైత్యకే |
నానురోధోఽస్త్యనధ్యాయే హోమమంత్రేషు చైవ హి || 2:105||

నైత్యకే నాస్త్యనధ్యాయో బ్రహ్మసత్రం హి తత్స్మృతం ||

బ్రహ్మాహుతిహుతం పుణ్యమనధ్యాయవషట్కృతం || 2:106||

యః స్వాధ్యాయమధీతేఽబ్దం విధినా నియతః శుచిః |
తస్య నిత్యం క్షరత్యేష పయో దధి ఘృతం మధు || 2:107||

అగ్నీంధనం భైక్షచర్యామధఃశయ్యాం గురోర్హితం |
ఆ సమావర్తనాత్కుర్యాత్కృతోపనయనో ద్విజః || 2:108||

ఆచార్యపుత్రః శుశ్రూషుర్జ్ఞానదో ధార్మికః శుచిః |
ఆప్తః శక్తోఽర్థదః సాధుః స్వోఽధ్యాప్యా దశ ధర్మతః || 2:109||

నాపృష్టః కస్య చిద్బ్రూయాన్న చాన్యాయేన పృచ్ఛతః ।
జానన్నపి హి మేధావీ జడవల్లోక ఆచరేత్ ॥ 2:110॥

అధర్మేణ చ యః ప్రాహ యశ్చాధర్మేణ పృచ్ఛతి ।
తయోరన్యతరః ప్రైతి విద్వేషం వాఽధిగచ్ఛతి ॥ 2:111॥

ధర్మార్థౌ యత్ర న స్యాతాం శుశ్రూషా వాఽపి తద్విధా ।
తత్ర విద్యా న వక్తవ్యా శుభం బీజమివోషరే ॥ 2:112॥

విద్యయైవ సమం కామం మర్తవ్యం బ్రహ్మవాదినా ।
ఆపద్యపి హి ఘోరాయాం న త్వేనామిరిణే వపేత్ ॥ 2:113॥

విద్యా బ్రాహ్మణమేత్యాహ శేవధిస్తేఽస్మి (శేవధిష్టేఽస్మి) రక్ష మాం ।
అసూయకాయ మాం మాదాస్తథా స్యాం వీర్యవత్తమా ॥ 2:114॥

యమేవ తు శుచిం విద్యాన్నియతబ్రహ్మచారిణం (విద్యా నియతం బ్రహ్మచారిణం)।
తస్మై మాం బ్రూహి విప్రాయ నిధిపాయాప్రమాదినే ॥ 2:115॥

బ్రహ్మ యస్త్వననుజ్ఞాతమధీయానాదవాప్నుయాత్ ।
స బ్రహ్మస్తేయసంయుక్తో నరకం ప్రతిపద్యతే ॥ 2:116॥

లౌకికం వైదికం వాఽపి తథాఽధ్యాత్మికమేవ వా ।
ఆదదీత యతో జ్ఞానం తం పూర్వమభివాదయేత్ ॥ 2:117॥

సావిత్రీమాత్రసారోఽపి వరం విప్రః సుయంత్రితః ।
నాయంత్రితస్త్రివేదోఽపి సర్వాశీ సర్వవిక్రయీ ॥ 2:118॥

శయ్యాఽఽసనేఽధ్యాచరితే శ్రేయసా న సమావిశేత్ ।
శయ్యాఽఽసనస్థశ్చైవేనం ప్రత్యుత్థాయాభివాదయేత్ ॥ 2:119॥

ఊర్ధ్వం ప్రాణా హ్యుత్క్రామంతి యూనః స్థవిర ఆయతి ।
ప్రత్యుత్థానాభివాదాభ్యాం పునస్తాన్ ప్రతిపద్యతే ॥ 2:120॥

అభివాదనశీలస్య నిత్యం వృద్ధోపసేవినః ।
చత్వారి తస్య వర్ధంతే (చత్వారి సంప్రవర్ధంతే) ఆయుర్ధర్మో యశో బలం ॥ 2:121॥

అభివాదాత్పరం విప్రో జ్యాయాంసమభివాదయన్ ।
అసౌ నామాహమస్మీతి స్వం నామ పరికీర్తయేత్ ॥ 2:122॥

నామధేయస్య యే కే చిదభివాదం న జానతే ।
తాన్ ప్రాజ్ఞోఽహమితి బ్రూయాత్స్త్రియః సర్వాస్తథైవ చ ॥ 2:123॥

భోఃశబ్దం కీర్తయేదంతే స్వస్య నామ్నోఽభివాదనే ।
నామ్నాం స్వరూపభావో హి భోభావ ఋషిభిః స్మృతః ॥ 2:124॥

ఆయుష్మాన్ భవ సౌమ్యేతి వాచ్యో విప్రోఽభివాదనే ।
అకారశ్చాస్య నామ్నోఽన్తే వాచ్యః పూర్వాక్షరః ప్లుతః ॥ 2:125॥

యో న వేత్త్యభివాదస్య విప్రః ప్రత్యభివాదనం ।
నాభివాద్యః స విదుషా యథా శూద్రస్తథైవ సః ॥ 2:126॥

బ్రాహ్మణం కుశలం పృచ్ఛేత్క్షత్రబంధుమనామయం ।
వైశ్యం క్షేమం సమాగమ్య శూద్రమారోగ్యమేవ చ ॥ 2:127॥

అవాచ్యో దీక్షితో నామ్నా యవీయానపి యో భవేత్ ।
భోభవత్పూర్వకం త్వేనమభిభాషేత ధర్మవిత్ ॥ 2:128॥

పరపత్నీ తు యా స్త్రీ స్యాదసంబంధా చ యోనితః ।
తాం బ్రూయాద్భవతీత్యేవం సుభగే భగినీతి చ ॥ 2:129॥

మాతులాంశ్చ పితృవ్యాంశ్చ శ్వశురాన్ ఋత్విజో గురూన్ ।
అసావహమితి బ్రూయాత్ప్రత్యుత్థాయ యవీయసః ॥ 2:130॥

మాతృశ్వసా మాతులానీ శ్వశ్రూరథ పితృశ్వసా ।
సంపూజ్యా గురుపత్నీవత్సమాస్తా గురుభార్యయా ॥ 2:131॥

భ్రాతుర్భార్యోపసంగ్రాహ్యా సవర్ణాఽహన్యహన్యపి ।
విప్రోష్య తూపసంగ్రాహ్యా జ్ఞాతిసంబంధియోషితః ॥ 2:132॥

పితుర్భగిన్యాం మాతుశ్చ జ్యాయస్యాం చ స్వసర్యపి ।
మాతృవద్వృత్తిమాతిష్ఠేన్ మాతా తాభ్యో గరీయసీ ॥ 2:133॥

దశాబ్దాఖ్యం పౌరసఖ్యం పంచాబ్దాఖ్యం కలాభృతాం ।
త్ర్యబ్దపూర్వం శ్రోత్రియాణాం స్వల్పేనాపి స్వయోనిషు ॥ 2:134॥

బ్రాహ్మణం దశవర్షం తు శతవర్షం తు భూమిపం ।
పితాపుత్రౌ విజానీయాద్బ్రాహ్మణస్తు తయోః పితా ॥ 2:135॥

విత్తం బంధుర్వయః కర్మ విద్యా భవతి పంచమీ ।
ఏతాని మాన్యస్థానాని (మానస్థానాని) గరీయో యద్యదుత్తరం ॥ 2:136॥

పంచానాం త్రిషు వర్ణేషు భూయాంసి గుణవంతి చ ।
యత్ర స్యుః సోఽత్ర మానార్హః శూద్రోఽపి దశమీం గతః ॥ 2:137॥

చక్రిణో దశమీస్థస్య రోగిణో భారిణః స్త్రియాః ।
స్నాతకస్య చ రాజ్ఞశ్చ పంథా దేయో వరస్య చ ॥ 2:138॥

తేషాం తు సమవేతానాం మాన్యౌ స్నాతకపార్థివౌ ।
రాజస్నాతకయోశ్చైవ స్నాతకో నృపమానభాక్ ॥ 2:139॥

ఉపనీయ తు యః శిష్యం వేదమధ్యాపయేద్ద్విజః ।
సకల్పం సరహస్యం చ తమాచార్యం ప్రచక్షతే ॥ 2:140॥

ఏకదేశం తు వేదస్య వేదాంగాన్యపి వా పునః ।
యోఽధ్యాపయతి వృత్త్యర్థముపాధ్యాయః స ఉచ్యతే ॥ 2:141॥

నిషేకాదీని కర్మాణి యః కరోతి యథావిధి ।
సంభావయతి చాన్నేన స విప్రో గురురుచ్యతే ॥ 2:142॥

అగ్న్యాధేయం పాకయజ్ఞానగ్నిష్టోమాదికాన్ మఖాన్ ।
యః కరోతి వృతో యస్య స తస్యర్త్విగిహోచ్యతే ॥ 2:143॥

య ఆవృణోత్యవితథం బ్రహ్మణా శ్రవణావుభౌ ।
స మాతా స పితా జ్ఞేయస్తం న ద్రుహ్యేత్కదా చన ॥ 2:144॥

ఉపాధ్యాయాన్ దశాచార్య ఆచార్యాణాం శతం పితా ।
సహస్రం తు పితౄన్ మాతా గౌరవేణాతిరిచ్యతే ॥ 2:145॥

ఉత్పాదకబ్రహ్మదాత్రోర్గరీయాన్ బ్రహ్మదః పితా ।
బ్రహ్మజన్మ హి విప్రస్య ప్రేత్య చైహ చ శాశ్వతం ॥ 2:146॥

కామాన్ మాతా పితా చైనం యదుత్పాదయతో మిథః ।
సంభూతిం తస్య తాం విద్యాద్యద్యోనావభిజాయతే ॥ 2:147॥

ఆచార్యస్త్వస్య యాం జాతిం విధివద్వేదపారగః ।
ఉత్పాదయతి సావిత్ర్యా సా సత్యా సాఽజరాఽమరా ॥ 2:148॥

అల్పం వా బహు వా యస్య శ్రుతస్యోపకరోతి యః ।
తమపీహ గురుం విద్యాచ్ఛ్రుతోపక్రియయా తయా ॥ 2:149॥

బ్రాహ్మస్య జన్మనః కర్తా స్వధర్మస్య చ శాసితా ।
బాలోఽపి విప్రో వృద్ధస్య పితా భవతి ధర్మతః ॥ 2:150॥

అధ్యాపయామాస పితౄన్ శిశురాంగిరసః కవిః ।
పుత్రకా ఇతి హోవాచ జ్ఞానేన పరిగృహ్య తాన్ ॥ 2:151॥

తే తమర్థమపృచ్ఛంత దేవానాగతమన్యవః ।
దేవాశ్చైతాన్ సమేత్యోచుర్న్యాయ్యం వః శిశురుక్తవాన్ ॥ 2:152॥

అజ్ఞో భవతి వై బాలః పితా భవతి మంత్రదః ।
అజ్ఞం హి బాలమిత్యాహుః పితేత్యేవ తు మంత్రదం ॥ 2:153॥

న హాయనైర్న పలితైర్న విత్తేన న బంధుభిః ।
ఋషయశ్చక్రిరే ధర్మం యోఽనూచానః స నో మహాన్ ॥ 2:154॥

విప్రాణాం జ్ఞానతో జ్యైష్ఠ్యం క్షత్రియాణాం తు వీర్యతః ।
వైశ్యానాం ధాన్యధనతః శూద్రాణామేవ జన్మతః ॥ 2:155॥

న తేన వృద్ధో భవతి యేనాస్య పలితం శిరః ।
యో వై యువాఽప్యధీయానస్తం దేవాః స్థవిరం విదుః ॥ 2:156॥

యథా కాష్ఠమయో హస్తీ యథా చర్మమయో మృగః ।
యశ్చ విప్రోఽనధీయానస్త్రయస్తే నామ బిభ్రతి ॥ 2:157॥

యథా షండోఽఫలః స్త్రీషు యథా గౌర్గవి చాఫలా ।
యథా చాజ్ఞేఽఫలం దానం తథా విప్రోఽనృచోఽఫలః ॥ 2:158॥

అహింసయైవ భూతానాం కార్యం శ్రేయోఽనుశాసనం ।
వాక్చైవ మధురా శ్లక్ష్ణా ప్రయోజ్యా ధర్మమిచ్ఛతా ॥ 2:159॥

యస్య వాఙ్మనసీ శుద్ధే సమ్యగ్గుప్తే చ సర్వదా ।
స వై సర్వమవాప్నోతి వేదాంతోపగతం ఫలం ॥ 2:160॥

నారుంతుదః స్యాదార్తోఽపి న పరద్రోహకర్మధీః ।
యయాఽస్యోద్విజతే వాచా నాలోక్యాం తాముదీరయేత్ ॥ 2:161॥

సమ్మానాద్బ్రాహ్మణో నిత్యముద్విజేత విషాదివ ।
అమృతస్యేవ చాకాంక్షేదవమానస్య సర్వదా ॥ 2:162॥

సుఖం హ్యవమతః శేతే సుఖం చ ప్రతిబుధ్యతే ॥

సుఖం చరతి లోకేఽస్మిన్నవమంతా వినశ్యతి ॥ 2:163॥

అనేన క్రమయోగేన సంస్కృతాత్మా ద్విజః శనైః ।
గురౌ వసన్ సంచినుయాద్బ్రహ్మాధిగమికం తపః ॥ 2:164॥

తపోవిశేషైర్వివిధైర్వ్రతైశ్చ విధిచోదితైః ।
వేదః కృత్స్నోఽధిగంతవ్యః సరహస్యో ద్విజన్మనా ॥ 2:165॥

వేదమేవ సదాఽభ్యస్యేత్తపస్తప్యన్ ద్విజోత్తమః ।
వేదాభ్యాసో హి విప్రస్య తపః పరమిహోచ్యతే ॥ 2:166॥

ఆ హైవ స నఖాగ్రేభ్యః పరమం తప్యతే తపః ।
యః స్రగ్వ్యపి ద్విజోఽధీతే స్వాధ్యాయం శక్తితోఽన్వహం ॥ 2:167॥

యోఽనధీత్య ద్విజో వేదమన్యత్ర కురుతే శ్రమం ।
స జీవన్నేవ శూద్రత్వమాశు గచ్ఛతి సాన్వయః ॥ 2:168॥

మాతురగ్రేఽధిజననం ద్వితీయం మౌంజిబంధనే ।
తృతీయం యజ్ఞదీక్షాయాం ద్విజస్య శ్రుతిచోదనాత్ ॥ 2:169॥

తత్ర యద్బ్రహ్మజన్మాస్య మౌంజీబంధనచిహ్నితం ।
తత్రాస్య మాతా సావిత్రీ పితా త్వాచార్య ఉచ్యతే ॥ 2:170॥

వేదప్రదానాదాచార్యం పితరం పరిచక్షతే ।
న హ్యస్మిన్ యుజ్యతే కర్మ కించిదా మౌంజిబంధనాత్ ॥ 2:171॥

నాభివ్యాహారయేద్బ్రహ్మ స్వధానినయనాదృతే ।
శూద్రేణ హి సమస్తావద్యావద్వేదే న జాయతే ॥ 2:172॥

కృతోపనయనస్యాస్య వ్రతాదేశనమిష్యతే ।
బ్రహ్మణో గ్రహణం చైవ క్రమేణ విధిపూర్వకం ॥ 2:173॥

యద్యస్య విహితం చర్మ యత్సూత్రం యా చ మేఖలా |
యో దండో యత్చ వసనం తత్తదస్య వ్రతేష్వపి || 2:174||

సేవేత్తైమాంస్తు నియమాన్ బ్రహ్మచారీ గురౌ వసన్ |
సన్నియమ్యేంద్రియగ్రామం తపోవృద్ధ్యర్థమాత్మనః || 2:175||

నిత్యం స్నాత్వా శుచిః కుర్యాద్దేవర్షిపితృతర్పణం |
దేవతాభ్యర్చనం చైవ సమిదాధానమేవ చ || 2:176||

వర్జయేన్ మధు మాంసం చ గంధం మాల్యం రసాన్ స్త్రియః |
శుక్తాని యాని సర్వాణి ప్రాణినాం చైవ హింసనం || 2:177||

అభ్యంగమంజనం చాక్ష్ణోరుపానచ్ఛత్రధారణం |
కామం క్రోధం చ లోభం చ నర్తనం గీతవాదనం || 2:178||

ద్యూతం చ జనవాదం చ పరివాదం తథాఽనృతం |
స్త్రీణాం చ ప్రేక్షణాలంభముపఘాతం(ఆలంభాఽవఘాతం) పరస్య చ || 2:179||

ఏకః శయీత సర్వత్ర న రేతః స్కందయేత్క్వ చిత్ |
కామాధి స్కందయన్ రేతో హినస్తి వ్రతమాత్మనః || 2:180||

స్వప్నే సిక్త్వా బ్రహ్మచారీ ద్విజః శుక్రమకామతః |
స్నాత్వాఽర్కమర్చయిత్వా త్రిః పునర్మామిత్యృచం జపేత్ || 2:181||

ఉదకుంభం సుమనసో గోశకృత్మృత్తికాకుశాన్ |
ఆహరేద్యావదర్థాని భైక్షం చాహరహశ్చరేత్ || 2:182||

వేదయజ్ఞైరహీనానాం ప్రశస్తానాం స్వకర్మసు |
బ్రహ్మచార్యాహరేద్భైక్షం గృహేభ్యః ప్రయతోఽన్వహం || 2:183||

గురోః కులే న భిక్షేత న జ్ఞాతికులబంధుషు |
అలాభే త్వన్యగేహానాం పూర్వం పూర్వం వివర్జయేత్ || 2:184||

సర్వం వాపి చరేద్గ్రామం పూర్వోక్తానామసంభవే |
నియమ్య ప్రయతో వాచమభిశస్తాంస్తు వర్జయేత్ || 2:185||

దూరాదాహృత్య సమిధః సన్నిదధ్యాద్విహాయసి |
సాయం|ప్రాతశ్చ జుహుయాత్తాభిరగ్నిమతంద్రితః || 2:186||

అకృత్వా భైక్షచరణమసమిధ్య చ పావకం |
అనాతురః సప్తరాత్రమవకీర్ణివ్రతం చరేత్ || 2:187||

భైక్షేణ వర్తయేన్నిత్యం నైకాన్నాదీ భవేద్వ్రతీ |
భైక్షేణ వ్రతినో వృత్తిరుపవాససమా స్మృతా || 2:188||

వ్రతవద్దేవదైవత్యే పిత్ర్యే కర్మణ్యథర్షివత్ |
కామమభ్యర్థితోఽశ్నీయాద్వ్రతమస్య న లుప్యతే || 2:189||

బ్రాహ్మణస్యైవ కర్మైతదుపదిష్టం మనీషిభిః |
రాజన్యవైశ్యయోస్త్వేవం నైతత్కర్మ విధీయతే ‖ 2:190‖

చోదితో గురుణా నిత్యమప్రచోదిత ఏవ వా |
కుర్యాదధ్యయనే (అధ్యయనే యోగం) యత్నమాచార్యస్య హితేషు చ ‖ 2:191‖

శరీరం చైవ వాచం చ బుద్ధీంద్రియమనాంసి చ |
నియమ్య ప్రాంజలిస్తిష్ఠేద్వీక్షమాణో గురోర్ముఖం ‖ 2:192‖

నిత్యముద్ధృతపాణిః స్యాత్సాధ్వాచారః సుసంవృతః |
ఆస్యతామితి చోక్తః సన్నాసీతాభిముఖం గురోః ‖ 2:193‖

హీనాన్నవస్త్రవేషః స్యాత్సర్వదా గురుసన్నిధౌ |
ఉత్తిష్ఠేత్ప్రథమం చాస్య చరమం చైవ సంవిశేత్ ‖ 2:194‖

ప్రతిశ్రావణసంభాషే శయానో న సమాచరేత్ |
నాసీనో న చ భుంజానో న తిష్ఠన్న పరాఙ్ముఖః ‖ 2:195‖

ఆసీనస్య స్థితః కుర్యాదభిగచ్ఛంస్తు తిష్ఠతః |
ప్రత్యుద్గమ్య త్వావ్రజతః పశ్చాద్ధావంస్తు ధావతః ‖ 2:196‖

పరాఙ్ముఖస్యాభిముఖో దూరస్థస్యైత్య చాంతికం |
ప్రణమ్య తు శయానస్య నిదేశే చైవ తిష్ఠతః ‖ 2:197‖

నీచం శయ్యాఽఽసనం చాస్య నిత్యం స్యాద్గురుసన్నిధౌ |
గురోస్తు చక్షుర్విషయే న యథేష్టాసనో భవేత్ ‖ 2:198‖

నౌదాహరేదస్య నామ పరోక్షమపి కేవలం |
న చైవాస్యానుకుర్వీత గతిభాషితచేష్టితం ‖ 2:199‖

గురోర్యత్ర పరివాదో నిందా వాఽపి ప్రవర్తతే |
కర్ణౌ తత్ర పిధాతవ్యౌ గంతవ్యం వా తతోఽన్యతః ‖ 2:200‖

పరీవాదాత్ఖరో భవతి శ్వా వై భవతి నిందకః |
పరిభోక్తా కృమిర్భవతి కీటో భవతి మత్సరీ ‖ 2:201‖

దూరస్థో నార్చయేదేనం న క్రుద్ధో నాంతికే స్త్రియాః |
యానాసనస్థశ్చైవైనమవరుహ్యాభివాదయేత్ ‖ 2:202‖

ప్రతివాతేఽనువాతే (ప్రతివాతానువాతే) చ నాసీత గురుణా సహ |
అసంశ్రవే చైవ గురోర్న కిం చిదపి కీర్తయేత్ ‖ 2:203‖

గోఽశ్వోష్ట్రయానప్రాసాదప్రస్తరేషు కటేషు చ |
ఆసీత గురుణా సార్ధం శిలాఫలకనౌషు చ ‖ 2:204‖

గురోర్గురౌ సన్నిహితే గురువద్వృత్తిమాచరేత్ |
న చానిసృష్టో గురుణా స్వాన్ గురూనభివాదయేత్ ‖ 2:205‖

విద్యాగురుష్వేవమేవ నిత్యా వృత్తిః స్వయోనిషు ।
ప్రతిషేధత్సు చాధర్మాధితం చోపదిశత్స్వపి ॥ 2:206॥

శ్రేయఃసు గురువద్వృత్తిం నిత్యమేవ సమాచరేత్ ।
గురుపుత్రేషు చార్యేషు (గురుపుత్రే తథాచార్యే) గురోశ్చైవ స్వబంధుషు ॥ 2:207॥

బాలః సమానజన్మా వా శిష్యో వా యజ్ఞకర్మణి ।
అధ్యాపయన్ గురుసుతో గురువత్మానమర్హతి ॥ 2:208॥

ఉత్సాదనం చ గాత్రాణాం స్నాపనోచ్ఛిష్టభోజనే ।
న కుర్యాద్గురుపుత్రస్య పాదయోశ్చావనేజనం ॥ 2:209॥

గురువత్ప్రతిపూజ్యాః స్యుః సవర్ణా గురుయోషితః ।
అసవర్ణాస్తు సంపూజ్యాః ప్రత్యుత్థానాభివాదనైః ॥ 2:210॥

అభ్యంజనం స్నాపనం చ గాత్రోత్సాదనమేవ చ ।
గురుపత్న్యా న కార్యాణి కేశానాం చ ప్రసాధనం ॥ 2:211॥

గురుపత్నీ తు యువతిర్నాభివాద్యేహ పాదయోః ।
పూర్ణవింశతివర్షేణ గుణదోషౌ విజానతా ॥ 2:212॥

స్వభావ ఏష నారీణాం నరాణామిహ దూషణం ।
అతోఽర్థాన్న ప్రమాద్యంతి ప్రమదాసు విపశ్చితః ॥ 2:213॥

అవిద్వాంసమలం లోకే విద్వాంసమపి వా పునః ।
ప్రమదా హ్యుత్పథం నేతుం కామక్రోధవశానుగం ॥ 2:214॥

మాత్రా స్వస్రా దుహిత్రా వా న వివిక్తాసనో భవేత్ ।
బలవానింద్రియగ్రామో విద్వాంసమపి కర్షతి ॥ 2:215॥

కామం తు గురుపత్నీనాం యువతీనాం యువా భువి ।
విధివద్వందనం కుర్యాదసావహమితి బ్రువన్ ॥ 2:216॥

విప్రోష్య పాదగ్రహణమన్వహం చాభివాదనం ।
గురుదారేషు కుర్వీత సతాం ధర్మమనుస్మరన్ ॥ 2:217॥

యథా ఖనన్ ఖనిత్రేణ నరో వార్యధిగచ్ఛతి ।
తథా గురుగతాం విద్యాం శుశ్రూషురధిగచ్ఛతి ॥ 2:218॥

ముండో వా జటిలో వా స్యాదథ వా స్యాత్శిఖాజటః ।
నైనం గ్రామేఽభినిమ్లోచేత్సూర్యో నాభ్యుదియాత్క్వ చిత్ ॥ 2:219॥

తం చేదభ్యుదియాత్సూర్యః శయానం కామచారతః ।
నిమ్లోచేద్వాఽప్యవిజ్ఞానాజ్జపన్నుపవసేద్దినం ॥ 2:220॥

సూర్యేణ హ్యభినిర్ముక్తః (అభినిమ్లుక్తః) శయానోఽభ్యుదితశ్చ యః ।
ప్రాయశ్చిత్తమకుర్వాణో యుక్తః స్యాన్ మహతేనసా ॥ 2:221॥

ఆచమ్య ప్రయతో నిత్యముభే సంధ్యే సమాహితః |
శుచౌ దేశే జపంజప్యముపాసీత యథావిధి ‖ 2:222‖

యది స్త్రీ యద్యవరజః శ్రేయః కిం చిత్సమాచరేత్ |
తత్సర్వమాచరేద్యుక్తో యత్ర చాస్య రమేన్ మనః ‖ 2:223‖

ధర్మార్థావుచ్యతే శ్రేయః కామార్థౌ ధర్మ ఏవ చ |
అర్థ ఏవైహ వా శ్రేయస్త్రివర్గ ఇతి తు స్థితిః ‖ 2:224‖

ఆచార్యశ్చ పితా చైవ మాతా భ్రాతా చ పూర్వజః |
నార్తేనాప్యవమంతవ్యా బ్రాహ్మణేన విశేషతః ‖ 2:225‖

ఆచార్యో బ్రహ్మణో మూర్తిః పితా మూర్తిః ప్రజాపతేః |
మాతా పృథివ్యా మూర్తిస్తు భ్రాతా స్వో మూర్తిరాత్మనః ‖ 2:226‖

యం మాతాపితరౌ క్లేశం సహేతే సంభవే నృణాం |
న తస్య నిష్కృతిః శక్యా కర్తుం వర్షశతైరపి ‖ 2:227‖

తయోర్నిత్యం ప్రియం కుర్యాదాచార్యస్య చ సర్వదా |
తేష్వేవ త్రిషు తుష్టేషు తపః సర్వం సమాప్యతే ‖ 2:228‖

తేషాం త్రయాణాం శుశ్రూషా పరమం తప ఉచ్యతే |
న తైరనభ్యనుజ్ఞాతో ధర్మమన్యం సమాచరేత్ ‖ 2:229‖

త ఏవ హి త్రయో లోకాస్త ఏవ త్రయ ఆశ్రమాః |
త ఏవ హి త్రయో వేదాస్త ఏవోక్తాస్త్రయోఽగ్నయః ‖ 2:230‖

పితా వై గార్హపత్యోఽగ్నిర్మాతాఽగ్నిర్దక్షిణః స్మృతః |
గురురాహవనీయస్తు సాఽగ్నిత్రేతా గరీయసీ ‖ 2:231‖

త్రిష్వప్రమాద్యన్నేతేషు త్రీన్ లోకాన్ విజయేద్గృహీ |
దీప్యమానః స్వవపుషా దేవవద్దివి మోదతే ‖ 2:232‖

ఇమం లోకం మాతృభక్త్యా పితృభక్త్యా తు మధ్యమం |
గురుశుశ్రూషయా త్వేవం బ్రహ్మలోకం సమశ్నుతే ‖ 2:233‖

సర్వే తస్యాదృతా ధర్మా యస్యైతే త్రయ ఆదృతాః |
అనాదృతాస్తు యస్యైతే సర్వాస్తస్యాఫలాః క్రియాః ‖ 2:234‖

యావత్త్రయస్తే జీవేయుస్తావత్నాన్యం సమాచరేత్ |
తేష్వేవ నిత్యం శుశ్రూషాం కుర్యాత్ప్రియహితే రతః ‖ 2:235‖

తేషామనుపరోధేన పారత్ర్యం యద్యదాచరేత్ |
తత్తన్నివేదయేత్తేభ్యో మనోవచనకర్మభిః ‖ 2:236‖

త్రిష్వేతేష్వితికృత్యం హి పురుషస్య సమాప్యతే |
ఏష ధర్మః పరః సాక్షాదుపధర్మోఽన్య ఉచ్యతే ‖ 2:237‖

శ్రద్దధానః శుభాం విద్యామాదదీతావరాదపి ।
అన్యాదపి పరం ధర్మం స్త్రీరత్నం దుష్కులాదపి ॥ 2:238॥

విషాదప్యమృతం గ్రాహ్యం బాలాదపి సుభాషితం ।
అమిత్రాదపి సద్వృత్తమమేధ్యాదపి కాంచనం ॥ 2:239॥

స్త్రియో రత్నాన్యథో విద్యా ధర్మః శౌచం సుభాషితం ।
వివిధాని చ శిల్పాని సమాదేయాని సర్వతః ॥ 2:240॥

అబ్రాహ్మణాదధ్యాయనమాపత్కాలే విధీయతే ।
అనువ్రజ్యా చ శుశ్రూషా యావదధ్యాయనం గురోః ॥ 2:241॥

నాబ్రాహ్మణే గురౌ శిష్యో వాసమాత్యంతికం వసేత్ ।
బ్రాహ్మణే వాఽననూచానే కాంక్షన్ గతిమనుత్తమాం ॥ 2:242॥

యది త్వాత్యంతికం వాసం రోచయేత గురోః కులే ।
యుక్తః పరిచరేదేనమా శరీరవిమోక్షణాత్ ॥ 2:243॥

ఆ సమాప్తేః శరీరస్య యస్తు శుశ్రూషతే గురుం ।
స గచ్ఛత్యంజసా విప్రో బ్రహ్మణః సద్మ శాశ్వతం ॥ 2:244॥

న పూర్వం గురవే కిం చిదుపకుర్వీత ధర్మవిత్ ।
స్నాస్యంస్తు గురుణాఽజ్ఞప్తః శక్త్యా గుర్వర్థమాహరేత్ ॥ 2:245॥

క్షేత్రం హిరణ్యం గామశ్వం ఛత్రౌపానహమాసనం(ఛత్రోపానహమంతతః) ।
ధాన్యం శాకం చ వాసాంసి గురవే ప్రీతిమావహేత్ (ధాన్యం వాసాంసి శాకం వా గురవే ప్రీతిమాహరన్) ॥ 2:246॥

ఆచార్యే తు ఖలు ప్రేతే గురుపుత్రే గుణాన్వితే ।
గురుదారే సపిండే వా గురువద్వృత్తిమాచరేత్ ॥ 2:247॥

ఏతేష్వవిద్యమానేషు స్థానాసనవిహారవాన్ ।
ప్రయుంజానోఽగ్నిశుశ్రూషాం సాధయేద్దేహమాత్మనః ॥ 2:248॥

ఏవం చరతి యో విప్రో బ్రహ్మచర్యమవిప్లుతః ।
స గచ్ఛత్యుత్తమస్థానం న చైహ జాయతే పునః ॥ 2:249॥

అధ్యాయం 3

షట్త్రింశదాబ్దికం చర్యం గురౌ త్రైవేదికం వ్రతం ।
తదర్ధికం పాదికం వా గ్రహణాంతికమేవ వా ॥ 3:1॥

వేదానధీత్య వేదౌ వా వేదం వాఽపి యథాక్రమం ।
అవిప్లుతబ్రహ్మచర్యో గృహస్థాశ్రమమావసేత్ ॥ 3:2॥

తం ప్రతీతం స్వధర్మేణ బ్రహ్మదాయహరం పితుః ।
స్రగ్విణం తల్ప ఆసీనమర్హయేత్ప్రథమం గవా ॥ 3:3॥

గురుణానుమతః స్నాత్వా సమావృత్తో యథావిధి ।
ఉద్వహేత ద్విజో భార్యాం సవర్ణాం లక్షణాన్వితాం ॥ 3:4॥

అసపిండా చ యా మాతురసగోత్రా చ యా పితుః ।
సా ప్రశస్తా ద్విజాతీనాం దారకర్మణి మైథునే (అమైథినీ)॥ 3:5॥

మహాంత్యపి సమృద్ధాని గోఽజావిధనధాన్యతః ।
స్త్రీసంబంధే దశైతాని కులాని పరివర్జయేత్ ॥ 3:6॥

హీనక్రియం నిష్పురుషం నిశ్ఛందో రోమశార్శసం ।
క్షయ్యామయావ్యపస్మారిశ్విత్రికుష్ఠికులాని చ ॥ 3:7॥

నోద్వహేత్కపిలాం కన్యాం నాధికాంగీం న రోగిణీం ।
నాలోమికాం నాతిలోమాం న వాచాటాం(వాచాలాం) న పింగలాం ॥ 3:8॥

నఋక్షవృక్షనదీనామ్నీం నాంత్యపర్వతనామికాం ।
న పక్ష్యహిప్రేష్యనామ్నీం న చ భీషణనామికాం ॥ 3:9॥

అవ్యంగాంగీం సౌమ్యనామ్నీం హంసవారణగామినీం ।
తనులోమకేశదశనాం మృద్వంగీముద్వహేత్స్త్రియం ॥ 3:10॥

యస్యాస్తు న భవేద్భ్రాతా న విజ్ఞాయేత (వై)వా పితా ।
నౌపయచ్ఛేత తాం ప్రాజ్ఞః పుత్రికాఽధర్మశంకయా ॥ 3:11॥

సవర్ణాఽగ్రే ద్విజాతీనాం ప్రశస్తా దారకర్మణి ।
కామతస్తు ప్రవృత్తానామిమాః స్యుః క్రమశోఽవరాః ॥ 3:12॥

శూద్రైవ భార్యా శూద్రస్య సా చ స్వా చ విశః స్మృతే ।
తే చ స్వా చైవ రాజ్ఞశ్చ తాశ్చ స్వా చాగ్రజన్మనః ॥ 3:13॥

న బ్రాహ్మణక్షత్రియయోరాపద్యపి హి తిష్ఠతోః ।
కస్మింశ్చిదపి వృత్తాంతే శూద్రా భార్యోపదిశ్యతే ॥ 3:14॥

హీనజాతిస్త్రియం మోహాదుద్వహంతో ద్విజాతయః ।
కులాన్యేవ నయంత్యాశు ససంతానాని శూద్రతాం ॥ 3:15॥

శూద్రావేదీ పతత్యత్రేరుతథ్యతనయస్య చ ।
శౌనకస్య సుతోత్పత్త్యా తదపత్యతయా భృగోః ॥ 3:16॥

శూద్రాం శయనమారోప్య బ్రాహ్మణో యాత్యధోగతిం ।
జనయిత్వా సుతం తస్యాం బ్రాహ్మణ్యాదేవ హీయతే ॥ 3:17॥

దైవపిత్ర్యాతిథేయాని తత్ప్రధానాని యస్య తు ।
నాశ్నంతి పితృదేవాస్తన్న చ స్వర్గం స గచ్ఛతి ॥ 3:18॥

వృషలీఫేనపీతస్య నిఃశ్వాసోపహతస్య చ ।
తస్యాం చైవ ప్రసూతస్య నిష్కృతిర్న విధీయతే ॥ 3:19॥

చతుర్ణామపి వర్ణానం ప్రేత్య చైహ హితాహితాన్ ।
అష్టావిమాన్ సమాసేన స్త్రీవివాహాన్నిబోధత ॥ 3:20॥

బ్రాహ్మో దైవస్తథైవార్షః ప్రాజాపత్యస్తథాఽసురః ।
గాంధర్వో రాక్షసశ్చైవ పైశాచశ్చాష్టమోఽధమః ॥ 3:21॥

యో యస్య ధర్మ్యో వర్ణస్య గుణదోషౌ చ యస్య యౌ ।
తద్వః సర్వం ప్రవక్ష్యామి ప్రసవే చ గుణాగుణాన్ ॥ 3:22॥

షడానుపూర్వ్యా విప్రస్య క్షత్రస్య చతురోఽవరాన్ ।
విశ్|శూద్రయోస్తు తానేవ విద్యాద్ధర్మ్యానరాక్షసాన్(ధర్మ్యాన్న రాక్షసాన్) ॥ 3:23॥

చతురో బ్రాహ్మణస్యాద్యాన్ ప్రశస్తాన్ కవయో విదుః ।
రాక్షసం క్షత్రియస్యైకమాసురం వైశ్యశూద్రయోః ॥ 3:24॥

పంచానాం తు త్రయో ధర్మ్యా ద్వావధర్మ్యౌ స్మృతావిహ ।
పైశాచశ్చాసురశ్చైవ న కర్తవ్యౌ కదా చన ॥ 3:25॥

పృథక్పృథగ్వా మిశ్రౌ వా వివాహౌ పూర్వచోదితౌ ।
గాంధర్వో రాక్షసశ్చైవ ధర్మ్యౌ క్షత్రస్య తౌ స్మృతౌ ॥ 3:26॥

ఆచ్ఛాద్య చార్చయిత్వా చ శ్రుతశీలవతే స్వయం ।
ఆహూయ దానం కన్యాయా బ్రాహ్మో ధర్మః ప్రకీర్తితః ॥ 3:27॥

యజ్ఞే తు వితతే సమ్యగృత్విజే కర్మ కుర్వతే ।
అలంకృత్య సుతాదానం దైవం ధర్మం ప్రచక్షతే ॥ 3:28॥

ఏకం గోమిథునం ద్వే వా వరాదాదాయ ధర్మతః ।
కన్యాప్రదానం విధివదార్షో ధర్మః స ఉచ్యతే ॥ 3:29॥

సహౌభౌ చరతాం ధర్మమితి వాచాఽనుభాష్య చ ।
కన్యాప్రదానమభ్యర్చ్య ప్రాజాపత్యో విధిః స్మృతః ॥ 3:30॥

జ్ఞాతిభ్యో ద్రవిణం దత్త్వా కన్యాయై చైవ శక్తితః |
కన్యాప్రదానం స్వాచ్ఛంద్యాదాసురో ధర్మ ఉచ్యతే || 3:31||

ఇచ్ఛయాఽన్యోన్యసంయోగః కన్యాయాశ్చ వరస్య చ |
గాంధర్వః స తు విజ్ఞేయో మైథున్యః కామసంభవః || 3:32||

హత్వా ఛిత్త్వా చ భిత్త్వా చ క్రోశంతీం రుదతీం గృహాత్ |
ప్రసహ్య కన్యాహరణం రాక్షసో విధిరుచ్యతే || 3:33||

సుప్తాం మత్తాం ప్రమత్తాం వా రహో యత్రోపగచ్ఛతి |
స పాపిష్ఠో వివాహానాం పైశాచశ్చాష్టమోఽధమః (పైశాచః ప్రథితోఽధమః)|| 3:34||

అద్భిరేవ ద్విజాగ్ర్యాణాం కన్యాదానం విశిష్యతే |
ఇతరేషాం తు వర్ణానామితరేతరకామ్యయా || 3:35||

యో యస్యైషాం వివాహానాం మనునా కీర్తితో గుణః |
సర్వం శృణుత తం విప్రాః సర్వం కీర్తయతో మమ (సమ్యక్కీర్తయతో)|| 3:36||

దశ పూర్వాన్ పరాన్ వంశ్యానాత్మానం చైకవింశకం |
బ్రాహ్మీపుత్రః సుకృతకృత్మోచయత్యేనసః పితౄన్ || 3:37||

దైవౌఢాజః సుతశ్చైవ సప్త సప్త పరావరాన్ |
ఆర్షౌఢాజః సుతస్త్రీంస్త్రీన్ షట్షట్కాయౌఢజః సుతః || 3:38||

బ్రాహ్మాదిషు వివాహేషు చతుర్ష్వేవానుపూర్వశః |
బ్రహ్మవర్చస్వినః (బ్రహ్మవర్చసినః) పుత్రా జాయంతే శిష్టసమ్మతాః || 3:39||

రూపసత్త్వగుణోపేతా ధనవంతో యశస్వినః |
పర్యాప్తభోగా ధర్మిష్ఠా జీవంతి చ శతం సమాః || 3:40||

ఇతరేషు తు శిష్టేషు నృశంసాఽనృతవాదినః |
జాయంతే దుర్వివాహేషు బ్రహ్మధర్మద్విషః సుతాః || 3:41||

అనిందితైః స్త్రీవివాహైరనింద్యా భవతి ప్రజా |
నిందితైర్నిందితా నృణాం తస్మాన్నింద్యాన్ వివర్జయేత్ || 3:42||

పాణిగ్రహణసంస్కారః సవర్ణాసూపదిశ్యతే |
అసవర్ణాస్వయం జ్ఞేయో విధిరుద్వాహకర్మణి || 3:43||

శరః క్షత్రియయా గ్రాహ్యః ప్రతోదో వైశ్యకన్యయా |
వసనస్య దశా గ్రాహ్యా శూద్రయోత్కృష్టవేదనే || 3:44||

ఋతుకాలాభిగామీ స్యాత్స్వదారనిరతః సదా |
పర్వవర్జం వ్రజేచ్చైనాం తద్వ్రతో రతికామ్యయా || 3:45||

ఋతుః స్వాభావికః స్త్రీణాం రాత్రయః షోడశ స్మృతాః |
చతుర్భిరితరైః సార్ధమహోభిః సద్విగర్హితైః || 3:46||

తాసామాద్యాశ్చతస్రస్తు నిందితైకాదశీ చ యా |
త్రయోదశీ చ శేషాస్తు ప్రశస్తా దశరాత్రయః ‖ 3:47‖

యుగ్మాసు పుత్రా జాయంతే స్త్రియోఽయుగ్మాసు రాత్రిషు |
తస్మాద్యుగ్మాసు పుత్రార్థీ సంవిశేదార్తవే స్త్రియం ‖ 3:48‖

పుమాన్ పుంసోఽధికే శుక్రే స్త్రీ భవత్యధికే స్త్రియాః |
సమేఽపుమాన్ పుం|స్త్రియౌ వా క్షీణేఽల్పే చ విపర్యయః ‖ 3:49‖

నింద్యాస్వష్టాసు చాన్యాసు స్త్రియో రాత్రిషు వర్జయన్ |
బ్రహ్మచార్యేవ భవతి యత్ర తత్రాశ్రమే వసన్ ‖ 3:50‖

న కన్యాయాః పితా విద్వాన్ గృహ్ణీయాత్శుల్కమణ్వపి |
గృహ్ణంశ్ఛుల్కం హి లోభేన స్యాన్నరోఽపత్యవిక్రయీ ‖ 3:51‖

స్త్రీధనాని తు యే మోహాదుపజీవంతి బాంధవాః |
నారీయానాని వస్త్రం వా తే పాపా యాంత్యధోగతిం ‖ 3:52‖

ఆర్షే గోమిథునం శుల్కం కే చిదాహుర్మృషైవ తత్ |
అల్పోఽప్యేవం మహాన్ వాఽపి విక్రయస్తావదేవ సః (తావానేవ స విక్రయః)‖ 3:53‖

యాసాం నాదదతే శుల్కం జ్ఞాతయో న స విక్రయః |
అర్హణం తత్కుమారీణామానృశంస్యం చ(న) కేవలం ‖ 3:54‖

పితృభిర్భ్రాతృభిశ్చైతాః పతిభిర్దేవరైస్తథా |
పూజ్యా భూషయితవ్యాశ్చ బహుకల్యాణమీప్సుభిః ‖ 3:55‖

యత్ర నార్యస్తు పూజ్యంతే రమంతే తత్ర దేవతాః |
యత్రైతాస్తు న పూజ్యంతే సర్వాస్తత్రాఫలాః క్రియాః ‖ 3:56‖

[1]శోచంతి జామయో యత్ర వినశ్యత్యాశు తత్కులం |
న శోచంతి తు యత్రైతా వర్ధతే తద్ధి సర్వదా ‖ 3:57‖

జామయో యాని గేహాని శపంత్యప్రతిపూజితాః ‖

తాని కృత్యాహతానీవ వినశ్యంతి సమంతతః ‖ 3:58‖

తస్మాదేతాః సదా పూజ్యా భూషణాచ్ఛాదనాశనైః |
భూతికామైర్నరైర్నిత్యం సత్కారేషూత్సవేషు చ ‖ 3:59‖

సంతుష్టో భార్యయా భర్తా భర్త్రా భార్యా తథైవ చ |
యస్మిన్నేవ కులే నిత్యం కల్యాణం తత్ర వై ధ్రువం ‖ 3:60‖

యది హి స్త్రీ న రోచేత పుమాంసం న ప్రమోదయేత్ |
అప్రమోదాత్పునః పుంసః ప్రజనం న ప్రవర్తతే ‖ 3:61‖

స్త్రియాం తు రోచమానాయాం సర్వం తద్రోచతే కులం |
తస్యాం త్వరోచమానాయాం సర్వమేవ న రోచతే || 3:62||

కువివాహైః క్రియాలోపైర్వేదానధ్యయనేన చ |
కులాన్యకులతాం యాంతి బ్రాహ్మణాతిక్రమేణ చ || 3:63||

శిల్పేన వ్యవహారేణ శూద్రాపత్యైశ్చ కేవలైః |
గోభిరశ్వైశ్చ యానైశ్చ కృష్యా రాజోపసేవయా || 3:64||

అయాజ్యయాజనైశ్చైవ నాస్తిక్యేన చ కర్మణాం |
కులాన్యాశు వినశ్యంతి యాని హీనాని మంత్రతః || 3:65||

మంత్రతస్తు సమృద్ధాని కులాన్యల్పధనాన్యపి |
కులసంఖ్యాం చ గచ్ఛంతి కర్షంతి చ మహద్యశః || 3:66||

వైవాహికేఽగ్నౌ కుర్వీత గృహ్యం కర్మ యథావిధి |
పంచయజ్ఞవిధానం చ పక్తిం చాన్వాహికీం గృహీ || 3:67||

పంచ సూనా గృహస్థస్య చుల్లీ పేషణ్యుపస్కరః |
కండనీ చౌదకుంభశ్చ బధ్యతే (వధ్యతే) యాస్తు వాహయన్ || 3:68||

తాసాం క్రమేణ సర్వాసాం నిష్కృత్యర్థం మహర్షిభిః |
పంచ క్లృప్తా మహాయజ్ఞాః ప్రత్యహం గృహమేధినాం || 3:69||

అధ్యాపనం బ్రహ్మయజ్ఞః పితృయజ్ఞస్తు తర్పణం |
హోమో దైవో బలిర్భౌతో నృయజ్ఞోఽతిథిపూజనం || 3:70||

పంచైతాన్ యో మహాఽయజ్ఞాన్న హాపయతి శక్తితః |
స గృహేఽపి వసన్నిత్యం సూనాదోషైర్న లిప్యతే || 3:71||

దేవతాఽతిథిభృత్యానాం పితౄణామాత్మనశ్చ యః |
న నిర్వపతి పంచానాముచ్ఛ్వసన్న స జీవతి || 3:72||

అహుతం చ హుతం చైవ తథా ప్రహుతమేవ చ |
బ్రాహ్మ్యం హుతం ప్రాశితం చ పంచయజ్ఞాన్ ప్రచక్షతే || 3:73||

జపోఽహుతో హుతో హోమః ప్రహుతో భౌతికో బలిః |
బ్రాహ్మ్యం హుతం ద్విజాగ్ర్యార్చా ప్రాశితం పితృతర్పణం || 3:74||

స్వాధ్యాయే నిత్యయుక్తః స్యాద్దైవే చైవైహ కర్మణి |
దైవకర్మణి యుక్తో హి బిభర్తీదం చరాచరం || 3:75||

అగ్నౌ ప్రాస్తాఽహుతిః సమ్యగాదిత్యముపతిష్ఠతే |
ఆదిత్యాజ్జాయతే వృష్టిర్వృష్టేరన్నం తతః ప్రజాః || 3:76||

యథా వాయుం సమాశ్రిత్య వర్తంతే సర్వజంతవః (సర్వే జీవంతి జంతవః)|
తథా గృహస్థమాశ్రిత్య వర్తంతే సర్వ ఆశ్రమాః (వర్తంత ఇతరాశ్రమః)|| 3:77||

యస్మాత్త్రయోఽప్యాశ్రమిణో జ్ఞానేనాన్నేన చాన్వహం |
గృహస్థేనైవ ధార్యంతే తస్మాజ్జ్యేష్ఠాశ్రమో గృహీ (గృహం)‖ 3:78‖

స సంధార్యః ప్రయత్నేన స్వర్గమక్షయమిచ్ఛతా |
సుఖం చేహేచ్ఛతాఽత్యంతం యోఽధార్యో దుర్బలేంద్రియైః ‖ 3:79‖

ఋషయః పితరో దేవా భూతాన్యతిథయస్తథా |
ఆశాసతే కుటుంబిభ్యస్తేభ్యః కార్యం విజానతా ‖ 3:80‖

స్వాధ్యాయేనార్చయేతఋషీన్ హోమైర్దేవాన్ యథావిధి |
పితౄంశ్రాద్ధైశ్చ నౄనన్నైర్భూతాని బలికర్మణా ‖ 3:81‖

కుర్యాదహరహః(దద్యాదహరహః) శ్రాద్ధమన్నాద్యేనోదకేన వా |
పయోమూలఫలైర్వాఽపి పితృభ్యః ప్రీతిమావహన్ ‖ 3:82‖

ఏకమప్యాశయేద్విప్రం పిత్ర్యర్థే (పిత్ర్యర్థం) పాంచయజ్ఞికే |
న చైవాత్రాశయేత్కిం చిద్వైశ్వదేవం ప్రతి ద్విజం ‖ 3:83‖

వైశ్వదేవస్య సిద్ధస్య గృహ్యేఽగ్నౌ విధిపూర్వకం |
ఆభ్యః కుర్యాద్దేవతాభ్యో బ్రాహ్మణో హోమమన్వహం ‖ 3:84‖

అగ్నేః సోమస్య చైవాదౌ తయోశ్చైవ సమస్తయోః |
విశ్వేభ్యశ్చైవ దేవేభ్యో ధన్వంతరయ ఏవ చ ‖ 3:85‖

కుహ్వై చైవానుమత్యై చ ప్రజాపతయ ఏవ చ |
సహ ద్యావాపృథివ్యోశ్చ తథా స్విష్టకృతేఽన్తతః ‖ 3:86‖

ఏవం సమ్యఘవిర్హుత్వా సర్వదిక్షు ప్రదక్షిణం |
ఇంద్రాంతకాప్పతీందుభ్యః సానుగేభ్యో బలిం హరేత్ ‖ 3:87‖

మరుద్భ్య ఇతి తు ద్వారి క్షిపేదప్స్వద్భ్య ఇత్యపి |
వనస్పతిభ్య ఇత్యేవం ముసలోలూఖలే హరేత్ ‖ 3:88‖

ఉచ్ఛీర్షకే శ్రియై కుర్యాద్భద్రకాల్యై చ పాదతః |
బ్రహ్మవాస్తోష్పతిభ్యాం తు వాస్తుమధ్యే బలిం హరేత్ ‖ 3:89‖

విశ్వేభ్యశ్చైవ దేవేభ్యో బలిమాకాశ ఉత్క్షిపేత్ |
దివాచరేభ్యో భూతేభ్యో నక్తంచారిభ్య ఏవ చ ‖ 3:90‖

పృష్ఠవాస్తుని కుర్వీత బలిం సర్వాత్మభూతయే (సర్వాన్నభూతయే)|
పితృభ్యో బలిశేషం తు సర్వం దక్షిణతో హరేత్ ‖ 3:91‖

శూనాం చ పతితానాం చ శ్వపచాం పాపరోగిణాం |
వయసానాం కృమీణాం చ (వయసాం చ) శనకైర్నిర్వపేద్భువి ‖ 3:92‖

ఏవం యః సర్వభూతాని బ్రాహ్మణో నిత్యమర్చతి |
స గచ్ఛతి పరం స్థానం తేజోమూర్తిః పథార్జునా ‖ 3:93‖

కృత్వైతద్బలికర్మైవమతిథిం పూర్వమాశయేత్ ।
భిక్షాం చ భిక్షవే దద్యాద్విధివద్బ్రహ్మచారిణే ॥ 3:94॥

యత్పుణ్యఫలమాప్నోతి గాం దత్త్వా విధివద్గురోః ।
తత్పుణ్యఫలమాప్నోతి భిక్షాం దత్త్వా ద్విజో గృహీ ॥ 3:95॥

భిక్షామప్యుదపాత్రం వా సత్కృత్య విధిపూర్వకం ।
వేదతత్త్వార్థవిదుషే బ్రాహ్మణాయోపపాదయేత్ ॥ 3:96॥

నశ్యంతి హవ్యకవ్యాని నరాణామవిజానతాం ।
భస్మీభూతేషు (భస్మభూతేషు) విప్రేషు మోహాద్దత్తాని దాతృభిః ॥ 3:97॥

విద్యాతపస్సమృద్ధేషు హుతం విప్రముఖాగ్నిషు ।
నిస్తారయతి దుర్గాచ్చ మహతశ్చైవ కిల్బిషాత్ ॥ 3:98॥

సంప్రాప్తాయ త్వతిథయే ప్రదద్యాదాసనౌదకే ।
అన్నం చైవ యథాశక్తి సత్కృత్య (సంస్కృత్య) విధిపూర్వకం ॥ 3:99॥

శిలానప్యుంఛతో నిత్యం పంచాగ్నీనపి జుహ్వతః ।
సర్వం సుకృతమాదత్తే బ్రాహ్మణోఽనర్చితో వసన్ ॥ 3:100॥

తృణాని భూమిరుదకం వాక్చతుర్థీ చ సూనృతా ।
ఏతాన్యపి సతాం గేహే నోచ్ఛిద్యంతే కదా చన ॥ 3:101॥

ఏకరాత్రం తు నివసన్నతిథిర్బ్రాహ్మణః స్మృతః ।
అనిత్యం హి స్థితో యస్మాత్తస్మాదతిథిరుచ్యతే ॥ 3:102॥

నైకగ్రామీణమతిథిం విప్రం సాంగతికం తథా ।
ఉపస్థితం గృహే విద్యాద్భార్యా యత్రాగ్నయోఽపి వా ॥ 3:103॥

ఉపాసతే యే గృహస్థాః పరపాకమబుద్ధయః ।
తేన తే ప్రేత్య పశుతాం వ్రజంత్యన్నాదిదాయినః ॥ 3:104॥

అప్రణోద్యోఽతిథిః సాయం సూర్యోఢో గృహమేధినా ।
కాలే ప్రాప్తస్త్వకాలే వా నాస్యానశ్నన్ గృహే వసేత్ ॥ 3:105॥

న వై స్వయం తదశ్నీయాదతిథిం యన్న భోజయేత్ ।
ధన్యం యశస్యమాయుష్యం స్వర్గ్యం వాఽతిథిపూజనం ॥ 3:106॥

ఆసనావసథౌ శయ్యామనువ్రజ్యాముపాసనాం ।
ఉత్తమేషూత్తమం కుర్యాద్ధీనే హీనం సమే సమం ॥ 3:107॥

వైశ్వదేవే తు నిర్వృత్తే యద్యన్యోఽతిథిరావ్రజేత్ ।
తస్యాప్యన్నం యథాశక్తి ప్రదద్యాన్న బలిం హరేత్ ॥ 3:108॥

న భోజనార్థం స్వే విప్రః కులగోత్రే నివేదయేత్ ।
భోజనార్థం హి తే శంసన్ వాంతాశీత్యుచ్యతే బుధైః ॥ 3:109॥

న బ్రాహ్మణస్య త్వతిథిర్గృహే రాజన్య ఉచ్యతే ।
వైశ్యశూద్రౌ సఖా చైవ జ్ఞాతయో గురురేవ చ ॥ 3:110॥

యది త్వతిథిధర్మేణ క్షత్రియో గృహమావ్రజేత్ ।
భుక్తవత్సు చ విప్రేషు కామం తమపి భోజయేత్ ॥ 3:111॥

వైశ్యశూద్రావపి ప్రాప్తౌ కుటుంబేఽతిథిధర్మిణౌ ।
భోజయేత్సహ భృత్యైస్తావానృశంస్యం ప్రయోజయన్ ॥ 3:112॥

ఇతరానపి సఖ్యాదీన్ సంప్రీత్యా గృహమాగతాన్ ।
ప్రకృత్యాన్నం యథాశక్తి భోజయేత్సహ భార్యయా ॥ 3:113॥

సువాసినీః కుమారీశ్చ రోగిణో గర్భిణీః స్త్రియః ।
అతిథిభ్యోఽగ్ర ఏవైతాన్ (అతిథిభ్యోఽన్వగేవైతాన్) భోజయేదవిచారయన్ ॥ 3:114॥

అదత్త్వా తు య ఏతేభ్యః పూర్వం భుంక్తేఽవిచక్షణః ।
స భుంజానో న జానాతి శ్వగృధ్రైర్జగ్ధిమాత్మనః ॥ 3:115॥

భుక్తవత్స్వథ విప్రేషు స్వేషు భృత్యేషు చైవ హి ।
భుంజీయాతాం తతః పశ్చాదవశిష్టం తు దంపతీ ॥ 3:116॥

దేవాన్ ఋషీన్ మనుష్యాంశ్చ పితౄన్ గృహ్యాశ్చ దేవతాః ।
పూజయిత్వా తతః పశ్చాద్గృహస్థః శేషభుగ్భవేత్ ॥ 3:117॥

అఘం స కేవలం భుంక్తే యః పచత్యాత్మకారణాత్ ।
యజ్ఞశిష్టాశనం హ్యేతత్సతామన్నం విధీయతే ॥ 3:118॥

రాజర్త్విగ్స్నాతకగురూన్ ప్రియశ్వశురమాతులాన్ ।
అర్హయేన్ మధుపర్కేణ పరిసంవత్సరాత్పునః ॥ 3:119॥

రాజా చ శ్రోత్రియశ్చైవ యజ్ఞకర్మణ్యుపస్థితౌ (ఉపస్థితే)।
మధుపర్కేణ సంపూజ్యౌ న త్వయజ్ఞ ఇతి స్థితిః ॥ 3:120॥

సాయం త్వన్నస్య సిద్ధస్య పత్న్యమంత్రం బలిం హరేత్ ।
వైశ్వదేవం హి నామైతత్సాయం ప్రాతర్విధీయతే ॥ 3:121॥

పితృయజ్ఞం తు నిర్వర్త్య విప్రశ్చంద్రక్షయేఽగ్నిమాన్ (చైందుక్షయే)।
పిండాన్వాహార్యకం శ్రాద్ధం కుర్యాన్ మాసానుమాసికం ॥ 3:122॥

పితౄణాం మాసికం శ్రాద్ధమన్వాహార్యం విదుర్బుధాః ।
తచ్చామిషేణా కర్తవ్యం ప్రశస్తేన ప్రయత్నతః (సమంతత)॥ 3:123॥

తత్ర యే భోజనీయాః స్యుర్యే చ వర్జ్యా ద్విజోత్తమాః ।
యావంతశ్చైవ యైశ్చాన్నైస్తాన్ ప్రవక్ష్యామ్యశేషతః ॥ 3:124॥

ద్వౌ దైవే పితృకార్యే (పితృకృత్యే) త్రీనేకైకముభయత్ర వా ।
భోజయేత్సుసమృద్ధోఽపి న ప్రసజ్జేత (న ప్రవర్తేత) విస్తరే ॥ 3:125॥

సత్క్రియాం దేశకాలౌ చ శౌచం బ్రాహ్మణసంపదః ।
పంచైతాన్ విస్తరో హంతి తస్మాన్నేహేత విస్తరం ॥ 3:126॥

ప్రథితా ప్రేతకృత్యైషా పిత్ర్యం నామ విధుక్షయే ।
తస్మిన్ యుక్తస్యైతి నిత్యం ప్రేతకృత్యైవ లౌకికీ ॥ 3:127॥

శ్రోత్రియాయైవ దేయాని హవ్యకవ్యాని దాతృభిః ।
అర్హత్తమాయ విప్రాయ తస్మై దత్తం మహాఫలం ॥ 3:128॥

ఏకైకమపి విద్వాంసం దైవే పిత్ర్యే చ భోజయేత్ (భోజయన్)।
పుష్కలం ఫలమాప్నోతి నామంత్రజ్ఞాన్ బహూనపి ॥ 3:129॥

దూరాదేవ పరీక్షేత బ్రాహ్మణం వేదపారగం ।
తీర్థం తద్ధవ్యకవ్యానాం ప్రదానే సోఽతిథిః స్మృతః ॥ 3:130॥

సహస్రం హి సహస్రాణామనృచాం యత్ర భుంజతే ।
ఏకస్తాన్ మంత్రవిత్ప్రీతః సర్వానర్హతి ధర్మతః ॥ 3:131॥

జ్ఞానోత్కృష్టాయ దేయాని కవ్యాని చ హవీంషి చ ।
న హి హస్తావసృగ్దిగ్ధౌ రుధిరేణైవ శుధ్యతః ॥ 3:132॥

యావతో గ్రసతే గ్రాసాన్ హవ్యకవ్యేష్వమంత్రవిత్ ।
తావతో గ్రసతే ప్రేతో దీప్తశూలర్ష్ట్యయోగుడాన్ ॥ 3:133॥

జ్ఞాననిష్ఠా ద్విజాః కే చిత్తపోనిష్ఠాస్తథాఽపరే ।
తపఃస్వాధ్యాయనిష్ఠాశ్చ కర్మనిష్ఠాస్తథాఽపరే ॥ 3:134॥

జ్ఞాననిష్ఠేషు కవ్యాని ప్రతిష్ఠాప్యాని యత్నతః ।
హవ్యాని తు యథాన్యాయం సర్వేష్వేవ చతుర్ష్వపి ॥ 3:135॥

అశ్రోత్రియః పితా యస్య పుత్రః స్యాద్వేదపారగః ।
అశ్రోత్రియో వా పుత్రః స్యాత్పితా స్యాద్వేదపారగః ॥ 3:136॥

జ్యాయాంసమనయోర్విద్యాద్యస్య స్యాత్శ్రోత్రియః పితా ।
మంత్రసంపూజనార్థం తు సత్కారమితరోఽర్హతి ॥ 3:137॥

న శ్రాద్ధే భోజయేన్ మిత్రం ధనైః కార్యోఽస్య సంగ్రహః ।
నారిం న మిత్రం యం విద్యాత్తం శ్రాద్ధే భోజయేద్ద్విజం ॥ 3:138॥

యస్య మిత్రప్రధానాని శ్రాద్ధాని చ హవీంషి చ ।
తస్య ప్రేత్య ఫలం నాస్తి శ్రాద్ధేషు చ హవిఃషు చ ॥ 3:139॥

యః సంగతాని కురుతే మోహాత్శ్రాద్ధేన మానవః ।
స స్వర్గాచ్చ్యవతే లోకాత్శ్రాద్ధమిత్రో ద్విజాధమః ॥ 3:140॥

సంభోజాని సాఽభిహితా పైశాచీ దక్షిణా ద్విజైః ।
ఇహైవాస్తే తు సా లోకే గౌరంధేవైకవేశ్మని ॥ 3:141॥

యథైరిణే బీజముప్త్వా న వప్తా లభతే ఫలం |
తథాఽనృచే హవిర్దత్త్వా న దాతా లభతే ఫలం ॥ 3:142॥

దాతౄన్ ప్రతిగ్రహీతౄంశ్చ కురుతే ఫలభాగినః |
విదుషే దక్షిణాం దత్త్వా విధివత్ప్రేత్య చైహ చ ॥ 3:143॥

కామం శ్రాద్ధేఽర్చయేన్ మిత్రం నాభిరూపమపి త్వరిం |
ద్విషతా హి హవిర్భుక్తం భవతి ప్రేత్య నిష్ఫలం ॥ 3:144॥

యత్నేన భోజయేత్శ్రాద్ధే బహ్వృచం వేదపారగం |
శాఖాంతగమథాధ్వర్యుం ఛందోగం తు సమాప్తికం ॥ 3:145॥

ఏషామన్యతమో యస్య భుంజీత శ్రాద్ధమర్చితః |
పితౄణాం తస్య తృప్తిః స్యాత్శాశ్వతీ సాప్తపౌరుషీ ॥ 3:146॥

ఏష వై ప్రథమః కల్పః ప్రదానే హవ్యకవ్యయోః |
అనుకల్పస్త్వయం జ్ఞేయః సదా సద్భిరనుష్ఠితః ॥ 3:147॥

మాతామహం మాతులం చ స్వస్రీయం శ్వశురం గురుం |
దౌహిత్రం విట్పతిం బంధుం ఋత్విగ్యాజ్యౌ చ భోజయేత్ ॥ 3:148॥

న బ్రాహ్మణం పరీక్షేత దైవే కర్మణి ధర్మవిత్ |
పిత్ర్యే కర్మణి తు ప్రాప్తే పరీక్షేత ప్రయత్నతః ॥ 3:149॥

యే స్తేనపతితక్లీబా యే చ నాస్తికవృత్తయః |
తాన్ హవ్యకవ్యయోర్విప్రాననర్హాన్ మనురబ్రవీత్ ॥ 3:150॥

జటిలం చానధీయానం దుర్బాలం కితవం తథా |
యాజయంతి చ యే పూగాంస్తాంశ్చ శ్రాద్ధే న భోజయేత్ ॥ 3:151॥

చికిత్సకాన్ దేవలకాన్ మాంసవిక్రయిణస్తథా (చికిత్సకాదేవలకామాంసవిక్రయిణస్తథా)|
విపణేన చ జీవంతో వర్జ్యాః స్యుర్హవ్యకవ్యయోః ॥ 3:152॥

ప్రేష్యో గ్రామస్య రాజ్ఞశ్చ కునఖీ శ్యావదంతకః |
ప్రతిరోద్ధా గురోశ్చైవ త్యక్తాగ్నిర్వార్ధుషిస్తథా ॥ 3:153॥

యక్ష్మీ చ పశుపాలశ్చ పరివేత్తా నిరాకృతిః |
బ్రహ్మద్విష్పరివిత్తిశ్చ గణాభ్యంతర ఏవ చ ॥ 3:154॥

కుశీలవోఽవకీర్ణీ చ వృషలీపతిరేవ చ |
పౌనర్భవశ్చ కాణశ్చ యస్య చౌపపతిర్గృహే ॥ 3:155॥

భృతకాధ్యాపకో యశ్చ భృతకాధ్యాపితస్తథా |
శూద్రశిష్యో గురుశ్చైవ వాగ్దుష్టః కుండగోలకౌ ॥ 3:156॥

అకారణే పరిత్యక్తా (అకారణపరిత్యక్తా) మాతాపిత్రోర్గురోస్తథా |
బ్రాహ్మైర్యౌనైశ్చ సంబంధైః సంయోగం పతితైర్గతః ॥ 3:157॥

అగారదాహీ గరదః కుండాశీ సోమవిక్రయీ ।
సముద్రయాయీ బందీ చ తైలికః కూటకారకః ॥ 3:158॥

పిత్రా వివదమానశ్చ కితవో మద్యపస్తథా ।
పాపరోగ్యభిశస్తశ్చ దాంభికో రసవిక్రయీ ॥ 3:159॥

ధనుఃశరాణాం కర్తా చ యశ్చాగ్రేదిధిషూపతిః ।
మిత్రధ్రుగ్ద్యూతవృత్తిశ్చ పుత్రాచార్యస్తథైవ చ ॥ 3:160॥

భ్రామరీ గండమాలీ చ శ్విత్ర్యథో పిశునస్తథా ।
ఉన్మత్తోఽన్ధశ్చ వర్జ్యాః స్యుర్వేదనిందక ఏవ చ ॥ 3:161॥

హస్తిగోఽశ్వోష్ట్రదమకో నక్షత్రైర్యశ్చ జీవతి ।
పక్షిణాం పోషకో యశ్చ యుద్ధాచార్యస్తథైవ చ ॥ 3:162॥

స్రోతసాం భేదకో యశ్చ తేషాం చావరణే రతః ।
గృహసంవేశకో దూతో వృక్షారోపక ఏవ చ ॥ 3:163॥

శ్వక్రీడీ శ్యేనజీవీ చ కన్యాదూషక ఏవ చ ।
హింస్రో వృషలవృత్తిశ్చ గణానాం చైవ యాజకః ॥ 3:164॥

ఆచారహీనః క్లీబశ్చ నిత్యం యాచనకస్తథా ।
కృషిజీవీ శ్లీపదీ చ సద్భిర్నిందిత ఏవ చ ॥ 3:165॥

ఔరభ్రికో మాహిషికః పరపూర్వాపతిస్తథా ।
ప్రేతనిర్యాపకశ్చైవ వర్జనీయాః ప్రయత్నతః ॥ 3:166॥

ఏతాన్ విగర్హితాచారానపాంక్తేయాన్ ద్విజాధమాన్ ।
ద్విజాతిప్రవరో విద్వానుభయత్ర వివర్జయేత్ ॥ 3:167॥

బ్రాహ్మణో త్వనధీయానస్తృణాగ్నిరివ (బ్రాహ్మణః హ్యనధీయానః) శామ్యతి ।
తస్మై హవ్యం న దాతవ్యం న హి భస్మని హూయతే ॥ 3:168॥

అపాంక్తదానే(అపంక్త్యదానే) యో దాతుర్భవత్యూర్ధ్వం ఫలోదయః ।
దైవే హవిషి (దైవే కర్మణి) పిత్ర్యే వా తం ప్రవక్ష్యామ్యశేషతః ॥ 3:169॥

అవ్రతైర్యద్ద్విజైర్భుక్తం పరివేత్ర్యాదిభిస్తథా ।
అపాంక్తేయైర్యదన్యైశ్చ తద్వై రక్షాంసి భుంజతే ॥ 3:170॥

దారాగ్నిహోత్రసంయోగం కురుతే యోఽగ్రజే స్థితే ।
పరివేత్తా స విజ్ఞేయః పరివిత్తిస్తు పూర్వజః ॥ 3:171॥

పరివిత్తిః పరివేత్తా యయా చ పరివిద్యతే ।
సర్వే తే నరకం యాంతి దాతృయాజకపంచమాః ॥ 3:172॥

భ్రాతుర్మృతస్య భార్యాయాం యోఽనురజ్యేత కామతః ।
ధర్మేణాపి నియుక్తాయాం స జ్ఞేయో దిధిషూపతిః ॥ 3:173॥

పరదారేషు జాయేతే ద్వౌ సుతౌ కుండగోలకౌ ।
పత్యౌ జీవతి కుండః స్యాన్ మృతే భర్తరి గోలకః ॥ 3:174॥

తౌ తు జాతౌ పరక్షేత్రే ప్రాణినౌ (తే తు జాతాః పరక్షేత్రే ప్రాణినః) ప్రేత్య చైహ చ ।
దత్తాని హవ్యకవ్యాని నాశయంతి ప్రదాయినాం ॥ 3:175॥

అపాంక్త్యో యావతః (అపంక్త్యో యావతః) పంక్త్యాన్ భుంజానాననుపశ్యతి ।
తావతాం న ఫలం తత్ర దాతా ప్రాప్నోతి బాలిశః ॥ 3:176॥

వీక్ష్యాంధో నవతేః కాణః షష్టేః శ్విత్రీ శతస్య తు (శతస్య చ) ।
పాపరోగీ సహస్రస్య దాతుర్నాశయతే ఫలం ॥ 3:177॥

యావతః సంస్పృశేదంగైర్బ్రాహ్మణాన్ శూద్రయాజకః ।
తావతాం న భవేద్దాతుః ఫలం దానస్య పౌర్తికం ॥ 3:168॥

వేదవిద్చాపి విప్రోఽస్య లోభాత్కృత్వా ప్రతిగ్రహం ।
వినాశం వ్రజతి క్షిప్రమామపాత్రమివాంభసి ॥ 3:179॥

సోమవిక్రయిణే విష్ఠా భిషజే పూయశోణితం ।
నష్టం దేవలకే దత్తమప్రతిష్ఠం తు వార్ధుషౌ ॥ 3:180॥

యత్తు వాణిజకే దత్తం నైహ నాముత్ర తద్భవేత్ ।
భస్మనీవ హుతం ద్రవ్యం తథా పౌనర్భవే ద్విజే ॥ 3:181॥

ఇతరేషు త్వపాంక్త్యేషు యథోద్దిష్టేష్వసాధుషు ।
మేదోఽసృఙ్మాంసమజ్జాఽస్థి వదంత్యన్నం మనీషిణః ॥ 3:182॥

అపాంక్త్యోపహతా పంక్తిః (అపంక్త్యోపహతా పంక్తిః) పావ్యతే యైర్ద్విజోత్తమైః ।
తాన్నిబోధత కార్త్స్న్యేన ద్విజాగ్ర్యాన్ పంక్తిపావనాన్ ॥ 3:183॥

అగ్ర్యాః సర్వేషు వేదేషు సర్వప్రవచనేషు చ ।
శ్రోత్రియాన్వయజాశ్చైవ విజ్ఞేయాః పంక్తిపావనాః ॥ 3:184॥

త్రిణాచికేతః పంచాగ్నిస్త్రిసుపర్ణః షడంగవిత్ ।
బ్రహ్మదేయాత్మసంతానో (బ్రహ్మదేయానుసంతానో) జ్యేష్ఠసామగ ఏవ చ ॥ 3:185॥

వేదార్థవిత్ప్రవక్తా చ బ్రహ్మచారీ సహస్రదః ।
శతాయుశ్చైవ విజ్ఞేయా బ్రాహ్మణాః పంక్తిపావనాః ॥ 3:186॥

పూర్వేద్యురపరేద్యుర్వా శ్రాద్ధకర్మణ్యుపస్థితే ।
నిమంత్రయేత (నిమంత్రయీత) త్ర్యఽవరాన్ సమ్యగ్విప్రాన్ యథోదితాన్ ॥ 3:187॥

నిమంత్రితో ద్విజః పిత్ర్యే నియతాత్మా భవేత్సదా ।
న చ ఛందాంస్యధీయీత యస్య శ్రాద్ధం చ తద్భవేత్ ॥ 3:188॥

నిమంత్రితాన్ హి పితర ఉపతిష్ఠంతి తాన్ ద్విజాన్ ।
వాయువత్చానుగచ్ఛంతి తథాఽసీనానుపాసతే ॥ 3:189॥

కేతితస్తు యథాన్యాయం హవ్యే కవ్యే ద్విజోత్తమః ।
కథం చిదప్యతిక్రామన్ పాపః సూకరతాం వ్రజేత్ ॥ 3:190॥

ఆమంత్రితస్తు యః శ్రాద్ధే వృషల్యా సహ మోదతే ।
దాతుర్యద్దుష్కృతం కిం చిత్తత్సర్వం ప్రతిపద్యతే ॥ 3:191॥

అక్రోధనాః శౌచపరాః సతతం బ్రహ్మచారిణః ।
న్యస్తశస్త్రా మహాభాగాః పితరః పూర్వదేవతాః ॥ 3:192॥

యస్మాదుత్పత్తిరేతేషాం సర్వేషామప్యశేషతః ।
యే చ యైరుపచర్యాః స్యుర్నియమైస్తాన్నిబోధత ॥ 3:193॥

మనోర్హైరణ్యగర్భస్య యే మరీచ్యాదయః సుతాః ।
తేషాం ఋషీణాం సర్వేషాం పుత్రాః పితృగణాః స్మృతాః ॥ 3:194॥

విరాట్సుతాః సోమసదః సాధ్యానాం పితరః స్మృతాః ।
అగ్నిష్వాత్తాశ్చ దేవానాం మారీచా లోకవిశ్రుతాః ॥ 3:195॥

దైత్యదానవయక్షాణాం గంధర్వోరగరక్షసాం ।
సుపర్ణకిన్నరాణాం చ స్మృతా బర్హిషదోఽత్రిజాః ॥ 3:196॥

సోమపా నామ విప్రాణాం క్షత్రియాణాం హవిర్భుజః ।
వైశ్యానామాజ్యపా నామ శూద్రాణాం తు సుకాలినః ॥ 3:197॥

సోమపాస్తు కవేః పుత్రా హవిష్మంతోఽఙ్గిరఃసుతాః ।
పులస్త్యస్యాజ్యపాః పుత్రా వసిష్ఠస్య సుకాలినః ॥ 3:198॥

అగ్నిదగ్ధానగ్నిదగ్ధాన్ (అనగ్నిదగ్ధానగ్నిదగ్ధాన్) కావ్యాన్ బర్హిషదస్తథా ।
అగ్నిష్వాత్తాంశ్చ సౌమ్యాంశ్చ విప్రాణామేవ నిర్దిశేత్ ॥ 3:199॥

య ఏతే తు గణా ముఖ్యాః పితౄణాం పరికీర్తితాః ।
తేషామపీహ విజ్ఞేయం పుత్రపౌత్రమనంతకం ॥ 3:200॥

ఋషిభ్యః పితరో జాతాః పితృభ్యో దేవమానవాః ।
దేవేభ్యస్తు జగత్సర్వం చరం స్థాణ్వనుపూర్వశః ॥ 3:201॥

రాజతైర్భాజనైరేషామథో వా రజతాన్వితైః ।
వార్యపి శ్రద్ధయా దత్తమక్షయాయోపకల్పతే ॥ 3:202॥

దైవకార్యాద్ద్విజాతీనాం పితృకార్యం విశిష్యతే ।
దైవం హి పితృకార్యస్య పూర్వమాప్యాయనం స్మృతం ॥ 3:203॥

తేషామారక్షభూతం తు పూర్వం దైవం నియోజయేత్ ।
రక్షాంసి విప్రలుంపంతి శ్రాద్ధమారక్షవర్జితం ॥ 3:204॥

దైవాద్యంతం తదీహేత పిత్ర్యాద్యంతం న తద్భవేత్ ।
పిత్ర్యాద్యంతం త్వీహమానః క్షిప్రం నశ్యతి సాన్వయః ॥ 3:205॥

శుచిం దేశం వివిక్తం చ గోమయేనోపలేపయేత్ ।
దక్షిణాప్రవణం చైవ ప్రయత్నేనోపపాదయేత్ ॥ 3:206॥

అవకాశేషు చోక్షేషు జలతీరేషు చైవ హి ।
వివిక్తేషు చ తుష్యంతి దత్తేన పితరః సదా ॥ 3:207॥

ఆసనేషూపక్లృప్తేషు బర్హిష్మత్సు పృథక్పృథక్ ।
ఉపస్పృష్టోదకాన్ సమ్యగ్విప్రాంస్తానుపవేశయేత్ ॥ 3:208॥

ఉపవేశ్య తు తాన్ విప్రానాసనేష్వజుగుప్సితాన్ ।
గంధమాల్యైః సురభిభిరర్చయేద్దైవపూర్వకం ॥ 3:209॥

తేషాముదకమానీయ సపవిత్రాంస్తిలానపి ।
అగ్నౌ కుర్యాదనుజ్ఞాతో బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణైః సహ ॥ 3:210॥

అగ్నేః సోమయమాభ్యాం చ కృత్వాఽప్యాయనమాదితః ।
హవిర్దానేన విధివత్పశ్చాత్సంతర్పయేత్పితౄన్ ॥ 3:211॥

అగ్న్యభావే తు విప్రస్య పాణావేవోపపాదయేత్ ।
యో హ్యగ్నిః స ద్విజో విప్రైర్మంత్రదర్శిభిరుచ్యతే ॥ 3:212॥

అక్రోధనాన్ సుప్రసాదాన్ వదంత్యేతాన్ పురాతనాన్ ।
లోకస్యాప్యాయనే యుక్తాన్ శ్రాద్ధదేవాన్ ద్విజోత్తమాన్ (శ్రాద్ధే దేవాన్ ద్విజోత్తమాన్)॥ 3:213॥

అపసవ్యమగ్నౌ కృత్వా సర్వమావృత్య విక్రమం (ఆవృత్పరిక్రమం) ।
అపసవ్యేన హస్తేన నిర్వపేదుదకం భువి ॥ 3:214॥

త్రీంస్తు తస్మాద్ధవిఃశేషాత్పిండాన్ కృత్వా సమాహితః ।
ఔదకేనైవ విధినా నిర్వపేద్దక్షిణాముఖః ॥ 3:215॥

న్యుప్య పిండాంస్తతస్తాంస్తు ప్రయతో విధిపూర్వకం ।
తేషు దర్భేషు తం హస్తం నిర్మృజ్యాల్లేపభాగినాం ॥ 3:216॥

ఆచమ్యోదక్పరావృత్య త్రిరాయమ్య శనైరసూన్ ।
షడృతూంశ్చ నమస్కుర్యాత్పితౄనేవ చ మంత్రవత్ ॥ 3:217॥

ఉదకం నినయేత్శేషం శనైః పిండాంతికే పునః ।
అవజిఘ్రేచ్చ తాన్ పిండాన్ యథాన్యుప్తాన్ సమాహితః ॥ 3:218॥

పిండేభ్యస్త్వల్పికాం (పిండేభ్యః స్వల్పికాం) మాత్రాం సమాదాయానుపూర్వశః ।
తానేవ విప్రానాసీనాన్ విధివత్పూర్వమాశయేత్ ॥ 3:219॥

ధ్రియమాణే తు పితరి పూర్వేషామేవ నిర్వపేత్ ।
విప్రవద్వాఽపి తం శ్రాద్ధే (శ్రాద్ధం) స్వకం పితరమాశయేత్ ॥ 3:220॥

పితా యస్య నివృత్తః స్యాజ్జీవేచ్చాపి(పితా యస్య తు వృత్తః స్యాజ్) పితామహః ।
పితుః స నామ సంకీర్త్య కీర్తయేత్ప్రపితామహం ॥ 3:221॥

పితామహో వా తత్శ్రాద్ధం భుంజీతైత్యబ్రవీన్ మనుః ।
కామం వా సమనుజ్ఞాతః స్వయమేవ సమాచరేత్ ॥ 3:222॥

తేషాం దత్త్వా తు హస్తేషు సపవిత్రం తిలౌదకం ।
తత్పిండాగ్రం ప్రయచ్ఛేత (ప్రయచ్ఛేత్తు) స్వధైషామస్త్వితి బ్రువన్ ॥ 3:223॥

పాణిభ్యాం తూపసంగృహ్య స్వయమన్నస్య వర్ధితం (వర్ద్ధితం) ।
విప్రాంతికే పితౄన్ ధ్యాయన్ శనకైరుపనిక్షిపేత్ ॥ 3:224॥

ఉభయోర్హస్తయోర్ముక్తం యదన్నముపనీయతే ।
తద్విప్రలుంపంత్యసురాః సహసా దుష్టచేతసః ॥ 3:225॥

గుణాంశ్చ సూపశాకాద్యాన్ పయో దధి ఘృతం మధు ।
విన్యసేత్ప్రయతః పూర్వం భూమావేవ సమాహితః ॥ 3:226॥

భక్ష్యం భోజ్యం చ వివిధం మూలాని చ ఫలాని చ ।
హృద్యాని చైవ మాంసాని పానాని సురభీణి చ ॥ 3:227॥

ఉపనీయ తు తత్సర్వం శనకైః సుసమాహితః ।
పరివేషయేత ప్రయతో గుణాన్ సర్వాన్ ప్రచోదయన్ ॥ 3:228॥

నాస్రమాపాతయేజ్జాతు న కుప్యేన్నానృతం వదేత్ ।
న పాదేన స్పృశేదన్నం న చైతదవధూనయేత్ ॥ 3:229॥

అస్రం గమయతి ప్రేతాన్ కోపోఽరీననృతం శునః ।
పాదస్పర్శస్తు రక్షాంసి దుష్కృతీనవధూననం ॥ 3:230॥

యద్యద్రోచేత విప్రేభ్యస్తత్తద్దద్యాదమత్సరః ।
బ్రహ్మోద్యాశ్చ కథాః కుర్యాత్పితౄణామేతదీప్సితం ॥ 3:231॥

స్వాధ్యాయం శ్రావయేత్పిత్ర్యే ధర్మశాస్త్రాణి చైవ హి ।
ఆఖ్యానానీతిహాసాంశ్చ పురాణాని ఖిలాని చ ॥ 3:232॥

హర్షయేద్బ్రాహ్మణాంస్తుష్టో భోజయేచ్చ శనైఃశనైః ।
అన్నాద్యేనాసకృచ్చైతాన్ గుణైశ్చ పరిచోదయేత్ ॥ 3:233॥

వ్రతస్థమపి దౌహిత్రం శ్రాద్ధే యత్నేన భోజయేత్ ।
కుతపం చాసనం దద్యాత్తిలైశ్చ వికిరేన్ మహీం ॥ 3:234॥

త్రీణి శ్రాద్ధే పవిత్రాణి దౌహిత్రః కుతపస్తిలాః ।
త్రీణి చాత్ర ప్రశంసంతి శౌచమక్రోధమత్వరాం ॥ 3:235॥

అత్యుష్ణం సర్వమన్నం స్యాద్భుంజీరంస్తే చ వాగ్యతాః ।
న చ ద్విజాతయో బ్రూయుర్దాత్రా పృష్టా హవిర్గుణాన్ ॥ 3:236॥

యావదుష్మా భవత్యన్నం యావదశ్నంతి వాగ్యతాః ।
పితరస్తావదశ్నంతి యావన్నోక్తా హవిర్గుణాః ॥ 3:237॥

యద్వేష్టితశిరా భుంక్తే యద్భుంక్తే దక్షిణాముఖః |
సోపానత్కశ్చ యద్భుంక్తే తద్వై రక్షాంసి భుంజతే ‖ 3:238‖

చాండాలశ్చ వరాహశ్చ కుక్కుటః శ్వా తథైవ చ |
రజస్వలా చ షండశ్చ నైక్షేరన్నశ్నతో ద్విజాన్ ‖ 3:239‖

హోమే ప్రదానే భోజ్యే చ యదేభిరభివీక్ష్యతే |
దైవే హవిషి పిత్ర్యే వా తద్గచ్ఛత్యయథాతథం ‖ 3:240‖

ఘ్రాణేన సూకరో (శూకరో) హంతి పక్షవాతేన కుక్కుటః |
శ్వా తు దృష్టినిపాతేన స్పర్శేణావరవర్ణజః ‖ 3:241‖

ఖంజో వా యది వా కాణో దాతుః ప్రేష్యోఽపి వా భవేత్ |
హీనాతిరిక్తగాత్రో వా తమప్యపనయేత్పునః ‖ 3:242‖

బ్రాహ్మణం భిక్షుకం వాఽపి భోజనార్థముపస్థితం |
బ్రాహ్మణైరభ్యనుజ్ఞాతః శక్తితః ప్రతిపూజయేత్ ‖ 3:243‖

సార్వవర్ణికమన్నాద్యం సంనీయాప్లావ్య వారిణా |
సముత్సృజేద్భుక్తవతామగ్రతో వికిరన్ భువి ‖ 3:244‖

అసంస్కృతప్రమీతానాం త్యాగినాం కులయోషితాం |
ఉచ్ఛిష్టం భాగధేయం స్యాద్దర్భేషు వికిరశ్చ యః ‖ 3:245‖

ఉచ్ఛేషణాం భూమిగతమజిహ్మస్యాశఠస్య చ |
దాసవర్గస్య తత్పిత్ర్యే భాగధేయం ప్రచక్షతే ‖ 3:246‖

ఆసపిండక్రియాకర్మ ద్విజాతేః సంస్థితస్య తు |
అదైవం భోజయేచ్ఛ్రాద్ధం పిండమేకం చ నిర్వపేత్ ‖ 3:247‖

సహపిండక్రియాయాం తు కృతాయామస్య ధర్మతః |
అనయైవావృతా కార్యం పిండనిర్వపనం సుతైః ‖ 3:248‖

శ్రాద్ధం భుక్త్వా య ఉచ్ఛిష్టం వృషలాయ ప్రయచ్ఛతి |
స మూఢో నరకం యాతి కాలసూత్రమవాక్షిరాః ‖ 3:249‖

శ్రాద్ధభుగ్వృషలీతల్పం తదహర్యోఽధిగచ్ఛతి |
తస్యాః పురీషే తం మాసం పితరస్తస్య శేరతే ‖ 3:250‖

పృష్ట్వా స్వదితమిత్యేవం తృప్తానాచామయేత్తతః |
ఆచాంతాంశ్చానుజానీయాదభితో రమ్యతామితి ‖ 3:251‖

స్వధాఽస్త్విత్యేవ తం బ్రూయుర్బ్రాహ్మణాస్తదనంతరం |
స్వధాకారః పరా హ్యాశీః సర్వేషు పితృకర్మసు ‖ 3:252‖

తతో భుక్తవతాం తేషామన్నశేషం నివేదయేత్ |
యథా బ్రూయుస్తథా కుర్యాదనుజ్ఞాతస్తతో ద్విజైః ‖ 3:253‖

పిత్ర్యే స్వదితమిత్యేవ వాచ్యం గోష్ఠే తు సుశృతం |
సంపన్నమిత్యభ్యుదయే(సంపన్నం) దైవే రుచితమిత్యపి || 3:254||

అపరాహ్ణస్తథా దర్భా వాస్తుసంపాదనం (సంపాదనం) తిలాః |
సృష్టిర్మృష్టిర్ద్విజాశ్చాగ్ర్యాః శ్రాద్ధకర్మసు సంపదః || 3:255||

దర్భాః పవిత్రం పూర్వాహ్ణో హవిష్యాణి చ సర్వశః |
పవిత్రం యచ్చ పూర్వోక్తం విజ్ఞేయా హవ్యసంపదః || 3:256||

మున్యన్నాని పయః సోమో మాంసం యచ్చానుపస్కృతం |
అక్షారలవణం చైవ ప్రకృత్యా హవిరుచ్యతే || 3:257||

విసృజ్య బ్రాహ్మణాంస్తాంస్తు నియతో వాగ్యతః శుచిః (విసర్జ్య బ్రాహ్మనాంస్తాంస్తు ప్రయతో విధిపూర్వకం)|
దక్షిణాం దిశమాకాంక్షన్ యాచేతైమాన్ వరాన్ పితౄన్ || 3:258||

దాతారో నోఽభివర్ధంతాం వేదాః సంతతిరేవ చ |
శ్రద్ధా చ నో మా వ్యగమద్బహుదేయం చ నోఽస్త్వితి || 3:259||

ఏవం నిర్వపణం కృత్వా పిండాంస్తాంస్తదనంతరం |
గాం విప్రమజమగ్నిం వా ప్రాశయేదప్సు వా క్షిపేత్ || 3:260||

పిండనిర్వపణం కే చిత్పరస్తాదేవ కుర్వతే |
వయోభిః ఖాదయంత్యన్యే ప్రక్షిపంత్యనలేఽప్సు వా || 3:261||

పతివ్రతా ధర్మపత్నీ పితృపూజనతత్పరా |
మధ్యమం తు తతః పిండమద్యాత్సమ్యక్సుతార్థినీ || 3:262||

ఆయుష్మంతం సుతం సూతే యశోమేధాసమన్వితం |
ధనవంతం ప్రజావంతం సాత్త్వికం ధార్మికం తథా || 3:263||

ప్రక్షాల్య హస్తావాచామ్య జ్ఞాతిప్రాయం ప్రకల్పయేత్ |
జ్ఞాతిభ్యః సత్కృతం దత్త్వా (దత్వా) బాంధవానపి భోజయేత్ || 3:264||

ఉచ్ఛేషణం తు తత్తిష్ఠేద్యావద్విప్రా (యత్తిష్ఠేద్) విసర్జితాః |

తతో గృహబలిం కుర్యాదితి ధర్మో వ్యవస్థితః || 3:265||

హవిర్యచ్చిరరాత్రాయ యచ్చానంత్యాయ కల్పతే |
పితృభ్యో విధివద్దత్తం తత్ప్రవక్ష్యామ్యశేషతః || 3:266||

తిలైర్వ్రీహియవైర్మాషైరద్భిర్మూలఫలేన వా |
దత్తేన మాసం తృప్యంతి విధివత్పితరో నృణాం || 3:267||

ద్వౌ మాసౌ మత్స్యమాంసేన త్రీన్ మాసాన్ హారిణేన తు |
ఔరభ్రేణాథ చతురః శాకునేనాథ పంచ వై || 3:268||

షణ్మాసాంశ్ఛాగమాంసేన పార్షతేన చ సప్త వై ।
అష్టావేనస్య మాంసేన (ఐణేయమాంసేన) రౌరవేణ నవైవ తు ॥ 3:269॥

దశమాసాంస్తు తృప్యంతి వరాహమహిషామిషైః ।
శశకూర్మయోస్తు మాంసేన మాసానేకాదశైవ తు ॥ 3:270॥

సంవత్సరం (సంవత్సరే) తు గవ్యేన పయసా పాయసేన చ ।
వార్ధ్రీణసస్య మాంసేన తృప్తిర్ద్వాదశవార్షికీ ॥ 3:271॥

కాలశాకం మహాశల్కాః ఖడ్గలోహామిషం మధు ।
ఆనంత్యాయైవ కల్ప్యంతే మున్యన్నాని చ సర్వశః ॥ 3:272॥

యత్కిం చిన్ మధునా మిశ్రం ప్రదద్యాత్తు త్రయోదశీం ।
తదప్యక్షయమేవ స్యాద్వర్షాసు చ మఘాసు చ ॥ 3:273॥

అపి నః స కులే భూయాద్యో నో దద్యాత్త్రయోదశీం ।
పాయసం మధుసర్పిర్భ్యాం ప్రాక్ఛాయే కుంజరస్య చ ॥ 3:274॥

యద్యద్దదాతి విధివత్సమ్యక్శ్రద్ధాసమన్వితః ।
తత్తత్పితౄణాం భవతి పరత్రానంతమక్షయం ॥ 3:275॥

కృష్ణపక్షే దశమ్యాదౌ వర్జయిత్వా చతుర్దశీం ।
శ్రాద్ధే ప్రశస్తాస్తిథయో యథైతా న తథేతరాః ॥ 3:276॥

యుక్షు కుర్వన్ దినర్క్షేషు సర్వాన్ కామాన్ సమశ్నుతే ।
అయుక్షు తు పితౄన్ సర్వాన్ ప్రజాం ప్రాప్నోతి పుష్కలాం ॥ 3:277॥

యథా చైవాపరః పక్షః పూర్వపక్షాద్విశిష్యతే ।
తథా శ్రాద్ధస్య పూర్వాహ్ణాదపరాహ్ణో విశిష్యతే ॥ 3:278॥

ప్రాచీనావీతినా సమ్యగపసవ్యమతంద్రిణా ।
పిత్ర్యమానిధనాత్కార్యం విధివద్దర్భపాణినా ॥ 3:279॥

రాత్రౌ శ్రాద్ధం న కుర్వీత రాక్షసీ కీర్తితా హి సా ।
సంధ్యయోరుభయోశ్చైవ సూర్యే చైవాచిరోదితే ॥ 3:280॥

అనేన విధినా శ్రాద్ధం త్రిరబ్దస్యేహ నిర్వపేత్ ।
హేమంతగ్రీష్మవర్షాసు పాంచయజ్ఞికమన్వహం ॥ 3:281॥

న పైతృయజ్ఞియో హోమో లౌకికేఽగ్నౌ విధీయతే ।
న దర్శేన వినా శ్రాద్ధమాహితాగ్నేర్ద్విజన్మనః ॥ 3:282॥

యదేవ తర్పయత్యద్భిః పితౄన్ స్నాత్వా ద్విజోత్తమః ।
తేనైవ కృత్స్నమాప్నోతి పితృయజ్ఞక్రియాఫలం ॥ 3:283॥

వసూన్ వదంతి తు పితౄన్ రుద్రాంశ్చైవ పితామహాన్ ।
ప్రపితామహాంస్తథాఽదిత్యాన్ శ్రుతిరేషా సనాతనీ ॥ 3:284॥

విఘసాశీ భవేన్నిత్యం నిత్యం వాఽమృతభోజనః |
విఘసో భుక్తశేషం తు యజ్ఞశేషం తథాఽమృతం || 3:285||

ఏతద్వోఽభిహితం సర్వం విధానం పాంచయజ్ఞికం |
ద్విజాతిముఖ్యవృత్తీనాం విధానం శ్రూయతామితి || 3:286||

అధ్యాయం 4

చతుర్థమాయుషో భాగముషిత్వాఽద్యం గురౌ ద్విజాః |
ద్వితీయమాయుషో భాగం కృతదారో గృహే వసేత్ || 4:1||

అద్రోహేణైవ భూతానామల్పద్రోహేణ వా పునః |
యా వృత్తిస్తాం సమాస్థాయ విప్రో జీవేదనాపది || 4:2||

యాత్రామాత్రప్రసిద్ధ్యర్థం స్వైః కర్మభిరగర్హితైః |
అక్లేశేన శరీరస్య కుర్వీత ధనసంచయం || 4:3||

ఋతామృతాభ్యాం జీవేత్తు మృతేన ప్రమృతేన వా |
సత్యానృతాభ్యామపి వా న శ్వవృత్త్యా కదా చన || 4:4||

ఋతముంఛశిలం జ్ఞేయమమృతం స్యాదయాచితం |
మృతం తు యాచితం భైక్షం ప్రమృతం కర్షణం స్మృతం || 4:5||

సత్యానృతం తు వాణిజ్యం తేన చైవాపి జీవ్యతే |
సేవా శ్వవృత్తిరాఖ్యాతా తస్మాత్తాం పరివర్జయేత్ || 4:6||

కుసూలధాన్యకో వా స్యాత్కుంభీధాన్యక ఏవ వా |
త్ర్యహేహికో వాఽపి భవేదశ్వస్తనిక ఏవ వా || 4:7||

చతుర్ణామపి చైతేషాం ద్విజానాం గృహమేధినాం |
జ్యాయాన్ పరః పరో జ్ఞేయో ధర్మతో లోకజిత్తమః || 4:8||

షట్కర్మైకో భవత్యేషాం త్రిభిరన్యః ప్రవర్తతే |
ద్వాభ్యామేకశ్చతుర్థస్తు బ్రహ్మసత్రేణ జీవతి || 4:9||

వర్తయంశ్చ శిలోంఛాభ్యామగ్నిహోత్రపరాయణః |
ఇష్టీః పార్వాయణాంతీయాః కేవలా నిర్వపేత్సదా || 4:10||

న లోకవృత్తం వర్తేత వృత్తిహేతోః కథం చన |
అజిహ్మామశఠాం శుద్ధాం జీవేద్బ్రాహ్మణజీవికాం || 4:11||

సంతోషం పరమాస్థాయ సుఖార్థీ సంయతో భవేత్ |
సంతోషమూలం హి సుఖం దుఃఖమూలం విపర్యయః || 4:12||

అతోఽన్యతమయా వృత్త్యా జీవంస్తు స్నాతకో ద్విజః |
స్వర్గాయుష్యయశస్యాని(స్వర్గ్యాయుష్య) వ్రతాణీమాని ధారయేత్ || 4:13||

వేదోదితం స్వకం కర్మ నిత్యం కుర్యాదతంద్రితః |
తద్ధి కుర్వన్ యథాశక్తి ప్రాప్నోతి పరమాం గతిం || 4:14||

నైహేతార్థాన్ ప్రసంగేన న విరుద్ధేన కర్మణా |
న విద్యమానేష్వర్థేషు (న కల్పమానేష్వర్థేషు) నార్త్యామపి యతస్తతః || 4:15||

ఇంద్రియార్థేషు సర్వేషు న ప్రసజ్యేత కామతః |
అతిప్రసక్తిం చైతేషాం మనసా సంనివర్తయేత్ || 4:16||

సర్వాన్ పరిత్యజేదర్థాన్ స్వాధ్యాయస్య విరోధినః |
యథా తథాఽధ్యాపయంస్తు సా హ్యస్య కృతకృత్యతా || 4:17||

వయసః కర్మణోఽర్థస్య శ్రుతస్యాభిజనస్య చ |
వేషవాగ్బుద్ధిసారూప్యమాచరన్ విచరేదిహ || 4:18||

బుద్ధివృద్ధికరాణ్యాశు ధన్యాని చ హితాని చ |
నిత్యం శాస్త్రాణ్యవేక్షేత నిగమాంశ్చైవ వైదికాన్ || 4:19||

యథా యథా హి పురుషః శాస్త్రం సమధిగచ్ఛతి |
తథా తథా విజానాతి విజ్ఞానం చాస్య రోచతే || 4:20||

ఋషియజ్ఞం దేవయజ్ఞం భూతయజ్ఞం చ సర్వదా |
నృయజ్ఞం పితృయజ్ఞం చ యథాశక్తి న హాపయేత్ || 4:21||

ఏతానేకే మహాయజ్ఞాన్ యజ్ఞశాస్త్రవిదో జనాః |
అనీహమానాః సతతమింద్రియేష్వేవ జుహ్వతి || 4:22||

వాచ్యేకే జుహ్వతి ప్రాణం ప్రాణే వాచం చ సర్వదా |
వాచి ప్రాణే చ పశ్యంతో యజ్ఞనిర్వృత్తిమక్షయాం || 4:23||

జ్ఞానేనైవాపరే విప్రా యజంత్యేతైర్మఖైః సదా (యజంతే తైర్మఖైః సదా) |
జ్ఞానమూలాం క్రియామేషాం పశ్యంతో జ్ఞానచక్షుషా || 4:24||

అగ్నిహోత్రం చ జుహుయాదాద్యంతే ద్యునిశోః సదా |
దర్శేన చార్ధమాసాంతే పౌర్ణమాసేన చైవ హి || 4:25||

సస్యాంతే నవసస్యేష్ట్యా తథార్తుఅంతే ద్విజోఽధ్వరైః |
పశునా త్వయనస్యాదౌ సమాంతే (అయనాంతే తు సమాంతే) సౌమికైర్మఖైః || 4:26||

నానిష్ట్వా నవసస్యేష్ట్యా పశునా చాగ్నిమాన్ ద్విజః |
నవాన్నమద్యాత్మాంసం వా దీర్ఘమాయుర్జిజీవిషుః || 4:27||

నవేనానర్చితా హ్యస్య పశుహవ్యేన చాగ్నయః |
ప్రాణానేవాత్తుమిచ్ఛంతి నవాన్నామిషగర్ధినః || 4:28||

ఆసనాశనశయ్యాభిరద్భిర్మూలఫలేన వా |
నాస్య కశ్చిద్వసేద్గేహే శక్తితోఽనర్చితోఽతిథిః || 4:29||

పాషండినో వికర్మస్థాన్ బైడాలవ్రతికాన్ శఠాన్ |
హైతుకాన్ బకవృత్తీంశ్చ వాఙ్మాత్రేణాపి నార్చయేత్ || 4:30||

వేదవిద్యావ్రతస్నాతాంశ్రోత్రియాన్ గృహమేధినః |
పూజయేధవ్యకవ్యేన విపరీతాంశ్చ వర్జయేత్ ‖ 4:31‖

శక్తితోఽపచమానేభ్యో దాతవ్యం గృహమేధినా |
సంవిభాగశ్చ భూతేభ్యః కర్తవ్యోఽనుపరోధతః ‖ 4:32‖

రాజతో ధనమన్విచ్ఛేత్సంసీదన్ స్నాతకః క్షుధా |
యాజ్యాంతేవాసినోర్వాఽపి న త్వన్యత ఇతి స్థితిః ‖ 4:33‖

న సీదేత్స్నాతకో విప్రః క్షుధా శక్తః కథం చన |
న జీర్ణమలవద్వాసా భవేచ్చ విభవే సతి ‖ 4:34‖

క్లృప్తకేశనఖశ్మశ్రుర్దాంతః శుక్లాంబరః శుచిః |
స్వాధ్యాయే చైవ యుక్తః స్యాన్నిత్యమాత్మహితేషు చ ‖ 4:35‖

వైణవీం ధారయేద్యష్టిం సోదకం చ కమండలుం |
యజ్ఞోపవీతం వేదం చ శుభం రౌక్మే చ కుండలే ‖ 4:36‖

నేక్షేతోద్యంతమాదిత్యం నాస్తం యాంతం కదా చన |
నోపసృష్టం న వారిస్థం న మధ్యం నభసో గతం ‖ 4:37‖

న లంఘయేద్వత్సతంత్రీం న ప్రధావేచ్చ వర్షతి |
న చోదకే నిరీక్షేత స్వరూపమితి ధారణా ‖ 4:38‖

మృదం గాం దైవతం విప్రం ఘృతం మధు చతుష్పథం |
ప్రదక్షిణాని కుర్వీత ప్రజ్ఞాతాంశ్చ వనస్పతీన్ ‖ 4:39‖

నోపగచ్ఛేత్ప్రమత్తోఽపి స్త్రియమార్తవదర్శనే |
సమానశయనే చైవ న శయీత తయా సహ ‖ 4:40‖

రజసాఽభిప్లుతాం నారీం నరస్య హ్యుపగచ్ఛతః |
ప్రజ్ఞా తేజో బలం చక్షురాయుశ్చైవ ప్రహీయతే ‖ 4:41‖

తాం వివర్జయతస్తస్య రజసా సమభిప్లుతాం |
ప్రజ్ఞా తేజో బలం చక్షురాయుశ్చైవ ప్రవర్ధతే ‖ 4:42‖

నాశ్నీయాద్భార్యయా సార్ధం నైనామీక్షేత చాశ్నతీం |
క్షువతీం జృంభమాణాం వా న చాసీనాం యథాసుఖం ‖ 4:43‖

నాంజయంతీం స్వకే నేత్రే న చాభ్యక్తామనావృతాం |
న పశ్యేత్ప్రసవంతీం చ తేజస్కామో ద్విజోత్తమః ‖ 4:44‖

నాన్నమద్యాదేకవాసా న నగ్నః స్నానమాచరేత్ |
న మూత్రం పథి కుర్వీత న భస్మని న గోవ్రజే ‖ 4:45‖

న ఫాలకృష్టే న జలే న చిత్యాం న చ పర్వతే |
న జీర్ణదేవాయతనే న వల్మీకే కదా చన ‖ 4:46‖

న ససత్త్వేషు గర్తేషు న గచ్ఛన్నపి న స్థితః ।
న నదీతీరమాసాద్య న చ పర్వతమస్తకే ॥ 4:47॥

వాయుఅగ్నివిప్రమాదిత్యమపః పశ్యంస్తథైవ గాః ।
న కదా చన కుర్వీత విణ్మూత్రస్య విసర్జనం ॥ 4:48॥

తిరస్కృత్యోచ్చరేత్కాష్ఠలోష్ఠపత్రతృణాదినా । తృణాది చ
నియమ్య ప్రయతో వాచం సంవీతాంగోఽవగుంఠితః ॥ 4:49॥

మూత్రోచ్చారసముత్సర్గం దివా కుర్యాదుదఙ్ముఖః ।
దక్షిణాఽభిముఖో రాత్రౌ సంధ్యాయోశ్చ యథా దివా ॥ 4:50॥

ఛాయాయామంధకారే వా రాత్రావహని వా ద్విజః ।
యథాసుఖముఖః కుర్యాత్ప్రాణబాధభయేషు చ ॥ 4:51॥

ప్రత్యగ్నిం ప్రతిసూర్యం చ ప్రతిసోమోదకద్విజం ।
ప్రతిగు ప్రతివాతం (ప్రతిగాం ప్రతివాతం) చ ప్రజ్ఞా నశ్యతి మేహతః ॥ 4:52॥

నాగ్నిం ముఖేనోపధమేన్నగ్నాం నైక్షేత చ స్త్రియం ।
నామేధ్యం ప్రక్షిపేదగ్నౌ న చ పాదౌ ప్రతాపయేత్ ॥ 4:53॥

అధస్తాన్నోపదధ్యాచ్చ న చైనమభిలంఘయేత్ ।
న చైనం పాదతః కుర్యాన్న ప్రాణాబాధమాచరేత్ ॥ 4:54॥

నాశ్నీయాత్సంధివేలాయాం న గచ్ఛేన్నాపి సంవిశేత్ ।
న చైవ ప్రలిఖేద్భూమిం నాత్మనోఽపహరేత్స్రజం ॥ 4:55॥

నాప్సు మూత్రం పురీషం వా ష్ఠీవనం వా సముత్సృజేత్ ।
అమేధ్యలిప్తమన్యద్వా లోహితం వా విషాణి వా ॥ 4:56॥

నైకః సుప్యాత్శూన్యగేహే (శూన్యగృహే స్వప్యాన్) న శ్రేయాంసం ప్రబోధయేత్ ।
నోదక్యయాఽభిభాషేత యజ్ఞం గచ్ఛేన్న చావృతః ॥ 4:57॥

అగ్న్యగారే గవాం గోష్ఠే బ్రాహ్మణానాం చ సంనిధౌ ।
స్వాధ్యాయే భోజనే చైవ దక్షిణం పాణిముద్ధరేత్ ॥ 4:58॥

న వారయేద్గాం ధయంతీం న చాచక్షీత కస్య చిత్ ।
న దివీంద్రాయుధం దృష్ట్వా కస్య చిద్దర్శయేద్బుధః ॥ 4:59॥

నాధర్మికే వసేద్గ్రామే న వ్యాధిబహులే భృశం ।
నైకః ప్రపద్యేతాధ్వానం న చిరం పర్వతే వసేత్ ॥ 4:60॥

న శూద్రరాజ్యే నివసేన్నాధార్మికజనావృతే ।
న పాషండిగణాక్రాంతే నోపసృష్టేఽన్త్యజైర్నృభిః ॥ 4:61॥

న భుంజీతోద్ధృతస్నేహం నాతిసౌహిత్యమాచరేత్ ॥

నాతిప్రగే నాతిసాయం న సాయం ప్రాతరాశితః ॥ 4:62॥

న కుర్వీత వృథాచేష్టాం న వార్యంజలినా పిబేత్ ।
నోత్సంగే భక్షయేద్భక్ష్యాన్న జాతు స్యాత్కుతూహలీ ॥ 4:63॥

న నృత్యేదథ వా గాయేన్న వాదిత్రాణి వాదయేత్ (న నృత్యేన్నైవ గాయేచ్చ న వాదిత్రాణి వాదయేత్) ।
నాస్ఫోటయేన్న చ క్ష్వేడేన్న చ రక్తో విరావయేత్ (న చ రక్తో విరోధయేత్)॥ 4:64॥

న పాదౌ ధావయేత్కాంస్యే కదా చిదపి భాజనే ।
న భిన్నభాండే భుంజీత న భావప్రతిదూషితే ॥ 4:65॥

ఉపానహౌ చ వాసశ్చ ధృతమన్యైర్న ధారయేత్ ।
ఉపవీతమలంకారం స్రజం కరకమేవ చ ॥ 4:66॥

నావినీతైర్భజేద్ధుర్యైర్న (నావినీతైర్వ్రజేద్) చ క్షుధ్వ్యాధిపీడితైః ।
న భిన్నశృంగాక్షిఖురైర్న వాలధివిరూపితైః ॥ 4:67॥

వినీతైస్తు వ్రజేన్నిత్యమాశుగైర్లక్షణాన్వితైః ।
వర్ణరూపోపసంపన్నైః ప్రతోదేనాతుదన్ (ప్రతోదేనాక్షిపన్) భృశం ॥ 4:68॥

బాలాతపః ప్రేతధూమో వర్జ్యం భిన్నం తథాఽసనం ।
న ఛింద్యాన్నఖరోమాణి (న చ్ఛింద్యాన్) దంతైర్నోత్పాటయేన్నఖాన్ ॥ 4:69॥

న మృల్లోష్ఠం చ మృద్నీయాన్న ఛింద్యాత్కరజైస్తృణం (చ్ఛింద్యాత్) ।
న కర్మ నిష్ఫలం కుర్యాన్నాయత్యామసుఖోదయం ॥ 4:70॥

లోష్ఠమర్దీ తృణచ్ఛేదీ నఖఖాదీ చ యో నరః ।
స వినాశం వ్రజత్యాశు సూచకాఽశుచిరేవ చ (సూచకోఽశుచిరేవ చ)॥ 4:71॥

న విగర్హ్య కథాం కుర్యాద్బహిర్మాల్యం (న విగృహ్య కథాం కుర్యాద్) న ధారయేత్ ।
గవాం చ యానం పృష్ఠేన సర్వథైవ విగర్హితం ॥ 4:72॥

అద్వారేణ చ నాతీయాద్గ్రామం వా వేశ్మ వాఽవృతం ।
రాత్రౌ చ వృక్షమూలాని దూరతః పరివర్జయేత్ ॥ 4:73॥

నాక్షైర్దీవ్యేత్కదా చిత్తు స్వయం నోపానహౌ హరేత్ ।
శయనస్థో న భుంజీత న పాణిస్థం న చాసనే ॥ 4:74॥

సర్వం చ తిలసంబద్ధం నాద్యాదస్తమితే రవౌ ।
న చ నగ్నః శయీతైహ న చోచ్ఛిష్టః క్వ చిద్వ్రజేత్ ॥ 4:75॥

ఆర్ద్రపాదస్తు భుంజీత నార్ద్రపాదస్తు సంవిశేత్ ।
ఆర్ద్రపాదస్తు భుంజానో దీర్ఘమాయురవాప్నుయాత్ ॥ 4:76॥

అచక్షుర్విషయం దుర్గం న ప్రపద్యేత కర్హి చిత్ ।
న విణ్మూత్రముదీక్షేత న బాహుభ్యాం నదీం తరేత్ ॥ 4:77॥

అధితిష్ఠేన్న కేశాంస్తు న భస్మాస్థికపాలికాః |
న కార్పాసాస్థి న తుషాన్ దీర్ఘమాయుర్జిజీవిషుః || 4:78 ||

న సంవసేచ్చ పతితైర్న చాండాలైర్న పుల్కసైః |
న మూర్ఖైర్నావలిప్తైశ్చ నాంత్యైర్నాంత్యావసాయిభిః || 4:79 ||

న శూద్రాయ మతిం దద్యాన్నోచ్ఛిష్టం న హవిష్కృతం |
న చాస్యోపదిశేద్ధర్మం న చాస్య వ్రతమాదిశేత్ || 4:80 ||

యో హ్యస్య ధర్మమాచష్టే యశ్చైవాదిశతి వ్రతం |
సోఽసంవృతం నామ తమః సహ తేనైవ మజ్జతి || 4:81 ||

న సంహతాభ్యాం పాణిభ్యాం కండూయేదాత్మనః శిరః |
న స్పృశేచ్చైతదుచ్ఛిష్టో న చ స్నాయాద్వినా తతః || 4:82 ||

కేశగ్రహాన్ ప్రహారాంశ్చ శిరస్యేతాన్ వివర్జయేత్ |
శిరఃస్నాతశ్చ తైలేన నాంగం కిం చిదపి స్పృశేత్ || 4:83 ||

న రాజ్ఞః ప్రతిగృహ్ణీయాదరాజన్యప్రసూతితః |
సూనాచక్రధ్వజవతాం వేశేనైవ చ జీవతాం || 4:84 ||

దశసూనాసమం చక్రం దశచక్రసమో ధ్వజః |
దశధ్వజసమో వేశో దశవేశసమో నృపః || 4:85 ||

దశ సూణాసహస్రాణి యో వాహయతి సౌనికః |
తేన తుల్యః స్మృతో రాజా ఘోరస్తస్య ప్రతిగ్రహః || 4:86 ||

యో రాజ్ఞః ప్రతిగృహ్ణాతి లుబ్ధస్యోచ్ఛాస్త్రవర్తినః |
స పర్యాయేణ యాతీమాన్నరకానేకవింశతిం || 4:87 ||

తామిస్రమంధతామిస్రం మహారౌరవరౌరవౌ |
నరకం కాలసూత్రం చ మహానరకమేవ చ || 4:88 ||

సంజీవనం మహావీచిం తపనం సంప్రతాపనం |
సంహాతం చ సకాకోలం కుడ్మలం ప్రతిమూర్తికం (పూతిమృత్తికం)|| 4:89 ||

లోహశంకుం ఋజీషం చ పంథానం శాల్మలీం నదీం |
అసిపత్రవనం చైవ లోహదారకమేవ చ || 4:90 ||

ఏతద్విదంతో విద్వాంసో బ్రాహ్మణా బ్రహ్మవాదినః |
న రాజ్ఞః ప్రతిగృహ్ణంతి ప్రేత్య శ్రేయోఽభికాంక్షిణః || 4:91 ||

బ్రాహ్మే ముహూర్తే బుధ్యేత ధర్మార్థౌ చానుచింతయేత్ |
కాయక్లేశాంశ్చ తన్మూలాన్ వేదతత్త్వార్థమేవ చ || 4:92 ||

ఉత్థాయావశ్యకం కృత్వా కృతశౌచః సమాహితః |
పూర్వాం సంధ్యాం జపంస్తిష్ఠేత్స్వకాలే చాపరాం చిరం || 4:93 ||

ఋషయో దీర్ఘసంధ్యత్వాద్దీర్ఘమాయురవాప్నుయుః |
ప్రజ్ఞాం యశశ్చ కీర్తిం చ బ్రహ్మవర్చసమేవ చ || 4:94||

శ్రావణ్యాం ప్రౌష్ఠపద్యాం వాఽప్యుపాకృత్య యథావిధి |
యుక్తశ్ఛందాంస్యధీయీత మాసాన్ విప్రోఽర్ధపంచమాన్ || 4:95||

పుష్యే తు ఛందసాం కుర్యాద్బహిరుత్సర్జనం ద్విజః |
మాఘశుక్లస్య వా ప్రాప్తే పూర్వాహ్ణే ప్రథమేఽహని || 4:96||

యథాశాస్త్రం తు కృత్వైవముత్సర్గం ఛందసాం బహిః |
విరమేత్పక్షిణీం రాత్రిం తదేవైకమహర్నిశం || 4:97||

అత ఊర్ధ్వం తు ఛందాంసి శుక్లేషు నియతః పఠేత్ |
వేదాంగాని చ సర్వాణి కృష్ణపక్షేషు సంపఠేత్ || 4:98||

నావిస్పష్టమధీయీత న శూద్రజనసన్నిధౌ |
న నిశాంతే పరిశ్రాంతో బ్రహ్మాధీత్య పునః స్వపేత్ || 4:99||

యథోదితేన విధినా నిత్యం ఛందస్కృతం పఠేత్ |
బ్రహ్మ ఛందస్కృతం చైవ ద్విజో యుక్తో హ్యనాపది || 4:100||

ఇమాన్నిత్యమనధ్యాయానధీయానో వివర్జయేత్ |
అధ్యాపనం చ కుర్వాణః శిష్యాణాం విధిపూర్వకం || 4:101||

కర్ణశ్రవేఽనిలే రాత్రౌ దివా పాంసుసమూహనే |
ఏతౌ వర్షాస్వనధ్యాయావధ్యాయజ్ఞాః ప్రచక్షతే || 4:102||

విద్యుత్స్తనితవర్షేషు మహోల్కానాం చ సంప్లవే |
ఆకాలికమనధ్యాయమేతేషు మనురబ్రవీత్ || 4:103||

ఏతాంస్త్వభ్యుదితాన్ విద్యాద్యదా ప్రాదుష్కృతాగ్నిషు |
తదా విద్యాదనధ్యాయమనృతౌ చాభ్రదర్శనే || 4:104||

నిర్ఘాతే భూమిచలనే జ్యోతిషాం చోపసర్జనే |
ఏతానాకాలికాన్ విద్యాదనధ్యాయాన్ ఋతావపి || 4:104||

ప్రాదుష్కృతేష్వగ్నిషు తు విద్యుత్స్తనితనిఃస్వనే |
సజ్యోతిః స్యాదనధ్యాయః శేషే రాత్రౌ యథా దివా || 4:106||

నిత్యానధ్యాయ ఏవ స్యాద్గ్రామేషు నగరేషు చ |
ధర్మనైపుణ్యకామానాం పూతిగంధే చ సర్వదా (సర్వశః)|| 4:107||

అంతర్గతశవే గ్రామే వృషలస్య చ సన్నిధౌ |
అనధ్యాయో రుద్యమానే సమవాయే జనస్య చ || 4:108||

ఉదకే మధ్యరాత్రే చ విణ్మూత్రస్య విసర్జనే |
ఉచ్ఛిష్టః శ్రాద్ధభుక్చైవ మనసాఽపి న చింతయేత్ || 4:109||

ప్రతిగృహ్య ద్విజో విద్వానేకోద్దిష్టస్య కేతనం (ఏకోద్దిష్టనికేతనం) ।
త్ర్యహం న కీర్తయేద్బ్రహ్మ రాజ్ఞో రాహోశ్చ సూతకే ॥ 4:110॥

యావదేకానుదిష్టస్య గంధో లేపశ్చ తిష్ఠతి ।
విప్రస్య విదుషో దేహే తావద్బ్రహ్మ న కీర్తయేత్ ॥ 4:111॥

శయానః ప్రౌఢపాదశ్చ కృత్వా చైవావసక్థికాం ।
నాధీయీతామిషం జగ్ధ్వా సూతకాన్నాద్యమేవ చ ॥ 4:112॥

నీహారే బాణశబ్దే చ సంధ్యయోరేవ చోభయోః ।
అమావాస్యాచతుర్దశ్యోః పౌర్ణమాస్యఽష్టకాసు చ ॥ 4:113॥

అమావాస్యా గురుం హంతి శిష్యం హంతి చతుర్దశీ ।
బ్రహ్మాష్టకపౌర్ణమాస్యౌ తస్మాత్తాః పరివర్జయేత్ ॥ 4:114॥

పాంసువర్షే దిశాం దాహే గోమాయువిరుతే తథా ।
శ్వఖరోష్ట్రే చ రువతి పంక్తౌ చ న పఠేద్ద్విజః ॥ 4:115॥

నాధీయీత శ్మశానాంతే గ్రామాంతే గోవ్రజేఽపి వా ।
వసిత్వా మైథునం వాసః శ్రాద్ధికం ప్రతిగృహ్య చ ॥ 4:116॥

ప్రాణి వా యది వాఽప్రాణి యత్కిం చిచ్ఛ్రాద్ధికం భవేత్ ।
తదాలభ్యాప్యనధ్యాయః పాణ్యాస్యో హి ద్విజః స్మృతః ॥ 4:117॥

చోరైరుపద్రుతే గ్రామే సంభ్రమే (చోరైరుపప్లుతే సంభ్రమే) చాగ్నికారితే ।
ఆకాలికమనధ్యాయం విద్యాత్సర్వాద్భుతేషు చ ॥ 4:118॥

ఉపాకర్మణి చోత్సర్గే త్రిరాత్రం క్షేపణం స్మృతం ।
అష్టకాసు త్వహోరాత్రం ఋత్వంతాసు చ రాత్రిషు ॥ 4:119॥

నాధీయీతాశ్వమారూఢో న వృక్షం న చ హస్తినం ।
న నావం న ఖరం నోష్ట్రం నైరిణస్థో న యానగః ॥ 4:120॥

న వివాదే న కలహే న సేనాయాం న సంగరే ।
న భుక్తమాత్రే నాజీర్ణే న వమిత్వా న శుక్తకే ॥ 4:121॥

అతిథిం చాననుజ్ఞాప్య మారుతే వాతి వా భృశం ।
రుధిరే చ స్రుతే గాత్రాత్శస్త్రేణ చ పరిక్షతే ॥ 4:122॥

సామధ్వనావృగ్యజుషీ నాధీయీత కదా చన ।
వేదస్యాధీత్య వాఽప్యంతమారణ్యకమధీత్య చ ॥ 4:123॥

ఋగ్వేదో దేవదైవత్యో యజుర్వేదస్తు మానుషః ।
సామవేదః స్మృతః పిత్ర్యస్తస్మాత్తస్యాశుచిర్ధ్వనిః ॥ 4:124॥

ఏతద్విద్వంతో విద్వాంసస్త్రయీనిష్కర్షమన్వహం ।
క్రమతః పూర్వమభ్యస్య పశ్చాద్వేదమధీయతే ॥ 4:125॥

పశుమండూకమార్జారశ్వసర్పనకులాఖుభిః |
అంతరాగమనే విద్యాదనధ్యాయమహర్నిశం || 4:126||

ద్వావేవ వర్జయేన్నిత్యమనధ్యాయౌ ప్రయత్నతః |
స్వాధ్యాయభూమిం చాశుద్ధమాత్మానం చాశుచిం ద్విజః || 4:127||

అమావాస్యామష్టమీం చ పౌర్ణమాసీం చతుర్దశీం |
బ్రహ్మచారీ భవేన్నిత్యమప్యృతౌ స్నాతకో ద్విజః || 4:128||

న స్నానమాచరేద్భుక్త్వా నాతురో న మహానిశి |
న వాసోభిః సహాజస్రం నావిజ్ఞాతే జలాశయే || 4:129||

దేవతానాం గురో రాజ్ఞః స్నాతకాచార్యయోస్తథా |
నాక్రామేత్కామతశ్ఛాయాం బభ్రుణో దీక్షితస్య చ || 4:130||

మధ్యందినేఽర్ధరాత్రే చ శ్రాద్ధం భుక్త్వా చ సామిషం |
సంధ్యయోరుభయోశ్చైవ న సేవేత చతుష్పథం || 4:131||

ఉద్వర్తనమపస్నానం విణ్మూత్రే రక్తమేవ చ |
శ్లేశ్మనిష్ఠ్యూతవాంతాని నాధితిష్ఠేత్తు కామతః || 4:132||

వైరిణం నోపసేవేత సహాయం చైవ వైరిణః |
అధార్మికం తస్కరం చ పరస్యైవ చ యోషితం || 4:133||

న హీదృశమనాయుష్యం లోకే కిం చన విద్యతే |
యాదృశం పురుషస్యేహ పరదారోపసేవనం || 4:134||

క్షత్రియం చైవ సర్పం చ బ్రాహ్మణం చ బహుశ్రుతం |
నావమన్యేత వై భూష్ణుః కృశానపి కదా చన || 4:135||

ఏతత్త్రయం హి పురుషం నిర్దహేదవమానితం |
తస్మాదేతత్త్రయం నిత్యం నావమన్యేత బుద్ధిమాన్ || 4:136||

నాత్మానమవమన్యేత పుర్వాభిరసమృద్ధిభిః |
ఆ మృత్యోః శ్రియమన్విచ్ఛేన్నైనాం మన్యేత దుర్లభాం || 4:137||

సత్యం బ్రూయాత్ప్రియం బ్రూయాన్న బ్రూయాత్సత్యమప్రియం |
ప్రియం చ నానృతం బ్రూయాదేష ధర్మః సనాతనః || 4:138||

భద్రం భద్రమితి బ్రూయాద్భద్రమిత్యేవ వా వదేత్ |
శుష్కవైరం వివాదం చ న కుర్యాత్కేన చిత్సహ || 4:139||

నాతికల్యం నాతిసాయం నాతిమధ్యందినే స్థితే |
నాజ్ఞాతేన సమం గచ్ఛేన్నైకో న వృషలైః సహ || 4:140||

హీనాంగానతిరిక్తాంగాన్ విద్యాహీనాన్ వయోఽధికాన్ (వయోఽతిగాన్)|
రూపద్రవిణహీనాంశ్చ (రూపద్రవ్యహీనాంశ్చ) జాతిహీనాంశ్చ నాక్షిపేత్ || 4:141||

న స్పృశేత్పాణినోచ్ఛిష్టో విప్రో గోబ్రాహ్మణానలాణ్ |
న చాపి పశ్యేదశుచిః సుస్థో జ్యోతిర్గణాన్ దివా (స్వస్థో జ్యోతిర్గణాన్ దివి)॥ 4:142॥

స్పృష్ట్వైతానశుచిర్నిత్యమద్భిః ప్రాణానుపస్పృశేత్ |
గాత్రాణి చైవ సర్వాణి నాభిం పాణితలేన తు ॥ 4:143॥

అనాతురః స్వాని ఖాని న స్పృశేదనిమిత్తతః |
రోమాణి చ రహస్యాని సర్వాణ్యేవ వివర్జయేత్ ॥ 4:144॥

మంగలాచారయుక్తః స్యాత్ప్రయతాత్మా జితేంద్రియః |
జపేచ్చ జుహుయాచ్చైవ నిత్యమగ్నిమతంద్రితః ॥ 4:145॥

మంగలాచారయుక్తానాం నిత్యం చ ప్రయతాత్మనాం |
జపతాం జుహ్వతాం చైవ వినిపాతో న విద్యతే ॥ 4:146॥

వేదమేవాభ్యసేన్నిత్యం (వేదమేవ జపేన్) యథాకాలమతంద్రితః |
తం హ్యస్యాహుః పరం ధర్మముపధర్మోఽన్య ఉచ్యతే ॥ 4:147॥

వేదాభ్యాసేన సతతం శౌచేన తపసైవ చ |
అద్రోహేణ చ భూతానాం జాతిం స్మరతి పౌర్వికీం ॥ 4:148॥

పౌర్వికీం సంస్మరన్ జాతిం బ్రహ్మైవాభ్యస్యతే పునః (ద్విజః)|
బ్రహ్మాభ్యాసేన చాజస్రమనంతం సుఖమశ్నుతే ॥ 4:149॥

సావిత్రాన్ శాంతిహోమాంశ్చ (సావిత్రాన్ శాంతిహోమాంశ్) కుర్యాత్పర్వసు నిత్యశః |
పిత్ఱూంశ్చైవాష్టకాస్వర్చేన్నిత్యమన్వష్టకాసు చ ॥ 4:150॥

దూరాదావసథాన్ మూత్రం దూరాత్పాదావసేచనం |
ఉచ్ఛిష్టాన్ననిషేకం చ దూరాదేవ సమాచరేత్ ॥ 4:151॥

మైత్రం ప్రసాధనం స్నానం దంతధావనమంజనం |
పూర్వాహ్ణ ఏవ కుర్వీత దేవతానాం చ పూజనం ॥ 4:152॥

దైవతాన్యభిగచ్ఛేత్తు ధార్మికాంశ్చ ద్విజోత్తమాన్ |
ఈశ్వరం చైవ రక్షార్థం గురూనేవ చ పర్వసు ॥ 4:153॥

అభివాదయేద్వృద్ధాంశ్చ దద్యాచ్చైవాసనం స్వకం |
కృతాంజలిరుపాసీత గచ్ఛతః పృష్ఠతోఽన్వియాత్ ॥ 4:154॥

శ్రుతిస్మృత్యోదితం సమ్యగ్ నిబద్ధం స్వేషు కర్మసు |
ధర్మమూలం నిషేవేత సదాచారమతంద్రితః ॥ 4:155॥

ఆచారాల్లభతే హ్యాయురాచారాదీప్సితాః ప్రజాః |
ఆచారాద్ధనమక్షయ్యమాచారో హంత్యలక్షణం ॥ 4:156॥

దురాచారో హి పురుషో లోకే భవతి నిందితః |
దుఃఖభాగీ చ సతతం వ్యాధితోఽల్పాయురేవ చ ॥ 4:157॥

సర్వలక్షణహీనోఽపి యః సదాచారవాన్నరః ।
శ్రద్దధానోఽనసూయశ్చ శతం వర్షాణి జీవతి ॥ 4:158॥

యద్యత్పరవశం కర్మ తత్తద్యత్నేన వర్జయేత్ ॥

యద్యదాత్మవశం తు స్యాత్తత్తత్సేవేత యత్నతః ॥ 4:159॥

సర్వం పరవశం దుఃఖం సర్వమాత్మవశం సుఖం ।
ఏతద్విద్యాత్సమాసేన లక్షణం సుఖదుఃఖయోః ॥ 4:160॥

యత్కర్మ కుర్వతోఽస్య స్యాత్పరితోషోఽన్తరాత్మనః ।
తత్ప్రయత్నేన కుర్వీత విపరీతం తు వర్జయేత్ ॥ 4:161॥

ఆచార్యం చ ప్రవక్తారం పితరం మాతరం గురుం ।
న హింస్యాద్బ్రాహ్మణాన్ గాశ్చ సర్వాంశ్చైవ తపస్వినః ॥ 4:162॥

నాస్తిక్యం వేదనిందాం చ దేవతానాం చ కుత్సనం ।
ద్వేషం దంభం చ (ద్వేషం స్తంభం చ) మానం చ క్రోధం తైక్ష్ణ్యం చ వర్జయేత్ ॥ 4:163॥

పరస్య దండం నోద్యచ్ఛేత్క్రుద్ధో నైనం నిపాతయేత్ ।
అన్యత్ర పుత్రాత్శిష్యాద్వా శిష్ట్యర్థం తాడయేత్తు తౌ ॥ 4:164॥

బ్రాహ్మణాయావగుర్యైవ ద్విజాతిర్వధకామ్యయా ।
శతం వర్షాణి తామిస్రే నరకే పరివర్తతే ॥ 4:165॥

తాడయిత్వా తృణేనాపి సంరంభాత్మతిపూర్వకం ।
ఏకవింశతీమాజాతీః పాపయోనిషు జాయతే ॥ 4:166॥

అయుధ్యమానస్యోత్పాద్య బ్రాహ్మణస్యాసృగంగతః ।
దుఃఖం సుమహదాప్నోతి ప్రేత్యాప్రాజ్ఞతయా నరః ॥ 4:167॥

శోణితం యావతః పాంసూన్ సంగృహ్ణాతి మహీతలాత్ ।
తావతోఽబ్దానముత్రాన్యైః శోణితోత్పాదకోఽద్యతే ॥ 4:168॥

న కదా చిద్ద్విజే తస్మాద్విద్వానవగురేదపి ।
న తాడయేత్తృణేనాపి న గాత్రాత్స్రావయేదసృక్ ॥ 4:169॥

అధార్మికో నరో యో హి యస్య చాప్యనృతం ధనం ।
హింసారతశ్చ (హింసారతిశ్) యో నిత్యం నైహాసౌ సుఖమేధతే ॥ 4:170॥

న సీదన్నపి ధర్మేణ మనోఽధర్మే నివేశయేత్ ।
అధార్మికానాం పాపానామాశు పశ్యన్ విపర్యయం ॥ 4:171॥

నాధర్మశ్చరితో లోకే సద్యః ఫలతి గౌరివ ।
శనైరావర్త్యమానస్తు కర్తుర్మూలాని కృంతతి ॥ 4:172॥

యది నాత్మని పుత్రేషు న చేత్పుత్రేషు నప్తృషు ।
న త్వేవ తు కృతోఽధర్మః కర్తుర్భవతి నిష్ఫలః ॥ 4:173॥

అధర్మేణైధతే తావత్తతో భద్రాణి పశ్యతి ।
తతః సపత్నాన్ జయతి సమూలస్తు వినశ్యతి ॥ 4:174॥

సత్యధర్మార్యవృత్తేషు శౌచే చైవారమేత్సదా ।
శిష్యాంశ్చ శిష్యాద్ధర్మేణ వాచ్|బాహూదరసంయతః ॥ 4:175॥

పరిత్యజేదర్థకామౌ యౌ స్యాతాం ధర్మవర్జితౌ ।
ధర్మం చాప్యసుఖోదర్కం లోకసంక్రుష్టమేవ చ ॥ 4:176॥

న పాణిపాదచపలో న నేత్రచపలోఽనృజుః ।
న స్యాద్వాక్చపలశ్చైవ న పరద్రోహకర్మధీః ॥ 4:177॥

యేనాస్య పితరో యాతా యేన యాతాః పితామహాః ।
తేన యాయాత్సతాం మార్గం తేన గచ్ఛన్న రిష్యతి ॥ 4:178॥

ఋత్విక్పురోహితాచార్యైర్మాతులాతిథిసంశ్రితైః ।
బాలవృద్ధాతురైర్వైద్యైర్జ్ఞాతిసంబంధిబాంధవైః ॥ 4:179॥

మాతాపితృభ్యాం జామీభిర్భ్రాత్రా పుత్రేణ భార్యయా ।
దుహిత్రా దాసవర్గేణ వివాదం న సమాచరేత్ ॥ 4:180॥

ఏతైర్వివాదాన్ సంత్యజ్య సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ।
ఏతైర్జితైశ్చ జయతి సర్వాన్లోకానిమాన్ గృహీ ॥ 4:181॥

ఆచార్యో బ్రహ్మలోకేశః ప్రాజాపత్యే పితా ప్రభుః ।
అతిథిస్త్వింద్రలోకేశో దేవలోకస్య చర్త్విజః ॥ 4:182॥

జామయోఽప్సరసాం లోకే వైశ్వదేవస్య బాంధవాః ।
సంబంధినో హ్యపాం లోకే పృథివ్యాం మాతృమాతులౌ ॥ 4:183॥

ఆకాశేశాస్తు విజ్ఞేయా బాలవృద్ధకృశాతురాః ।
భ్రాతా జ్యేష్ఠః సమః పిత్రా భార్యా పుత్రః స్వకా తనుః ॥ 4:184॥

ఛాయా స్వో దాసవర్గశ్చ దుహితా కృపణం పరం ।
తస్మాదేతైరధిక్షిప్తః సహేతాసంజ్వరః సదా ॥ 4:185॥

ప్రతిగ్రహసమర్థోఽపి ప్రసంగం తత్ర వర్జయేత్ ।
ప్రతిగ్రహేణ హ్యస్యాశు బ్రాహ్మం తేజః ప్రశామ్యతి ॥ 4:186॥

న ద్రవ్యాణామవిజ్ఞాయ విధిం ధర్మ్యం ప్రతిగ్రహే ।
ప్రాజ్ఞః ప్రతిగ్రహం కుర్యాదవసీదన్నపి క్షుధా ॥ 4:187॥

హిరణ్యం భూమిమశ్వం గామన్నం వాసస్తిలాన్ ఘృతం ।
ప్రతిగృహ్ణన్నవిద్వాంస్తు భస్మీభవతి దారువత్ ॥ 4:188॥

హిరణ్యమాయురన్నం చ భూర్గోశ్చాప్యోషతస్తనుం ।
అశ్వశ్చక్షుస్త్వచం వాసో ఘృతం తేజస్తిలాః ప్రజాః ॥ 4:189॥

అతపాస్త్వనధీయానః ప్రతిగ్రహరుచిర్ద్విజః ।
అంభస్యశ్మప్లవేనైవ సహ తేనైవ మజ్జతి ॥ 4:190॥

తస్మాదవిద్వాన్ బిభియాద్యస్మాత్తస్మాత్ప్రతిగ్రహాత్ ।
స్వల్పకేనాప్యవిద్వాన్ హి పంకే గౌరివ సీదతి ॥ 4:191॥

న వార్యపి ప్రయచ్ఛేత్తు బైడాలవ్రతికే ద్విజే ।
న బకవ్రతికే పాపే నావేదవిది ధర్మవిత్ ॥ 4:192॥

త్రిష్వప్యేతేషు దత్తం హి విధినాఽప్యర్జితం ధనం ।
దాతుర్భవత్యనర్థాయ పరత్రాదాతురేవ చ ॥ 4:193॥

యథా ప్లవేనోపలేన నిమజ్జత్యుదకే తరన్ ।
తథా నిమజ్జతోఽధస్తాదజ్ఞౌ దాతృప్రతీచ్ఛకౌ ॥ 4:194॥

ధర్మధ్వజీ సదా లుబ్ధశ్ఛాద్మికో లోకదంభకః ॥

బైడాలవ్రతికో జ్ఞేయో హింస్రః సర్వాభిసంధకః ॥ 4:195॥

అధోదృష్టిర్నైష్కృతికః స్వార్థసాధనతత్పరః ।
శఠో మిథ్యావినీతశ్చ బకవ్రతచరో ద్విజః ॥ 4:196॥

యే బకవ్రతినో విప్రా యే చ మార్జారలింగినః ।
తే పతంత్యంధతామిస్రే తేన పాపేన కర్మణా ॥ 4:197॥

న ధర్మస్యాపదేశేన పాపం కృత్వా వ్రతం చరేత్ ।
వ్రతేన పాపం ప్రచ్ఛాద్య కుర్వన్ స్త్రీశూద్రదంభనం ॥ 4:198॥

ప్రేత్యేహ చేదృశా విప్రా గర్హ్యంతే బ్రహ్మవాదిభిః ।
ఛద్మనా చరితం యచ్చ వ్రతం రక్షాంసి గచ్ఛతి ॥ 4:199॥

అలింగీ లింగివేషేణ యో వృత్తిముపజీవతి ।
స లింగినాం హరత్యేనస్తిర్యగ్యోనౌ చ జాయతే ॥ 4:200॥

పరకీయనిపానేషు న స్నాయాధి కదా చన (స్నాయాచ్చ కదా చన)।
నిపానకర్తుః స్నాత్వా తు దుష్కృతాంశేన లిప్యతే ॥ 4:201॥

యానశయ్యాఽఽసనాన్యస్య కూపోద్యానగృహాణి చ ।
అదత్తాన్యుపయుంజాన ఏనసః స్యాత్తురీయభాక్ ॥ 4:202॥

నదీషు దేవఖాతేషు తడాగేషు సరఃసు చ ।
స్నానం సమాచరేన్నిత్యం గర్తప్రస్రవణేషు చ ॥ 4:203॥

యమాన్ సేవేత సతతం న నిత్యం నియమాన్ బుధః ।
యమాన్ పతత్యకుర్వాణో నియమాన్ కేవలాన్ భజన్ ॥ 4:204॥

నాశ్రోత్రియతతే యజ్ఞే గ్రామయాజికృతే తథా ।
స్త్రియా క్లీబేన చ హుతే భుంజీత బ్రాహ్మణః క్వ చిత్ ॥ 4:205॥

అశ్లీకమేతత్సాధూనాం (అశ్లీలం) యత్ర జుహ్వత్యమీ హవిః ।
ప్రతీపమేతద్దేవానాం తస్మాత్తత్పరివర్జయేత్ ॥ 4:206॥

మత్తక్రుద్ధాతురాణాం చ న భుంజీత కదా చన ।
కేశకీటావపన్నం చ పదా స్పృష్టం చ కామతః ॥ 4:207॥

భ్రూణఘ్నావేక్షితం చైవ సంస్పృష్టం చాప్యుదక్యయా ।
పతత్రిణావలీఢం చ శునా సంస్పృష్టమేవ చ ॥ 4:208॥

గవా చాన్నముపఘ్రాతం ఘుష్టాన్నం చ విశేషతః ।
గణాన్నం గణికాన్నం చ విదుషా చ జుగుప్సితం ॥ 4:209॥

స్తేనగాయనయోశ్చాన్నం తక్ష్ణో వార్ధుషికస్య చ ।
దీక్షితస్య కదర్యస్య బద్ధస్య నిగడస్య చ ॥ 4:210॥

అభిశస్తస్య షండస్య పుంశ్చల్యా దాంభికస్య చ ।
శుక్తం పర్యుషితం చైవ శూద్రస్యోచ్ఛిష్టమేవ చ ॥ 4:211॥

చికిత్సకస్య మృగయోః క్రూరస్యోచ్ఛిష్టభోజినః ।
ఉగ్రాన్నం సూతికాన్నం చ పర్యాచాంతమనిర్దశం ॥ 4:212॥

అనర్చితం వృథామాంసమవీరాయాశ్చ యోషితః ।
ద్విషదన్నం నగర్యన్నం పతితాన్నమవక్షుతం ॥ 4:213॥

పిశునానృతినోశ్చాన్నం క్రతువిక్రయిణస్తథా (క్రతువిక్రయకస్య చ) ।
శైలూషతున్నవాయాన్నం కృతఘ్నస్యాన్నమేవ చ ॥ 4:214॥

కర్మారస్య నిషాదస్య రంగావతారకస్య చ ।
సువర్ణకర్తుర్వేణస్య శస్త్రవిక్రయిణస్తథా ॥ 4:215॥

శ్వవతాం శౌండికానాం చ చైలనిర్ణేజకస్య చ ।
రంజకస్య (రజకస్య) నృశంసస్య యస్య చోపపతిర్గృహే ॥ 4:216॥

మృష్యంతి యే చోపపతిం స్త్రీజితానాం చ సర్వశః ।
అనిర్దశం చ ప్రేతాన్నమతుష్టికరమేవ చ ॥ 4:217॥

రాజాన్నం తేజ ఆదత్తే శూద్రాన్నం బ్రహ్మవర్చసం ।
ఆయుః సువర్ణకారాన్నం యశశ్చర్మావకర్తినః ॥ 4:218॥

కారుకాన్నం ప్రజాం హంతి బలం నిర్ణేజకస్య చ ।
గణాన్నం గణికాన్నం చ లోకేభ్యః పరికృంతతి ॥ 4:219॥

పూయం చికిత్సకస్యాన్నం పుంశ్చల్యాస్త్వన్నమింద్రియం ।
విష్ఠా వార్ధుషికస్యాన్నం శస్త్రవిక్రయిణో మలం ॥ 4:220॥

య ఏతేఽన్యే త్వభోజ్యాన్నాః క్రమశః పరికీర్తితాః ।
తేషాం త్వగస్థిరోమాణి వదంత్యన్నం మనీషిణః ॥ 4:221॥

భుక్త్వాఽతోఽన్యతమస్యాన్నమమత్యా క్షపణం త్ర్యహం |
మత్యా భుక్త్వాఽచరేత్కృచ్ఛ్రం రేతోవిణ్మూత్రమేవ చ || 4:222||

నాద్యాత్శూద్రస్య పక్వాన్నం విద్వానశ్రాద్ధినో ద్విజః |
ఆదదీతామమేవాస్మాదవృత్తావేకరాత్రికం || 4:223||

శ్రోత్రియస్య కదర్యస్య వదాన్యస్య చ వార్ధుషేః |
మీమాంసిత్వోభయం దేవాః సమమన్నమకల్పయన్ || 4:224||

తాన్ ప్రజాపతిరాహైత్య మా కృధ్వం విషమం సమం |
శ్రద్ధాపూతం వదాన్యస్య హతమశ్రద్ధయేతరత్ || 4:225||

శ్రద్ధయేష్టం చ పూర్తం చ నిత్యం కుర్యాదతంద్రితః |
శ్రద్ధాకృతే హ్యక్షయే తే భవతః స్వాగతైర్ధనైః || 4:226||

దానధర్మం నిషేవేత నిత్యమైష్టికపౌర్తికం |
పరితుష్టేన భావేన పాత్రమాసాద్య శక్తితః || 4:227||

యత్కిం చిదపి దాతవ్యం యాచితేనానసూయయా |
ఉత్పత్స్యతే హి తత్పాత్రం యత్తారయతి సర్వతః || 4:228||

వారిదస్తృప్తిమాప్నోతి సుఖమక్షయ్యమన్నదః | అక్షయం
తిలప్రదః ప్రజామిష్టాం దీపదశ్చక్షురుత్తమం || 4:229||

భూమిదో భూమిమాప్నోతి దీర్ఘమాయుర్హిరణ్యదః |
గృహదోఽగ్ర్యాణి వేశ్మాని రూప్యదో రూపముత్తమం || 4:230||

వాసోదశ్చంద్రసాలోక్యమశ్విసాలోక్యమశ్వదః |
అనడుహః శ్రియం పుష్టాం గోదో బ్రధ్నస్య విష్టపం || 4:231||

యానశయ్యాప్రదో భార్యామైశ్వర్యమభయప్రదః |
ధాన్యదః శాశ్వతం సౌఖ్యం బ్రహ్మదో బ్రహ్మసార్ష్టితాం || 4:232||

సర్వేషామేవ దానానాం బ్రహ్మదానం విశిష్యతే |
వార్యన్నగోమహీవాసస్|తిలకాంచనసర్పిషాం || 4:233||

యేన యేన తు భావేన యద్యద్దానం ప్రయచ్ఛతి |
తత్తత్తేనైవ భావేన ప్రాప్నోతి ప్రతిపూజితః || 4:234||

యోఽర్చితం ప్రతిగృహ్ణాతి దదాత్యర్చితమేవ వా |
తావుభౌ గచ్ఛతః స్వర్గం నరకం తు విపర్యయే || 4:235||

న విస్మయేత తపసా వదేదిష్ట్వా చ నానృతం |
నార్తోఽప్యపవదేద్విప్రాన్న దత్త్వా (దత్వా) పరికీర్తయేత్ || 4:236||

యజ్ఞోఽనృతేన క్షరతి తపః క్షరతి విస్మయాత్ |
ఆయుర్విప్రాపవాదేన దానం చ పరికీర్తనాత్ || 4:237||

ధర్మం శనైః సంచినుయాద్వల్మీకమివ (సంచినుయాద్) పుత్తికాః ।
పరలోకసహాయార్థం సర్వభూతాన్యపీడయన్ ॥ 4:238॥

నాముత్ర హి సహాయార్థం పితా మాతా చ తిష్ఠతః ।
న పుత్రదారం న జ్ఞాతిర్ధర్మస్తిష్ఠతి కేవలః ॥ 4:239॥

ఏకః ప్రజాయతే జంతురేక ఏవ ప్రలీయతే ।
ఏకోఽనుభుంక్తే సుకృతమేక ఏవ చ దుష్కృతం ॥ 4:240॥

మృతం శరీరముత్సృజ్య కాష్ఠలోష్టసమం క్షితౌ ।
విముఖా బాంధవా యాంతి ధర్మస్తమనుగచ్ఛతి ॥ 4:241॥

తస్మాద్ధర్మం సహాయార్థం నిత్యం సంచినుయాత్శనైః ।
ధర్మేణ హి సహాయేన తమస్తరతి దుస్తరం ॥ 4:242॥

ధర్మప్రధానం పురుషం తపసా హతకిల్బిషం ।
పరలోకం నయత్యాశు భాస్వంతం ఖశరీరిణం ॥ 4:243॥

ఉత్తమైరుత్తమైర్నిత్యం సంబంధానాచరేత్సహ (సంభంధాన్) ।
నినీషుః కులముత్కర్షమధమానధమాంస్త్యజేత్ ॥ 4:244॥

ఉత్తమానుత్తమానేవ గచ్ఛన్ హీనాంస్తు వర్జయన్ ।
బ్రాహ్మణః శ్రేష్ఠతామేతి ప్రత్యవాయేన శూద్రతాం ॥ 4:245॥

దృఢకారీ మృదుర్దాంతః క్రూరాచారైరసంవసన్ ।
అహింస్రో దమదానాభ్యాం జయేత్స్వర్గం తథావ్రతః ॥ 4:246॥

ఏధోదకం మూలఫలమన్నమభ్యుద్యతం చ యత్ ।
సర్వతః ప్రతిగృహ్ణీయాన్మధ్వథాభయదక్షిణాం ॥ 4:247॥

ఆహృతాభ్యుద్యతాం భిక్షాం పురస్తాదప్రచోదితాం ।
మేనే ప్రజాపతిర్గ్రాహ్యామపి దుష్కృతకర్మణః ॥ 4:248॥

నాశ్నంతి పితరస్తస్య దశవర్షాణి పంచ చ ।
న చ హవ్యం వహత్యగ్నిర్యస్తామభ్యవమన్యతే ॥ 4:249॥

శయ్యాం గృహాన్ కుశాన్ గంధానపః పుష్పం మణీన్ దధి ।
ధానా మత్స్యాన్ పయో మాంసం శాకం చైవ న నిర్ణుదేత్ ॥ 4:250॥

గురూన్ భృత్యాంశ్చోజ్జిహీర్షన్నర్చిష్యన్ దేవతాతిథీన్ ।
సర్వతః ప్రతిగృహ్ణీయాన్న తు తృప్యేత్స్వయం తతః ॥ 4:251॥

గురుషు త్వభ్యతీతేషు వినా వా తైర్గృహే వసన్ ।
ఆత్మనో వృత్తిమన్విచ్ఛన్ గృహ్ణీయాత్సాధుతః సదా ॥ 4:252॥

ఆర్ధికః కులమిత్రం చ గోపాలో దాసనాపితౌ ।
ఏతే శూద్రేషు భోజ్యాన్నా యాశ్చాత్మానం నివేదయేత్ ॥ 4:253॥

యాదృశోఽస్య భవేదాత్మా యాదృశం చ చికీర్షితం ।
యథా చోపచరేదేనం తథాఽత్మానం నివేదయేత్ ॥ 4:254॥

యోఽన్యథా సంతమాత్మానమన్యథా సత్సు భాషతే ।
స పాపకృత్తమో లోకే స్తేన ఆత్మాపహారకః ॥ 4:255॥

వాచ్యర్థా నియతాః సర్వే వాఙ్మూలా వాగ్వినిఃసృతాః ।
తాంస్తు యః స్తేనయేద్వాచం స సర్వస్తేయకృన్నరః ॥ 4:256॥

మహర్షిపితృదేవానాం గత్వాఽనృణ్యం యథావిధి ।
పుత్రే సర్వం సమాసజ్య వసేన్ మాధ్యస్థ్యమాశ్రితః (ఆస్థితః)॥ 4:257॥

ఏకాకీ చింతయేన్నిత్యం వివిక్తే హితమాత్మనః (హితమాత్మని)।
ఏకాకీ చింతయానో హి పరం శ్రేయోఽధిగచ్ఛతి ॥ 4:258॥

ఏషోదితా గృహస్థస్య వృత్తిర్విప్రస్య శాశ్వతీ ।
స్నాతకవ్రతకల్పశ్చ సత్త్వవృద్ధికరః శుభః ॥ 4:259॥

అనేన విప్రో వృత్తేన వర్తయన్ వేదశాస్త్రవిత్ ।
వ్యపేతకల్మషో నిత్యం బ్రహ్మలోకే మహీయతే ॥ 4:260॥

అధ్యాయం 5

శ్రుత్వైతాన్ ఋషయో ధర్మాన్ స్నాతకస్య యథోదితాన్ ।
ఇదమూచుర్మహాత్మానమనలప్రభవం భృగుం ॥ 5:1॥

ఏవం యథోక్తం విప్రాణాం స్వధర్మమనుతిష్ఠతాం ।
కథం మృత్యుః ప్రభవతి వేదశాస్త్రవిదాం ప్రభో ॥ 5:2॥

స తానువాచ ధర్మాత్మా మహర్షీన్ మానవో భృగుః ।
శ్రూయతాం యేన దోషేణ మృత్యుర్విప్రాన్ జిఘాంసతి ॥ 5:3॥

అనభ్యాసేన వేదానామాచారస్య చ వర్జనాత్ ।
ఆలస్యాదన్నదోషాచ్చ మృత్యుర్విప్రాంజిఘాంసతి (విప్రాన్) ॥ 5:4॥

లశునం గృంజనం చైవ పలాండుం కవకాని చ ।
అభక్ష్యాణి ద్విజాతీనామమేధ్యప్రభవాని చ ॥ 5:5॥

లోహితాన్ వృక్షనిర్యాసాన్ వృశ్చనప్రభవాంస్తథా (వ్రశ్చనప్రభవాంః)।
శేలుం గవ్యం చ పేయూషం (పీయూషం) ప్రయత్నేన వివర్జయేత్ ॥ 5:6॥

వృథా కృసరసంయావం పాయసాపూపమేవ చ ।
అనుపాకృతమాంసాని దేవాన్నాని హవీంషి చ ॥ 5:7॥

అనిర్దశాయా గోః క్షీరమౌష్ట్రమైకశఫం తథా ।
ఆవికం సంధినీక్షీరం (సంధినీక్షీరం) వివత్సాయాశ్చ గోః పయః ॥ 5:8॥

ఆరణ్యానాం చ సర్వేషాం మృగాణాం మాహిషం వినా ।
స్త్రీక్షీరం చైవ వర్జ్యాని సర్వశుక్తాని చైవ హి ॥ 5:9॥

దధి భక్ష్యం చ శుక్తేషు సర్వం చ దధిసంభవం (దధిసంభవం) ।
యాని చైవాభిషూయంతే పుష్పమూలఫలైః శుభైః ॥ 5:10॥

క్రవ్యాదాన్ శకునాన్ (క్రవ్యాదః శకునీన్) సర్వాంతథా గ్రామనివాసినః ।
అనిర్దిష్టాంశ్చైకశఫాన్ టిట్టిభం చ వివర్జయేత్ ॥ 5:11॥

కలవింకం ప్లవం హంసం చక్రాహ్వం గ్రామకుక్కుటం ।
సారసం రజ్జువాలం (రజ్జుదాలం) చ దాత్యూహం శుకసారికే ॥ 5:12॥

ప్రతుదాంజాలపాదాంశ్చ (ప్రతుదాన్) కోయష్టినఖవిష్కిరాన్ ।
నిమజ్జతశ్చ మత్స్యాదాన్ సౌనం వల్లూరమేవ చ ॥ 5:13॥

బకం చైవ బలాకాం చ కాకోలం ఖంజరీటకం ।
మత్స్యాదాన్ విడ్వరాహాంశ్చ మత్స్యానేవ చ సర్వశః ॥ 5:14॥

యో యస్య మాంసమశ్నాతి స తన్మాంసాద ఉచ్యతే ।
మత్స్యాదః సర్వమాంసాదస్తస్మాన్ మత్స్యాన్ వివర్జయేత్ ॥ 5:15॥

పాఠీనరోహితావాద్యౌ నియుక్తౌ హవ్యకవ్యయోః ।
రాజీవాన్ (రాజీవాః) సింహతుండాశ్చ సశల్కాశ్చైవ సర్వశః ॥ 5:16॥

న భక్షయేదేకచరానజ్ఞాతాంశ్చ మృగద్విజాన్ ।
భక్ష్యేష్వపి సముద్దిష్టాన్ సర్వాన్ పంచనఖాంస్తథా ॥ 5:17॥

శ్వావిధం శల్యకం గోధాం ఖడ్గకూర్మశశాంస్తథా ।
భక్ష్యాన్ పంచనఖేష్వాహురనుష్ట్రాంశ్చైకతోదతః ॥ 5:18॥

ఛత్రాకం విడ్వరాహం చ లశునం గ్రామకుక్కుటం ।
పలాండుం గృంజనం చైవ మత్యా జగ్ధ్వా పతేద్ద్విజః ॥ 5:19॥

అమత్యైతాని షడ్జగ్ధ్వా కృచ్ఛ్రం సాంతపనం చరేత్ ।
యతిచాంద్రాయణం వాఽపి శేషేషూపవసేదహః ॥ 5:20॥

సంవత్సరస్యైకమపి చరేత్కృచ్ఛ్రం ద్విజోత్తమః ।
అజ్ఞాతభుక్తశుద్ధ్యర్థం జ్ఞాతస్య తు విశేషతః ॥ 5:21॥

యజ్ఞార్థం బ్రాహ్మణైర్వధ్యాః ప్రశస్తా మృగపక్షిణః ।
భృత్యానాం చైవ వృత్త్యర్థమగస్త్యో హ్యాచరత్పురా ॥ 5:22॥

బభూవుర్హి పురోడాశా భక్ష్యాణాం మృగపక్షిణాం ।
పురాణేష్వపి యజ్ఞేషు (పురాణేష్వృషియజ్ఞేషు) బ్రహ్మక్షత్రసవేషు చ ॥ 5:23॥

యత్కిం చిత్స్నేహసంయుక్తం భక్ష్యం భోజ్యమగర్హితం ।
తత్పర్యుషితమప్యాద్యం హవిఃశేషం చ యద్భవేత్ ॥ 5:24॥

చిరస్థితమపి త్వాద్యమస్నేహాక్తం ద్విజాతిభిః ।
యవగోధూమజం సర్వం పయసశ్చైవ విక్రియా ॥ 5:25॥

ఏతదుక్తం ద్విజాతీనాం భక్ష్యాభక్ష్యమశేషతః ।
మాంసస్యాతః ప్రవక్ష్యామి విధిం భక్షణవర్జనే ॥ 5:26॥

ప్రోక్షితం భక్షయేన్ మాంసం బ్రాహ్మణానాం చ కామ్యయా ।
యథావిధి నియుక్తస్తు ప్రాణానామేవ చాత్యయే ॥ 5:27॥

ప్రాణస్యాన్నమిదం సర్వం ప్రజాపతిరకల్పయత్ ।
స్థావరం జంగమం చైవ సర్వం ప్రాణస్య భోజనం ॥ 5:28॥

చరాణామన్నమచరా దంష్ట్రిణామప్యదంష్ట్రిణః ।
అహస్తాశ్చ సహస్తానాం శూరాణాం చైవ భీరవః ॥ 5:29॥

నాత్తా దుష్యత్యదన్నాద్యాన్ ప్రాణినోఽహన్యహన్యపి ।
ధాత్రైవ సృష్టా హ్యాద్యాశ్చ ప్రాణినోఽత్తార ఏవ చ ॥ 5:30॥

యజ్ఞాయ జగ్ధిర్మాంసస్యేత్యేష దైవో విధిః స్మృతః ।
అతోఽన్యథా ప్రవృత్తిస్తు రాక్షసో విధిరుచ్యతే ॥ 5:31॥

క్రీత్వా స్వయం వాఽప్యుత్పాద్య పరోపకృతమేవ వా ।
దేవాన్ పితౄంశ్చార్చయిత్వా ఖాదన్ మాంసం న దుష్యతి ॥ 5:32॥

నాద్యాదవిధినా మాంసం విధిజ్ఞోఽనాపది ద్విజః ।
జగ్ధ్వా హ్యవిధినా మాంసం ప్రేతస్తైరద్యతేఽవశః ॥ 5:33॥

న తాదృశం భవత్యేనో మృగహంతుర్ధనార్థినః ।
యాదృశం భవతి ప్రేత్య వృథామాంసాని ఖాదతః ॥ 5:34॥

నియుక్తస్తు యథాన్యాయం యో మాంసం నాత్తి మానవః ।
స ప్రేత్య పశుతాం యాతి సంభవానేకవింశతిం ॥ 5:35॥

అసంస్కృతాన్ పశూన్ మంత్రైర్నాద్యాద్విప్రః కదా చన ।
మంత్రైస్తు సంస్కృతానద్యాత్శాశ్వతం విధిమాస్థితః ॥ 5:36॥

కుర్యాద్ఘృతపశుం సంగే కుర్యాత్పిష్టపశుం తథా ।
న త్వేవ తు వృథా హంతుం పశుమిచ్ఛేత్కదా చన ॥ 5:37॥

యావంతి పశురోమాణి తావత్కృత్వో హ మారణం ।
వృథాపశుఘ్నః ప్రాప్నోతి ప్రేత్య జన్మని జన్మని ॥ 5:38॥

యజ్ఞార్థం పశవః సృష్టాః స్వయమేవ స్వయంభువా ।
యజ్ఞోఽస్య భూత్యై సర్వస్య తస్మాద్యజ్ఞే వధోఽవధః ॥ 5:39॥

ఓషధ్యః పశవో వృక్షాస్తిర్యంచః పక్షిణస్తథా ।
యజ్ఞార్థం నిధనం ప్రాప్తాః ప్రాప్నువంత్యుత్సృతీః (ఉచ్ఛ్రితీః) పునః ॥ 5:40॥

మధుపర్కే చ యజ్ఞే చ పితృదైవతకర్మణి ।
అత్రైవ పశవో హింస్యా నాన్యత్రేత్యబ్రవీన్ మనుః ॥ 5:41॥

ఏష్వర్థేషు పశూన్ హింసన్ వేదతత్త్వార్థవిద్ద్విజః ।
ఆత్మానం చ పశుం చైవ గమయత్యుత్తమం గతిం ॥ 5:42॥

గృహే గురావరణ్యే వా నివసన్నాత్మవాన్ ద్విజః ।
నావేదవిహితాం హింసామాపద్యపి సమాచరేత్ ॥ 5:43॥

యా వేదవిహితా హింసా నియతాఽస్మింశ్చరాచరే ।
అహింసామేవ తాం విద్యాద్వేదాద్ధర్మో హి నిర్బభౌ ॥ 5:44॥

యోఽహింసకాని భూతాని హినస్త్యాత్మసుఖేచ్ఛయా ।
స జీవాంశ్చ మృతశ్చైవ న క్వ చిత్సుఖమేధతే ॥ 5:45॥

యో బంధనవధక్లేశాన్ ప్రాణినాం న చికీర్షతి ।
స సర్వస్య హితప్రేప్సుః సుఖమత్యంతమశ్నుతే ॥ 5:46॥

యద్ధ్యాయతి యత్కురుతే రతిం బధ్నాతి యత్ర చ ।
తదవాప్నోత్యయత్నేన యో హినస్తి న కిం చన ॥ 5:47॥

నాకృత్వా ప్రాణినాం హింసాం మాంసముత్పద్యతే క్వ చిత్ ।
న చ ప్రాణివధః స్వర్గ్యస్తస్మాన్ మాంసం వివర్జయేత్ ॥ 5:48॥

సముత్పత్తిం చ మాంసస్య వధబంధౌ చ దేహినాం ।
ప్రసమీక్ష్య నివర్తేత సర్వమాంసస్య భక్షణాత్ ॥ 5:49॥

న భక్షయతి యో మాంసం విధిం హిత్వా పిశాచవత్ ।
న లోకే ప్రియతాం యాతి వ్యాధిభిశ్చ న పీడ్యతే ॥ 5:50॥

అనుమంతా విశసితా నిహంతా క్రయవిక్రయీ ।
సంస్కర్తా చోపహర్తా చ ఖాదకశ్చేతి ఘాతకాః ॥ 5:51॥

స్వమాంసం పరమాంసేన యో వర్ధయితుమిచ్ఛతి ।
అనభ్యర్చ్య పితౄన్ దేవాంస్తతోఽన్యో నాస్త్యపుణ్యకృత్ ॥ 5:52॥

వర్షే వర్షేఽశ్వమేధేన యో యజేత శతం సమాః ।
మాంసాని చ న ఖాదేద్యస్తయోః పుణ్యఫలం సమం ॥ 5:53॥

ఫలమూలాశనైర్మేధ్యైర్మున్యన్నానాం చ భోజనైః ।
న తత్ఫలమవాప్నోతి యత్మాంసపరివర్జనాత్ ॥ 5:54॥

మాం స భక్షయితాఽముత్ర యస్య మాంసమిహాద్మ్యహం ।
ఏతత్మాంసస్య మాంసత్వం ప్రవదంతి మనీషిణః ॥ 5:55॥

న మాంసభక్షణే దోషో న మద్యే న చ మైథునే ।
ప్రవృత్తిరేషా భూతానాం నివృత్తిస్తు మహాఫలా ॥ 5:56॥

ప్రేతశుద్ధిం ప్రవక్ష్యామి ద్రవ్యశుద్ధిం తథైవ చ ।
చతుర్ణామపి వర్ణానాం యథావదనుపూర్వశః ॥ 5:57॥

దంతజాతేఽనుజాతే చ కృతచూడే చ సంస్థితే ।
అశుద్ధా బాంధవాః సర్వే సూతకే చ తథోచ్యతే ॥ 5:58॥

దశాహం శావమాశౌచం సపిండేషు విధీయతే ।
అర్వాక్సంచయనాదస్థ్నాం త్ర్యహమేకాహమేవ వా ॥ 5:59॥

సపిండతా తు పురుషే సప్తమే వినివర్తతే ।
సమానోదకభావస్తు జన్మనామ్నోరవేదనే ॥ 5:60॥

యథేదం శావమాశౌచం సపిండేషు విధీయతే ।
జననేఽప్యేవమేవ స్యాత్నిపుణం శుద్ధిమిచ్ఛతాం ॥ 5:61॥

సర్వేషాం శావమాశౌచం మాతాపిత్రోస్తు సూతకం ।
(జననేఽప్యేవమేవ స్యాన్ మాతాపిత్రోస్తు సూతకం ।)

సూతకం మాతురేవ స్యాదుపస్పృశ్య పితా శుచిః ॥ 5:62॥

నిరస్య తు పుమాంశుక్రముపస్పృస్యైవ శుధ్యతి ।
బైజికాదభిసంబంధాదనురుంధ్యాదఘం త్ర్యహం ॥ 5:63॥

అహ్నా చైకేన రాత్ర్యా చ త్రిరాత్రైరేవ చ త్రిభిః ।
శవస్పృశో విశుధ్యంతి త్ర్యహాదుదకదాయినః ॥ 5:64॥

గురోః ప్రేతస్య శిష్యస్తు పితృమేధం సమాచరన్ ।
ప్రేతహారైః (ప్రేతాహారైః) సమం తత్ర దశరాత్రేణ శుధ్యతి ॥ 5:65॥

రాత్రిభిర్మాసతుల్యాభిర్గర్భస్రావే విశుధ్యతి ।
రజస్యుపరతే సాధ్వీ స్నానేన స్త్రీ రజస్వలా ॥ 5:66॥

నృణామకృతచూడానాం విశుద్ధిర్నైశికీ స్మృతా ।
నిర్వృత్తచూడకానాం (నిర్వృత్తముండకానాం) తు త్రిరాత్రాత్శుద్ధిరిష్యతే ॥ 5:67॥

ఊనద్వివార్షికం ప్రేతం నిదధ్యుర్బాంధవా బహిః ।
అలంకృత్య శుచౌ భూమావస్థిసంచయనాదృతే ॥ 5:68॥

నాస్య కార్యోఽగ్నిసంస్కారో న చ కార్యోదకక్రియా ।
అరణ్యే కాష్ఠవత్త్యక్త్వా క్షపేయుస్త్ర్యహమేవ (క్షపేత త్ర్యహమేవ చ) తు ॥ 5:69॥

నాత్రివర్షస్య కర్తవ్యా బాంధవైరుదకక్రియా ।
జాతదంతస్య వా కుర్యుర్నామ్ని వాఽపి కృతే సతి ॥ 5:70॥

సబ్రహ్మచారిణ్యేకాహమతీతే క్షపణం స్మృతం ।
జన్మన్యేకౌదకానాం తు త్రిరాత్రాత్శుద్ధిరిష్యతే ॥ 5:71॥

స్త్రీణామసంస్కృతానాం తు త్ర్యహాత్శుధ్యంతి బాంధవాః ।
యథోక్తేనైవ కల్పేన శుధ్యంతి తు సనాభయః ॥ 5:72॥

అక్షారలవణాన్నాః స్యుర్నిమజ్జేయుశ్చ తే త్ర్యహం ।
మాంసాశనం చ నాశ్నీయుః శయీరంశ్చ పృథక్క్షితౌ ॥ 5:73॥

సంనిధావేష వై కల్పః శావాశౌచస్య కీర్తితః ।
అసంనిధావయం జ్ఞేయో విధిః సంబంధిబాంధవైః ॥ 5:74॥

విగతం తు విదేశస్థం శృణుయాద్యో హ్యనిర్దశం ।
యచ్ఛేషం దశరాత్రస్య తావదేవాశుచిర్భవేత్ ॥ 5:75॥

అతిక్రాంతే దశాహే చ త్రిరాత్రమశుచిర్భవేత్ ।
సంవత్సరే వ్యతీతే తు స్పృష్ట్వైవాపో విశుధ్యతి ॥ 5:76॥

నిర్దశం జ్ఞాతిమరణం శ్రుత్వా పుత్రస్య జన్మ చ ।
సవాసా జలమాప్లుత్య శుద్ధో భవతి మానవః ॥ 5:77॥

బాలే దేశాంతరస్థే చ పృథక్పిండే చ సంస్థితే |
సవాసా జలమాప్లుత్య సద్య ఏవ విశుధ్యతి ‖ 5:78‖

అంతర్దశాహే స్యాతాం చేత్పునర్మరణజన్మనీ (చేత్స్యాతాం)|
తావత్స్యాదశుచిర్విప్రో యావత్తత్స్యాదనిర్దశం ‖ 5:79‖

త్రిరాత్రమాహురాశౌచమాచార్యే సంస్థితే సతి |
తస్య పుత్రే చ పత్న్యాం చ దివారాత్రమితి స్థితిః ‖ 5:80‖

శ్రోత్రియే తూపసంపన్నే త్రిరాత్రమశుచిర్భవేత్ |
మాతులే పక్షిణీం రాత్రిం శిష్యర్త్విగ్బాంధవేషు చ ‖ 5:81‖

ప్రేతే రాజని సజ్యోతిర్యస్య స్యాద్విషయే స్థితః |
అశ్రోత్రియే త్వహః కృత్స్నమనూచానే (కృత్స్నం) తథా గురౌ ‖ 5:82‖

శుద్ధ్యేద్విప్రో దశాహేన ద్వాదశాహేన భూమిపః |
వైశ్యః పంచదశాహేన శూద్రో మాసేన శుధ్యతి ‖ 5:83‖

న వర్ధయేదఘాహాని ప్రత్యూహేన్నాగ్నిషు క్రియాః |
న చ తత్కర్మ కుర్వాణః సనాభ్యోఽప్యశుచిర్భవేత్ ‖ 5:84‖

దివాకీర్తిముదక్యాం చ పతితం సూతికాం తథా |
శవం తత్స్పృష్టినం చైవ స్పృష్ట్వా స్నానేన శుధ్యతి ‖ 5:85‖

ఆచమ్య ప్రయతో నిత్యం జపేదశుచిదర్శనే |
సౌరాన్ మంత్రాన్ యథోత్సాహం పావమానీశ్చ శక్తితః ‖ 5:86‖

నారం స్పృష్ట్వాఽస్థి సస్నేహం స్నాత్వా విప్రో విశుధ్యతి |
ఆచమ్యైవ తు నిఃస్నేహం గామాలభ్యార్కమీక్ష్య వా ‖ 5:87‖

ఆదిష్టీ నోదకం కుర్యాదా వ్రతస్య సమాపనాత్ |
సమాప్తే తూదకం కృత్వా త్రిరాత్రేణైవ శుధ్యతి ‖ 5:88‖

వృథాసంకరజాతానాం ప్రవ్రజ్యాసు చ తిష్ఠతాం ‖

ఆత్మనస్త్యాగినాం చైవ నివర్తేతోదకక్రియా ‖ 5:89‖

పాషండమాశ్రితానాం చ చరంతీనాం చ కామతః |
గర్భభర్తృద్రుహాం చైవ సురాపీనాం చ యోషితాం ‖ 5:90‖

ఆచార్యం స్వముపాధ్యాయం పితరం మాతరం గురుం |
నిర్హృత్య తు వ్రతీ ప్రేతాన్న వ్రతేన వియుజ్యతే ‖ 5:91‖

దక్షిణేన మృతం శూద్రం పురద్వారేణ నిర్హరేత్ |
పశ్చిమోత్తరపూర్వైస్తు యథాయోగం ద్విజన్మనః ‖ 5:92‖

న రాజ్ఞామఘదోషోఽస్తి వ్రతినాం న చ సత్త్రిణాం |
ఐంద్రం స్థానముపాసీనా బ్రహ్మభూతా హి తే సదా ‖ 5:93‖

రాజ్ఞో మహాత్మికే స్థానే సద్యఃశౌచం విధీయతే ।
ప్రజానాం పరిరక్షార్థమాసనం చాత్ర కారణం ॥ 5:94॥

డింభాహవహతానాం (డింబాహవహతానాం) చ విద్యుతా పార్థివేన చ ।
గోబ్రాహ్మణస్య చేవార్థే యస్య చైచ్ఛతి పార్థివః ॥ 5:95॥

సోమాగ్న్యర్కానిలేంద్రాణాం విత్తాప్పత్యోర్యమస్య చ ।
అష్టానాం లోకపాలానాం వపుర్ధారయతే నృపః ॥ 5:96॥

లోకేశాధిష్ఠితో రాజా నాస్యాశౌచం విధీయతే ।
శౌచాశౌచం హి మర్త్యానాం లోకేభ్యః ప్రభవాప్యయౌ ॥ 5:97॥

ఉద్యతైరాహవే శస్త్రైః క్షత్రధర్మహతస్య చ ।
సద్యః సంతిష్ఠతే యజ్ఞస్తథాఽశౌచమితి స్థితిః ॥ 5:98॥

విప్రః శుధ్యత్యపః స్పృష్ట్వా క్షత్రియో వాహనాయుధం ।
వైశ్యః ప్రతోదం రశ్మీన్ వా యష్టిం శూద్రః కృతక్రియః ॥ 5:99॥

ఏతద్వోఽభిహితం శౌచం సపిండేషు ద్విజోత్తమాః ।
అసపిండేషు సర్వేషు ప్రేతశుద్ధిం నిబోధత ॥ 5:100॥

అసపిండం ద్విజం ప్రేతం విప్రో నిర్హృత్య బంధువత్ ।
విశుధ్యతి త్రిరాత్రేణ మాతురాప్తాంశ్చ బాంధవాన్ ॥ 5:101॥

యద్యన్నమత్తి తేషాం తు దశాహేనైవ శుధ్యతి ।
అనదన్నన్నమహ్నైవ న చేత్తస్మిన్ గృహే వసేత్ ॥ 5:102॥

అనుగమ్యేచ్ఛయా ప్రేతం జ్ఞాతిమజ్ఞాతిమేవ (అజ్ఞాతిమేవ వా) చ ।
స్నాత్వా సచైలః స్పృష్ట్వాఽగ్నిం ఘృతం ప్రాశ్య విశుధ్యతి (సచైలం, విశుద్ధ్యతి)॥ 5:103॥

న విప్రం స్వేషు తిష్ఠత్సు మృతం శూద్రేణ నాయయేత్ ।
అస్వర్గ్యా హ్యాహుతిః సా స్యాత్శూద్రసంస్పర్శదూషితా ॥ 5:104॥

జ్ఞానం తపోఽగ్నిరాహారో మృత్మనో వార్యుపాంజనం ।
వాయుః కర్మార్కకాలౌ చ శుద్ధేః కర్తౄణి దేహినాం ॥ 5:105॥

సర్వేషామేవ శౌచానామర్థశౌచం పరం స్మృతం ।
యోఽర్థే శుచిర్హి స శుచిర్న మృద్వారిశుచిః శుచిః ॥ 5:106॥

క్షాంత్యా శుధ్యంతి (శుద్ధ్యంతి) విద్వాంసో దానేనాకార్యకారిణః ।
ప్రచ్ఛన్నపాపా జప్యేన తపసా వేదవిత్తమాః ॥ 5:107॥

మృత్తోయైః శుధ్యతే శోధ్యం నదీ వేగేన శుధ్యతి ।
రజసా స్త్రీ మనోదుష్టా సంన్యాసేన ద్విజోత్తమాః ॥ 5:108॥

అద్భిర్గాత్రాణి శుధ్యంతి మనః సత్యేన శుధ్యతి ।
విద్యాతపోభ్యాం భూతాత్మా బుద్ధిర్జ్ఞానేన శుధ్యతి (శుద్ధ్యతి)॥ 5:109॥

ఏష శౌచస్య వః ప్రోక్తః శరీరస్య వినిర్ణయః ।
నానావిధానాం ద్రవ్యాణాం శుద్ధేః శృణుత నిర్ణయం ॥ 5:110॥

తైజసానాం మణీనాం చ సర్వస్యాశ్మమయస్య చ ।
భస్మనాఽద్భిర్మృదా చైవ శుద్ధిరుక్తా మనీషిభిః ॥ 5:111॥

నిర్లేపం కాంచనం భాండమద్భిరేవ విశుధ్యతి (విశుద్ధ్యతి) ।
అబ్జమశ్మమయం చైవ రాజతం చానుపస్కృతం ॥ 5:112॥

అపామగ్నేశ్చ సంయోగాద్ధైమం రౌప్యం చ నిర్బభౌ ।
తస్మాత్తయోః స్వయోన్యైవ నిర్ణేకో గుణవత్తరః ॥ 5:113॥

తామ్రాయస్కాంస్యరైత్యానాం త్రపుణః సీసకస్య చ ।
శౌచం యథార్హం కర్తవ్యం క్షారామ్లోదకవారిభిః ॥ 5:114॥

ద్రవాణాం చైవ సర్వేషాం శుద్ధిరుత్పవనం స్మృతం ।
ప్రోక్షణం సంహతానాం చ దారవాణాం చ తక్షణం ॥ 5:115॥

మార్జనం యజ్ఞపాత్రాణాం పాణినా యజ్ఞకర్మణి ।
చమసానాం గ్రహాణాం చ శుద్ధిః ప్రక్షాలనేన తు ॥ 5:116॥

చరూణాం స్రుక్స్రువాణాం చ శుద్ధిరుష్ణేన వారిణా ।
స్ఫ్యశూర్పశకటానాం చ ముసలౌలూఖలస్య చ ॥ 5:117॥

అద్భిస్తు ప్రోక్షణం శౌచం బహూనాం ధాన్యవాససాం ।
ప్రక్షాలనేన త్వల్పానామద్భిః శౌచం విధీయతే ॥ 5:118॥

చైలవచ్చర్మణాం శుద్ధిర్వైదలానాం తథైవ చ ।
శాకమూలఫలానాం చ ధాన్యవచ్ఛుద్ధిరిష్యతే ॥ 5:119॥

కౌశేయావికయోరూషైః కుతపానామరిష్టకైః ।
శ్రీఫలైరంశుపట్టానాం క్షౌమాణాం గౌరసర్షపైః ॥ 5:120॥

క్షౌమవచ్ఛంఖశృంగాణామస్థిదంతమయస్య చ ।
శుద్ధిర్విజానతా కార్యా గోమూత్రేణోదకేన వా ॥ 5:121॥

ప్రోక్షణాత్తృణకాష్ఠం చ పలాలం చైవ శుధ్యతి ।
మార్జనోపాంజనైర్వేశ్మ పునఃపాకేన మృణ్మయం ॥ 5:122॥

మద్యైర్మూత్రైః పురీషైర్వా ష్ఠీవనైః పూయశోణితైః ।
సంస్పృష్టం నైవ శుద్ధ్యేత పునఃపాకేన మృత్మయం ॥ 5:123॥

సంమార్జనోపాంజనేన సేకేనోల్లేఖనేన చ ।
గవాం చ పరివాసేన భూమిః శుద్ధ్యతి పంచభిః ॥ 5:124॥

పక్షిజగ్ధం గవా ఘ్రాతమవధూతమవక్షుతం ।
దూషితం కేశకీటైశ్చ మృత్ప్రక్షేపేణ శుధ్యతి ॥ 5:125॥

యావన్నాపైత్యమేధ్యాక్తాద్గంధో లేపశ్చ తత్కృతః |
తావన్ మృద్వారి చాదేయం సర్వాసు ద్రవ్యశుద్ధిషు || 5:126||

త్రీణి దేవాః పవిత్రాణి బ్రాహ్మణానామకల్పయన్ |
అదృష్టమద్భిర్నిర్ణిక్తం యచ్చ వాచా ప్రశస్యతే || 5:127||

ఆపః శుద్ధా భూమిగతా వైతృష్ణ్యం యాసు గోర్భవేత్ |
అవ్యాప్తాశ్చేదమేధ్యేన గంధవర్ణరసాన్వితాః || 5:128||

నిత్యం శుద్ధః కారుహస్తః పణ్యే (పణ్యం) యచ్చ ప్రసారితం |
బ్రహ్మచారిగతం భైక్ష్యం నిత్యం మేధ్యమితి స్థితిః || 5:129||

నిత్యమాస్యం శుచి స్త్రీణాం శకునిః ఫలపాతనే |
ప్రస్రవే చ శుచిర్వత్సః శ్వా మృగగ్రహణే శుచిః || 5:130||

శ్వభిర్హతస్య యన్ మాంసం శుచి తన్ మనురబ్రవీత్ |
క్రవ్యాద్భిశ్చ హతస్యాన్యైశ్చండాలాద్యైశ్చ దస్యుభిః || 5:131||

ఊర్ధ్వం నాభేర్యాని ఖాని తాని మేధ్యాని సర్వశః |
యాన్యధస్తాన్యమేధ్యాని దేహాచ్చైవ మలాశ్చ్యుతాః || 5:132||

మక్షికా విప్రుషశ్ఛాయా గౌరశ్వః సూర్యరశ్మయః |
రజో భూర్వాయురగ్నిశ్చ స్పర్శే మేధ్యాని నిర్దిశేత్ || 5:133||

విణ్మూత్రోత్సర్గశుద్ధ్యర్థం మృద్వార్యాదేయమర్థవత్ |
దైహికానాం మలానాం చ శుద్ధిషు ద్వాదశస్వపి || 5:134||

వసా శుక్రమసృఙ్మజ్జా మూత్రవిడ్ఘ్రాణకర్ణవిట్ |
శ్లేష్మాశ్రు దూషికా స్వేదో ద్వాదశైతే నృణాం మలాః || 5:135||

ఏకా లింగే గుదే తిస్రస్తథైకత్ర కరే దశ |
ఉభయోః సప్త దాతవ్యా మృదః శుద్ధిమభీప్సతా || 5:136||

ఏతత్శౌచం గృహస్థానాం ద్విగుణం బ్రహ్మచారిణాం |
త్రిగుణం స్యాద్వనస్థానాం యతీనాం తు చతుర్గుణం || 5:137||

కృత్వా మూత్రం పురీషం వా ఖాన్యాచాంత ఉపస్పృశేత్ |
వేదమధ్యేష్యమాణశ్చ అన్నమశ్నంశ్చ సర్వదా || 5:138||

త్రిరాచామేదపః పూర్వం ద్విః ప్రమృజ్యాత్తతో ముఖం |
శరీరం శౌచమిచ్ఛన్ హి స్త్రీ శూద్రస్తు సకృత్సకృత్ || 5:139||

శూద్రాణాం మాసికం కార్యం వపనం న్యాయవర్తినాం |
వైశ్యవత్శౌచకల్పశ్చ ద్విజోచ్ఛిష్టం చ భోజనం || 5:140||

నోచ్ఛిష్టం కుర్వతే ముఖ్యా విప్రుషోఽఙ్గం న యాంతి యాః |
న శ్మశ్రూణి గతాన్యాస్యం న దంతాంతరధిష్ఠితం || 5:141||

స్పృశంతి బిందవః పాదౌ య ఆచామయతః పరాన్ ।
భౌమికైస్తే సమా జ్ఞేయా న తైరాప్రయతో (అప్రయతో) భవేత్ ॥ 5:142॥

ఉచ్ఛిష్టేన తు సంస్పృష్టో ద్రవ్యహస్తః కథం చన ।
అనిధాయైవ తద్ద్రవ్యమాచాంతః శుచితామియాత్ ॥ 5:143॥

వాంతో విరిక్తః స్నాత్వా తు ఘృతప్రాశనమాచరేత్ ।
ఆచామేదేవ భుక్త్వాఽన్నం స్నానం మైథునినః స్మృతం ॥ 5:144॥

సుప్త్వా క్షుత్వా చ భుక్త్వా చ నిష్ఠీవ్యోక్త్వాఽనృతాని చ ।
పీత్వాఽపోఽధ్యేష్యమాణశ్చ ఆచామేత్ప్రయతోఽపి సన్ ॥ 5:145॥

ఏషాం (ఏష) శౌచవిధిః కృత్స్నో ద్రవ్యశుద్ధిస్తథైవ చ ।
ఉక్తో వః సర్వవర్ణానాం స్త్రీణాం ధర్మాన్నిబోధత ॥ 5:146॥

బాలయా వా యువత్యా వా వృద్ధయా వాఽపి యోషితా ।
న స్వాతంత్ర్యేణ కర్తవ్యం కిం చిద్కార్యం గృహేష్వపి ॥ 5:147॥

బాల్యే పితుర్వశే తిష్ఠేత్పాణిగ్రాహస్య యౌవనే ।
పుత్రాణాం భర్తరి ప్రేతే న భజేత్స్త్రీ స్వతంత్రతాం ॥ 5:148॥

పిత్రా భర్త్రా సుతైర్వాఽపి నేచ్ఛేద్విరహమాత్మనః ।
ఏషాం హి విరహేణ స్త్రీ గర్హ్యే కుర్యాదుభే కులే ॥ 5:149॥

సదా ప్రహృష్టయా భావ్యం గృహకార్యే చ దక్షయా ।
సుసంస్కృతోపస్కరయా వ్యయే చాముక్తహస్తయా ॥ 5:150॥

యస్మై దద్యాత్పితా త్వేనాం భ్రాతా వాఽనుమతే పితుః ।
తం శుశ్రూషేత జీవంతం సంస్థితం చ న లంఘయేత్ ॥ 5:151॥

మంగలార్థం స్వస్త్యయనం యజ్ఞశ్చాసాం ప్రజాపతేః ।
ప్రయుజ్యతే వివాహే తు ప్రదానం స్వామ్యకారణం ॥ 5:152॥

అనృతావృతుకాలే చ మంత్రసంస్కారకృత్పతిః ।
సుఖస్య నిత్యం దాతైహ పరలోకే చ యోషితః ॥ 5:153॥

విశీలః కామవృత్తో వా గుణైర్వా పరివర్జితః ।
ఉపచార్యః స్త్రియా సాధ్వ్యా సతతం దేవవత్పతిః ॥ 5:154॥

నాస్తి స్త్రీణాం పృథగ్యజ్ఞో న వ్రతం నాప్యుపోషణం (ఉపోషితం) ।
పతిం శుశ్రూషతే యేన తేన స్వర్గే మహీయతే ॥ 5:155॥

పాణిగ్రాహస్య సాధ్వీ స్త్రీ జీవతో వా మృతస్య వా ।
పతిలోకమభీప్సంతీ నాచరేత్కిం చిదప్రియం ॥ 5:156॥

కామం తు క్షపయేద్దేహం పుష్పమూలఫలైః శుభైః ।
న తు నామాపి గృహ్ణీయాత్పత్యౌ ప్రేతే పరస్య తు ॥ 5:157॥

ఆసీతామరణాత్క్షాంతా నియతా బ్రహ్మచారిణీ ।
యో ధర్మ ఏకపత్నీనాం కాంక్షంతీ తమనుత్తమం ॥ 5:158॥

అనేకాని సహస్రాణి కుమారబ్రహ్మచారిణాం ।
దివం గతాని విప్రాణామకృత్వా కులసంతతిం ॥ 5:159॥

మృతే భర్తరి సాధ్వీ స్త్రీ బ్రహ్మచర్యే వ్యవస్థితా ।
స్వర్గం గచ్ఛత్యపుత్రాఽపి యథా తే బ్రహ్మచారిణః ॥ 5:160॥

అపత్యలోభాద్యా తు స్త్రీ భర్తారమతివర్తతే ।
సేహ నిందామవాప్నోతి పరలోకాచ్చ హీయతే ॥ 5:161॥

నాన్యోత్పన్నా ప్రజాఽస్తీహ న చాప్యన్యపరిగ్రహే (న చాన్యస్య పరిగ్రహే) ।
న ద్వితీయశ్చ సాధ్వీనాం క్వ చిద్భర్తోపదిశ్యతే ॥ 5:162॥

పతిం హిత్వాఽపకృష్టం (హిత్వాఽవకృష్టం) స్వముత్కృష్టం యా నిషేవతే ।
నింద్యైవ సా భవేల్లోకే పరపూర్వేతి చోచ్యతే ॥ 5:163॥

వ్యభిచారాత్తు (వ్యభిచారే తు) భర్తుః స్త్రీ లోకే ప్రాప్నోతి నింద్యతాం ।
శృగాలయోనిం ప్రాప్నోతి పాపరోగైశ్చ పీడ్యతే ॥ 5:164॥

పతిం యా నాభిచరతి మనోవాగ్దేహసంయుతా (దేహసంయతా) ।
సా భర్తృలోకమాప్నోతి సద్భిః సాధ్వీతి చోచ్యతే ॥ 5:165॥

అనేన నారీ వృత్తేన మనోవాగ్దేహసంయతా ।
ఇహాగ్ర్యాం కీర్తిమాప్నోతి పతిలోకం పరత్ర చ ॥ 5:166॥

ఏవం వృత్తాం సవర్ణాం స్త్రీం ద్విజాతిః పూర్వమారిణీం ।
దాహయేదగ్నిహోత్రేణ యజ్ఞపాత్రైశ్చ ధర్మవిత్ ॥ 5:167॥

భార్యాయై పూర్వమారిణ్యై దత్త్వాఽగ్నీనంత్యకర్మణి ।
పునర్దారక్రియాం కుర్యాత్పునరాధానమేవ చ ॥ 5:168॥

అనేన విధినా నిత్యం పంచయజ్ఞాన్న హాపయేత్ ।
ద్వితీయమాయుషో భాగం కృతదారో గృహే వసేత్ ॥ 5:169॥

అధ్యాయం 6

ఏవం గృహాశ్రమే స్థిత్వా విధివత్స్నాతకో ద్విజః ।
వనే వసేత్తు నియతో యథావద్విజితైంద్రియః ॥ 6:1॥

గృహస్థస్తు యథా పశ్యేద్వలీపలితమాత్మనః ।
అపత్యస్యైవ చాపత్యం తదాఽరణ్యం సమాశ్రయేత్ ॥ 6:2॥

సంత్యజ్య గ్రామ్యమాహారం సర్వం చైవ పరిచ్ఛదం ।
పుత్రేషు భార్యాం నిక్షిప్య వనం గచ్ఛేత్సహైవ వా ॥ 6:3॥

అగ్నిహోత్రం సమాదాయ గృహ్యం చాగ్నిపరిచ్ఛదం ।
గ్రామాదరణ్యం నిఃసృత్య (నిష్క్రమ్య) నివసేన్నియతేంద్రియః ॥ 6:4॥

మున్యన్నైర్వివిధైర్మేధ్యైః శాకమూలఫలేన వా ।
ఏతానేవ మహాయజ్ఞాన్నిర్వపేద్విధిపూర్వకం ॥ 6:5॥

వసీత చర్మ చీరం వా సాయం స్నాయాత్ప్రగే తథా ।
జటాశ్చ బిభృయాన్నిత్యం శ్మశ్రులోమనఖాని చ ॥ 6:6॥

యద్భక్ష్యం (యద్భక్షః) స్యాద్తతో దద్యాద్బలిం భిక్షాం చ శక్తితః ।
అబ్మూలఫలభిక్షాభిరర్చయేదాశ్రమాగతాన్ (ఆశ్రమాగతం)॥ 6:7॥

స్వాధ్యాయే నిత్యయుక్తః స్యాద్దాంతో మైత్రః సమాహితః ।
దాతా నిత్యమనాదాతా సర్వభూతానుకంపకః ॥ 6:8॥

వైతానికం చ జుహుయాదగ్నిహోత్రం యథావిధి ।
దర్శమస్కందయన్ పర్వ పౌర్ణమాసం చ యోగతః ॥ 6:9॥

ఋక్షేష్ట్య।ఆగ్రయణం (దర్శేష్ట్య।ఆగ్రయణం) చైవ చాతుర్మాస్యాని చాహరేత్ ।
తురాయణం చ క్రమశో దక్షస్యాయనమేవ చ ॥ 6:10॥ దాక్షస్యాయనం

వాసంతశారదైర్మేధ్యైర్మున్యన్నైః స్వయమాహృతైః ।
పురోడాశాంశ్చరూంశ్చైవ విధివన్నిర్వపేత్పృథక్ ॥ 6:11॥

దేవతాభ్యస్తు తధుత్వా వన్యం మేధ్యతరం హవిః ।
శేషమాత్మని యుంజీత లవణం చ స్వయం కృతం ॥ 6:12॥

స్థలజౌదకశాకాని పుష్పమూలఫలాని చ ।
మేధ్యవృక్షోద్భవాన్యద్యాత్స్నేహాంశ్చ ఫలసంభవాన్ ॥ 6:13॥

వర్జయేన్ మధు మాంసం చ భౌమాని కవకాని చ ।
భూస్తృణం శిగ్రుకం చైవ శ్లేశ్మాతకఫలాని చ ॥ 6:14॥

త్యజేదాశ్వయుజే మాసి మున్యన్నం పూర్వసంచితం |
జీర్ణాని చైవ వాసాంసి శాకమూలఫలాని చ || 6:15||

న ఫాలకృష్టమశ్నీయాదుత్సృష్టమపి కేన చిత్ |
న గ్రామజాతాన్యార్తోఽపి మూలాణి చ ఫలాని చ (పుష్పాని చ ఫలాని చ)|| 6:16||

అగ్నిపక్వాశనో వా స్యాత్కాలపక్వభుజేవ వా |
అశ్మకుట్టో భవేద్వాఽపి దంతోలూఖలికోఽపి వా || 6:17||

సద్యః ప్రక్షాలకో వా స్యాన్ మాససంచయికోఽపి వా |
షణ్మాసనిచయో వా స్యాత్సమానిచయ ఏవ వా || 6:18||

నక్తం చాన్నం సమశ్నీయాద్దివా వాఽహృత్య శక్తితః |
చతుర్థకాలికో వా స్యాత్స్యాద్వాఽప్యష్టమకాలికః || 6:19||

చాంద్రాయణవిధానైర్వా శుక్లకృష్ణే చ వర్తయేత్ |
పక్షాంతయోర్వాఽప్యశ్నీయాద్యవాగూం క్వథితాం సకృత్ || 6:20||

పుష్పమూలఫలైర్వాఽపి కేవలైర్వర్తయేత్సదా |
కాలపక్వైః స్వయం శీర్ణైర్వైఖానసమతే స్థితః || 6:21||

భూమౌ విపరివర్తేత తిష్ఠేద్వా ప్రపదైర్దినం |
స్థానాసనాభ్యాం విహరేత్సవనేషూపయన్నపః || 6:22||

గ్రీష్మే పంచతపాస్తు స్యాద్వర్షాస్వభ్రావకాశికః |
ఆర్ద్రవాసాస్తు హేమంతే క్రమశో వర్ధయంస్తపః || 6:23||

ఉపస్పృశంస్త్రిషవణం పితౄన్ దేవాంశ్చ తర్పయేత్ |
తపస్చరంశ్చోగ్రతరం శోషయేద్దేహమాత్మనః || 6:24||

అగ్నీనాత్మని వైతానాన్ సమారోప్య యథావిధి |
అనగ్నిరనికేతః స్యాన్ మునిర్మూలఫలాశనః || 6:25||

అప్రయత్నః సుఖార్థేషు బ్రహ్మచారీ ధరాఽఽశయః |
శరణేష్వమమశ్చైవ వృక్షమూలనికేతనః || 6:26||

తాపసేష్వేవ విప్రేషు యాత్రికం భైక్షమాహరేత్ |
గృహమేధిషు చాన్యేషు ద్విజేషు వనవాసిషు || 6:27||

గ్రామాదాహృత్య వాఽశ్నీయాదష్టౌ గ్రాసాన్ వనే వసన్ |
ప్రతిగృహ్య పుటేనైవ పాణినా శకలేన వా || 6:28||

ఏతాశ్చాన్యాశ్చ సేవేత దీక్షా విప్రో వనే వసన్ |
వివిధాశ్చౌపనిషదీరాత్మసంసిద్ధయే శ్రుతీః || 6:29||

ఋషిభిర్బ్రాహ్మణైశ్చైవ గృహస్థైరేవ సేవితాః |
విద్యాతపోవివృద్ధ్యర్థం శరీరస్య చ శుద్ధయే || 6:30||

అపరాజితాం వాఽస్థాయ వ్రజేద్దిశమజిహ్మగః ।
ఆ నిపాతాత్శరీరస్య యుక్తో వార్యనిలాశనః ॥ 6:31॥

ఆసాం మహర్షిచర్యాణాం త్యక్త్వాఽన్యతమయా తనుం ।
వీతశోకభయో విప్రో బ్రహ్మలోకే మహీయతే ॥ 6:32॥

వనేషు చ విహృత్యైవం తృతీయం భాగమాయుషః ।
చతుర్థమాయుషో భాగం త్యక్త్వా సంగాన్ పరివ్రజేత్ ॥ 6:33॥

ఆశ్రమాదాశ్రమం గత్వా హుతహోమో జితేంద్రియః ।
భిక్షాబలిపరిశ్రాంతః ప్రవ్రజన్ ప్రేత్య వర్ధతే ॥ 6:34॥

ఋణాని త్రీణ్యపాకృత్య మనో మోక్షే నివేశయేత్ ।
అనపాకృత్య మోక్షం తు సేవమానో వ్రజత్యధః ॥ 6:35॥

అధీత్య విధివద్వేదాన్ పుత్రాంశ్చోత్పాద్య ధర్మతః ।
ఇష్ట్వా చ శక్తితో యజ్ఞైర్మనో మోక్షే నివేశయేత్ ॥ 6:36॥

అనధీత్య ద్విజో వేదాననుత్పాద్య తథా సుతాన్ (తథా ప్రజాం)।
అనిష్ట్వా చైవ యజ్ఞైశ్చ మోక్షమిచ్ఛన్ వ్రజత్యధః ॥ 6:37॥

ప్రాజాపత్యం నిరుప్యేష్టిం సర్వవేదసదక్షిణాం (సార్వవేదసదక్షిణాం)।
ఆత్మన్యగ్నీన్ సమారోప్య బ్రాహ్మణః ప్రవ్రజేద్గృహాత్ ॥ 6:38॥

యో దత్త్వా సర్వభూతేభ్యః ప్రవ్రజత్యభయం గృహాత్ ।
తస్య తేజోమయా లోకా భవంతి బ్రహ్మవాదినః ॥ 6:39॥

యస్మాదణ్వపి భూతానాం ద్విజాన్నోత్పద్యతే భయం ।
తస్య దేహాద్విముక్తస్య భయం నాస్తి కుతశ్చన ॥ 6:40॥

అగారాదభినిష్క్రాంతః పవిత్రోపచితో మునిః ।
సముపోఢేషు కామేషు నిరపేక్షః పరివ్రజేత్ ॥ 6:41॥

ఏక ఏవ చరేన్నిత్యం సిద్ధ్యర్థమసహాయవాన్ ।
సిద్ధిమేకస్య (సిద్ధం) సంపశ్యన్న జహాతి న హీయతే ॥ 6:42॥

అనగ్నిరనికేతః స్యాద్గ్రామమన్నార్థమాశ్రయేత్ ।
ఉపేక్షకోఽసంకుసుకో (ఽసాంకుసుకో) మునిర్భావసమాహితః ॥ 6:43॥

కపాలం వృక్షమూలాని కుచేలమసహాయతా (కుచైలం) ।
సమతా చైవ సర్వస్మిన్నేతత్ముక్తస్య లక్షణం ॥ 6:44॥

నాభినందేత మరణం నాభినందేత జీవితం ।
కాలమేవ ప్రతీక్షేత నిర్వేశం భృతకో యథా ॥ 6:45॥

దృష్టిపూతం న్యసేత్పాదం వస్త్రపూతం జలం పిబేత్ ।
సత్యపూతాం వదేద్వాచం మనఃపూతం సమాచరేత్ ॥ 6:46॥

అతివాదాంస్తితిక్షేత నావమన్యేత కం చన ।
న చైమం దేహమాశ్రిత్య వైరం కుర్వీత కేన చిత్ ॥ 6:47॥

క్రుధ్ధ్యంతం న ప్రతిక్రుధ్యేదాక్రుష్టః కుశలం వదేత్ ।
సప్తద్వారావకీర్ణాం చ న వాచమనృతాం వదేత్ ॥ 6:48॥

అధ్యాత్మరతిరాసీనో నిరపేక్షో నిరామిషః ।
ఆత్మనైవ సహాయేన సుఖార్థీ విచరేదిహ ॥ 6:49॥

న చోత్పాతనిమిత్తాభ్యాం న నక్షత్రాంగవిద్యయా ।
నానుశాసనవాదాభ్యాం భిక్షాం లిప్సేత కర్హి చిత్ ॥ 6:50॥

న తాపసైర్బ్రాహ్మణైర్వా వయోభిరపి వా శ్వభిః ।
ఆకీర్ణం భిక్షుకైర్వాఽన్యైరగారముపసంవ్రజేత్ ॥ 6:51॥

క్లృప్తకేశనఖశ్మశ్రుః పాత్రీ దండీ కుసుంభవాన్ ।
విచరేన్నియతో నిత్యం సర్వభూతాన్యపీడయన్ ॥ 6:52॥

అతైజసాని పాత్రాణి తస్య స్యుర్నిర్వ్రణాని చ ।
తేషామద్భిః స్మృతం శౌచం చమసానామివాధ్వరే ॥ 6:53॥

అలాబుం దారుపాత్రం చ మృణ్మయం వైదలం తథా ।
ఏతాణి యతిపాత్రాణి మనుః స్వాయంభువోఽబ్రవీత్ ॥ 6:54॥

ఏకకాలం చరేద్భైక్షం న ప్రసజ్జేత విస్తరే ।
భైక్షే ప్రసక్తో హి యతిర్విషయేష్వపి సజ్జతి ॥ 6:55॥

విధూమే సన్నముసలే వ్యంగారే భుక్తవజ్జనే ।
వృత్తే శరావసంపాతే భిక్షాం నిత్యం యతిశ్చరేత్ ॥ 6:56॥

అలాభే న విషదీ స్యాత్లాభే చైవ న హర్షయేత్ ।
ప్రాణయాత్రికమాత్రః స్యాత్మాత్రాసంగాద్వినిర్గతః ॥ 6:57॥

అభిపూజితలాభాంస్తు జుగుప్సేతైవ సర్వశః ।
అభిపూజితలాభైశ్చ యతిర్ముక్తోఽపి బధ్యతే ॥ 6:58॥

అల్పాన్నాభ్యవహారేణ రహఃస్థానాసనేన చ ।
హ్రియమాణాని విషయైరింద్రియాణి నివర్తయేత్ ॥ 6:59॥

ఇంద్రియాణాం నిరోధేన రాగద్వేషక్షయేణ చ ।
అహింసయా చ భూతానామమృతత్వాయ కల్పతే ॥ 6:60॥

అవేక్షేత గతీర్నృణాం కర్మదోషసముద్భవాః ।
నిరయే చైవ పతనం యాతనాశ్చ యమక్షయే ॥ 6:61॥

విప్రయోగం ప్రియైశ్చైవ సంయోగం చ తథాఽప్రియైః ।
జరయా చాభిభవనం వ్యాధిభిశ్చోపపీడనం ॥ 6:62॥

దేహాదుత్క్రమణం చాస్మాత్పునర్గర్భే చ సంభవం ।
యోనికోటిసహస్రేషు సృతీశ్చాస్యాంతరాత్మనః ॥ 6:63॥

అధర్మప్రభవం చైవ దుఃఖయోగం శరీరిణాం ।
ధర్మార్థప్రభవం చైవ సుఖసంయోగమక్షయం ॥ 6:64॥

సూక్ష్మతాం చాన్వవేక్షేత యోగేన పరమాత్మనః ।
దేహేషు చ సముత్పత్తిముత్తమేష్వధమేషు చ (దేహేషు చైవోపపత్తిం) ॥ 6:65॥

దూషితోఽపి (భూషితోఽపి) చరేద్ధర్మం యత్ర తత్రాశ్రమే రతః ।
సమః సర్వేషు భూతేషు న లింగం ధర్మకారణం ॥ 6:66॥

ఫలం కతకవృక్షస్య యద్యప్యంబుప్రసాదకం ।
న నామగ్రహణాదేవ తస్య వారి ప్రసీదతి ॥ 6:67॥

సంరక్షణార్థం జంతూనాం రాత్రావహని వా సదా ।
శరీరస్యాత్యయే చైవ సమీక్ష్య వసుధాం చరేత్ ॥ 6:68॥

అహ్నా రాత్ర్యా చ యాంజంతూన్ హినస్త్యజ్ఞానతో యతిః ।
తేషాం స్నాత్వా విశుద్ధ్యర్థం ప్రాణాయామాన్ షడాచరేత్ ॥ 6:69॥

ప్రాణాయామా బ్రాహ్మణస్య త్రయోఽపి విధివత్కృతాః ।
వ్యాహృతిప్రణవైర్యుక్తా విజ్ఞేయం పరమం తపః ॥ 6:70॥

దహ్యంతే ధ్మాయమానానాం ధాతూనాం హి యథా మలాః ।
తథేంద్రియాణాం దహ్యంతే దోషాః ప్రాణస్య నిగ్రహాత్ ॥ 6:71॥

ప్రాణాయామైర్దహేద్దోషాన్ ధారణాభిశ్చ కిల్బిషం ।
ప్రత్యాహారేణ సంసర్గాన్ ధ్యానేనానీశ్వరాన్ గుణాన్ ॥ 6:72॥

ఉచ్చావచేషు భూతేషు దుర్జ్ఞేయామకృతాత్మభిః ।
ధ్యానయోగేన సంపశ్యేద్గతిమస్యాంతరాత్మనః ॥ 6:73॥

సమ్యగ్దర్శనసంపన్నః కర్మభిర్న నిబధ్యతే ।
దర్శనేన విహీనస్తు సంసారం ప్రతిపద్యతే ॥ 6:74॥

అహింసయేంద్రియాసంగైర్వైదికైశ్చైవ కర్మభిః ।
తపసశ్చరణైశ్చోగ్రైః సాధయంతీహ తత్పదం ॥ 6:75॥

అస్థిస్థూణం స్నాయుయుతం మాంసశోణితలేపనం ।
చర్మావనద్ధం దుర్గంధి పూర్ణం మూత్రపురీషయోః ॥ 6:76॥

జరాశోకసమావిష్టం రోగాయతనమాతురం ।
రజస్వలమనిత్యం చ భూతావాసమిమం త్యజేత్ ॥ 6:77॥

నదీకూలం యథా వృక్షో వృక్షం వా శకునిర్యథా ।
తథా త్యజన్నిమం దేహం కృచ్ఛ్రాద్గ్రాహాద్విముచ్యతే ॥ 6:78॥

ప్రియేషు స్వేషు సుకృతమప్రియేషు చ దుష్కృతం ।
విసృజ్య ధ్యానయోగేన బ్రహ్మాభ్యేతి సనాతనం ॥ 6:79॥

యదా భావేన భవతి సర్వభావేషు నిఃస్పృహః ।
తదా సుఖమవాప్నోతి ప్రేత్య చైహ చ శాశ్వతం ॥ 6:80॥

అనేన విధినా సర్వాంస్త్యక్త్వా సంగాన్ శనైః శనైః ।
సర్వద్వంద్వవినిర్ముక్తో బ్రహ్మణ్యేవావతిష్ఠతే ॥ 6:81॥

ధ్యానికం సర్వమేవైతద్యదేతదభిశబ్దితం ।
న హ్యనధ్యాత్మవిత్కశ్చిత్క్రియాఫలముపాశ్నుతే ॥ 6:82॥

అధియజ్ఞం బ్రహ్మ జపేదాధిదైవికమేవ చ ।
ఆధ్యాత్మికం చ సతతం వేదాంతాభిహితం చ యత్ ॥ 6:83॥

ఇదం శరణమజ్ఞానామిదమేవ విజానతాం ।
ఇదమన్విచ్ఛతాం స్వర్గమిదమానంత్యమిచ్ఛతాం ॥ 6:84॥

అనేన క్రమయోగేన పరివ్రజతి యో ద్విజః ।
స విధూయేహ పాప్మానం పరం బ్రహ్మాధిగచ్ఛతి ॥ 6:85॥

ఏష ధర్మోఽనుశిష్టో వో యతీనాం నియతాత్మనాం ।
వేదసంన్యాసికానాం తు కర్మయోగం నిబోధత ॥ 6:86॥

బ్రహ్మచారీ గృహస్థశ్చ వానప్రస్థో యతిస్తథా ।
ఏతే గృహస్థప్రభవాశ్చత్వారః పృథగాశ్రమాః ॥ 6:87॥

సర్వేఽపి క్రమశస్త్వేతే యథాశాస్త్రం నిషేవితాః ।
యథోక్తకారిణం విప్రం నయంతి పరమాం గతిం ॥ 6:88॥

సర్వేషామపి చైతేషాం వేదస్మృతివిధానతః (వేదశ్రుతివిధానతః)।
గృహస్థ ఉచ్యతే శ్రేష్ఠః స త్రీనేతాన్ బిభర్తి హి ॥ 6:89॥

యథా నదీనదాః సర్వే సాగరే యాంతి సంస్థితిం ।
తథైవాశ్రమిణః సర్వే గృహస్థే యాంతి సంస్థితిం ॥ 6:90॥

చతుర్భిరపి చైవైతైర్నిత్యమాశ్రమిభిర్ద్విజైః ।
దశలక్షణకో ధర్మః సేవితవ్యః ప్రయత్నతః ॥ 6:91॥

ధృతిః క్షమా దమోఽస్తేయం శౌచమింద్రియనిగ్రహః ।
ధీర్విద్యా సత్యమక్రోధో దశకం ధర్మలక్షణం ॥ 6:92॥

దశ లక్షణాని ధర్మస్య యే విప్రాః సమధీయతే ।
అధీత్య చానువర్తంతే తే యాంతి పరమాం గతిం ॥ 6:93॥

దశలక్షణకం ధర్మమనుతిష్ఠన్ సమాహితః ।
వేదాంతం విధివచ్ఛ్రుత్వా సంన్యసేదనృణో ద్విజః ॥ 6:94॥

సంన్యస్య సర్వకర్మాణి కర్మదోషానపానుదన్ |
నియతో వేదమభ్యస్య పుత్రైశ్వర్యే సుఖం వసేత్ || 6:95||

ఏవం సంన్యస్య కర్మాణి స్వకార్యపరమోఽస్పృహః |
సంన్యాసేనాపహత్యైనః ప్రాప్నోతి పరమం గతిం || 6:96||

ఏష వోఽభిహితో ధర్మో బ్రాహ్మణస్య చతుర్విధః |
పుణ్యోఽక్షయఫలః ప్రేత్య రాజ్ఞాం ధర్మం నిబోధత || 6:97||

అధ్యాయం 7

రాజధర్మాన్ ప్రవక్ష్యామి యథావృత్తో భవేన్నృపః ।
సంభవశ్చ యథా తస్య సిద్ధిశ్చ పరమా యథా ॥ 7:1॥

బ్రాహ్మం ప్రాప్తేన సంస్కారం క్షత్రియేణ యథావిధి ।
సర్వస్యాస్య యథాన్యాయం కర్తవ్యం పరిరక్షణం ॥ 7:2॥

అరాజకే హి లోకేఽస్మిన్ సర్వతో విద్రుతో భయాత్ ।
రక్షార్థమస్య సర్వస్య రాజానమసృజత్ప్రభుః ॥ 7:3॥

ఇంద్రానిలయమార్కాణామగ్నేశ్చ వరుణస్య చ ।
చంద్రవిత్తేశయోశ్చైవ మాత్రా నిర్హృత్య శాశ్వతీః ॥ 7:4॥

యస్మాదేషాం సురేంద్రాణాం మాత్రాభ్యో నిర్మితో నృపః ।
తస్మాదభిభవత్యేష సర్వభూతాని తేజసా ॥ 7:5॥

తపత్యాదిత్యవచ్చైష చక్షూంషి చ మనాంసి చ ।
న చైనం భువి శక్నోతి కశ్చిదప్యభివీక్షితుం ॥ 7:6॥

సోఽగ్నిర్భవతి వాయుశ్చ సోఽర్కః సోమః స ధర్మరాట్ ।
స కుబేరః స వరుణః స మహేంద్రః ప్రభావతః (స చైంద్రః స్వప్రభావతః) ॥ 7:7॥

బాలోఽపి నావమాంతవ్యో మనుష్య ఇతి భూమిపః ।
మహతీ దేవతా హ్యేషా నరరూపేణ తిష్ఠతి ॥ 7:8॥

ఏకమేవ దహత్యగ్నిర్నరం దురుపసర్పిణం ।
కులం దహతి రాజాఽగ్నిః సపశుద్రవ్యసంచయం ॥ 7:9॥

కార్యం సోఽవేక్ష్య శక్తిం చ దేశకాలౌ చ తత్త్వతః ।
కురుతే ధర్మసిద్ధ్యర్థం విశ్వరూపం పునః పునః ॥ 7:10॥

యస్య ప్రసాదే పద్మా శ్రీర్విజయశ్చ పరాక్రమే ।
మృత్యుశ్చ వసతి క్రోధే సర్వతేజోమయో హి సః ॥ 7:11॥

తం యస్తు ద్వేష్టి సంమోహాత్స వినశ్యత్యసంశయం ।
తస్య హ్యాశు వినాశాయ రాజా ప్రకురుతే మనః ॥ 7:12॥

తస్మాద్ధర్మం యమిష్టేషు స వ్యవస్యేన్నరాధిపః ।
అనిష్టం చాప్యనిష్టేషు తం ధర్మం న విచాలయేత్ ॥ 7:13॥

తస్యార్థే (తదర్థం) సర్వభూతానాం గోప్తారం ధర్మమాత్మజం ।
బ్రహ్మతేజోమయం దండమసృజత్పూర్వమీశ్వరః ॥ 7:14॥

తస్య సర్వాణి భూతాని స్థావరాణి చరాణి చ |
భయాద్భోగాయ కల్పంతే స్వధర్మాత్న చలంతి చ ‖ 7:15‖

తం దేశకాలౌ శక్తిం చ విద్యాం చావేక్ష్య తత్త్వతః |
యథార్హతః సంప్రణయేన్నరేష్వన్యాయవర్తిషు ‖ 7:16‖

స రాజా పురుషో దండః స నేతా శాసితా చ సః |
చతుర్ణామాశ్రమాణాం చ ధర్మస్య ప్రతిభూః స్మృతః ‖ 7:17‖

దండః శాస్తి ప్రజాః సర్వా దండ ఏవాభిరక్షతి |
దండః సుప్తేషు జాగర్తి దండం ధర్మం విదుర్బుధాః ‖ 7:18‖

సమీక్ష్య స ధృతః సమ్యక్సర్వా రంజయతి ప్రజాః |
అసమీక్ష్య ప్రణీతస్తు వినాశయతి సర్వతః ‖ 7:19‖

యది న ప్రణయేద్రాజా దండం దండ్యేష్వతంద్రితః |
శూలే మత్స్యానివాపక్ష్యన్ దుర్బలాన్ బలవత్తరాః ‖ 7:20‖

అద్యాత్కాకః పురోడాశం శ్వా చ లిహ్యాద్ధవిస్తథా (శ్వాఽవలిహ్యాద్ద్)|
స్వామ్యం చ న స్యాత్కస్మింశ్చిత్ప్రవర్తేతాధరోత్తరం ‖ 7:21‖

సర్వో దండజితో లోకో దుర్లభో హి శుచిర్నరః |
దండస్య హి భయాత్సర్వం జగద్భోగాయ కల్పతే ‖ 7:22‖

దేవదానవగంధర్వా రక్షాంసి పతగోరగాః |
తేఽపి భోగాయ కల్పంతే దండేనైవ నిపీడితాః ‖ 7:23‖

దుష్యేయుః సర్వవర్ణాశ్చ భిద్యేరన్ సర్వసేతవః |
సర్వలోకప్రకోపశ్చ భవేద్దండస్య విభ్రమాత్ ‖ 7:24‖

యత్ర శ్యామో లోహితాక్షో దండశ్చరతి పాపహా |
ప్రజాస్తత్ర న ముహ్యంతి నేతా చేత్సాధు పశ్యతి ‖ 7:25‖

తస్యాహుః సంప్రణేతారం రాజానం సత్యవాదినం |
సమీక్ష్యకారిణం ప్రాజ్ఞం ధర్మకామార్థకోవిదం ‖ 7:26‖

తం రాజా ప్రణయన్ సమ్యక్త్రివర్గేణాభివర్ధతే |
కామాత్మా (కామాంధో) విషమః క్షుద్రో దండేనైవ నిహన్యతే ‖ 7:27‖

దండో హి సుమహత్తేజో దుర్ధరశ్చాకృతాత్మభిః |
ధర్మాద్విచలితం హంతి నృపమేవ సబాంధవం ‖ 7:28‖

తతో దుర్గం చ రాష్ట్రం చ లోకం చ సచరాచరం |
అంతరిక్షగతాంశ్చైవ మునీన్ దేవాంశ్చ పీడయేత్ ‖ 7:29‖

సోఽసహాయేన మూఢేన లుబ్ధేనాకృతబుద్ధినా |
న శక్యో న్యాయతో నేతుం సక్తేన విషయేషు చ ‖ 7:30‖

శుచినా సత్యసంధేన యథాశాస్త్రానుసారిణా |
ప్రణేతుం శక్యతే దండః సుసహాయేన ధీమతా || 7:31||

స్వరాష్ట్రే న్యాయవృత్తః స్యాద్భృశదండశ్చ శత్రుషు |
సుహృత్స్వజిహ్మః స్నిగ్ధేషు బ్రాహ్మణేషు క్షమాన్వితః || 7:32||

ఏవంవృత్తస్య నృపతేః శిలోంఛేనాపి జీవతః |
విస్తీర్యతే యశో లోకే తైలబిందురివాంభసి || 7:33||

అతస్తు విపరీతస్య నృపతేరజితాత్మనః |
సంక్షిప్యతే యశో లోకే ఘృతబిందురివాంభసి || 7:34||

స్వే స్వే ధర్మే నివిష్టానాం సర్వేషామనుపూర్వశః |
వర్ణానామాశ్రమాణాం చ రాజా సృష్టోఽభిరక్షితా || 7:35||

తేన యద్యత్సభృత్యేన కర్తవ్యం రక్షతా ప్రజాః |
తత్తద్వోఽహం ప్రవక్ష్యామి యథావదనుపూర్వశః || 7:36||

బ్రాహ్మణాన్ పర్యుపాసీత ప్రాతరుత్థాయ పార్థివః |
త్రైవిద్యవృద్ధాన్ విదుషస్తిష్ఠేత్తేషాం చ శాసనే || 7:37||

వృద్ధాంశ్చ నిత్యం సేవేత విప్రాన్ వేదవిదః శుచీన్ |
వృద్ధసేవీ హి సతతం రక్షోభిరపి పూజ్యతే || 7:38||

తేభ్యోఽధిగచ్ఛేద్వినయం వినీతాత్మాఽపి నిత్యశః |
వినీతాత్మా హి నృపతిర్న వినశ్యతి కర్హి చిత్ || 7:39||

బహవోఽవినయాత్నష్టా రాజానః సపరిచ్ఛదాః (సపరిగ్రహాః)|
వనస్థా అపి రాజ్యాని వినయాత్ప్రతిపేదిరే || 7:40||

వేనో వినష్టోఽవినయాత్నహుషశ్చైవ పార్థివః |
సుదాః పైజవనశ్చైవ సుముఖో నిమిరేవ చ || 7:41||

పృథుస్తు వినయాద్రాజ్యం ప్రాప్తవాన్ మనురేవ చ |
కుబేరశ్చ ధనైశ్వర్యం బ్రాహ్మణ్యం చైవ గాధిజః || 7:42||

త్రైవిద్యేభ్యస్త్రయీం (త్రయీం విద్యాత్) విద్యాం దండనీతిం చ శాశ్వతీం |
ఆన్వీక్షికీం చాత్మవిద్యాం వార్తారంభాంశ్చ లోకతః || 7:43||

ఇంద్రియాణాం జయే యోగం సమాతిష్ఠేద్దివానిశం |
జితేంద్రియో హి శక్నోతి వశే స్థాపయితుం ప్రజాః || 7:44||

దశ కామసముత్థాని తథాఽష్టౌ క్రోధజాని చ |
వ్యసనాని దుర్ఽన్తాని ప్రయత్నేన వివర్జయేత్ || 7:45||

కామజేషు ప్రసక్తో హి వ్యసనేషు మహీపతిః |
వియుజ్యతేఽర్థధర్మాభ్యాం క్రోధజేష్వాత్మనైవ తు || 7:46||

మృగయాఽక్షో దివాస్వప్నః పరివాదః స్త్రియో మదః ।
తౌర్యత్రికం వృథాట్యా చ కామజో దశకో గణః ॥ 7:47॥

పైశున్యం సాహసం ద్రోహ ఈర్ష్యాఽసూయాఽర్థదూషణం ।
వాగ్దండజం చ పారుష్యం క్రోధజోఽపి గణోఽష్టకః ॥ 7:48॥

ద్వయోరప్యేతయోర్మూలం యం సర్వే కవయో విదుః ।
తం యత్నేన జయేల్లోభం తజ్జావేతావుభౌ గణౌ ॥ 7:49॥

పానమక్షాః స్త్రియశ్చైవ మృగయా చ యథాక్రమం ।
ఏతత్కష్టతమం విద్యాత్చతుష్కం కామజే గణే ॥ 7:50॥

దండస్య పాతనం చైవ వాక్పారుష్యార్థదూషణే ।
క్రోధజేఽపి గణే విద్యాత్కష్టమేతత్త్రికం సదా ॥ 7:51॥

సప్తకస్యాస్య వర్గస్య సర్వత్రైవానుషంగిణః ।
పూర్వం పూర్వం గురుతరం విద్యాద్వ్యసనమాత్మవాన్ ॥ 7:52॥

వ్యసనస్య చ మృత్యోశ్చ వ్యసనం కష్టముచ్యతే ।
వ్యసన్యధోఽధో వ్రజతి స్వర్యాత్యవ్యసనీ మృతః ॥ 7:53॥

మౌలాన్ శాస్త్రవిదః శూరాన్ లబ్ధలక్షాన్ కులోద్భవాన్ (కులోద్గతాన్) ।
సచివాన్ సప్త చాష్టౌ వా ప్రకుర్వీత పరీక్షితాన్ (కుర్వీత సుపరీక్షితాన్)॥ 7:54॥

అపి యత్సుకరం కర్మ తదప్యేకేన దుష్కరం ।
విశేషతోఽసహాయేన కిం తు (కిం ను) రాజ్యం మహోదయం ॥ 7:55॥

తైః సార్ధం చింతయేన్నిత్యం సామాన్యం సంధివిగ్రహం ।
స్థానం సముదయం గుప్తిం లబ్ధప్రశమనాని చ ॥ 7:56॥

తేషాం స్వం స్వమభిప్రాయముపలభ్య పృథక్పృథక్ ।
సమస్తానాం చ కార్యేషు విదధ్యాద్ధితమాత్మనః ॥ 7:57॥

సర్వేషాం తు విశిష్టేన బ్రాహ్మణేన విపశ్చితా ।
మంత్రయేత్పరమం మంత్రం రాజా షాడ్గుణ్యసంయుతం ॥ 7:58॥

నిత్యం తస్మిన్ సమాశ్వస్తః సర్వకార్యాణి నిఃక్షిపేత్ (నిక్షిపేత్) ।
తేన సార్ధం వినిశ్చిత్య తతః కర్మ సమారభేత్ ॥ 7:59॥

అన్యానపి ప్రకుర్వీత శుచీన్ ప్రాజ్ఞానవస్థితాన్ ।
సమ్యగర్థసమాహర్తౄనమాత్యాన్ సుపరీక్షితాన్ ॥ 7:60॥

నిర్వర్తేతాస్య యావద్భిరితికర్తవ్యతా నృభిః ।
తావతోఽతంద్రితాన్ దక్షాన్ ప్రకుర్వీత విచక్షణాన్ ॥ 7:61॥

తేషామర్థే నియుంజీత శూరాన్ దక్షాన్ కులోద్గతాన్ ।
శుచీనాకరకర్మాంతే భీరూనంతర్నివేశనే ॥ 7:62॥

దూతం చైవ ప్రకుర్వీత సర్వశాస్త్రవిశారదం ।
ఇంగితాకారచేష్టజ్ఞం శుచిం దక్షం కులోద్గతం ॥ 7:63॥

అనురక్తః శుచిర్దక్షః స్మృతిమాన్ దేశకాలవిత్ ।
వపుష్మాన్ వీతభీర్వాగ్మీ దూతో రాజ్ఞః ప్రశస్యతే ॥ 7:64॥

అమాత్యే దండ ఆయత్తో దండే వైనయికీ క్రియా ।
నృపతౌ కోశరాష్ట్రౌ చ దూతే సంధివిపర్యయౌ ॥ 7:65॥

దూత ఏవ హి సంధత్తే భినత్త్యేవ చ సంహతాన్ ।
దూతస్తత్కురుతే కర్మ భిద్యంతే యేన మానవః ॥ 7:66॥

స విద్యాదస్య కృత్యేషు నిర్గూఢేంగితచేష్టితైః ।
ఆకారమింగితం చేష్టాం భృత్యేషు చ చికీర్షితం ॥ 7:67॥

బుద్ధ్వా చ సర్వం తత్త్వేన పరరాజచికీర్షితం ।
తథా ప్రయత్నమాతిష్ఠేద్యథాఽత్మానం న పీడయేత్ ॥ 7:68॥

జాంగలం సస్యసంపన్నమార్యప్రాయమనావిలం ।
రమ్యమానతసామంతం స్వాజీవ్యం దేశమావసేత్ ॥ 7:69॥

ధన్వదుర్గం మహీదుర్గమబ్దుర్గం వార్క్షమేవ వా ।
నృదుర్గం గిరిదుర్గం వా సమాశ్రిత్య వసేత్పురం ॥ 7:70॥

సర్వేణ తు ప్రయత్నేన గిరిదుర్గం సమాశ్రయేత్ ।
ఏషాం హి బాహుగుణ్యేన గిరిదుర్గం విశిష్యతే ॥ 7:71॥

త్రీణ్యాద్యాన్యాశ్రితాస్త్వేషాం మృగగర్తాశ్రయాప్చరాః ।
త్రీణ్యుత్తరాణి క్రమశః ప్లవంగమనరామరాః ॥ 7:72॥

యథా దుర్గాశ్రితానేతాన్నోపహింసంతి శత్రవః ।
తథాఽరయో న హింసంతి నృపం దుర్గసమాశ్రితం ॥ 7:73॥

ఏకః శతం యోధయతి ప్రాకారస్థో ధనుర్ధరః ।
శతం దశసహస్రాణి తస్మాద్దుర్గం విధీయతే ॥ 7:74॥

తత్స్యాదాయుధసంపన్నం ధనధాన్యేన వాహనైః ।
బ్రాహ్మణైః శిల్పిభిర్యంత్రైర్యవసేనోదకేన చ ॥ 7:75॥

తస్య మధ్యే సుపర్యాప్తం కారయేద్గృహమాత్మనః ।
గుప్తం సర్వఋతుకం శుభ్రం జలవృక్షసమన్వితం ॥ 7:76॥

తదధ్యాస్యోద్వహేద్భార్యాం సవర్ణాం లక్షణాన్వితాం ।
కులే మహతి సంభూతాం హృద్యాం రూపగుణాన్వితాం ॥ 7:77॥

పురోహితం చ కుర్వీత వృణుయాదేవ చర్త్విజః ।
తేఽస్య గృహ్యాణి కర్మాణి కుర్యుర్వైతానికాని చ ॥ 7:78॥

యజేత రాజా క్రతుభిర్వివిధైరాప్తదక్షిణైః ।
ధర్మార్థం చైవ విప్రేభ్యో దద్యాద్భోగాన్ ధనాని చ ॥ 7:79॥

సాంవత్సరికమాప్తైశ్చ రాష్ట్రాదాహారయేద్బలిం ।
స్యాచ్చామ్నాయపరో లోకే వర్తేత పితృవత్నృషు ॥ 7:80॥

అధ్యక్షాన్ వివిధాన్ కుర్యాత్తత్ర తత్ర విపశ్చితః ।
తేఽస్య సర్వాణ్యవేక్షేరన్నృణాం కార్యాణి కుర్వతాం ॥ 7:81॥

ఆవృత్తానాం గురుకులాద్విప్రాణాం పూజకో భవేత్ ।
నృపాణామక్షయో హ్యేష నిధిర్బ్రాహ్మోఽభిధీయతే ॥ 7:82॥

న తం స్తేనా న చామిత్రా హరంతి న చ నశ్యతి ।
తస్మాద్రాజ్ఞా నిధాతవ్యో బ్రాహ్మణేష్వక్షయో నిధిః ॥ 7:83॥

న స్కందతే న వ్యథతే (న స్కందతి న చ్యవతే) న వినశ్యతి కర్హి చిత్ ।
వరిష్ఠమగ్నిహోత్రేభ్యో బ్రాహ్మణస్య ముఖే హుతం ॥ 7:84॥

సమమబ్రాహ్మణే దానం ద్విగుణం బ్రాహ్మణబ్రువే ।
ప్రాధీతే శతసాహస్రమనంతం వేదపారగే (ఆచార్యే శతసాహస్రం సహస్రగుణమాచార్యే)॥ 7:85॥

పాత్రస్య హి విశేషేణ శ్రద్దధానతయైవ చ ।
అల్పం వా బహు వా ప్రేత్య దానస్య ఫలమశ్నుతే ॥ 7:86॥

(దేశకాలవిధానేన ద్రవ్యం శ్రద్ధాసమన్వితం ।
పాత్రే ప్రదీయతే యత్తు తద్ధర్మస్య ప్రసాధనం ॥ 7:87)[2]

సమోత్తమాధమై రాజా త్వాహూతః పాలయన్ ప్రజాః ।
న నివర్తేత సంగ్రామాత్క్షాత్రం ధర్మమనుస్మరన్ ॥ 7:87॥

సంగ్రామేష్వనివర్తిత్వం ప్రజానాం చైవ పాలనం ।
శుశ్రూషా బ్రాహ్మణానాం చ రాజ్ఞాం శ్రేయస్కరం పరం ॥ 7:88॥

ఆహవేషు మిథోఽన్యోన్యం జిఘాంసంతో మహీక్షితః ।
యుధ్యమానాః పరం శక్త్యా స్వర్గం యాంత్యపరాఙ్ముఖాః ॥ 7:89॥

న కూటైరాయుధైర్హన్యాద్యుధ్యమానో రణే రిపూన్ ।
న కర్ణిభిర్నాపి దిగ్ధైర్నాగ్నిజ్వలితతేజనైః ॥ 7:90॥

న చ హన్యాత్స్థలారూఢం న క్లీబం న కృతాంజలిం ।
న ముక్తకేశం నాసీనం న తవాస్మీతి వాదినం ॥ 7:91॥

న సుప్తం న విసంనాహం న నగ్నం న నిరాయుధం ।
నాయుధ్యమానం పశ్యంతం న పరేణ సమాగతం ॥ 7:92॥

నాయుధవ్యసనప్రాప్తం నార్తం నాతిపరిక్షతం ।
న భీతం న పరావృత్తం సతాం ధర్మమనుస్మరన్ ॥ 7:93॥

యస్తు భీతః పరావృత్తః సంగ్రామే హన్యతే పరైః |
భర్తుర్యద్దుష్కృతం కిం చిత్తత్సర్వం ప్రతిపద్యతే ‖ 7:94‖

యత్చాస్య సుకృతం కిం చిదముత్రార్థముపార్జితం |
భర్తా తత్సర్వమాదత్తే పరావృత్తహతస్య తు ‖ 7:95‖

రథాశ్వం హస్తినం ఛత్రం ధనం ధాన్యం పశూన్ స్త్రియః |
సర్వద్రవ్యాణి కుప్యం చ యో యజ్జయతి తస్య తత్ ‖ 7:96‖

రాజ్ఞశ్చ దద్యురుద్ధారమిత్యేషా వైదికీ శ్రుతిః |
రాజ్ఞా చ సర్వయోధేభ్యో దాతవ్యమపృథగ్జితం ‖ 7:97‖

ఏషోఽనుపస్కృతః ప్రోక్తో యోధధర్మః సనాతనః |
అస్మాద్ధర్మాన్న చ్యవేత క్షత్రియో ఘ్నన్ రణే రిపూన్ ‖ 7:98‖

అలబ్ధం చైవ లిప్సేత లబ్ధం రక్షేత్ప్రయత్నతః |
రక్షితం వర్ధయేచ్చైవ వృద్ధం పాత్రేషు నిక్షిపేత్ ‖ 7:99‖

ఏతచ్చతుర్విధం విద్యాత్పురుషార్థప్రయోజనం |
అస్య నిత్యమనుష్ఠానం సమ్యక్కుర్యాదతంద్రితః ‖ 7:100‖

అలబ్ధమిచ్ఛేద్దండేన లబ్ధం రక్షేదవేక్షయా |
రక్షితం వర్ధయేద్వృద్ధ్యా వృద్ధం పాత్రేషు నిక్షిపేత్ ‖ 7:101‖

నిత్యముద్యతదండః స్యాన్నిత్యం వివృతపౌరుషః |
నిత్యం సంవృతసంవార్యో నిత్యం ఛిద్రానుసార్యరేః ‖ 7:102‖

నిత్యముద్యతదండస్య కృత్స్నముద్విజతే జగత్ |
తస్మాత్సర్వాణి భూతాని దండేనైవ ప్రసాధయేత్ ‖ 7:103‖

అమాయయైవ వర్తేత న కథం చన మాయయా |
బుధ్యేతారిప్రయుక్తాం చ మాయాం నిత్యం సుసంవృతః ‖ 7:104‖

నాస్య ఛిద్రం పరో విద్యాద్విద్యాత్ఛిద్రం పరస్య చ |
గూహేత్కూర్మ ఇవాంగాని రక్షేద్వివరమాత్మనః ‖ 7:105‖

బకవచ్చింతయేదర్థాన్ సింహవచ్చ పరాక్రమే |
వృకవచ్చావలుంపేత శశవచ్చ వినిష్పతేత్ ‖ 7:106‖

ఏవం విజయమానస్య యేఽస్య స్యుః పరిపంథినః |
తానానయేద్వశం సర్వాన్ సామాదిభిరుపక్రమైః ‖ 7:107‖

యది తే తు న తిష్ఠేయురుపాయైః ప్రథమైస్త్రిభిః |
దండేనైవ ప్రసహ్యైతాంశనకైర్వశమానయేత్ ‖ 7:108‖

సామాదీనాముపాయానాం చతుర్ణామపి పండితాః |
సామదండౌ ప్రశంసంతి నిత్యం రాష్ట్రాభివృద్ధయే ‖ 7:109‖

యథోద్ధరతి నిర్దాతా కక్షం ధాన్యం చ రక్షతి ।
తథా రక్షేన్నృపో రాష్ట్రం హన్యాచ్చ పరిపంథినః ॥ 7:110॥

మోహాద్రాజా స్వరాష్ట్రం యః కర్షయత్యనవేక్షయా ।
సోఽచిరాద్భ్రశ్యతే రాజ్యాజ్జీవితాచ్చ సబాంధవః ॥ 7:111॥

శరీరకర్షణాత్ప్రాణాః క్షీయంతే ప్రాణినాం యథా ।
తథా రాజ్ఞామపి ప్రాణాః క్షీయంతే రాష్ట్రకర్షణాత్ ॥ 7:112॥

రాష్ట్రస్య సంగ్రహే నిత్యం విధానమిదమాచరేత్ ।
సుసంగృహీతరాష్ట్రో హి పార్థివః సుఖమేధతే ॥ 7:113॥

ద్వయోస్త్రయాణాం పంచానాం మధ్యే గుల్మమధిష్ఠితం ।
తథా గ్రామశతానాం చ కుర్యాద్రాష్ట్రస్య సంగ్రహం ॥ 7:114॥

గ్రామస్యాధిపతిం కుర్యాద్దశగ్రామపతిం తథా ।
వింశతీశం శతేశం చ సహస్రపతిమేవ చ ॥ 7:115॥

గ్రామదోషాన్ సముత్పన్నాన్ గ్రామికః శనకైః స్వయం ।
శంసేద్గ్రామదశేశాయ దశేశో వింశతీశినే ॥ 7:116॥

వింశతీశస్తు తత్సర్వం శతేశాయ నివేదయేత్ ।
శంసేద్గ్రామశతేశస్తు సహస్రపతయే స్వయం ॥ 7:117॥

యాని రాజప్రదేయాని ప్రత్యహం గ్రామవాసిభిః ।
అన్నపానేంధనాదీని గ్రామికస్తాన్యవాప్నుయాత్ ॥ 7:118॥

దశీ కులం తు భుంజీత వింశీ పంచ కులాని చ ।
గ్రామం గ్రామశతాధ్యక్షః సహస్రాధిపతిః పురం ॥ 7:119॥

తేషాం గ్రామ్యాణి కార్యాని పృథక్కార్యాణి చైవ హి ।
రాజ్ఞోఽన్యః సచివః స్నిగ్ధస్తాని పశ్యేదతంద్రితః ॥ 7:120॥

నగరే నగరే చైకం కుర్యాత్సర్వార్థచింతకం ।
ఉచ్చైఃస్థానం ఘోరరూపం నక్షత్రాణామివ గ్రహం ॥ 7:121॥

స తాననుపరిక్రామేత్సర్వానేవ సదా స్వయం ।
తేషాం వృత్తం పరిణయేత్సమ్యగ్రాష్ట్రేషు తచ్చరైః ॥ 7:122॥

రాజ్ఞో హి రక్షాధికృతాః పరస్వాదాయినః శఠాః ।
భృత్యా భవంతి ప్రాయేణ తేభ్యో రక్షేదిమాః ప్రజాః ॥ 7:123॥

యే కార్యికేభ్యోఽర్థమేవ గృహ్ణీయుః పాపచేతసః ।
తేషాం సర్వస్వమాదాయ రాజా కుర్యాత్ప్రవాసనం ॥ 7:124॥

రాజా కర్మసు (రాజకర్మసు) యుక్తానాం స్త్రీణాం ప్రేష్యజనస్య చ ।
ప్రత్యహం కల్పయేద్వృత్తిం స్థానం కర్మానురూపతః (స్థానకర్మానురూపతః)॥ 7:125॥

పణో దేయోఽవకృష్టస్య షడుత్కృష్టస్య వేతనం ।
షాణ్మాసికస్తథాఽచ్ఛాదో ధాన్యద్రోణస్తు మాసికః ॥ 7:126॥

క్రయవిక్రయమధ్వానం భక్తం చ సపరివ్యయం ।
యోగక్షేమం చ సంప్రేక్ష్య వణిజో దాపయేత్కరాన్ ॥ 7:127॥

యథా ఫలేన యుజ్యేత రాజా కర్తా చ కర్మణాం ।
తథాఽవేక్ష్య నృపో రాష్ట్రే కల్పయేత్సతతం కరాన్ ॥ 7:128॥

యథాఽల్పాల్పమదంత్యాద్యం వార్యోకోవత్సషట్పదాః ।
తథాఽల్పాల్పో గ్రహీతవ్యో రాష్ట్రాద్రాజ్ఞాబ్దికః కరః ॥ 7:129॥

పంచాశద్భాగ ఆదేయో రాజ్ఞా పశుహిరణ్యయోః ।
ధాన్యానామష్టమో భాగః షష్ఠో ద్వాదశ ఏవ వా ॥ 7:130॥

ఆదదీతాథ షడ్భాగం ద్రుమాన్ సమధుసర్పిషాం ।
గంధౌషధిరసానాం చ పుష్పమూలఫలస్య చ ॥ 7:131॥

పత్రశాకతృణానాం చ చర్మణాం వైదలస్య చ ।
మృన్మయానాం చ భాండానాం సర్వస్యాశ్మమయస్య చ ॥ 7:132॥

మ్రియమాణోఽప్యాదదీత న రాజా శ్రోత్రియాత్కరం ।
న చ క్షుధాఽస్య సంసీదేత్శ్రోత్రియో విషయే వసన్ ॥ 7:133॥

యస్య రాజ్ఞస్తు విషయే శ్రోత్రియః సీదతి క్షుధా ।
తస్యాపి తత్క్షుధా రాష్ట్రమచిరేణైవ సీదతి ॥ 7:134॥

శ్రుతవృత్తే విదిత్వాఽస్య వృత్తిం ధర్మ్యాం ప్రకల్పయేత్ ।
సంరక్షేత్సర్వతశ్చైనం పితా పుత్రమివౌరసం ॥ 7:135॥

సంరక్ష్యమాణో రాజ్ఞా యం (రాజ్ఞాఽయం) కురుతే ధర్మమన్వహం ।
తేనాయుర్వర్ధతే రాజ్ఞో ద్రవిణం రాష్ట్రమేవ చ ॥ 7:136॥

యత్కిం చిదపి వర్షస్య దాపయేత్కరసంజ్ఞితం ।
వ్యవహారేణ జీవంతం రాజా రాష్ట్రే పృథగ్జనం ॥ 7:137॥

కారుకాన్ శిల్పినశ్చైవ శూద్రాంశ్చాత్మోపజీవినః ।
ఏకైకం కారయేత్కర్మ మాసి మాసి మహీపతిః ॥ 7:138॥

నోచ్ఛింద్యాదాత్మనో మూలం పరేషాం చాతితృష్ణయా ।
ఉచ్ఛిందన్ హ్యాత్మనో మూలమాత్మానం తాంశ్చ పీడయేత్ ॥ 7:139॥

తీక్ష్ణశ్చైవ మృదుశ్చ స్యాత్కార్యం వీక్ష్య మహీపతిః ।
తీక్ష్ణశ్చైవ మృదుశ్చైవ రాజ భవతి సమ్మతః ॥ 7:140॥

అమాత్యముఖ్యం ధర్మజ్ఞం ప్రాజ్ఞం దాంతం కులోద్గతం ।
స్థాపయేదాసనే తస్మిన్ ఖిన్నః కార్యేక్షణే నృణాం ॥ 7:141॥

ఏవం సర్వం విధాయైదమితికర్తవ్యమాత్మనః ।
యుక్తశ్చైవాప్రమత్తశ్చ పరిరక్షేదిమాః ప్రజాః ॥ 7:142॥

విక్రోశంత్యో యస్య రాష్ట్రాధ్రియంతే దస్యుభిః ప్రజాః ।
సంపశ్యతః సభృత్యస్య మృతః స న తు జీవతి ॥ 7:143॥

క్షత్రియస్య పరో ధర్మః ప్రజానామేవ పాలనం ।
నిర్దిష్టఫలభోక్తా హి రాజా ధర్మేణ యుజ్యతే ॥ 7:144॥

ఉత్థాయ పశ్చిమే యామే కృతశౌచః సమాహితః ।
హుతాగ్నిర్బ్రాహ్మణాంశ్చార్చ్య ప్రవిశేత్స శుభాం సభాం ॥ 7:145॥

తత్ర స్థితః ప్రజాః సర్వాః ప్రతినంద్య విసర్జయేత్ ।
విసృజ్య చ ప్రజాః సర్వా మంత్రయేత్సహ మంత్రిభిః ॥ 7:146॥

గిరిపృష్ఠం సమారుహ్య ప్రాసాదం వా రహోగతః ।
అరణ్యే నిఃశలాకే వా మంత్రయేదవిభావితః ॥ 7:147॥

యస్య మంత్రం న జానంతి సమాగమ్య పృథగ్జనాః ।
స కృత్స్నాం పృథివీం భుంక్తే కోశహీనోఽపి పార్థివః ॥ 7:148॥

జడమూకాంధబధిరాంస్తైర్యగ్యోనాన్ వయోఽతిగాన్ ।
స్త్రీమ్లేచ్ఛవ్యాధితవ్యంగాన్ మంత్రకాలేఽపసారయేత్ ॥ 7:149॥

భిందంత్యవమతా మంత్రం తైర్యగ్యోనాస్తథైవ చ ।
స్త్రియశ్చైవ విశేషేణ తస్మాత్తత్రాదృతో భవేత్ ॥ 7:150॥

మధ్యందినేఽర్ధరాత్రే వా విశ్రాంతో విగతక్లమః ।
చింతయేద్ధర్మకామార్థాన్ సార్ధం (సార్థం) తైరేక ఏవ వా ॥ 7:151॥

పరస్పరవిరుద్ధానాం తేషాం చ సముపార్జనం ।
కన్యానాం సంప్రదానం చ కుమారాణాం చ రక్షణం ॥ 7:152॥

దూతసంప్రేషణం చైవ కార్యశేషం తథైవ చ ।
అంతఃపురప్రచారం చ ప్రణిధీనాం చ చేష్టితం ॥ 7:153॥

కృత్స్నం చాష్టవిధం కర్మ పంచవర్గం చ తత్త్వతః ।
అనురాగాపరాగౌ చ ప్రచారం మండలస్య చ ॥ 7:154॥

మధ్యమస్య ప్రచారం చ విజిగీషోశ్చ చేష్టితం ।
ఉదాసీనప్రచారం చ శత్రోశ్చైవ ప్రయత్నతః ॥ 7:155॥

ఏతాః ప్రకృతయో మూలం మండలస్య సమాసతః ।
అష్టౌ చాన్యాః సమాఖ్యాతా ద్వాదశైవ తు తాః స్మృతాః ॥ 7:156॥

అమాత్యరాష్ట్రదుర్గార్థదండాఖ్యాః పంచ చాపరాః ।
ప్రత్యేకం కథితా హ్యేతాః సంక్షేపేణ ద్విసప్తతిః ॥ 7:157॥

అనంతరమరిం విద్యాదరిసేవినమేవ చ ।
అరేరనంతరం మిత్రముదాసీనం తయోః పరం ॥ 7:158॥

తాన్ సర్వానభిసంధధ్యాత్సామాదిభిరుపక్రమైః ।
వ్యస్తైశ్చైవ సమస్తైశ్చ పౌరుషేణ నయేన చ ॥ 7:159॥

సంధిం చ విగ్రహం చైవ యానమాసనమేవ చ ।
ద్వైధీభావం సంశ్రయం చ షడ్గుణాంశ్చింతయేత్సదా ॥ 7:160॥

ఆసనం చైవ యానం చ సంధిం విగ్రహమేవ చ ।
కార్యం వీక్ష్య ప్రయుంజీత ద్వైధం సంశ్రయమేవ చ ॥ 7:161॥

సంధిం తు ద్వివిధం విద్యాద్రాజా విగ్రహమేవ చ ।
ఉభే యానాసనే చైవ ద్వివిధః సంశ్రయః స్మృతః ॥ 7:162॥

సమానయానకర్మా చ విపరీతస్తథైవ చ ।
తదా త్వాయతిసంయుక్తః సంధిర్జ్ఞేయో ద్విలక్షణః ॥ 7:163॥

స్వయంకృతశ్చ కార్యార్థమకాలే కాల ఏవ వా ।
మిత్రస్య చైవాపకృతే ద్వివిధో విగ్రహః స్మృతః ॥ 7:164॥

ఏకాకినశ్చాత్యయికే కార్యే ప్రాప్తే యదృచ్ఛయా ।
సంహతస్య చ మిత్రేణ ద్వివిధం యానముచ్యతే ॥ 7:165॥

క్షీణస్య చైవ క్రమశో దైవాత్పూర్వకృతేన వా ।
మిత్రస్య చానురోధేన ద్వివిధం స్మృతమాసనం ॥ 7:166॥

బలస్య స్వామినశ్చైవ స్థితిః కార్యార్థసిద్ధయే ।
ద్వివిధం కీర్త్యతే ద్వైధం షాడ్గుణ్యగుణవేదిభిః ॥ 7:167॥

అర్థసంపాదనార్థం చ పీడ్యమానస్య శత్రుభిః ।
సాధుషు వ్యపదేశశ్చ ద్వివిధః సంశ్రయః స్మృతః ॥ 7:168॥

యదాఽవగచ్ఛేదాయత్యామాధిక్యం ధ్రువమాత్మనః ।
తదాత్వే చాల్పికాం పీడాం తదా సంధిం సమాశ్రయేత్ ॥ 7:169॥

యదా ప్రహృష్టా మన్యేత సర్వాస్తు ప్రకృతీర్భృశం ।
అత్యుచ్ఛ్రితం తథాత్మానం తదా కుర్వీత విగ్రహం ॥ 7:170॥

యదా మన్యేత భావేన హృష్టం పుష్టం బలం స్వకం ।
పరస్య విపరీతం చ తదా యాయాద్రిపుం ప్రతి ॥ 7:171॥

యదా తు స్యాత్పరిక్షీణో వాహనేన బలేన చ ।
తదాసీత ప్రయత్నేన శనకైః సాంత్వయన్నరీన్ ॥ 7:172॥

మన్యేతారిం యదా రాజా సర్వథా బలవత్తరం ।
తదా ద్విధా బలం కృత్వా సాధయేత్కార్యమాత్మనః ॥ 7:173॥

యదా పరబలానాం తు గమనీయతమో భవేత్ ।
తదా తు సంశ్రయేత్క్షిప్రం ధార్మికం బలినం నృపం ॥ 7:174॥

నిగ్రహం ప్రకృతీనాం చ కుర్యాద్యోఽరిబలస్య చ ।
ఉపసేవేత తం నిత్యం సర్వయత్నైర్గురుం యథా ॥ 7:175॥

యది తత్రాపి సంపశ్యేద్దోషం సంశ్రయకారితం ।
సుయుద్ధమేవ తత్రాపి నిర్విశంకః సమాచరేత్ ॥ 7:176॥

సర్వోపాయైస్తథా కుర్యాన్నీతిజ్ఞః పృథివీపతిః ।
యథాఽస్యాభ్యధికా న స్యుర్మిత్రోదాసీనశత్రవః ॥ 7:177॥

ఆయతిం సర్వకార్యాణాం తదాత్వం చ విచారయేత్ ।
అతీతానాం చ సర్వేషాం గుణదోషౌ చ తత్త్వతః ॥ 7:178॥

ఆయత్యాం గుణదోషజ్ఞస్తదాత్వే క్షిప్రనిశ్చయః ।
అతీతే కార్యశేషజ్ఞః శత్రుభిర్నాభిభూయతే ॥ 7:179॥

యథైనం నాభిసందధ్యుర్మిత్రోదాసీనశత్రవః ।
తథా సర్వం సంవిదధ్యాదేష సామాసికో నయః ॥ 7:180॥

తదా తు యానమాతిష్ఠేదరిరాష్ట్రం ప్రతి ప్రభుః ।
తదానేన విధానేన యాయాదరిపురం శనైః ॥ 7:181॥

మార్గశీర్షే శుభే మాసి యాయాద్యాత్రాం మహీపతిః ।
ఫాల్గునం వాథ చైత్రం వా మాసౌ ప్రతి యథాబలం ॥ 7:182॥

అన్యేష్వపి తు కాలేషు యదా పశ్యేద్ధ్రువం జయం ।
తదా యాయాద్విగృహ్యైవ వ్యసనే చోత్థితే రిపోః ॥ 7:183॥

కృత్వా విధానం మూలే తు యాత్రికం చ యథావిధి ।
ఉపగృహ్యాస్పదం చైవ చారాన్ సమ్యగ్విధాయ చ ॥ 7:184॥

సంశోధ్య త్రివిధం మార్గం షడ్విధం చ బలం స్వకం ।
సాంపరాయికకల్పేన యాయాదరిపురం ప్రతి ॥ 7:185॥

శత్రుసేవిని మిత్రే చ గూఢే యుక్తతరో భవేత్ ।
గతప్రత్యాగతే చైవ స హి కష్టతరో రిపుః ॥ 7:186॥

దండవ్యూహేన తన్ మార్గం యాయాత్తు శకటేన వా ।
వరాహమకరాభ్యాం వా సూచ్యా వా గరుడేన వా ॥ 7:187॥

యతశ్చ భయమాశంకేత్తతో విస్తారయేద్బలం ।
పద్మేన చైవ వ్యూహేన నివిశేత సదా స్వయం ॥ 7:188॥

సేనాపతిబలాధ్యక్షౌ సర్వదిక్షు నివేశయేత్ ।
యతశ్చ భయమాశంకేత్ప్రాచీం తాం కల్పయేద్దిశం ॥ 7:189॥

గుల్మాంశ్చ స్థాపయేదాప్తాన్ కృతసంజ్ఞాన్ సమంతతః |
స్థానే యుద్ధే చ కుశలానభీరూనవికారిణః || 7:190||

సంహతాన్ యోధయేదల్పాన్ కామం విస్తారయేద్బహూన్ |
సూచ్యా వజ్రేణ చైవైతాన్ వ్యూహేన వ్యూహ్య యోధయేత్ || 7:191||

స్యందనాశ్వైః సమే యుధ్యేదనూపేనోద్విపైస్తథా |
వృక్షగుల్మావృతే చాపైరసిచర్మాయుధైః స్థలే || 7:192||

కురుక్షేత్రాంశ్చ (కౌరక్షేత్రాంశ్చ) మత్స్యాంశ్చ పంచాలాంశూరసేనజాన్ |
దీర్ఘాంల్లఘూంశ్చైవ నరానగ్రానీకేషు యోజయేత్ || 7:193||

ప్రహర్షయేద్బలం వ్యూహ్య తాంశ్చ సమ్యక్పరీక్షయేత్ (భృశం పరీక్షయేత్)|
చేష్టాశ్చైవ విజానీయాదరీన్ యోధయతామపి || 7:194||

ఉపరుధ్యారిమాసీత రాష్ట్రం చాస్యోపపీడయేత్ |
దూషయేచ్చాస్య సతతం యవసాన్నోదకైంధనం || 7:195||

భింద్యాచ్చైవ తడాగాని ప్రాకారపరిఖాస్తథా |
సమవస్కందయేచ్చైనం రాత్రౌ విత్రాసయేత్తథా || 7:196||

ఉపజప్యానుపజపేద్బుధ్యేతైవ చ తత్కృతం |
యుక్తే చ దైవే యుధ్యేత జయప్రేప్సురపేతభీః || 7:197||

సామ్నా దానేన భేదేన సమస్తైరథ వా పృథక్ |
విజేతుం (అరిం) ప్రయతేతారీన్న యుద్ధేన కదా చన || 7:198||

అనిత్యో విజయో యస్మాద్దృశ్యతే యుధ్యమానయోః |
పరాజయశ్చ సంగ్రామే తస్మాద్యుద్ధం వివర్జయేత్ || 7:199||

త్రయాణామప్యుపాయానాం పూర్వోక్తానామసంభవే |
తథా యుధ్యేత సంపన్నో విజయేత రిపూన్ యథా || 7:200||

జిత్వా సంపూజయేద్దేవాన్ బ్రాహ్మణాంశ్చైవ ధార్మికాన్ |
ప్రదద్యాత్పరిహారార్థం ఖ్యాపయేదభయాని చ || 7:201||

సర్వేషాం తు విదిత్వైషాం సమాసేన చికీర్షితం |
స్థాపయేత్తత్ర తద్వంశ్యం కుర్యాచ్చ సమయక్రియాం || 7:202||

ప్రమాణాని చ కుర్వీత తేషాం ధర్మాన్ యథోదితాన్ |
రత్నైశ్చ పూజయేదేనం ప్రధానపురుషైః సహ || 7:203||

ఆదానమప్రియకరం దానం చ ప్రియకారకం |
అభీప్సితానామర్థానాం కాలే యుక్తం (కాలయుక్తం) ప్రశస్యతే || 7:204||

సర్వం కర్మేదమాయత్తం విధానే దైవమానుషే |
తయోర్దైవమచింత్యం తు మానుషే విద్యతే క్రియా || 7:205||

[3]దైవేన విధినా యుక్తం మానుష్యం యత్ప్రవర్తతే |
పరిక్లేశేన మహతా తదర్థస్య సమాధకం ‖ 7:207‖

సంయుక్తస్యాపి దైవేన పురుషకారేణ వర్జితం |
వినా పురుషకారేణ ఫలం క్షేత్రం ప్రయచ్ఛతి ‖ 7:208‖

చంద్రార్కాద్యా గ్రహా వాయురగ్నిరాపస్తథైవ చ |
ఇహ దైవేన సాధ్యంతే పౌరుషేణ ప్రయత్నతః ‖ 7:209‖

సహ వాఽపి వ్రజేద్యుక్తః సంధిం కృత్వా ప్రయత్నతః |
మిత్రం హిరణ్యం భూమిం వా సంపశ్యంస్త్రివిధం ఫలం ‖ 7:206‖

పార్ష్ణిగ్రాహం చ సంప్రేక్ష్య తథాక్రందం చ మండలే |
మిత్రాదథాప్యమిత్రాద్వా యాత్రాఫలమవాప్నుయాత్ ‖ 7:207‖

హిరణ్యభూమిసంప్రాప్త్యా పార్థివో న తథైధతే |
యథా మిత్రం ధ్రువం లబ్ధ్వా కృశమప్యాయతిక్షమం ‖ 7:208‖

ధర్మజ్ఞం చ కృతజ్ఞం చ తుష్టప్రకృతిమేవ చ |
అనురక్తం స్థిరారంభం లఘుమిత్రం ప్రశస్యతే ‖ 7:209‖

ప్రాజ్ఞం కులీనం శూరం చ దక్షం దాతారమేవ చ |
కృతజ్ఞం ధృతిమంతం చ కష్టమాహురరిం బుధాః ‖ 7:210‖

ఆర్యతా పురుషజ్ఞానం శౌర్యం కరుణవేదితా |
స్థౌలలక్ష్యం చ సతతముదాసీనగుణోదయః ‖ 7:211‖

క్షేమ్యాం సస్యప్రదాం నిత్యం పశువృద్ధికరీమపి |
పరిత్యజేన్నృపో భూమిమాత్మార్థమవిచారయన్ ‖ 7:212‖

ఆపదర్థం ధనం రక్షేద్దారాన్ రక్షేద్ధనైరపి | ఆపదర్థే
ఆత్మానం సతతం రక్షేద్దారైరపి ధనైరపి ‖ 7:213‖

సహ సర్వాః సముత్పన్నాః ప్రసమీక్ష్యాపదో భృశం |
సంయుక్తాంశ్చ వియుక్తాంశ్చ సర్వోపాయాన్ సృజేద్బుధః ‖ 7:214‖

ఉపేతారముపేయం చ సర్వోపాయాంశ్చ కృత్స్నశః |
ఏతత్త్రయం సమాశ్రిత్య ప్రయతేతార్థసిద్ధయే ‖ 7:215‖

ఏవం సర్వమిదం రాజా సహ సమ్మంత్ర్య మంత్రిభిః |
వ్యాయమ్యాప్లుత్య మధ్యాహ్నే భోక్తుమంతఃపురం విశేత్ ‖ 7:216‖

తత్రాత్మభూతైః కాలజ్ఞైరహార్యైః పరిచారకైః |
సుపరీక్షితమన్నాద్యమద్యాన్ మంత్రైర్విషాపహైః ‖ 7:217‖

విషఘ్నైరగదైశ్చాస్య సర్వద్రవ్యాణి యోజయేత్ (విషఘ్నైరుదకైశ్చాస్య సర్వద్రవ్యాణి శోధయేత్)|
విషఘ్నాని చ రత్నాని నియతో ధారయేత్సదా ‖ 7:218‖

పరీక్షితాః స్త్రియశ్చైనం వ్యజనోదకధూపనైః |
వేషాభరణసంశుద్ధాః స్పృశేయుః సుసమాహితాః ॥ 7:219॥

ఏవం ప్రయత్నం కుర్వీత యానశయ్యాఽఽసనాశనే |
స్నానే ప్రసాధనే చైవ సర్వాలంకారకేషు చ ॥ 7:220॥

భుక్తవాన్ విహరేచ్చైవ స్త్రీభిరంతఃపురే సహ |
విహృత్య తు యథాకాలం పునః కార్యాణి చింతయేత్ ॥ 7:221॥

అలంకృతశ్చ సంపశ్యేదాయుధీయం పునర్జనం |
వాహనాని చ సర్వాణి శస్త్రాణ్యాభరణాని చ ॥ 7:222॥

సంధ్యాం చోపాస్య శృణుయాదంతర్వేశ్మని శస్త్రభృత్ |
రహస్యాఖ్యాయినాం చైవ ప్రణిధీనాం చ చేష్టితం ॥ 7:223॥

గత్వా కక్షాంతరం త్వన్యత్సమనుజ్ఞాప్య తం జనం |
ప్రవిశేద్భోజనార్థం చ స్త్రీవృతోఽన్తఃపురం పునః ॥ 7:224॥

తత్ర భుక్త్వా పునః కిం చిత్తూర్యఘోషైః ప్రహర్షితః |
సంవిశేత్తం యథాకాలముత్తిష్ఠేచ్చ గతక్లమః ॥ 7:255॥

ఏతద్విధానమాతిష్ఠేదరోగః పృథివీపతిః |
అస్వస్థః సర్వమేతత్తు భృత్యేషు వినియోజయేత్ ॥ 7:226॥

అధ్యాయం 8

వ్యవహారాన్ దిదృక్షుస్తు బ్రాహ్మణైః సహ పార్థివః |
మంత్రజ్ఞై ర్మంత్రిభిశ్చైవ వినీతః ప్రవిశేత్సభాం ‖ 8:1‖

తత్రాసీనః స్థితో వాఽపి పాణిముద్యమ్య దక్షిణం |
వినీతవేషాభరణః పశ్యేత్కార్యాణి కార్యిణాం ‖ 8:2‖

ప్రత్యహం దేశదృష్టైశ్చ శాస్త్రదృష్టైశ్చ హేతుభిః |
అష్టాదశసు మార్గేషు నిబద్ధాని పృథక్పృథక్ ‖ 8:3‖

తేషామాద్యం ఋణాదానం నిక్షేపోఽస్వామివిక్రయః |
సంభూయ చ సముత్థానం దత్తస్యానపకర్మ చ ‖ 8:4‖

వేతనస్యైవ చాదానం సంవిదశ్చ వ్యతిక్రమః |
క్రయవిక్రయానుశయో వివాదః స్వామిపాలయోః ‖ 8:5‖

సీమావివాదధర్మశ్చ పారుష్యే దండవాచికే |
స్తేయం చ సాహసం చైవ స్త్రీసంగ్రహణమేవ చ ‖ 8:6‖

స్త్రీపుంధర్మో విభాగశ్చ ద్యూతమాహ్వాయ ఏవ చ |
పదాన్యష్టాదశైతాని వ్యవహారస్థితావిహ ‖ 8:7‖

ఏషు స్థానేషు భూయిష్ఠం వివాదం చరతాం నృణాం |
ధర్మం శాశ్వతమాశ్రిత్య కుర్యాత్కార్యవినిర్ణయం ‖ 8:8‖

యదా స్వయం న కుర్యాత్తు నృపతిః కార్యదర్శనం |
తదా నియుంజ్యాద్విద్వాంసం బ్రాహ్మణం కార్యదర్శనే ‖ 8:9‖

సోఽస్య కార్యాణి సంపశ్యేత్సభ్యైరేవ త్రిభిర్వృతః |
సభామేవ ప్రవిశ్యాగ్ర్యామాసీనః స్థిత ఏవ వా ‖ 8:10‖

యస్మిన్ దేశే నిషీదంతి విప్రా వేదవిదస్త్రయః |
రాజ్ఞశ్చాధికృతో విద్వాన్ బ్రహ్మణస్తాం సభాం విదుః ‖ 8:11‖

ధర్మో విద్ధస్త్వధర్మేణ సభాం యత్రోపతిష్ఠతే |
శల్యం చాస్య న కృంతంతి విద్ధాస్తత్ర సభాసదః ‖ 8:12‖

సభాం వా న ప్రవేష్టవ్యం (సభా వా న ప్రవేష్టవ్యా) వక్తవ్యం వా సమంజసం |
అబ్రువన్ విబ్రువన్ వాఽపి నరో భవతి కిల్బిషీ ‖ 8:13‖

యత్ర ధర్మో హ్యధర్మేణ సత్యం యత్రానృతేన చ |
హన్యతే ప్రేక్షమాణానాం హతాస్తత్ర సభాసదః ‖ 8:14‖

ధర్మ ఏవ హతో హంతి ధర్మో రక్షతి రక్షితః ।
తస్మాద్ధర్మో న హంతవ్యో మా నో ధర్మో హతోఽవధీత్ (వధీత్) ॥ 8:15॥

వృషో హి భగవాన్ ధర్మస్తస్య యః కురుతే హ్యాలం (త్వలం) ।
వృషలం తం విదుర్దేవాస్తస్మాద్ధర్మం న లోపయేత్ ॥ 8:16॥

ఏక ఏవ సుహృద్ధర్మో నిధానేఽప్యనుయాతి యః ।
శరీరేణ సమం నాశం సర్వమన్యద్ధి గచ్ఛతి ॥ 8:17॥

పాదోఽధర్మస్య కర్తారం పాదః సాక్షిణం ఋచ్ఛతి ।
పాదః సభాసదః సర్వాన్ పాదో రాజానమృచ్ఛతి ॥ 8:18॥

రాజా భవత్యనేనాస్తు ముచ్యంతే చ సభాసదః ।
ఏనో గచ్ఛతి కర్తారం నిందాఽర్హో యత్ర నింద్యతే ॥ 8:19॥

జాతిమాత్రోపజీవీ వా కామం స్యాద్బ్రాహ్మణబ్రువః ।
ధర్మప్రవక్తా నృపతేర్న శూద్రః కథంచన ॥ 8:20॥

యస్య శూద్రస్తు కురుతే రాజ్ఞో ధర్మవివేచనం ।
తస్య సీదతి తద్రాష్ట్రం పంకే గౌరివ పశ్యతః ॥ 8:21॥

యద్రాష్ట్రం శూద్రభూయిష్ఠం నాస్తికాక్రాంతమద్విజం ।
వినశ్యత్యాశు తత్కృత్స్నం దుర్భిక్షవ్యాధిపీడితం ॥ 8:22॥

ధర్మాసనమధిష్ఠాయ సంవీతాంగః సమాహితః ।
ప్రణమ్య లోకపాలేభ్యః కార్యదర్శనమారభేత్ ॥ 8:23॥

అర్థానర్థావుభౌ బుద్ధ్వా ధర్మాధర్మౌ చ కేవలౌ ।
వర్ణక్రమేణ సర్వాణి పశ్యేత్కార్యాణి కార్యిణాం ॥ 8:24॥

బాహ్యైర్విభావయేల్లింగైర్భావమంతర్గతం నృణాం ।
స్వరవర్ణేంగితాకారైశ్చక్షుషా చేష్టితేన చ ॥ 8:25॥

ఆకారైరింగితైర్గత్యా చేష్టయా భాషితేన చ ।
నేత్రవక్త్రవికారైశ్చ గృహ్యతేఽన్తర్గతం మనః ॥ 8:26॥

బాలదాయాదికం రిక్థం తావద్రాజాఽనుపాలయేత్ ।
యావత్స స్యాత్సమావృత్తో యావత్చాతీతశైశవః (యావద్వాఽతీతశైశవః)॥ 8:27॥

వశాఽపుత్రాసు చైవం స్యాద్రక్షణం నిష్కులాసు చ ।
పతివ్రతాసు చ స్త్రీషు విధవాస్వాతురాసు చ ॥ 8:28॥

జీవంతీనాం తు తాసాం యే తద్ధరేయుః స్వబాంధవాః ।
తాంశిష్యాత్చౌరదండేన ధార్మికః పృథివీపతిః ॥ 8:29॥

ప్రణష్టస్వామికం రిక్థం రాజా త్ర్యబ్దం నిధాపయేత్ ।
అర్వాక్త్ర్యబ్దాద్ధరేత్స్వామీ పరేణ నృపతిర్హరేత్ ॥ 8:30॥

మమైదమితి యో బ్రూయాత్సోఽనుయోజ్యో యథావిధి ।
సంవాద్య రూపసంఖ్యాదీన్ స్వామీ తద్ద్రవ్యమర్హతి ॥ 8:31॥

అవేదయానో నష్టస్య దేశం కాలం చ తత్త్వతః ।
వర్ణం రూపం ప్రమాణం చ తత్సమం దండమర్హతి ॥ 8:32॥

ఆదదీతాథ షడ్భాగం ప్రనష్టాధిగతాన్నృపః ।
దశమం ద్వాదశం వాఽపి సతాం ధర్మమనుస్మరన్ ॥ 8:33॥

ప్రణష్టాధిగతం ద్రవ్యం తిష్ఠేద్యుక్తైరధిష్ఠితం ।
యాంస్తత్ర చౌరాన్ గృహ్ణీయాత్తాన్ రాజైభేన ఘాతయేత్ ॥ 8:34॥

మమాయమితి యో బ్రూయాన్నిధిం సత్యేన మానవః ।
తస్యాదదీత షడ్భాగం రాజా ద్వాదశమేవ వా ॥ 8:35॥

అనృతం తు వదన్ దండ్యః స్వవిత్తస్యాంశమష్టమం ।
తస్యైవ వా నిధానస్య సంఖ్యయాఽల్పీయసీం కలాం ॥ 8:36॥

విద్వాంస్తు బ్రాహ్మణో దృష్ట్వా పూర్వోపనిహితం నిధిం ।
అశేషతోఽప్యాదదీత సర్వస్యాధిపతిర్హి సః ॥ 8:38॥

యం తు పశ్యేన్నిధిం రాజా పురాణం నిహితం క్షితౌ ।
తస్మాద్ద్విజేభ్యో దత్త్వాఽర్ధమర్ధం కోశే ప్రవేశయేత్ ॥ 8:38॥

నిధీనాం తు పురాణానాం ధాతూనామేవ చ క్షితౌ ।
అర్ధభాగ్రక్షణాద్రాజా భూమేరధిపతిర్హి సః ॥ 8:39॥

దాతవ్యం సర్వవర్ణేభ్యో రాజ్ఞా చౌరైర్హృతం ధనం ।
రాజా తదుపయుంజానశ్చౌరస్యాప్నోతి కిల్బిషం ॥ 8:40॥

జాతిజానపదాన్ ధర్మాన్ శ్రేణీధర్మాంశ్చ ధర్మవిత్ ।
సమీక్ష్య కులధర్మాంశ్చ స్వధర్మం ప్రతిపాదయేత్ ॥ 8:41॥

స్వాని కర్మాణి కుర్వాణా దూరే సంతోఽపి మానవాః ।
ప్రియా భవంతి లోకస్య స్వే స్వే కర్మణ్యవస్థితాః ॥ 8:42॥

నోత్పాదయేత్స్వయం కార్యం రాజా నాప్యస్య పూరుషః ।
న చ ప్రాపితమన్యేన గ్రసేదర్థం (గ్రసేతార్థం) కథం చన ॥ 8:43॥

యథా నయత్యసృక్పాతైర్మృగస్య మృగయుః పదం ।
నయేత్తథాఽనుమానేన ధర్మస్య నృపతిః పదం ॥ 8:44॥

సత్యమర్థం చ సంపశ్యేదాత్మానమథ సాక్షిణః (సాక్షిణం) ।
దేశం రూపం చ కాలం చ వ్యవహారవిధౌ స్థితః ॥ 8:45॥

సద్భిరాచరితం యత్స్యాద్ధార్మికైశ్చ ద్విజాతిభిః ।
తద్దేశకులజాతీనామవిరుద్ధం ప్రకల్పయేత్ ॥ 8:46॥

అధమర్ణార్థసిద్ధ్యర్థముత్తమర్ణేన చోదితః ।
దాపయేద్ధనికస్యార్థమధమర్ణాద్విభావితం ॥ 8:47॥

యైర్యైరుపాయైరర్థం స్వం ప్రాప్నుయాదుత్తమర్ణికః ।
తైస్తైరుపాయైః సంగృహ్య దాపయేదధమర్ణికం ॥ 8:48॥

ధర్మేణ వ్యవహారేణ ఛలేనాచరితేన చ ।
ప్రయుక్తం సాధయేదర్థం పంచమేన బలేన చ ॥ 8:49॥

యః స్వయం సాధయేదర్థముత్తమర్ణోఽధమర్ణికాత్ ।
న స రాజ్ఞాఽభియోక్తవ్యః స్వకం సంసాధయన్ ధనం ॥ 8:50॥

అర్థేఽపవ్యయమానం తు కరణేన విభావితం ।
దాపయేద్ధనికస్యార్థం దండలేశం చ శక్తితః ॥ 8:51॥

అపహ్నవేఽధమర్ణస్య దేహీత్యుక్తస్య సంసది ।
అభియోక్తా దిశేద్దేశ్యం కరణం వాఽన్యదుద్దిశేత్ ॥ 8:52॥

అదేశ్యం యశ్చ దిశతి నిర్దిశ్యాపహ్నుతే చ యః ।
యశ్చాధరోత్తరానర్థాన్ విగీతాన్నావబుధ్యతే ॥ 8:53॥

అపదిశ్యాపదేశ్యం (అపదిశ్యాపదేశం) చ పునర్యస్త్వపధావతి ।
సమ్యక్ప్రణిహితం చార్థం పృష్టః సన్నాభినందతి ॥ 8:54॥

అసంభాష్యే సాక్షిభిశ్చ దేశే సంభాషతే మిథః ।
నిరుచ్యమానం ప్రశ్నం చ నేచ్ఛేద్యశ్చాపి నిష్పతేత్ ॥ 8:55॥

బ్రూహీత్యుక్తశ్చ న బ్రూయాదుక్తం చ న విభావయేత్ ।
న చ పూర్వాపరం విద్యాత్తస్మాదర్థాత్స హీయతే ॥ 8:56॥

సాక్షిణః సంతి మేత్యుక్త్వా (జ్ఞాతారః సంతి మేత్యుక్త్వా) దిశేత్యుక్తో దిశేన్న యః ।
ధర్మస్థః కారణైరేతైర్హీనం తమపి నిర్దిశేత్ (తమితి నిర్దిశేత్)॥ 8:57॥

అభియోక్తా న చేద్బ్రూయాద్బధ్యో దండ్యశ్చ (బంధ్యో దండ్యశ్చ) ధర్మతః ।
న చేత్త్రిపక్షాత్ప్రబ్రూయాద్ధర్మం ప్రతి పరాజితః ॥ 8:58॥

యో యావన్నిహ్నువీతార్థం మిథ్యా యావతి వా వదేత్ ।
తౌ నృపేణ హ్యధర్మజ్ఞౌ దాప్యౌ తద్ద్విగుణం దమం ॥ 8:59॥

పృష్టోఽపవ్యయమానస్తు కృతావస్థో ధనేషిణా ।
త్ర్యవరైః సాక్షిభిర్భావ్యో నృపబ్రాహ్మణసంనిధౌ ॥ 8:60॥

యాదృశా ధనిభిః కార్యా వ్యవహారేషు సాక్షిణః ।
తాదృశాన్ సంప్రవక్ష్యామి యథా వాచ్యం ఋతం చ తైః ॥ 8:61॥

గృహిణః పుత్రిణో మౌలాః క్షత్రవిద్శూద్రయోనయః ।
అర్థ్యుక్తాః సాక్ష్యమర్హంతి న యే కే చిదనాపది ॥ 8:62॥

ఆప్తాః సర్వేషు వర్ణేషు కార్యాః కార్యేషు సాక్షిణః ।
సర్వధర్మవిదోఽలుబ్ధా విపరీతాంస్తు వర్జయేత్ ॥ 8:63॥

నార్థసంబంధినో నాప్తా న సహాయా న వైరిణః ।
న దృష్టదోషాః కర్తవ్యా న వ్యాధ్యార్తా న దూషితాః ॥ 8:64॥

న సాక్షీ నృపతిః కార్యో న కారుకకుశీలవౌ ।
న శ్రోత్రియో న లింగస్థో న సంగేభ్యో వినిర్గతః ॥ 8:65॥

నాధ్యధీనో న వక్తవ్యో న దస్యుర్న వికర్మకృత్ ।
న వృద్ధో న శిశుర్నైకో నాంత్యో న వికలేంద్రియః ॥ 8:66॥

నార్తో న మత్తో నోన్మత్తో న క్షుత్తృష్ణోపపీడితః ।
న శ్రమార్తో న కామార్తో న క్రుద్ధో నాపి తస్కరః ॥ 8:67॥

స్త్రీణాం సాక్ష్యం స్త్రియః కుర్యుర్ద్విజానాం సదృశా ద్విజాః ।
శూద్రాశ్చ సంతః శూద్రాణాం అంత్యానామంత్యయోనయః ॥ 8:68॥

అనుభావీ తు యః కశ్చిత్కుర్యాత్సాక్ష్యం వివాదినాం ।
అంతర్వేశ్మన్యరణ్యే వా శరీరస్యాపి చాత్యయే ॥ 8:69॥

స్త్రియాఽప్యసంభావే కార్యం బాలేన స్థవిరేణ వా ।
శిష్యేణ బంధునా వాఽపి దాసేన భృతకేన వా ॥ 8:70॥

బాలవృద్ధాతురాణాం చ సాక్ష్యేషు వదతాం మృషా ।
జానీయాదస్థిరాం వాచముత్సిక్తమనసాం తథా ॥ 8:71॥

సాహసేషు చ సర్వేషు స్తేయసంగ్రహణేషు చ ।
వాగ్దండయోశ్చ పారుష్యే న పరీక్షేత సాక్షిణః ॥ 8:72॥

బహుత్వం పరిగృహ్ణీయాత్సాక్షిద్వైధే నరాధిపః ।
సమేషు తు గుణోత్కృష్టాన్ గుణిద్వైధే ద్విజోత్తమాన్ ॥ 8:73॥

సమక్షదర్శనాత్సాక్ష్యం శ్రవణాచ్చైవ సిధ్యతి ।
తత్ర సత్యం బ్రువన్ సాక్షీ ధర్మార్థాభ్యాం న హీయతే ॥ 8:74॥

సాక్షీ దృష్టశ్రుతాదన్యద్విబ్రువన్నార్యసంసది ।
అవాఙ్నరకమభ్యేతి ప్రేత్య స్వర్గాచ్చ హీయతే ॥ 8:75॥

యత్రానిబద్ధోఽపీక్షేత శృణుయాద్వాఽపి కిం చన ।
పృష్టస్తత్రాపి తద్బ్రూయాద్యథాదృష్టం యథాశ్రుతం ॥ 8:76॥

ఏకోఽలుబ్ధస్తు సాక్షీ (త్వసాక్షీ) స్యాద్బహ్వ్యః శుచ్యోఽపి న స్త్రియః ।
స్త్రీబుద్ధేరస్థిరత్వాత్తు దోషైశ్చాన్యేఽపి యే వృతాః ॥ 8:77॥

స్వభావేనైవ యద్బ్రూయుస్తద్గ్రాహ్యం వ్యావహారికం ।
అతో యదన్యద్విబ్రూయుర్ధర్మార్థం తదపార్థకం ॥ 8:78॥

సభాంతః సాక్షిణః ప్రాప్తానర్థిప్రత్యర్థిసంనిధౌ ।
ప్రాడ్వివాకోఽనుయుంజీత విధినాఽనేన సాంత్వయన్ ॥ 8:79॥

యద్ద్వయోరనయోర్వేత్థ కార్యేఽస్మింశ్చేష్టితం మిథః ।
తద్బ్రూత సర్వం సత్యేన యుష్మాకం హ్యత్ర సాక్షితా ॥ 8:80॥

సత్యం సాక్ష్యే బ్రువన్ సాక్షీ లోకాన్ ఆప్నోత్యపుష్కలాన్ (ఆప్నోత్యనిందితాన్)।
ఇహ చానుత్తమాం కీర్తిం వాగేషా బ్రహ్మపూజితా ॥ 8:81॥

సాక్ష్యేఽనృతం వదన్ పాశైర్బధ్యతే వారుణైర్భృశం ।
వివశః శతమాజాతీస్తస్మాత్సాక్ష్యం వదేదృతం ॥ 8:82॥

సత్యేన పూయతే సాక్షీ ధర్మః సత్యేన వర్ధతే ।
తస్మాత్సత్యం హి వక్తవ్యం సర్వవర్ణేషు సాక్షిభిః ॥ 8:83॥

ఆత్మైవ హ్యాత్మనః సాక్షీ గతిరాత్మా తథాఽత్మనః ।
మాఽవమంస్థాః స్వమాత్మానం నృణాం సాక్షిణముత్తమం ॥ 8:84॥

మన్యంతే వై పాపకృతో న కశ్చిత్పశ్యతీతి నః ।
తాంస్తు దేవాః ప్రపశ్యంతి స్వస్యైవాంతరపూరుషః ॥ 8:85॥

ద్యౌర్భూమిరాపో హృదయం చంద్రార్కాగ్నియమానిలాః ।
రాత్రిః సంధ్యే చ ధర్మశ్చ వృత్తజ్ఞాః సర్వదేహినాం ॥ 8:86॥

దేవబ్రాహ్మణసాంనిధ్యే సాక్ష్యం పృచ్ఛేదృతం ద్విజాన్ ।
ఉదఙ్ముఖాన్ ప్రాఙ్ముఖాన్ వా పూర్వాహ్ణే వై శుచిః శుచీన్ ॥ 8:87॥

బ్రూహీతి బ్రాహ్మణం పృచ్ఛేత్సత్యం బ్రూహీతి పార్థివం ।
గోబీజకాంచనైర్వైశ్యం శూద్రం సర్వైస్తు పాతకైః ॥ 8:88॥

బ్రహ్మఘ్నో యే స్మృతా లోకా యే చ స్త్రీబాలఘాతినః ।
మిత్రద్రుహః కృతఘ్నస్య తే తే స్యుర్బ్రువతో మృషా ॥ 8:89॥

జన్మప్రభృతి యత్కిం చిత్పుణ్యం భద్ర త్వయా కృతం ।
తత్తే సర్వం శునో గచ్ఛేద్యది బ్రూయాస్త్వమన్యథా ॥ 8:90॥

ఏకోఽహమస్మీత్యాత్మానం యస్త్వం కల్యాణ మన్యసే ।
నిత్యం స్థితస్తే హృద్యేష పుణ్యపాపైక్షితా మునిః ॥ 8:91॥

యమో వైవస్వతో దేవో యస్తవైష హృది స్థితః ।
తేన చేదవివాదస్తే మా గంగాం మా కురూన్ గమః ॥ 8:92॥

నగ్నో ముండః కపాలేన చ భిక్షార్థీ క్షుత్పిపాసితః । కపాలీ
అంధః శత్రుకులం గచ్ఛేద్యః సాక్ష్యమనృతం వదేత్ ॥ 8:93॥

అవాక్శిరాస్తమస్యంధే కిల్బిషీ నరకం వ్రజేత్ ।
యః ప్రశ్నం వితథం బ్రూయాత్పృష్టః సన్ ధర్మనిశ్చయే ॥ 8:94॥

అంధో మత్స్యానివాశ్నాతి స నరః కంటకైః సహ |
యో భాషతేఽర్థవైకల్యమప్రత్యక్షం సభాం గతః || 8:95||

యస్య విద్వాన్ హి వదతః క్షేత్రజ్ఞో నాభిశంకతే (నాతిశంకతే)|
తస్మాన్న దేవాః శ్రేయాంసం లోకేఽన్యం పురుషం విదుః || 8:96||

యావతో బాంధవాన్ యస్మిన్ హంతి సాక్ష్యేఽనృతం వదన్ |
తావతః సంఖ్యయా తస్మిన్ శృణు సౌమ్యానుపూర్వశః || 8:97||

పంచ పశ్వనృతే హంతి దశ హంతి గవానృతే |
శతమశ్వానృతే హంతి సహస్రం పురుషానృతే || 8:98||

హంతి జాతానజాతాంశ్చ హిరణ్యార్థేఽనృతం వదన్ |
సర్వం భూమిఅనృతే హంతి మా స్మ భూమిఅనృతం వదీః || 8:99||

అప్సు భూమివదిత్యాహుః స్త్రీణాం భోగే చ మైథునే |
అబ్జేషు చైవ రత్నేషు సర్వేష్వశ్మమయేషు చ || 8:100||

ఏతాన్ దోషానవేక్ష్య త్వం సర్వాననృతభాషణే |
యథాశ్రుతం యథాదృష్టం సర్వమేవాంజసా వద || 8:101||

గోరక్షకాన్ వాణిజికాంస్తథా (వాణిజకాంస్తథా) కారుకుశీలవాన్ |
ప్రేష్యాన్ వార్ధుషికాంశ్చైవ విప్రాన్ శూద్రవదాచరేత్ || 8:102||

తద్వదన్ ధర్మతోఽర్థేషు జానన్నప్యన్యాథా నరః |
న స్వర్గాచ్చ్యవతే లోకాద్దైవీం వాచం వదంతి తాం || 8:103||

శూద్రవిట్క్షత్రవిప్రాణాం యత్రఋతోక్తౌ భవేద్వధః |
తత్ర వక్తవ్యమనృతం తధి సత్యాద్విశిష్యతే || 8:104||

వాగ్దైవత్యైశ్చ చరుభిర్యజేరంస్తే సరస్వతీం |
అనృతస్యైనసస్తస్య కుర్వాణా నిష్కృతిం పరాం || 8:105||

కూష్మాండైర్వాఽపి జుహుయాద్ఘృతమగ్నౌ యథావిధి |
ఉదిత్యృచా వా వారుణ్యా తృచేనాబ్దైవతేన వా || 8:106||

త్రిపక్షాదబ్రువన్ సాక్ష్యం ఋణాదిషు నరోఽగదః |
తదృణం ప్రాప్నుయాత్సర్వం దశబంధం చ సర్వతః || 8:107||

యస్య దృశ్యేత సప్తాహాదుక్తవాక్యస్య సాక్షిణః |
రోగోఽగ్నిర్జ్ఞాతిమరణం ఋణం దాప్యో దమం చ సః || 8:108||

అసాక్షికేషు త్వర్థేషు మిథో వివదమానయోః |
అవిందంస్తత్త్వతః సత్యం శపథేనాపి లంభయేత్ || 8:109||

మహర్షిభిశ్చ దేవైశ్చ కార్యార్థం శపథాః కృతాః |
వసిష్ఠశ్చాపి శపథం శేపే పైజవనే నృపే || 8:110||

న వృథా శపథం కుర్యాత్స్వల్పేఽప్యర్థే నరో బుధః |
వృథా హి శపథం కుర్వన్ ప్రేత్య చైహ చ నశ్యతి || 8:111||

కామినీషు వివాహేషు గవాం భక్ష్యే తథేంధనే |
బ్రాహ్మణాభ్యుపపత్తౌ చ శపథే నాస్తి పాతకం || 8:112||

సత్యేన శాపయేద్విప్రం క్షత్రియం వాహనాయుధైః |
గోబీజకాంచనైర్వైశ్యం శూద్రం సర్వైస్తు పాతకైః || 8:113||

అగ్నిం వాఽహారయేదేనమప్సు చైనం నిమజ్జయేత్ |
పుత్రదారస్య వాప్యేనం శిరాంసి స్పర్శయేత్పృథక్ || 8:114||

యమిద్ధో న దహత్యగ్నిరాపో నోన్మజ్జయంతి చ |
న చార్తిం ఋచ్ఛతి క్షిప్రం స జ్ఞేయః శపథే శుచిః || 8:115||

వత్సస్య హ్యభిశస్తస్య పురా భ్రాత్రా యవీయసా |
నాగ్నిర్దదాహ రోమాపి సత్యేన జగతః స్పశః || 8:116||

యస్మిన్ యస్మిన్ వివాదే తు కౌటసాక్ష్యం కృతం భవేత్ |
తత్తత్కార్యం నివర్తేత కృతం చాప్యకృతం భవేత్ || 8:117||

లోభాన్మోహాద్భయాత్మైత్రాత్కామాత్క్రోధాత్తథైవ చ |
అజ్ఞానాద్బాలభావాచ్చ సాక్ష్యం వితథముచ్యతే || 8:118||

ఏషామన్యతమే స్థానే యః సాక్ష్యమనృతం వదేత్ |
తస్య దండవిశేషాంస్తు ప్రవక్ష్యామ్యనుపూర్వశః || 8:119||

లోభాత్సహస్రం దండ్యస్తు మోహాత్పూర్వం తు సాహసం |
భయాద్ద్వౌ మధ్యమౌ దండౌ మైత్రాత్పూర్వం చతుర్గుణం || 8:120||

కామాద్దశగుణం పూర్వం క్రోధాత్తు త్రిగుణం పరం |
అజ్ఞానాద్ద్వే శతే పూర్ణే బాలిశ్యాత్శతమేవ తు || 8:121||

ఏతానాహుః కౌటసాక్ష్యే ప్రోక్తాన్ దండాన్ మనీషిభిః |
ధర్మస్యావ్యభిచారార్థమధర్మనియమాయ చ || 8:122||

కౌటసాక్ష్యం తు కుర్వాణాంస్త్రీన్ వర్ణాన్ ధార్మికో నృపః |
ప్రవాసయేద్దండయిత్వా బ్రాహ్మణం తు వివాసయేత్ || 8:123||

దశ స్థానాని దండస్య మనుః స్వయంభువోఽబ్రవీత్ |
త్రిషు వర్ణేషు యాని స్యురక్షతో బ్రాహ్మణో వ్రజేత్ || 8:124||

ఉపస్థముదరం జిహ్వా హస్తౌ పాదౌ చ పంచమం |
చక్షుర్నాసా చ కర్ణౌ చ ధనం దేహస్తథైవ చ || 8:125||

అనుబంధం పరిజ్ఞాయ దేశకాలౌ చ తత్త్వతః |
సారాపరాధో చాలోక్య దండం దండ్యేషు పాతయేత్ || 8:126||

అధర్మదండనం లోకే యశోఘ్నం కీర్తినాశనం |
అస్వర్గ్యం చ పరత్రాపి తస్మాత్తత్పరివర్జయేత్ ‖ 8:127‖

అదండ్యాన్ దండయన్ రాజా దండ్యాంశ్చైవాప్యదండయన్ |
అయశో మహదాప్నోతి నరకం చైవ గచ్ఛతి ‖ 8:128‖

వాగ్దండం ప్రథమం కుర్యాద్ధిగ్దండం తదనంతరం |
తృతీయం ధనదండం తు వధదండమతః పరం ‖ 8:129‖

వధేనాపి యదా త్వేతాన్నిగ్రహీతుం న శక్నుయాత్ |
తదేషు సర్వమప్యేతత్ప్రయుంజీత చతుష్టయం ‖ 8:130‖

లోకసంవ్యవహారార్థం యాః సంజ్ఞాః ప్రథితా భువి |
తామ్రరూప్యసువర్ణానాం తాః ప్రవక్ష్యామ్యశేషతః ‖ 8:131‖

జాలాంతరగతే భానౌ యత్సూక్ష్మం దృశ్యతే రజః |
ప్రథమం తత్ప్రమాణానాం త్రసరేణుం ప్రచక్షతే ‖ 8:132‖

త్రసరేణవోఽష్టౌ విజ్ఞేయా లిక్షైకా పరిమాణతః |
తా రాజసర్షపస్తిస్రస్తే త్రయో గౌరసర్షపః ‖ 8:133‖

సర్షపాః షట్ యవో మధ్యస్త్రియవం త్వేకకృష్ణలం |
పంచకృష్ణలకో మాషస్తే సువర్ణస్తు షోడశ ‖ 8:134‖

పలం సువర్ణాశ్చత్వారః పలాని ధరణం దశ |
ద్వే కృష్ణలే సమధృతే విజ్ఞేయో రౌప్యమాషకః (రూప్యమాషకః) ‖ 8:135‖

తే షోడశ స్యాద్ధరణం పురాణశ్చైవ రాజతః |
కార్షాపణస్తు విజ్ఞేయస్తామ్రికః కార్షికః పణః ‖ 8:136‖

ధరణాని దశ జ్ఞేయః శతమానస్తు రాజతః |
చతుఃసౌవర్ణికో నిష్కో విజ్ఞేయస్తు ప్రమాణతః ‖ 8:137‖

పణానాం ద్వే శతే సార్ధే ప్రథమః సాహసః స్మృతః |
మధ్యమః పంచ విజ్ఞేయః సహస్రం త్వేవ చోత్తమః ‖ 8:138‖

ఋణే దేయే ప్రతిజ్ఞాతే పంచకం శతమర్హతి |
అపహ్నవే తద్ద్విగుణం తన్ మనోరనుశాసనం ‖ 8:139‖

వసిష్ఠవిహితాం వృద్ధిం సృజేద్విత్తవివర్ధినీం |
అశీతిభాగం గృహ్ణీయాన్ మాసాద్వార్ధుషికః శతే ‖ 8:140‖

ద్వికం శతం వా గృహ్ణీయాత్సతాం ధర్మమనుస్మరన్ |
ద్వికం శతం హి గృహ్ణానో న భవత్యర్థకిల్బిషీ ‖ 8:141‖

ద్వికం త్రికం చతుష్కం చ పంచకం చ శతం సమం |
మాసస్య వృద్ధిం గృహ్ణీయాద్వర్ణానామనుపూర్వశః ‖ 8:142‖

న త్వేవాధౌ సోపకారే కౌసీదీం వృద్ధిమాప్నుయాత్ ।
న చాధేః కాలసంరోధాత్నిసర్గోఽస్తి న విక్రయః ॥ 8:143॥

న భోక్తవ్యో బలాదాధిర్భుంజానో వృద్ధిముత్సృజేత్ ।
మూల్యేన తోషయేచ్చైనమాధిస్తేనోఽన్యథా భవేత్ ॥ 8:144॥

ఆధిశ్చోపనిధిశ్చోభౌ న కాలాత్యయమర్హతః ।
అవహార్యౌ భవేతాం తౌ దీర్ఘకాలమవస్థితౌ ॥ 8:145॥

సంప్రీత్యా భుజ్యమానాని న నశ్యంతి కదా చన ।
ధేనురుష్ట్రో వహన్నశ్వో యశ్చ దమ్యః ప్రయుజ్యతే ॥ 8:146॥

యత్కిం చిద్దశవర్షాణి సంనిధౌ ప్రేక్షతే ధనీ ।
భుజ్యమానం పరైస్తూష్ణీం న స తల్లబ్ధుమర్హతి ॥ 8:147॥

అజడశ్చేదపోగండో విషయే చాస్య భుజ్యతే ।
భగ్నం తద్వ్యవహారేణ భోక్తా తద్ద్రవ్యమర్హతి (తద్ధనమర్హతి) ॥ 8:148॥

ఆధిః సీమా బాలధనం నిక్షేపోపనిధిః (నిక్షేపౌపనిధీ) స్త్రియః ।
రాజస్వం శ్రోత్రియస్వం చ న భోగేన ప్రణశ్యతి ॥ 8:149॥

యః స్వామినాఽననుజ్ఞాతమాధిం భుంక్తేఽవిచక్షణః ।
తేనార్ధవృద్ధిర్మోక్తవ్యా తస్య భోగస్య నిష్కృతిః ॥ 8:150॥

కుసీదవృద్ధిర్ద్వైగుణ్యం నాత్యేతి సకృదాహృతా (సకృదాహితా) ।
ధాన్యే సదే లవే వాహ్యే నాతిక్రామతి పంచతాం ॥ 8:151॥

కృతానుసారాదధికా వ్యతిరిక్తా న సిధ్యతి ।
కుసీదపథమాహుస్తం పంచకం శతమర్హతి ॥ 8:152॥

నాతిసాంవత్సరీం వృద్ధిం న చాదృష్టాం పునర్హరేత్ (వినిర్హరేత్) ।
చక్రవృద్ధిః కాలవృద్ధిః కారితా కాయికా చ యా ॥ 8:153॥

ఋణం దాతుమశక్తో యః కర్తుమిచ్ఛేత్పునః క్రియాం ।
స దత్త్వా నిర్జితాం వృద్ధిం కరణం పరివర్తయేత్ ॥ 8:154॥

అదర్శయిత్వా తత్రైవ హిరణ్యం పరివర్తయేత్ ।
యావతీ సంభవేద్వృద్ధిస్తావతీం దాతుమర్హతి ॥ 8:155॥

చక్రవృద్ధిం సమారూఢో దేశకాలవ్యవస్థితః ।
అతిక్రామన్ దేశకాలౌ న తత్ఫలమవాప్నుయాత్ ॥ 8:156॥

సముద్రయానకుశలా దేశకాలార్థదర్శినః ।
స్థాపయంతి తు యాం వృద్ధిం సా తత్రాధిగమం ప్రతి ॥ 8:157॥

యో యస్య ప్రతిభూస్తిష్ఠేద్దర్శనాయేహ మానవః ।
అదర్శయన్ స తం తస్య ప్రయచ్ఛేత్స్వధనాదృణం (తస్య యతేత)) ॥ 8:158॥

ప్రాతిభావ్యం వృథాదానమాక్షికం సౌరికాం చ యత్ ।
దండశుల్కావశేషం చ న పుత్రో దాతుమర్హతి ॥ 8:159॥

దర్శనప్రాతిభావ్యే తు విధిః స్యాత్పూర్వచోదితః ।
దానప్రతిభువి ప్రేతే దాయాదానపి దాపయేత్ ॥ 8:160॥

అదాతరి పునర్దాతా విజ్ఞాతప్రకృతావృణం ।
పశ్చాత్ప్రతిభువి ప్రేతే పరీప్సేత్కేన హేతునా ॥ 8:161॥

నిరాదిష్టధనశ్చేత్తు ప్రతిభూః స్యాదలంధనః ।
స్వధనాదేవ తద్దద్యాన్నిరాదిష్ట ఇతి స్థితిః ॥ 8:162॥

మత్తోన్మత్తార్తాధ్యధీనైర్బాలేన స్థవిరేణ వా ।
అసంబద్ధకృతశ్చైవ వ్యవహారో న సిధ్యతి ॥ 8:163॥

సత్యా న భాషా భవతి యద్యపి స్యాత్ప్రతిష్ఠితా ।
బహిశ్చేద్భాష్యతే ధర్మాత్నియతాద్వ్యవహారికాత్ ॥ 8:164॥

యోగాధమనవిక్రీతం యోగదానప్రతిగ్రహం ।
యత్ర వాఽప్యుపధిం పశ్యేత్తత్సర్వం వినివర్తయేత్ ॥ 8:165॥

గ్రహీతా యది నష్టః స్యాత్కుటుంబార్థే (కుటుంబే చ) కృతో వ్యయః ।
దాతవ్యం బాంధవైస్తత్స్యాత్ప్రవిభక్తైరపి స్వతః ॥ 8:166॥

కుటుంబార్థేఽధ్యధీనోఽపి వ్యవహారం యమాచరేత్ ।
స్వదేశే వా విదేశే వా తం జ్యాయాన్న విచాలయేత్ ॥ 8:167॥

బలాద్దత్తం బలాద్భుక్తం బలాద్యచ్చాపి లేఖితం ।
సర్వాన్ బలకృతానర్థానకృతాన్ మనురబ్రవీత్ ॥ 8:168॥

త్రయః పరార్థే క్లిశ్యంతి సాక్షిణః ప్రతిభూః కులం ।
చత్వారస్తూపచీయంతే విప్ర ఆఢ్యో వణిఙ్నృపః ॥ 8:169॥

అనాదేయం నాదదీత పరిక్షీణోఽపి పార్థివః ।
న చాదేయం సమృద్ధోఽపి సూక్ష్మమప్యర్థముత్సృజేత్ ॥ 8:170॥

అనాదేయస్య చాదానాదాదేయస్య చ వర్జనాత్ ।
దౌర్బల్యం ఖ్యాప్యతే రాజ్ఞః స ప్రేత్యేహ చ నశ్యతి ॥ 8:171॥

స్వాదానాద్వర్ణసంసర్గాత్త్వబలానాం చ రక్షణాత్ ।
బలం సంజాయతే రాజ్ఞః స ప్రేత్యేహ చ వర్ధతే ॥ 8:172॥

తస్మాద్యమ ఇవ స్వామీ స్వయం హిత్వా ప్రియాప్రియే ।
వర్తేత యామ్యయా వృత్త్యా జితక్రోధో జితేంద్రియః ॥ 8:173॥

యస్త్వధర్మేణ కార్యాణి మోహాత్కుర్యాన్నరాధిపః ।
అచిరాత్తం దురాత్మానం వశే కుర్వంతి శత్రవః ॥ 8:174॥

కామక్రోధౌ తు సంయమ్య యోఽర్థాన్ ధర్మేణ పశ్యతి ।
ప్రజాస్తమనువర్తంతే సముద్రమివ సింధవః ॥ 8:175॥

యః సాధయంతం ఛందేన వేదయేద్ధనికం నృపే ।
స రాజ్ఞా తత్చతుర్భాగం దాప్యస్తస్య చ తద్ధనం ॥ 8:176॥

కర్మణాఽపి సమం కుర్యాద్ధనికాయాధమర్ణికః ।
సమోఽవకృష్టజాతిస్తు దద్యాత్శ్రేయాంస్తు తత్శనైః ॥ 8:177॥

అనేన విధినా రాజా మిథో వివదతాం నృణాం ।
సాక్షిప్రత్యయసిద్ధాని కార్యాణి సమతాం నయేత్ ॥ 8:178॥

కులజే వృత్తసంపన్నే ధర్మజ్ఞే సత్యవాదిని ।
మహాపక్షే ధనిన్యార్యే నిక్షేపం నిక్షిపేద్బుధః ॥ 8:179॥

యో యథా నిక్షిపేద్ధస్తే యమర్థం యస్య మానవః ।
స తథైవ గ్రహీతవ్యో యథా దాయస్తథా గ్రహః ॥ 8:180॥

యో నిక్షేపం యాచ్యమానో నిక్షేప్తుర్న ప్రయచ్ఛతి ।
స యాచ్యః ప్రాడ్వివాకేన తత్నిక్షేప్తురసంనిధౌ ॥ 8:181॥

సాక్ష్యభావే ప్రణిధిభిర్వయోరూపసమన్వితైః ।
అపదేశైశ్చ సంన్యస్య హిరణ్యం తస్య తత్త్వతః ॥ 8:182॥

స యది ప్రతిపద్యేత యథాన్యస్తం యథాకృతం ।
న తత్ర విద్యతే కిం చిద్యత్పరైరభియుజ్యతే ॥ 8:183॥

తేషాం న దద్యాద్యది తు తద్ధిరణ్యం యథావిధి ।
ఉభౌ నిగృహ్య దాప్యః స్యాదితి ధర్మస్య ధారణా (స నిగృహ్యోభయం దాప్య ఇతి ధర్మస్య ధారణా)॥
8:184॥

నిక్షేపోపనిధీ నిత్యం న దేయౌ ప్రత్యనంతరే ।
నశ్యతో వినిపాతే తావనిపాతే త్వనాశినౌ ॥ 8:185॥

స్వయమేవ తు యౌ దద్యాన్ మృతస్య ప్రత్యనంతరే ।
న స రాజ్ఞాఽభియోక్తవ్యో న నిక్షేప్తుశ్చ బంధుభిః ॥ 8:186॥

అచ్ఛలేనైవ చాన్విచ్ఛేత్తమర్థం ప్రీతిపూర్వకం ।
విచార్య తస్య వా వృత్తం సామ్నైవ పరిసాధయేత్ ॥ 8:187॥

నిక్షేపేష్వేషు సర్వేషు విధిః స్యాత్పరిసాధనే ।
సముద్రే నాప్నుయాత్కిం చిద్యది తస్మాన్న సంహరేత్ ॥ 8:188॥

చౌరైర్హృతం జలేనోఢమగ్నినా దగ్ధమేవ వా ।
న దద్యాద్యది తస్మాత్స న సంహరతి కిం చన ॥ 8:189॥

నిక్షేపస్యాపహర్తారమనిక్షేప్తారమేవ చ |
సర్వైరుపాయైరన్విచ్ఛేత్శపథైశ్చైవ వైదికైః || 8:190||

యో నిక్షేపం నార్పయతి యశ్చానిక్షిప్య యాచతే |
తావుభౌ చౌరవత్శాస్యౌ దాప్యౌ వా తత్సమం దమం || 8:191||

నిక్షేపస్యాపహర్తారం తత్సమం దాపయేద్దమం |
తథోపనిధిహర్తారమవిశేషేణ పార్థివః || 8:192||

ఉపధాభిశ్చ యః కశ్చిత్పరద్రవ్యం హరేన్నరః |
ససహాయః స హంతవ్యః ప్రకాశం వివిధైర్వధైః || 8:193||

నిక్షేపో యః కృతో యేన యావాంశ్చ కులసంనిధౌ |
తావానేవ స విజ్ఞేయో విబ్రువన్ దండమర్హతి || 8:194||

మిథో దాయః కృతో యేన గృహీతో మిథ ఏవ వా |
మిథ ఏవ ప్రదాతవ్యో యథా దాయస్తథా గ్రహః || 8:195||

నిక్షిప్తస్య ధనస్యైవం ప్రీత్యోపనిహితస్య చ |
రాజా వినిర్ణయం కుర్యాదక్షిణ్వన్న్యాసధారిణం || 8:196||

విక్రీణీతే పరస్య స్వం యోఽస్వామీ స్వామ్యసంమతః |
న తం నయేత సాక్ష్యం తు స్తేనమస్తేనమానినం || 8:197||

అవహార్యో భవేత్చైవ సాన్వయః షట్శతం దమం |
నిరన్వయోఽనపసరః ప్రాప్తః స్యాచ్చౌరకిల్బిషం || 8:198||

అస్వామినా కృతో యస్తు దాయో విక్రయ ఏవ వా |
అకృతః స తు విజ్ఞేయో వ్యవహారే యథా స్థితిః || 8:199||

సంభోగో దృశ్యతే యత్ర న దృశ్యేతాగమః క్వ చిత్ |
ఆగమః కారణం తత్ర న సంభోగ ఇతి స్థితిః || 8:200||

విక్రయాద్యో ధనం కిం చిద్గృహ్ణీయాత్కులసంనిధౌ |
క్రయేణ స విశుద్ధం హి న్యాయతో లభతే ధనం || 8:201||

అథ మూలమనాహార్యం ప్రకాశక్రయశోధితః |
అదండ్యో ముచ్యతే రాజ్ఞా నాష్టికో లభతే ధనం || 8:202||

నాన్యదన్యేన సంసృష్టరూపం విక్రయమర్హతి |
న చాసారం న చ న్యూనం న దూరేణ తిరోహితం (న సావద్యం న చ న్యూనం న దూరే న తిరోహితం) || 8:203||

అన్యాం చేద్దర్శయిత్వాఽన్యా వోఢుః కన్యా ప్రదీయతే |
ఉభే త ఏకశుల్కేన వహేదిత్యబ్రవీన్ మనుః || 8:204||

నోన్మత్తాయా న కుష్ఠిన్యా న చ యా స్పృష్టమైథునా |
పూర్వం దోషానభిఖ్యాప్య ప్రదాతా దండమర్హతి ‖ 8:205‖

ఋత్విగ్యది వృతో యజ్ఞే స్వకర్మ పరిహాపయేత్ |
తస్య కర్మానురూపేణ దేయోంశః సహకర్తృభిః ‖ 8:206‖

దక్షిణాసు చ దత్తాసు స్వకర్మ పరిహాపయన్ |
కృత్స్నమేవ లభేతాంశమన్యేనైవ చ కారయేత్ ‖ 8:207‖

యస్మిన్ కర్మణి యాస్తు స్యురుక్తాః ప్రత్యంగదక్షిణాః |
స ఏవ తా ఆదదీత భజేరన్ సర్వ ఏవ వా ‖ 8:208‖

రథం హరేత్చాధ్వర్యుర్బ్రహ్మాఽధానే చ వాజినం |
హోతా వాఽపి హరేదశ్వముద్గాతా చాప్యనః క్రయే ‖ 8:209‖

సర్వేషామర్ధినో ముఖ్యాస్తదర్ధేనార్ధినోఽపరే |
తృతీయినస్తృతీయాంశాశ్చతుర్థాంశాశ్చ పాదినః ‖ 8:210‖

సంభూయ స్వాని కర్మాణి కుర్వద్భిరిహ మానవైః |
అనేన విధియోగేన కర్తవ్యాంశప్రకల్పనా ‖ 8:211‖

ధర్మార్థం యేన దత్తం స్యాత్కస్మై చిద్యాచతే ధనం |
పశ్చాచ్చ న తథా తత్స్యాన్న దేయం తస్య తద్భవేత్ ‖ 8:212‖

యది సంసాధయేత్తత్తు దర్పాల్లోభేన వా పునః |
రాజ్ఞా దాప్యః సువర్ణం స్యాత్తస్య స్తేయస్య నిష్కృతిః ‖ 8:213‖

దత్తస్యైషాదితా ధర్మ్యా యథావదనపక్రియా |
అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి వేతనస్యానపక్రియాం ‖ 8:214‖

భృతో నార్తో న కుర్యాద్యో (అనార్తో) దర్పాత్కర్మ యథోదితం |
స దండ్యః కృష్ణలాన్యష్టౌ న దేయం చాస్య వేతనం ‖ 8:215‖

ఆర్తస్తు కుర్యాత్స్వస్థః సన్ యథాభాషితమాదితః |
స దీర్ఘస్యాపి కాలస్య తత్లభేతేవ వేతనం ‖ 8:216‖

యథోక్తమార్తః సుస్థో వా యస్తత్కర్మ న కారయేత్ |
న తస్య వేతనం దేయమల్పోనస్యాపి కర్మణః ‖ 8:217‖

ఏష ధర్మోఽఖిలేనోక్తో వేతనాదానకర్మణః |
అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి ధర్మం సమయభేదినాం ‖ 8:218‖

యో గ్రామదేశసంఘానాం కృత్వా సత్యేన సంవిదం |
విసంవదేన్నరో లోభాత్తం రాష్ట్రాద్విప్రవాసయేత్ ‖ 8:219‖

నిగృహ్య దాపయేచ్చైనం సమయవ్యభిచారిణం |
చతుఃసువర్ణాన్ షణ్నిష్కాంశ్శతమానం చ రాజకం ‖ 8:220‖

ఏతద్దండవిధిం కుర్యాద్ధార్మికః పృథివీపతిః |
గ్రామజాతిసమూహేషు సమయవ్యభిచారిణాం || 8:221||

క్రీత్వా విక్రీయ వా కిం చిద్యస్యేహానుశయో భవేత్ |
సోఽన్తర్దశాహాత్తద్ద్రవ్యం దద్యాచ్చైవాదదీత వా || 8:222||

పరేణ తు దశాహస్య న దద్యాన్నాపి దాపయేత్ |
ఆదదానో దదత్చైవ రాజ్ఞా దండ్యౌ శతాని షట్ || 8:223||

యస్తు దోషవతీం కన్యామనాఖ్యాయ ప్రయచ్ఛతి |
తస్య కుర్యాన్నృపో దండం స్వయం షణ్ణవతిం పణాన్ || 8:224||

అకన్యేతి తు యః కన్యాం బ్రూయాద్ద్వేషేణ మానవః |
స శతం ప్రాప్నుయాద్దండం తస్యా దోషమదర్శయన్ || 8:225||

పాణిగ్రహణికా మంత్రాః కన్యాస్వేవ ప్రతిష్ఠితాః |
నాకన్యాసు క్వ చిన్నృణాం లుప్తధర్మక్రియా హి తాః || 8:226||

పాణిగ్రహణికా మంత్రా నియతం దారలక్షణం |
తేషాం నిష్ఠా తు విజ్ఞేయా విద్వద్భిః సప్తమే పదే || 8:227||

యస్మిన్ యస్మిన్ కృతే కార్యే యస్యేహానుశయో భవేత్ |
తమనేన విధానేన ధర్మ్యే పథి నివేశయేత్ || 8:228||

పశుషు స్వామినాం చైవ పాలానాం చ వ్యతిక్రమే |
వివాదం సంప్రవక్ష్యామి యథావద్ధర్మతత్త్వతః || 8:229||

దివా వక్తవ్యతా పాలే రాత్రౌ స్వామిని తద్గృహే |
యోగక్షేమేఽన్యథా చేత్తు పాలో వక్తవ్యతామియాత్ || 8:230||

గోపః క్షీరభృతో యస్తు స దుహ్యాద్దశతో వరాం |
గోస్వామ్యనుమతే భృత్యః సా స్యాత్పాలేఽభృతే భృతిః || 8:231||

నష్టం వినష్టం కృమిభిః శ్వహతం విషమే మృతం |
హీనం పురుషకారేణ ప్రదద్యాత్పాల ఏవ తు || 8:232||

విఘుష్య తు హృతం చౌరైర్న పాలో దాతుమర్హతి |
యది దేశే చ కాలే చ స్వామినః స్వస్య శంసతి || 8:233||

కర్ణౌ చర్మ చ వాలాంశ్చ బస్తిం స్నాయుం చ రోచనాం |
పశుషు స్వామినాం దద్యాన్ మృతేష్వంకాని దర్శయేత్ (అంకాంశ్చ దర్శయేత్) || 8:234||

అజావికే తు సంరుద్ధే వృకైః పాలే త్వనాయతి |
యాం ప్రసహ్య వృకో హన్యాత్పాలే తత్కిల్బిషం భవేత్ || 8:235||

తాసాం చేదవరుద్ధానాం చరంతీనాం మిథో వనే |
యాముత్ప్లుత్య వృకో హన్యాన్న పాలస్తత్ర కిల్బిషీ || 8:236||

ధనుఃశతం పరీహారో గ్రామస్య స్యాత్సమంతతః ।
శమ్యాపాతాస్త్రయో వాఽపి త్రిగుణో నగరస్య తు ॥ 8:237॥

తత్రాపరివృతం ధాన్యం విహింస్యుః పశవో యది ।
న తత్ర ప్రణయేద్దండం నృపతిః పశురక్షిణాం ॥ 8:238॥

వృతిం తత్ర ప్రకుర్వీత యాముష్ట్రో న విలోకయేత్ ।
ఛిద్రం చ వారయేత్సర్వం శ్వసూకరముఖానుగం ॥ 8:239॥

పథి క్షేత్రే పరివృతే గ్రామాంతీయేఽథ వా పునః ।
సపాలః శతదండార్హో విపాలాన్ వారయేత్పశూన్ ॥ 8:240॥

క్షేత్రేష్వన్యేషు తు పశుః సపాదం పణమర్హతి ।
సర్వత్ర తు సదో దేయః క్షేత్రికస్యైతి ధారణా ॥ 8:241॥

అనిర్దశాహాం గాం సూతాం వృషాన్ దేవపశూంస్తథా ।
సపాలాన్ వా విపాలాన్ వా న దండ్యాన్ మనురబ్రవీత్ ॥ 8:242॥

క్షేత్రియస్యాత్యయే (క్షేత్రికస్యాత్యయే) దండో భాగాద్దశగుణో భవేత్ ।
తతోఽర్ధదండో భృత్యానామజ్ఞానాత్క్షేత్రికస్య తు ॥ 8:243॥

ఏతద్విధానమాతిష్ఠేద్ధార్మికః పృథివీపతిః ।
స్వామినాం చ పశూనాం చ పాలానాం చ వ్యతిక్రమే ॥ 8:244॥

సీమాం ప్రతి సముత్పన్నే వివాదే గ్రామయోర్ద్వయోః ।
జ్యేష్ఠే మాసి నయేత్సీమాం సుప్రకాశేషు సేతుషు ॥ 8:245॥

సీమావృక్షాంశ్చ కుర్వీత న్యగ్రోధాశ్వత్థకింశుకాన్ ।
శాల్మలీన్ సాలతాలాంశ్చ క్షీరిణశ్చైవ పాదపాన్ ॥ 8:246॥

గుల్మాన్ వేణూంశ్చ వివిధాన్ శమీవల్లీస్థలాని చ ।
శరాన్ కుబ్జకగుల్మాంశ్చ తథా సీమా న నశ్యతి ॥ 8:247॥

తడాగాన్యుదపానాని వాప్యః ప్రస్రవణాని చ ।
సీమాసంధిషు కార్యాణి దేవతాయతనాని చ ॥ 8:248॥

ఉపఛన్నాని చాన్యాని సీమాలింగాని కారయేత్ ।
సీమాజ్ఞానే నృణాం వీక్ష్య నిత్యం లోకే విపర్యయం ॥ 8:249॥

అశ్మనోఽస్థీని గోవాలాంస్తుషాన్ భస్మ కపాలికాః ।
కరీషమిష్టకాఽఙ్గారాంశ్ఛర్కరా వాలుకాస్తథా ॥ 8:250॥

యాని చైవంప్రకారాణి కాలాద్భూమిర్న భక్షయేత్ ।
తాని సంధిషు సీమాయామప్రకాశాని కారయేత్ ॥ 8:251॥

ఏతైర్లింగైర్నయేత్సీమాం రాజా వివదమానయోః ।
పూర్వభుక్త్యా చ సతతముదకస్యాగమేన చ ॥ 8:252॥

యది స్ంశయ ఏవ స్యాత్లింగానామపి దర్శనే ।
సాక్షిప్రత్యయ ఏవ స్యాత్సీమావాదవినిర్ణయః (సీమావాదవినిశ్చయః)॥ 8:253॥

గ్రామీయకకులానాం (గ్రామేయక) చ సమక్షం సీమ్ని సాక్షిణః ।
ప్రష్టవ్యాః సీమలింగాని (సీమాలింగాని) తయోశ్చైవ వివాదినోః ॥ 8:254॥

తే పృష్టాస్తు యథా బ్రూయుః సమస్తాః సీమ్ని నిశ్చయం ।
నిబధ్నీయాత్తథా సీమాం సర్వాంస్తాంశ్చైవ నామతః ॥ 8:255॥

శిరోభిస్తే గృహీత్వోర్వీం స్రగ్విణో రక్తవాససః ।
సుకృతైః శాపితాః స్వైః స్వైర్నయేయుస్తే సమంజసం ॥ 8:256॥

యథోక్తేన నయంతస్తే పూయంతే సత్యసాక్షిణః ।
విపరీతం నయంతస్తు దాప్యాః స్యుర్ద్విశతం దమం ॥ 8:257॥

సాక్ష్యభావే తు చత్వారో గ్రామాః సామంతవాసినః (గ్రామసీమాంతవాసినః)।
సీమావినిర్ణయం కుర్యుః ప్రయతా రాజసంనిధౌ ॥ 8:258॥

సామంతానామభావే తు మౌలానాం సీమ్ని సాక్షిణాం ।
ఇమానప్యనుయుంజీత పురుషాన్ వనగోచరాన్ ॥ 8:259॥

వ్యాధాంశాకునికాన్ గోపాన్ కైవర్తాన్ మూలఖానకాన్ ।
వ్యాలగ్రాహానుంఛవృత్తీనన్యాంశ్చ వనచారిణః ॥ 8:260॥

తే పృష్టాస్తు యథా బ్రూయుః సీమాసంధిషు లక్షణం ।
తత్తథా స్థాపయేద్రాజా ధర్మేణ గ్రామయోర్ద్వయోః ॥ 8:261॥

క్షేత్రకూపతడాగానామారామస్య గృహస్య చ ।
సామంతప్రత్యయో జ్ఞేయః సీమాసేతువినిర్ణయః ॥ 8:262॥

సామంతాశ్చేత్మృషా బ్రూయుః సేతౌ వివాదతాం నృణాం ।
సర్వే పృథక్పృథగ్దండ్యా రాజ్ఞా మధ్యమసాహసం ॥ 8:263॥

గృహం తడాగమారామం క్షేత్రం వా భీషయా హరన్ ।
శతాని పంచ దండ్యః స్యాదజ్ఞానాద్ద్విశతో దమః ॥ 8:264॥

సీమాయామవిషహ్యాయాం స్వయం రాజైవ ధర్మవిత్ ।
ప్రదిశేద్భూమిమేకేషాముపకారాదితి స్థితిః ॥ 8:265॥

ఏషోఽఖిలేనాభిహితో ధర్మః సీమావినిర్ణయే ।
అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి వాక్పారుష్యవినిర్ణయం ॥ 8:266॥

శతం బ్రాహ్మణమాక్రుశ్య క్షత్రియో దండమర్హతి ।
వైశ్యోఽప్యర్ధశతం ద్వే వా శూద్రస్తు వధమర్హతి ॥ 8:267॥

పంచాశద్బ్రాహ్మణో దండ్యః క్షత్రియస్యాభిశంసనే ।
వైశ్యే స్యాదర్ధపంచాశచ్ఛూద్రే ద్వాదశకో దమః ॥ 8:268॥

సమవర్ణే ద్విజాతీనాం ద్వాదశైవ వ్యతిక్రమే |
వాదేష్వవచనీయేషు తదేవ ద్విగుణం భవేత్ || 8:269||

ఏకజాతిర్ద్విజాతీంస్తు వాచా దారుణయా క్షిపన్ |
జిహ్వాయాః ప్రాప్నుయాచ్ఛేదం జఘన్యప్రభవో హి సః || 8:270||

నామజాతిగ్రహం త్వేషామభిద్రోహేణ కుర్వతః |
నిక్షేప్యోఽయోమయః శంకుర్జ్వలన్నాస్యే దశాంగులః || 8:271||

ధర్మోపదేశం దర్పేణ విప్రాణామస్య కుర్వతః |
తప్తమాసేచయేత్తైలం వక్త్రే శ్రోత్రే (శ్రౌత్రే) చ పార్థివః || 8:272||

శ్రుతం దేశం చ జాతిం చ కర్మ శరీరమేవ చ |
వితథేన బ్రువన్ దర్పాద్దాప్యః స్యాద్ద్విశతం దమం || 8:273||

కాణం వాఽప్యథ వా ఖంజమన్యం వాఽపి తథావిధం |
తథ్యేనాపి బ్రువన్ దాప్యో దండం కార్షాపణావరం || 8:274||

మాతరం పితరం జాయాం భ్రాతరం తనయం గురుం |
ఆక్షారయంశతం దాప్యః పంథానం చాదదద్గురోః || 8:275||

బ్రాహ్మణక్షత్రియాభ్యాం తు దండః కార్యో విజానతా |
బ్రాహ్మణే సాహసః పూర్వః క్షత్రియే త్వేవ మధ్యమః || 8:276||

విట్ శూద్రయోరేవమేవ స్వజాతిం ప్రతి తత్త్వతః |
ఛేదవర్జం ప్రణయనం దండస్యేతి వినిశ్చయః || 8:277||

ఏష దండవిధిః ప్రోక్తో వాక్పారుష్యస్య తత్త్వతః |
అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి దండపారుష్యనిర్ణయం || 8:278||

యేన కేన చిదంగేన హింస్యాచ్చేత్శ్రేష్ఠమంత్యజః |
ఛేత్తవ్యం తద్తదేవాస్య తన్ మనోరనుశాసనం || 8:279||

పాణిముద్యమ్య దండం వా పాణిచ్ఛేదనమర్హతి |
పాదేన ప్రహరన్ కోపాత్పాదచ్ఛేదనమర్హతి || 8:280||

సహాసనమభిప్రేప్సురుత్కృష్టస్యాపకృష్టజః |
కట్యాం కృతాంకో నిర్వాస్యః స్ఫిచం వాఽస్యావకర్తయేత్ || 8:281||

అవనిష్ఠీవతో దర్పాద్ద్వావోష్ఠౌ ఛేదయేన్నృపః |
అవమూత్రయతో మేఢ్రమవశర్ధయతో గుదం || 8:282||

కేశేషు గృహ్ణతో హస్తౌ ఛేదయేదవిచారయన్ |
పాదయోర్దాఢికాయాం చ గ్రీవాయాం వృషణేషు చ || 8:283||

త్వగ్భేదకః శతం దండ్యో లోహితస్య చ దర్శకః |
మాంసభేత్తా తు షణ్నిష్కాన్ ప్రవాస్యస్త్వస్థిభేదకః || 8:284||

వనస్పతీనాం సర్వేషాముపభోగో యథా యథా ।
యథా తథా దమః కార్యో హింసాయామితి ధారణా ॥ 8:285॥

మనుష్యాణాం పశూనాం చ దుఃఖాయ ప్రహృతే సతి ।
యథా యథా మహద్దుఃఖం దండం కుర్యాత్తథా తథా ॥ 8:286॥

అంగావపీడనాయాం చ వ్రణశోణితయోస్తథా (ప్రాణశోనితయోః) ।
సముత్థానవ్యయం దాప్యః సర్వదండమథాపి వా ॥ 8:287॥

ద్రవ్యాణి హింస్యాద్యో యస్య జ్ఞానతోఽజ్ఞానతోఽపి వా ।
స తస్యోత్పాదయేత్తుష్టిం రాజ్ఞే దద్యాచ్చ తత్సమం ॥ 8:288॥

చర్మచార్మికభాండేషు కాష్ఠలోష్టమయేషు ।
మూల్యాత్పంచగుణో దండః పుష్పమూలఫలేషు చ ॥ 8:289॥

యానస్య చైవ యాతుశ్చ యానస్వామిన ఏవ చ ।
దశాతివర్తనాన్యాహుః శేషే దండో విధీయతే ॥ 8:290॥

ఛిన్ననాస్యే భగ్నయుగే తిర్యక్ప్రతిముఖాగతే ।
అక్షభంగే చ యానస్య చక్రభంగే తథైవ చ ॥ 8:291॥

ఛేదనే చైవ యంత్రాణాం యోక్త్రరశ్మ్యోస్తథైవ చ ।
ఆక్రందే చాప్యపైహీతి న దండం మనురబ్రవీత్ ॥ 8:292॥

యత్రాపవర్తతే యుగ్యం వైగుణ్యాత్ప్రాజకస్య తు ।
తత్ర స్వామీ భవేద్దండ్యో హింసాయాం ద్విశతం దమం ॥ 8:293॥

ప్రాజకశ్చేద్భవేదాప్తః ప్రాజకో దండమర్హతి ।
యుగ్యస్థాః ప్రాజకేఽనాప్తే సర్వే దండ్యాః శతం శతం ॥ 8:294॥

స చేత్తు పథి సంరుద్ధః పశుభిర్వా రథేన వా ।
ప్రమాపయేత్ప్రాణభృతస్తత్ర దండోఽవిచారితః ॥ 8:295॥

మనుష్యమారణే క్షిప్రం చౌరవత్కిల్బిషం భవేత్ ।
ప్రాణభృత్సు మహత్స్వర్ధం గోగజోష్ట్రహయాదిషు ॥ 8:296॥

క్షుద్రకాణాం పశూనాం తు హింసాయాం ద్విశతో దమః ।
పంచాశత్తు భవేద్దండః శుభేషు మృగపక్షిషు ॥ 8:297॥

గర్ధభాజావికానాం తు దండః స్యాత్పంచమాషికః (పాంచమాషికః) ।
మాషికస్తు భవేద్దండః శ్వసూకరనిపాతనే ॥ 8:298॥

భార్యా పుత్రశ్చ దాసశ్చ ప్రేష్యో భ్రాత్రా చ సోదరః ।
ప్రాప్తాపరాధాస్తాడ్యాః స్యూ రజ్జ్వా వేణుదలేన వా ॥ 8:299॥

పృష్ఠతస్తు శరీరస్య నోత్తమాంగే కథం చన ।
అతోఽన్యథా తు ప్రహరన్ ప్రాప్తః స్యాచ్చౌరకిల్బిషం ॥ 8:300॥

ఏషోఽఖిలేనాభిహితో దండపారుష్యనిర్ణయః ।
స్తేనస్యాతః ప్రవక్ష్యామి విధిం దండవినిర్ణయే ॥ 8:301॥

పరమం యత్నమాతిష్ఠేత్స్తేనానాం నిగ్రహే నృపః ।
స్తేనానాం నిగ్రహాదస్య యశో రాష్ట్రం చ వర్ధతే ॥ 8:302॥

అభయస్య హి యో దాతా స పూజ్యః సతతం నృపః ।
సత్త్రం హి వర్ధతే తస్య సదైవాభయదక్షిణం ॥ 8:303॥

సర్వతో ధర్మషడ్భాగో రాజ్ఞో భవతి రక్షతః ।
అధర్మాదపి షడ్భాగో భవత్యస్య హ్యరక్షతః ॥ 8:304॥

యదధీతే యద్యజతే యద్దదాతి యదర్చతి ।
తస్య షడ్భాగభాగ్రాజా సమ్యగ్భవతి రక్షణాత్ ॥ 8:305॥

రక్షన్ ధర్మేణ భూతాని రాజా వధ్యాంశ్చ ఘాతయన్ ।
యజతేఽహరహర్యజ్ఞైః సహస్రశతదక్షిణైః ॥ 8:306॥

యోఽరక్షన్ బలిమాదత్తే కరం శుల్కం చ పార్థివః ।
ప్రతిభాగం చ దండం చ స సద్యో నరకం వ్రజేత్ ॥ 8:307॥

అరక్షితారం రాజానం (అరక్షితారమత్తారం) బలిషడ్భాగహారిణం ।
తమాహుః సర్వలోకస్య సమగ్రమలహారకం ॥ 8:308॥

అనపేక్షితమర్యాదం (అనవేక్షితమర్యాదం) నాస్తికం విప్రలుంపకం ।
అరక్షితారమత్తారం నృపం విద్యాదధోగతిం ॥ 8:309॥

అధార్మికం త్రిభిర్న్యాయైర్నిగృహ్ణీయాత్ప్రయత్నతః ।
నిరోధనేన బంధేన వివిధేన వధేన చ ॥ 8:310॥

నిగ్రహేణ హి పాపానాం సాధూనాం సంగ్రహేణ చ ।
ద్విజాతయ ఇవేజ్యాభిః పూయంతే సతతం నృపాః ॥ 8:311॥

క్షంతవ్యం ప్రభుణా నిత్యం క్షిపతాం కార్యిణాం నృణాం ।
బాలవృద్ధాతురాణాం చ కుర్వతా హితమాత్మనః ॥ 8:312॥

యః క్షిప్తో మర్షయత్యార్తైస్తేన స్వర్గే మహీయతే ।
యస్త్వైశ్వర్యాన్న క్షమతే నరకం తేన గచ్ఛతి ॥ 8:313॥

రాజా స్తేనేన గంతవ్యో ముక్తకేశేన ధావతా । ధీమతా
ఆచక్షాణేన తత్స్తేయమేవంకర్మాఽస్మి శాధి మాం ॥ 8:314॥

స్కంధేనాదాయ ముసలం లగుడం వాఽపి ఖాదిరం (ముశలం) ।
శక్తిం చోభయతస్తీక్ష్ణామాయసం దండమేవ వా ॥ 8:315॥

శాసనాద్వా విమోక్షాద్వా స్తేనః స్తేయాద్విముచ్యతే ।
అశాసిత్వా తు తం రాజా స్తేనస్యాప్నోతి కిల్బిషం ॥ 8:316॥

అన్నాదే భ్రూణహా మార్ష్టి పత్యౌ భార్యాఽపచారిణీ ।
గురౌ శిష్యశ్చ యాజ్యశ్చ స్తేనో రాజని కిల్బిషం ॥ 8:317॥

రాజభిః కృతదండాస్తు (రాజభిర్ధృతదండాస్తు) కృత్వా పాపాని మానవాః ।
నిర్మలాః స్వర్గమాయాంతి సంతః సుకృతినో యథా ॥ 8:318॥

యస్తు రజ్జుం ఘటం కూపాద్ధరేద్భింద్యాచ్చ యః ప్రపాం ।
స దండం ప్రాప్నుయాన్ మాషం తచ్చ తస్మిన్ సమాహరేత్ ॥ 8:319॥

ధాన్యం దశభ్యః కుంభేభ్యో హరతోఽభ్యధికం వధః ।
శేషేఽప్యేకాదశగుణం దాప్యస్తస్య చ తద్ధనం ॥ 8:320॥

తథా ధరిమమేయానాం శతాదభ్యధికే వధః ।
సువర్ణరజతాదీనాముత్తమానాం చ వాససాం ॥ 8:321॥

పంచాశతస్త్వభ్యధికే హస్తచ్ఛేదనమిష్యతే ।
శేషే త్వేకాదశగుణం మూల్యాద్దండం ప్రకల్పయేత్ ॥ 8:322॥

పురుషాణాం కులీనానాం నారీణాం చ విశేషతః ।
ముఖ్యానాం చైవ రత్నానాం హరణే వధమర్హతి ॥ 8:323॥

మహాపశూనాం హరణే శస్త్రాణామౌషధస్య చ ।
కాలమాసాద్య కార్యం చ దండం రాజా ప్రకల్పయేత్ ॥ 8:324॥

గోషు బ్రాహ్మణసంస్థాసు ఛురికాయాశ్చ (ఖరికాయాశ్చ) భేదనే ।
పశూనాం హరణే చైవ సద్యః కార్యోఽర్ధపాదికః ॥ 8:325॥

సూత్రకార్పాసకిణ్వానాం గోమయస్య గుడస్య చ ।
దధ్నః క్షీరస్య తక్రస్య పానీయస్య తృణస్య చ ॥ 8:326॥

వేణువైదలభాండానాం లవణానాం తథైవ చ ।
మృణ్మయానాం చ హరణే మృదో భస్మన ఏవ చ ॥ 8:327॥

మత్స్యానాం పక్షిణాం చైవ తైలస్య చ ఘృతస్య చ ।
మాంసస్య మధునశ్చైవ యచ్చాన్యత్పశుసంభవం ॥ 8:328॥

అన్యేషాం చైవమాదీనాం (చైవమాదీనామద్యానాం) మద్యానామోదనస్య చ ।
పక్వాన్నానాం చ సర్వేషాం తన్మూల్యాద్ద్విగుణో దమః ॥ 8:329॥

పుష్పేషు హరితే ధాన్యే గుల్మవల్లీనగేషు చ ।
అన్యేష్వపరిపూతేషు దండః స్యాత్పంచకృష్ణలః ॥ 8:330॥

పరిపూతేషు ధాన్యేషు శాకమూలఫలేషు చ ।
నిరన్వయే శతం దండః సాన్వయేఽర్ధశతం దమః ॥ 8:331॥

స్యాత్సాహసం త్వన్వయవత్ప్రసభం కర్మ యత్కృతం ।
నిరన్వయం భవేత్స్తేయం హృత్వాఽపవ్యయతే చ యత్ ॥ 8:332॥

యస్త్వేతాన్యుపక్ళప్తాని ద్రవ్యాణి స్తేనయేన్నరః ।
తమాద్యం (తం శతం) దండయేద్రాజా యశ్చాగ్నిం చోరయేద్గృహాత్ ॥ 8:333॥

యేన యేన యథాంగేన స్తేనో నృషు విచేష్టతే ।
తత్తదేవ హరేత్తస్య ప్రత్యాదేశాయ పార్థివః ॥ 8:334॥

పితాఽచార్యః సుహృత్మాతా భార్యా పుత్రః పురోహితః ।
నాదండ్యో నామ రాజ్ఞోఽస్తి యః స్వధర్మే న తిష్ఠతి ॥ 8:335॥

కార్షాపణం భవేద్దండ్యో యత్రాన్యః ప్రాకృతో జనః ।
తత్ర రాజా భవేద్దండ్యః సహస్రమితి ధారణా ॥ 8:336॥

అష్టాపాద్యం తు శూద్రస్య స్తేయే భవతి కిల్బిషం ।
షోడశైవ తు వైశ్యస్య ద్వాత్రింశత్క్షత్రియస్య చ ॥ 8:337॥

బ్రాహ్మణస్య చతుఃషష్టిః పూర్ణం వాఽపి శతం భవేత్ ।
ద్విగుణా వా చతుఃషష్టిస్తద్దోషగుణవిద్ధి సః ॥ 8:338॥

వానస్పత్యం మూలఫలం దార్వగ్న్యర్థం తథైవ చ ।
తృణం చ గోభ్యో గ్రాసార్థమస్తేయం మనురబ్రవీత్ ॥ 8:339॥

యోఽదత్తాదాయినో హస్తాల్లిప్సేత బ్రాహ్మణో ధనం ।
యాజనాధ్యాపనేనాపి యథా స్తేనస్తథైవ సః ॥ 8:340॥

ద్విజోఽధ్వగః క్షీణవృత్తిర్ద్వావిక్షూ ద్వే చ మూలకే ।
ఆదదానః పరక్షేత్రాత్న దండం దాతుమర్హతి ॥ 8:341॥

అసందితానాం సందాతా సందితానాం చ మోక్షకః ।
దాసాశ్వరథహర్తా చ ప్రాప్తః స్యాచ్చోరకిల్బిషం ॥ 8:342॥

అనేన విధినా రాజా కుర్వాణః స్తేననిగ్రహం ।
యశోఽస్మిన్ ప్రాప్నుయాల్లోకే ప్రేత్య చానుత్తమం సుఖం ॥ 8:343॥

ఐంద్రం స్థానమభిప్రేప్సుర్యశశ్చాక్షయమవ్యయం ।
నోపేక్షేత క్షణమపి రాజా సాహసికం నరం ॥ 8:344॥

వాగ్దుష్టాత్తస్కరాచ్చైవ దండేనైవ చ హింసతః ।
సాహసస్య నరః కర్తా విజ్ఞేయః పాపకృత్తమః ॥ 8:345॥

సాహసే వర్తమానం తు యో మర్షయతి పార్థివః ।
స వినాశం వ్రజత్యాశు విద్వేషం చాధిగచ్ఛతి ॥ 8:346॥

న మిత్రకారణాద్రాజా విపులాద్వా ధనాగమాత్ ।
సముత్సృజేత్సాహసికాన్ సర్వభూతభయావహాన్ ॥ 8:347॥

శస్త్రం ద్విజాతిభిర్గ్రాహ్యం ధర్మో యత్రోపరుధ్యతే ।
ద్విజాతీనాం చ వర్ణానాం విప్లవే కాలకారితే ॥ 8:348॥

ఆత్మనశ్చ పరిత్రాణే దక్షిణానాం చ సంగరే |
స్త్రీవిప్రాభ్యుపపత్తౌ చ ఘ్నన్ ధర్మేణ న దుష్యతి || 8:349||

గురుం వా బాలవృద్ధౌ వా బ్రాహ్మణం వా బహుశ్రుతం |
ఆతతాయినమాయాంతం హన్యాదేవావిచారయన్ || 8:350||

నాతతాయివధే దోషో హంతుర్భవతి కశ్చన |
ప్రకాశం వాఽప్రకాశం వా మన్యుస్తం మన్యుమృచ్ఛతి || 8:351||

పరదారాభిమర్శేషు ప్రవృత్తాన్నౄన్ మహీపతిః |
ఉద్వేజనకరైర్దండైశ్ఛిన్నయిత్వా (చిహ్నయిత్వా)) ప్రవాసయేత్ || 8:352||

తత్సముత్థో హి లోకస్య జాయతే వర్ణసంకరః |
యేన మూలహరోఽధర్మః సర్వనాశాయ కల్పతే || 8:353||

పరస్య పత్న్యా పురుషః సంభాషాం యోజయన్ రహః |
పూర్వమాక్షారితో దోషైః ప్రాప్నుయాత్పూర్వసాహసం || 8:354||

యస్త్వనాక్షారితః పూర్వమభిభాషేత కారణాత్ |
న దోషం ప్రాప్నుయాత్కిం చిన్న హి తస్య వ్యతిక్రమః || 8:355||

పరస్త్రియం యోఽభివదేత్తీర్థేఽరణ్యే వనేఽపి వా |
నదీనాం వాఽపి సంభేదే స సంగ్రహణమాప్నుయాత్ || 8:356||

ఉపచారక్రియా (ఉపకారక్రియా) కేలిః స్పర్శో భూషణవాససాం |
సహ ఖట్వాఽసనం చైవ సర్వం సంగ్రహణం స్మృతం || 8:357||

స్త్రియం స్పృశేదదేశే యః స్పృష్టో వా మర్షయేత్తయా |
పరస్పరస్యానుమతే సర్వం సంగ్రహణం స్మృతం || 8:358||

అబ్రాహ్మణః సంగ్రహణే ప్రాణాంతం దండమర్హతి |
చతుర్ణామపి వర్ణానాం దారా రక్ష్యతమాః సదా || 8:359||

భిక్షుకా బందినశ్చైవ దీక్షితాః కారవస్తథా |
సంభాషణం సహ స్త్రీభిః కుర్యురప్రతివారితాః || 8:360||

న సంభాషాం పరస్త్రీభిః ప్రతిషిద్ధః సమాచరేత్ |
నిషిద్ధో భాషమాణస్తు సువర్ణం దండమర్హతి || 8:361||

నైష చారణదారేషు విధిర్నాత్మోపజీవిషు |
సజ్జయంతి హి తే నారీర్నిగూఢాశ్చారయంతి చ || 8:362||

కిం చిదేవ తు దాప్యః స్యాత్సంభాషాం తాభిరాచరన్ |
పైశ్యాసు (ప్రేష్యాసు) చైకభక్తాసు రహః ప్రవ్రజితాసు చ || 8:363||

యోఽకామాం దూషయేత్కన్యాం స సద్యో వధమర్హతి |
సకామాం దూషయంస్తుల్యో న వధం ప్రాప్నుయాన్నరః || 8:364||

కన్యాం భజంతీముత్కృష్టం న కిం చిదపి దాపయేత్ |
జఘన్యం సేవమానాం తు సంయతాం వాసయేద్గృహే ‖ 8:365‖

ఉత్తమాం సేవమానస్తు జఘన్యో వధమర్హతి |
శుల్కం దద్యాత్సేవమానః సమామిచ్ఛేత్పితా యది ‖ 8:366‖

అభిషహ్య తు యః కన్యాం కుర్యాద్దర్పేణ మానవః |
తస్యాశు కర్త్యే అంగుల్యౌ (కర్త్యా అంగుల్యో) దండం చార్హతి షట్శతం ‖ 8:367‖

సకామాం దూషయంస్తుల్యో నాంగులిఛేదమాప్నుయాత్ |
ద్విశతం తు దమం దాప్యః ప్రసంగవినివృత్తయే ‖ 8:368‖

కన్యైవ కన్యాం యా కుర్యాత్తస్యాః స్యాద్ద్విశతో దమః |
శుల్కం చ ద్విగుణం దద్యాత్శిఫాశ్చైవాప్నుయాద్దశ ‖ 8:369‖

యా తు కన్యాం ప్రకుర్యాత్స్త్రీ సా సద్యో మౌండ్యమర్హతి |
అంగుల్యోరేవ వా ఛేదం ఖరేణోద్వహనం తథా ‖ 8:370‖

భర్తారం లంఘయేద్యా తు స్త్రీ జ్ఞాతిగుణదర్పితా |
తాం శ్వభిః ఖాదయేద్రాజా సంస్థానే బహుసంస్థితే ‖ 8:371‖

పుమాంసం దాహయేత్పాపం శయనే తప్త ఆయసే |
అభ్యాదధ్యుశ్చ కాష్ఠాని తత్ర దహ్యేత పాపకృత్ ‖ 8:372‖

సంవత్సరాభిశస్తస్య (సంవత్సరేఽభిశస్తస్య) దుష్టస్య ద్విగుణో దమః |
వ్రాత్యయా సహ సంవాసే చాండాల్యా తావదేవ తు ‖ 8:373‖

శూద్రో గుప్తమగుప్తం వా ద్వైజాతం వర్ణమావసన్ |
అగుప్తమంగసర్వస్వైర్గుప్తం (అంగసర్వస్వీ) సర్వేణ హీయతే ‖ 8:374‖

వైశ్యః సర్వస్వదండః స్యాత్సంవత్సరనిరోధతః |
సహస్రం క్షత్రియో దండ్యో మౌండ్యం మూత్రేణ చార్హతి ‖ 8:375‖

బ్రాహ్మణీం యద్యగుప్తాం తు గచ్ఛేతాం వైశ్యపార్థివౌ |
వైశ్యం పంచశతం కుర్యాత్క్షత్రియం తు సహస్రిణం ‖ 8:376‖

ఉభావపి తు తావేవ బ్రాహ్మణ్యా గుప్తయా సహ |
విప్లుతౌ శూద్రవద్దండ్యౌ దగ్ధవ్యౌ వా కటాగ్నినా ‖ 8:377‖

సహస్రం బ్రాహ్మణో దండ్యో గుప్తాం విప్రాం బలాద్వ్రజన్ |
శతాని పంచ దండ్యః స్యాదిచ్ఛంత్యా సహ సంగతః ‖ 8:378‖

మౌండ్యం ప్రాణాంతికం (ప్రాణాంతకో) దండో బ్రాహ్మణస్య విధీయతే |
ఇతరేషాం తు వర్ణానాం దండః ప్రాణాంతికో (ప్రాణాంతకో) భవేత్ ‖ 8:379‖

న జాతు బ్రాహ్మణం హన్యాత్సర్వపాపేష్వపి స్థితం |
రాష్ట్రాదేనం బహిః కుర్యాత్సమగ్రధనమక్షతం ‖ 8:380‖

న బ్రాహ్మణవధాద్భూయానధర్మో విద్యతే భువి ।
తస్మాదస్య వధం రాజా మనసాఽపి న చింతయేత్ ॥ 8:381॥

వైశ్యశ్చేత్క్షత్రియాం గుప్తాం వైశ్యాం వా క్షత్రియో వ్రజేత్ ।
యో బ్రాహ్మణ్యామగుప్తాయాం తావుభౌ దండమర్హతః ॥ 8:382॥

సహస్రం బ్రాహ్మణో దండం దాప్యో గుప్తే తు తే వ్రజన్ ।
శూద్రాయాం (శూద్రాయా) క్షత్రియవిశోః సాహస్రో వై భవేద్దమః ॥ 8:383॥

క్షత్రియాయామగుప్తాయాం వైశ్యే పంచశతం దమః ।
మూత్రేణ మౌండ్యమిచ్ఛేత్తు (ఋచ్ఛేత్తు) క్షత్రియో దండమేవ వా ॥ 8:384॥

అగుప్తే క్షత్రియావైశ్యే శూద్రాం వా బ్రాహ్మణో వ్రజన్ ।
శతాని పంచ దండ్యః స్యాత్సహస్రం త్వంత్యజస్త్రియం ॥ 8:385॥

యస్య స్తేనః పురే నాస్తి నాన్యస్త్రీగో న దుష్టవాక్ ।
న సాహసికదండఘ్నో స రాజా శక్రలోకభాక్ ॥ 8:386॥

ఏతేషాం నిగ్రహో రాజ్ఞః పంచానాం విషయే స్వకే ।
సాంరాజ్యకృత్సజాత్యేషు లోకే చైవ యశస్కరః ॥ 8:387॥

ఋత్విజం యస్త్యజేద్యాజ్యో యాజ్యం చర్త్విక్త్యజేద్యది ।
శక్తం కర్మణ్యదుష్టం చ తయోర్దండః శతం శతం ॥ 8:388॥

న మాతా న పితా న స్త్రీ న పుత్రస్త్యాగమర్హతి ।
త్యజన్నపతితానేతాన్ రాజ్ఞా దండ్యః శతాని షట్ ॥ 8:389॥

ఆశ్రమేషు ద్విజాతీనాం కార్యే వివదతాం మిథః ।
న విబ్రూయాన్నృపో ధర్మం చికీర్షన్ హితమాత్మనః ॥ 8:390॥

యథార్హమేతానభ్యర్చ్య బ్రాహ్మణైః సహ పార్థివః ।
సాంత్వేన ప్రశమయ్యాదౌ స్వధర్మం ప్రతిపాదయేత్ ॥ 8:391॥

ప్రతివేశ్యానువేశ్యౌ చ కల్యాణే వింశతిద్విజే ।
అర్హావభోజయన్ విప్రో దండమర్హతి మాషకం ॥ 8:392॥

శ్రోత్రియః శ్రోత్రియం సాధుం భూతికృత్యేష్వభోజయన్ ।
తదన్నం ద్విగుణం దాప్యో హిరణ్యం (హైరణ్యం) చైవ మాషకం ॥ 8:393॥

అంధో జడః పీఠసర్పీ సప్తత్యా స్థవిరశ్చ యః ।
శ్రోత్రియేషూపకుర్వంశ్చ న దాప్యాః కేన చిత్కరం ॥ 8:394॥

శ్రోత్రియం వ్యాధితార్తౌ చ బాలవృద్ధావకించనం ।
మహాకులీనమార్యం చ రాజా సంపూజయేత్సదా ॥ 8:395॥

శాల్మలీఫలకే శ్లక్ష్ణే నేనిజ్యాన్నేజకః శనైః ।
న చ వాసాంసి వాసోభిర్నిర్హరేన్న చ వాసయేత్ ॥ 8:396॥

తంతువాయో దశపలం దద్యాదేకపలాధికం ।
అతోఽన్యథా వర్తమానో దాప్యో ద్వాదశకం దమం ॥ 8:397॥

శుల్కస్థానేషు కుశలాః సర్వపణ్యవిచక్షణాః ।
కుర్యురర్ఘం యథాపణ్యం తతో వింశం నృపో హరేత్ ॥ 8:398॥

రాజ్ఞః ప్రఖ్యాతభాండాని ప్రతిషిద్ధాని యాని చ ।
తాణి నిర్హరతో లోభాత్సర్వహారం హరేన్నృపః ॥ 8:399॥

శుల్కస్థానం పరిహరన్నకాలే క్రయవిక్రయీ ।
మిథ్యావాదీ చ సంఖ్యానే దాప్యోఽష్టగుణమత్యయం ॥ 8:400॥

ఆగమం నిర్గమం స్థానం తథా వృద్ధిక్షయావుభౌ ।
విచార్య సర్వపణ్యానాం కారయేత్క్రయవిక్రయౌ ॥ 8:401॥

పంచరాత్రే పంచరాత్రే పక్షే పక్షేఽథ వా గతే ।
కుర్వీత చైషాం ప్రత్యక్షమర్ఘసంస్థాపనం నృపః ॥ 8:402॥

తులామానం ప్రతీమానం సర్వం చ స్యాత్సులక్షితం ।
షట్సు షట్సు చ మాసేషు పునరేవ పరీక్షయేత్ ॥ 8:403॥

పణం యానం తరే దాప్యం పౌరుషోఽర్ధపణం తరే ।
పాదం (పాదే) పశుశ్చ యోషిత్చ పాదార్ధం రిక్తకః పుమాన్ ॥ 8:404॥

భాండపూర్ణాని యానాని తార్యం దాప్యాని సారతః ।
రిక్తభాండాని యత్కిం చిత్పుమాంసశ్చపరిచ్ఛదాః ॥ 8:405॥

దీర్ఘాధ్వని యథాదేశం యథాకాలం తరో భవేత్ ।
నదీతీరేషు తద్విద్యాత్సముద్రే నాస్తి లక్షణం ॥ 8:406॥

గర్భిణీ తు ద్విమాసాదిస్తథా ప్రవ్రజితో మునిః ।
బ్రాహ్మణా లింగినశ్చైవ న దాప్యాస్తారికం తరే ॥ 8:407॥

యన్నావి కిం చిద్దాశానాం విశీర్యేతాపరాధతః ।
తద్దాశైరేవ దాతవ్యం సమాగమ్య స్వతోఽంశతః ॥ 8:408॥

ఏష నౌయాయినాముక్తో వ్యవహారస్య నిర్ణయః ।
దాశాపరాధతస్తోయే దైవికే నాస్తి నిగ్రహః ॥ 8:409॥

వాణిజ్యం కారయేద్వైశ్యం కుసీదం కృషిమేవ చ ।
పశూనాం రక్షణం చైవ దాస్యం శూద్రం ద్విజన్మనాం ॥ 8:410॥

క్షత్రియం చైవ వైశ్యం చ బ్రాహ్మణో వృత్తికర్శితౌ ।
బిభృయాదానృశంస్యేన స్వాని కర్మాణి కారయేత్ ॥ 8:411॥

దాస్యం తు కారయన్లోభాద్బ్రాహ్మణః సంస్కృతాన్ ద్విజాన్ ।
అనిచ్ఛతః ప్రాభవత్యాద్రాజ్ఞా దండ్యః శతాని షట్ ॥ 8:412॥

శూద్రం తు కారయేద్దాస్యం క్రీతమక్రీతమేవ వా |
దాస్యాయైవ హి సృష్టోఽసౌ బ్రాహ్మణస్య స్వయంభువా || 8:413||

న స్వామినా నిసృష్టోఽపి శూద్రో దాస్యాద్విముచ్యతే |
నిసర్గజం హి తత్తస్య కస్తస్మాత్తదపోహతి || 8:414||

ధ్వజాహృతో భక్తదాసో గృహజః క్రీతదత్త్రిమౌ |
పైత్రికో దండదాసశ్చ సప్తైతే దాసయోనయః || 8:415||

భార్యా పుత్రశ్చ దాసశ్చ త్రయ ఏవాధనాః స్మృతాః |
యత్తే సమధిగచ్ఛంతి యస్య తే తస్య తద్ధనం || 8:416||

విస్రబ్ధం బ్రాహ్మణః శూద్రాద్ద్రవ్యోపాదానమాచరేత్ |
న హి తస్యాస్తి కిం చిత్స్వం భర్తృహార్యధనో హి సః || 8:417||

వైశ్యశూద్రౌ ప్రయత్నేన స్వాని కర్మాణి కారయేత్ |
తౌ హి చ్యుతౌ స్వకర్మభ్యః క్షోభయేతామిదం జగత్ || 8:418||

అహన్యహన్యవేక్షేత కర్మాంతాన్ వాహనాని చ |
ఆయవ్యయౌ చ నియతావాకరాన్ కోశమేవ చ || 8:419||

ఏవం సర్వానిమాన్ రాజా వ్యవహారాన్ సమాపయన్ |
వ్యపోహ్య కిల్బిషం సర్వం ప్రాప్నోతి పరమాం గతిం || 8:420||

అధ్యాయం 9

పురుషస్య స్త్రియాశ్చైవ ధర్మే వర్త్మని తిష్ఠతోః | ధర్మ్యే
సంయోగే విప్రయోగే చ ధర్మాన్ వక్ష్యామి శాశ్వతాన్ || 9:1||

అస్వతంత్రాః స్త్రియః కార్యాః పురుషైః స్వైర్దివానిశం |
విషయేషు చ సజ్జంత్యః సంస్థాప్యా ఆత్మనో వశే || 9:2||

పితా రక్షతి కౌమారే భర్తా రక్షతి యౌవనే |
రక్షంతి స్థవిరే పుత్రా న స్త్రీ స్వాతంత్ర్యమర్హతి || 9:3||

కాలేఽదాతా పితా వాచ్యో వాచ్యశ్చానుపయన్ పతిః |
మృతే భర్తరి పుత్రస్తు వాచ్యో మాతురరక్షితా || 9:4||

సూక్ష్మేభ్యోఽపి ప్రసంగేభ్యః స్త్రియో (స్త్రియా) రక్ష్యా విశేషతః |
ద్వయోర్హి కులయోః శోకమావహేయురరక్షితాః || 9:5||

ఇమం హి సర్వవర్ణానాం పశ్యంతో ధర్మముత్తమం |
యతంతే రక్షితుం భార్యాం భర్తారో దుర్బలా అపి || 9:6||

స్వాం ప్రసూతిం చరిత్రం చ కులమాత్మానమేవ చ |
స్వం చ ధర్మం ప్రయత్నేన జాయాం రక్షన్ హి రక్షతి || 9:7||

పతిర్భార్యాం సంప్రవిశ్య గర్భో భూత్వేహ జాయతే |
జాయాయాస్తద్ధి జాయాత్వం యదస్యాం జాయతే పునః || 9:8||

యాదృశం భజతే హి స్త్రీ సుతం సూతే తథావిధం |
తస్మాత్ప్రజావిశుద్ధ్యర్థం స్త్రియం రక్షేత్ప్రయత్నతః || 9:9||

న కశ్చిద్యోషితః శక్తః ప్రసహ్య పరిరక్షితుం |
ఏతైరుపాయయోగైస్తు శక్యాస్తాః పరిరక్షితుం || 9:10||

అర్థస్య సంగ్రహే చైనాం వ్యయే చైవ నియోజయేత్ |
శౌచే ధర్మేఽన్నపక్త్యాం చ పారిణాహ్యస్య వేక్షణే || 9:11||

అరక్షితా గృహే రుద్ధాః పురుషైరాప్తకారిభిః |
ఆత్మానమాత్మనా యాస్తు రక్షేయుస్తాః సురక్షితాః || 9:12||

పానం దుర్జనసంసర్గః పత్యా చ విరహోఽటనం |
స్వప్నోఽన్యగేహవాసశ్చ నారీసందూషణాని షట్ || 9:13||

నైతా రూపం పరీక్షంతే నాసాం వయసి సంస్థితిః |
సురూపం వా విరూపం వా పుమానిత్యేవ భుంజతే || 9:14||

పౌంశ్చల్యాచ్చలచిత్తాచ్చ నైస్నేహ్యాచ్చ (నైఃస్నేహ్యాచ్) స్వభావతః ।
రక్షితా యత్నతోఽపీహ భర్తృష్వేతా వికుర్వతే ॥ 9:15॥

ఏవం స్వభావం జ్ఞాత్వాఽసాం ప్రజాపతినిసర్గజం ।
పరమం యత్నమాతిష్ఠేత్పురుషో రక్షణం ప్రతి ॥ 9:16॥

శయ్యాఽఽసనమలంకారం కామం క్రోధమనార్జవం (అనార్యతాం) ।
ద్రోహభావం (ద్రోగ్ధృభావం) కుచర్యాం చ స్త్రీభ్యో మనురకల్పయత్ ॥ 9:17॥

నాస్తి స్త్రీణాం క్రియా మంత్రైరితి ధర్మే వ్యవస్థితిః ।
నిరింద్రియా హ్యమంత్రాశ్చ స్త్రీభ్యో (స్త్రియో) అనృతమితి స్థితిః ॥ 9:18॥

తథా చ శ్రుతయో బహ్వ్యో నిగీతా నిగమేష్వపి ।
స్వాలక్షణ్యపరీక్షార్థం తాసాం శృణుత నిష్కృతీః ॥ 9:19॥

యన్ మే మాతా ప్రలులుభే విచరంత్యపతివ్రతా ।
తన్ మే రేతః పితా వృంక్తామిత్యస్యైతన్నిదర్శనం ॥ 9:20॥

ధ్యాయత్యనిష్టం యత్కిం చిత్పాణిగ్రాహస్య చేతసా ।
తస్యైష వ్యభిచారస్య నిహ్నవః సమ్యగుచ్యతే ॥ 9:21॥

యాదృగ్గుణేన భర్త్రా స్త్రీ సంయుజ్యేత యథావిధి ।
తాదృగ్గుణా సా భవతి సముద్రేణైవ నిమ్నగా ॥ 9:22॥

అక్షమాలా వసిష్ఠేన సంయుక్తాఽధమయోనిజా ।
శారంగీ మందపాలేన జగామాభ్యర్హణీయతాం ॥ 9:23॥

ఏతాశ్చాన్యాశ్చ లోకేఽస్మిన్నపకృష్టప్రసూతయః (అవకృష్టప్రసూతయః)।
ఉత్కర్షం యోషితః ప్రాప్తాః స్వైః స్వైర్భర్తృగుణైః శుభైః ॥ 9:24॥

ఏషోదితా లోకయాత్రా నిత్యం స్త్రీపుంసయోః శుభా ।
ప్రేత్యేహ చ సుఖోదర్కాన్ ప్రజాధర్మాన్నిబోధత ॥ 9:25॥

ప్రజనార్థం మహాభాగాః పూజార్హా గృహదీప్తయః ।
స్త్రియః శ్రియశ్చ గేహేషు న విశేషోఽస్తి కశ్చన ॥ 9:26॥

ఉత్పాదనమపత్యస్య జాతస్య పరిపాలనం ।
ప్రత్యహం లోకయాత్రాయాః ప్రత్యక్షం (ప్రత్యర్థం) స్త్రీ నిబంధనం ॥ 9:27॥

అపత్యం ధర్మకార్యాణి శుశ్రూషా రతిరుత్తమా ।
దారాఽధీనస్తథా స్వర్గః పితౄణామాత్మనశ్చ హ ॥ 9:28॥

పతిం యా నాభిచరతి మనోవాగ్దేహసంయతా ।
సా భర్తృలోకానాప్నోతి సద్భిః సాధ్వీఇతి చోచ్యతే ॥ 9:29॥

వ్యభిచారాత్తు భర్తుః స్త్రీ లోకే ప్రాప్నోతి నింద్యతాం ।
సృగాలయోనిం (శృగాలయోనిం) చాప్నోతి పాపరోగైశ్చ పీడ్యతే ॥ 9:30॥

పుత్రం ప్రత్యుదితం సద్భిః పూర్వజైశ్చ మహర్షిభిః |
విశ్వజన్యమిమం పుణ్యముపన్యాసం నిబోధత ‖ 9:31‖

భర్తరి (భర్తుః) పుత్రం విజానంతి శ్రుతిద్వైధం తు కర్తరి |
ఆహురుత్పాదకం కే చిదపరే క్షేత్రిణం విదుః ‖ 9:32‖

క్షేత్రభూతా స్మృతా నారీ బీజభూతః స్మృతః పుమాన్ |
క్షేత్రబీజసమాయోగాత్సంభవః సర్వదేహినాం ‖ 9:33‖

విశిష్టం కుత్ర చిద్బీజం స్త్రీయోనిస్త్వేవ కుత్ర చిత్ |
ఉభయం తు సమం యత్ర సా ప్రసూతిః ప్రశస్యతే ‖ 9:34‖

బీజస్య చైవ యోన్యాశ్చ బీజముత్కృష్టముచ్యతే |
సర్వభూతప్రసూతిర్హి బీజలక్షణలక్షితా ‖ 9:35‖

యాదృశం తూప్యతే బీజం క్షేత్రే కాలోపపాదితే |
తాదృగ్రోహతి తత్తస్మిన్ బీజం స్వైర్వ్యంజితం గుణైః ‖ 9:36‖

ఇయం భూమిర్హి భూతానాం శాశ్వతీ యోనిరుచ్యతే |
న చ యోనిగుణాన్ కాంశ్చిద్బీజం పుష్యతి పుష్టిషు ‖ 9:37‖

భూమావప్యేకకేదారే కాలోప్తాని కృషీవలైః |
నానారూపాణి జాయంతే బీజానీహ స్వభావతః ‖ 9:38‖

వ్రీహయః శాలయో ముద్గాస్తిలా మాషాస్తథా యవాః |
యథాబీజం ప్రరోహంతి లశునానీక్షవస్తథా ‖ 9:39‖

అన్యదుప్తం జాతమన్యదిత్యేతన్నోపపద్యతే |
ఉప్యతే యధి యద్బీజం తత్తదేవ ప్రరోహతి ‖ 9:40‖

తత్ప్రాజ్ఞేన వినీతేన జ్ఞానవిజ్ఞానవేదినా |
ఆయుష్కామేన వప్తవ్యం న జాతు పరయోషితి ‖ 9:41‖

అత్ర గాథా వాయుగీతాః కీర్తయంతి పురావిదః |
యథా బీజం న వప్తవ్యం పుంసా పరపరిగ్రహే ‖ 9:42‖

నశ్యతీషుర్యథా విద్ధః ఖే విద్ధమనువిధ్యతః |
తథా నశ్యతి వై క్షిప్రం (క్షిప్తం) బీజం పరపరిగ్రహే ‖ 9:43‖

పృథోరపీమాం పృథివీం భార్యాం పూర్వవిదో విదుః |
స్థాణుచ్ఛేదస్య కేదారమాహుః శాల్యవతో మృగం ‖ 9:44‖

ఏతావానేవ పురుషో యజ్జాయాఽఽత్మా ప్రజైతి హ |
విప్రాః ప్రాహుస్తథా చైతద్యో భర్తా సా స్మృతాంగనా ‖ 9:45‖

న నిష్క్రయవిసర్గాభ్యాం భర్తుర్భార్యా విముచ్యతే |
ఏవం ధర్మం విజానీమః ప్రాక్ప్రజాపతినిర్మితం ‖ 9:46‖

సకృదంశో నిపతతి సకృత్కన్యా ప్రదీయతే ।
సకృదాహ దదానీతి (దదామీతి) త్రీణ్యేతాని సతాం సకృత్ ॥ 9:47॥

యథా గోఽశ్వోష్ట్రదాసీషు మహిష్యజావికాసు చ ।
నోత్పాదకః ప్రజాభాగీ తథైవాన్యాంగనాస్వపి ॥ 9:48॥

యేఽక్షేత్రిణో బీజవంతః పరక్షేత్రప్రవాపిణః ।
తే వై సస్యస్య జాతస్య న లభంతే ఫలం క్వ చిత్ ॥ 9:49॥

యదన్యగోషు వృషభో వత్సానాం జనయేత్శతం ।
గోమినామేవ తే వత్సా మోఘం స్కందితమార్షభం ॥ 9:50॥

తథైవాక్షేత్రిణో బీజం పరక్షేత్రప్రవాపిణః ।
కుర్వంతి క్షేత్రిణామర్థం న బీజీ లభతే ఫలం ॥ 9:51॥

ఫలం త్వనభిసంధాయ క్షేత్రిణాం బీజినాం తథా ।
ప్రత్యక్షం క్షేత్రిణామర్థో బీజాద్యోనిర్గరీయసీ ॥ 9:52॥

క్రియాభ్యుపగమాత్త్వేతద్బీజార్థం యత్ప్రదీయతే ।
తస్యేహ భాగినౌ దృష్టౌ బీజీ క్షేత్రిక ఏవ చ ॥ 9:53॥

ఓఘవాతాహృతం బీజం యస్య క్షేత్రే ప్రరోహతి ।
క్షేత్రికస్యైవ తద్బీజం న వప్తా లభతే ఫలం (న బీజీ లభతే ఫలం)॥ 9:54॥

ఏష ధర్మో గవాశ్వస్య దాస్యుష్ట్రాజావికస్య చ ।
విహంగమహిషీణాం చ విజ్ఞేయః ప్రసవం ప్రతి ॥ 9:55॥

ఏతద్వః సారఫల్గుత్వం బీజయోన్యోః ప్రకీర్తితం ।
అతః పరం ప్రవక్ష్యామి యోషితాం ధర్మమాపది ॥ 9:56॥

భ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్య భార్యా యా గురుపత్న్యనుజస్య సా ।
యవీయసస్తు యా భార్యా స్నుషా జ్యేష్ఠస్య సా స్మృతా ॥ 9:57॥

జ్యేష్ఠో యవీయసో భార్యాం యవీయాన్ వాఽగ్రజస్త్రియం ।
పతితౌ భవతో గత్వా నియుక్తావప్యనాపది ॥ 9:58॥

దేవరాద్వా సపిండాద్వా స్త్రియా సమ్యక్నియుక్తయా ।
ప్రజేప్సితాఽఽధిగంతవ్యా సంతానస్య పరిక్షయే ॥ 9:59॥

విధవాయాం నియుక్తస్తు ఘృతాక్తో వాగ్యతో నిశి ।
ఏకముత్పాదయేత్పుత్రం న ద్వితీయం కథం చన ॥ 9:60॥

ద్వితీయమేకే ప్రజనం మన్యంతే స్త్రీషు తద్విదః ।
అనిర్వృతం (అనిర్వృత్తం) నియోగార్థం పశ్యంతో ధర్మతస్తయోః ॥ 9:61॥

విధవాయాం నియోగార్థే నిర్వృత్తే (నివృత్తే) తు యథావిధి ।
గురువత్చ స్నుషావత్చ వర్తేయాతాం పరస్పరం ॥ 9:62॥

నియుక్తౌ యౌ విధిం హిత్వా వర్తేయాతాం తు కామతః |
తావుభౌ పతితౌ స్యాతాం స్నుషాగగురుతల్పగౌ ॥ 9:63॥

నాన్యస్మిన్ విధవా నారీ నియోక్తవ్యా ద్విజాతిభిః |
అన్యస్మిన్ హి నియుంజానా ధర్మం హన్యుః సనాతనం ॥ 9:64॥

నోద్వాహికేషు మంత్రేషు నియోగః కీర్త్యతే క్వ చిత్ |
న వివాహవిధావుక్తం విధవావేదనం పునః ॥ 9:65॥

అయం ద్విజైర్హి విద్వద్భిః పశుధర్మో విగర్హితః |
మనుష్యాణామపి ప్రోక్తో వేనే రాజ్యం ప్రశాసతి ॥ 9:66॥

స మహీమఖిలాం భుంజన్ రాజర్షిప్రవరః పురా |
వర్ణానాం సంకరం చక్రే కామోపహతచేతనః ॥ 9:67॥

తతః ప్రభృతి యో మోహాత్ప్రమీతపతికాం స్త్రియం |
నియోజయత్యపత్యార్థం తం విగర్హంతి సాధవః ॥ 9:68॥

యస్యా మ్రియేత కన్యాయా వాచా సత్యే కృతే పతిః |
తామనేన విధానేన నిజో విందేత దేవరః ॥ 9:69॥

యథావిధ్యధిగమ్యైనాం శుక్లవస్త్రాం శుచివ్రతాం |
మిథో భజేతా ప్రసవాత్సకృత్సకృదృతావృతౌ ॥ 9:70॥

న దత్త్వా కస్య చిత్కన్యాం పునర్దద్యాద్విచక్షణః |
దత్త్వా పునః ప్రయచ్ఛన్ హి ప్రాప్నోతి పురుషానృతం ॥ 9:71॥

విధివత్ప్రతిగృహ్యాపి త్యజేత్కన్యాం విగర్హితాం |
వ్యాధితాం విప్రదుష్టాం వా ఛద్మనా చోపపాదితాం ॥ 9:72॥

యస్తు దోషవతీం కన్యామనాఖ్యాయోపపాదయేత్ |
తస్య తద్వితథం కుర్యాత్కన్యాదాతుర్దురాత్మనః ॥ 9:73॥

విధాయ వృత్తిం భార్యాయాః ప్రవసేత్కార్యవాన్నరః |
అవృత్తికర్శితా హి స్త్రీ ప్రదుష్యేత్స్థితిమత్యపి ॥ 9:74॥

విధాయ ప్రోషితే వృత్తిం జీవేన్నియమమాస్థితా |
ప్రోషితే త్వవిధాయైవ జీవేత్శిల్పైరగర్హితైః ॥ 9:75॥

ప్రోషితో ధర్మకార్యార్థం ప్రతీక్ష్యోఽష్టౌ నరః సమాః |
విద్యార్థం షట్ యశోఽర్థం వా కామార్థం త్రీంస్తు వత్సరాన్ ॥ 9:76॥

సంవత్సరం ప్రతీక్షేత ద్విషంతీం (ద్విషాణాం) యోషితం పతిః |
ఊర్ధ్వం సంవత్సరాత్త్వేనాం దాయం హృత్వా న సంవసేత్ ॥ 9:77॥

అతిక్రామేత్ప్రమత్తం యా మత్తం రోగార్తమేవ వా |
సా త్రీన్ మాసాన్ పరిత్యాజ్యా విభూషణపరిచ్ఛదా ॥ 9:78॥

ఉన్మత్తం పతితం క్లీబమబీజం పాపరోగిణం ।
న త్యాగోఽస్తి ద్విషంత్యాశ్చ న చ దాయాపవర్తనం ॥ 9:79॥

మద్యపాఽసాధువృత్తా (మద్యపాసత్యవృత్తా) చ ప్రతికూలా చ యా భవేత్ ।
వ్యాధితా వాఽధివేత్తవ్యా హింస్రాఽర్థఘ్నీ చ సర్వదా ॥ 9:80॥

వంధ్యాష్టమేఽధివేద్యాబ్దే దశమే తు మృతప్రజా ।
ఏకాదశే స్త్రీజననీ సద్యస్త్వప్రియవాదినీ ॥ 9:81॥

యా రోగిణీ స్యాత్తు హితా సంపన్నా చైవ శీలతః ।
సాఽనుజ్ఞాప్యాధివేత్తవ్యా నావమాన్యా చ కర్హి చిత్ ॥ 9:82॥

అధివిన్నా తు యా నారీ నిర్గచ్ఛేద్రుషితా గృహాత్ ।
సా సద్యః సంనిరోద్ధవ్యా త్యాజ్యా వా కులసంనిధౌ ॥ 9:83॥

ప్రతిషిద్ధాఽపి చేద్యా (ప్రతిషేధే పిబేద్యా) తు మద్యమభ్యుదయేష్వపి ।
ప్రేక్షాసమాజం గచ్ఛేద్వా సా దండ్యా కృష్ణలాని షట్ ॥ 9:84॥

యది స్వాశ్చాపరాశ్చైవ విందేరన్ యోషితో ద్విజాః ।
తాసాం వర్ణక్రమేణ స్యాజ్జ్యేష్ఠ్యం పూజా చ వేశ్మ చ ॥ 9:85॥

భర్తుః శరీరశుశ్రూషాం ధర్మకార్యం చ నైత్యకం ।
స్వా చైవ (స్వా స్వైవ) కుర్యాత్సర్వేషాం నాస్వజాతిః కథం చన ॥ 9:86॥

యస్తు తత్కారయేన్ మోహాత్సజాత్యా స్థితయాఽన్యయా ।
యథా బ్రాహ్మణచాండాలః పూర్వదృష్టస్తథైవ సః ॥ 9:87॥

ఉత్కృష్టాయాభిరూపాయ వరాయ సదృశాయ చ ।
అప్రాప్తామపి తాం తస్మై కన్యాం దద్యాద్యథావిధి ॥ 9:88॥

కామమామరణాత్తిష్ఠేద్గృహే కన్యార్తుమత్యపి ।
న చైవైనాం ప్రయచ్ఛేత్తు గుణహీనాయ కర్హి చిత్ ॥ 9:89॥

త్రీణి వర్షాణ్యుదీక్షేత కుమార్యర్తుమతీ సతీ ।
ఊర్ధ్వం తు కాలాదేతస్మాద్విందేత సదృశం పతిం ॥ 9:90॥

అదీయమానా భర్తారమధిగచ్ఛేద్యది స్వయం ।
నైనః కిం చిదవాప్నోతి న చ యం సాఽధిగచ్ఛతి ॥ 9:91॥

అలంకారం నాదదీత పిత్ర్యం కన్యా స్వయంవరా ।
మాతృకం భ్రాతృదత్తం వా స్తేనా స్యాద్యది తం హరేత్ ॥ 9:92॥

పిత్రే న దద్యాత్శుల్కం తు కన్యాం ఋతుమతీం హరన్ ।
స చ స్వామ్యాదతిక్రామేదృతూనాం ప్రతిరోధనాత్ ॥ 9:93॥

త్రింశద్వర్షో వహేత్కన్యాం హృద్యాం ద్వాదశవార్షికీం ।
త్ర్యష్టవర్షోఽష్టవర్షాం వా ధర్మే సీదతి సత్వరః ॥ 9:94॥

దేవదత్తాం పతిర్భార్యాం విందతే నేచ్ఛయాఽత్మనః |
తాం సాధ్వీం బిభృయాన్నిత్యం దేవానాం ప్రియమాచరన్ || 9:95||

ప్రజనార్థం స్త్రియః సృష్టాః సంతానార్థం చ మానవః |
తస్మాత్సాధారణో ధర్మః శ్రుతౌ పత్న్యా సహోదితః || 9:96||

కన్యాయాం దత్తశుల్కాయాం మ్రియేత యది శుల్కదః |
దేవరాయ ప్రదాతవ్యా యది కన్యాఽనుమన్యతే || 9:97||

ఆదదీత న శూద్రోఽపి శుల్కం దుహితరం దదన్ |
శుల్కం హి గృహ్ణన్ కురుతే ఛన్నం దుహితృవిక్రయం || 9:98||

ఏతత్తు న పరే చక్రుర్నాపరే జాతు సాధవః |
యదన్యస్య ప్రతిజ్ఞాయ పునరన్యస్య దీయతే || 9:99||

నానుశుశ్రుమ జాత్వేతత్పూర్వేష్వపి హి జన్మసు |
శుల్కసంజ్ఞేన మూల్యేన ఛన్నం దుహితృవిక్రయం || 9:100||

అన్యోన్యస్యావ్యభిచారో భవేదామరణాంతికః |
ఏష ధర్మః సమాసేన జ్ఞేయః స్త్రీపుంసయోః పరః || 9:101||

తథా నిత్యం యతేయాతాం స్త్రీపుంసౌ తు కృతక్రియౌ |
యథా నాభిచరేతాం (నాతిచరేతాం) తౌ వియుక్తావితరేతరం || 9:102||

ఏష స్త్రీపుంసయోరుక్తో ధర్మో వో రతిసంహితః |
ఆపద్యపత్యప్రాప్తిశ్చ దాయధర్మం నిబోధత || 9:103||

ఊర్ధ్వం పితుశ్చ మాతుశ్చ సమేత్య భ్రాతరః సమం |
భజేరన్ పైతృకం రిక్థమనీశాస్తే హి జీవతోః || 9:104||

జ్యేష్ఠ ఏవ తు గృహ్ణీయాత్పిత్ర్యం ధనమశేషతః |
శేషాస్తముపజీవేయుర్యథైవ పితరం తథా || 9:105||

జ్యేష్ఠేన జాతమాత్రేణ పుత్రీ భవతి మానవః |
పితౄణామనృణశ్చైవ స తస్మాత్సర్వమర్హతి || 9:106||

యస్మిన్నృణం సంనయతి యేన చానంత్యమశ్నుతే |
స ఏవ ధర్మజః పుత్రః కామజానితరాన్ విదుః || 9:107||

పితేవ పాలయేత్పుత్రాన్ జ్యేష్ఠో భ్రాతౄన్ యవీయసః |
పుత్రవచ్చాపి వర్తేరన్ జ్యేష్ఠే భ్రాతరి ధర్మతః || 9:108||

జ్యేష్ఠః కులం వర్ధయతి వినాశయతి వా పునః |
జ్యేష్ఠః పూజ్యతమో లోకే జ్యేష్ఠః సద్భిరగర్హితః || 9:109||

యో జ్యేష్ఠో జ్యేష్ఠవృత్తిః స్యాన్ మాతైవ స పితైవ సః |
అజ్యేష్ఠవృత్తిర్యస్తు స్యాత్స సంపూజ్యస్తు బంధువత్ || 9:110||

ఏవం సహ వసేయుర్వా పృథగ్వా ధర్మకామ్యయా |
పృథగ్వివర్ధతే ధర్మస్తస్మాద్ధర్మ్యా పృథక్క్రియా || 9:111||

జ్యేష్ఠస్య వింశ ఉద్ధారః సర్వద్రవ్యాచ్చ యద్వరం |
తతోఽర్ధం మధ్యమస్య స్యాత్తురీయం తు యవీయసః || 9:112||

జ్యేష్ఠశ్చైవ కనిష్ఠశ్చ సంహరేతాం యథోదితం |
యేఽన్యే జ్యేష్ఠకనిష్ఠాభ్యాం తేషాం స్యాన్ మధ్యమం ధనం || 9:113||

సర్వేషాం ధనజాతానామాదదీతాగ్ర్యమగ్రజః |
యచ్చ సాతిశయం కిం చిద్దశతశ్చాప్నుయాద్వరం || 9:114||

ఉద్ధారో న దశస్వస్తి సంపన్నానాం స్వకర్మసు |
యత్కిం చిదేవ దేయం తు జ్యాయసే మానవర్ధనం || 9:115||

ఏవం సముద్ధృతోద్ధారే సమానంశాన్ ప్రకల్పయేత్ |
ఉద్ధారేఽనుద్ధృతే త్వేషామియం స్యాదంశకల్పనా || 9:116||

ఏకాధికం హరేజ్జ్యేష్ఠః పుత్రోఽధ్యర్ధం తతోఽనుజః |
అంశమంశం యవీయాంస ఇతి ధర్మో వ్యవస్థితః || 9:117||

స్వేభ్యోంశేభ్యస్తు (స్వాభ్యః స్వాభ్యస్తు) కన్యాభ్యః ప్రదద్యుర్భ్రాతరః పృథక్ |
స్వాత్స్వాదంశాచ్చతుర్భాగం పతితాః స్యురదిత్సవః || 9:118||

అజావికం సేకశఫం (అజావికం చైకశఫం) న జాతు విషమం భజేత్ |
అజావికం తు విషమం జ్యేష్ఠస్యైవ విధీయతే || 9:119||

యవీయాన్జ్యేష్ఠభార్యాయాం పుత్రముత్పాదయేద్యది |
సమస్తత్ర విభాగః స్యాదితి ధర్మో వ్యవస్థితః || 9:120||

ఉపసర్జనం ప్రధానస్య ధర్మతో నోపపద్యతే |
పితా ప్రధానం ప్రజనే తస్మాద్ధర్మేణ తం భజేత్ || 9:121||

పుత్రః కనిష్ఠో జ్యేష్ఠాయాం కనిష్ఠాయాం చ పూర్వజః |
కథం తత్ర విభాగః స్యాదితి చేత్సంశయో భవేత్ || 9:122||

ఏకం వృషభముద్ధారం సంహరేత స పూర్వజః |
తతోఽపరే జ్యేష్ఠవృషాస్తదూనానాం స్వమాతృతః || 9:123||

జ్యేష్ఠస్తు జాతో జ్యేష్ఠాయాం హరేద్వృషభషోడశాః |
తతః స్వమాతృతః శేషా భజేరన్నితి ధారణా || 9:124||

సదృశస్త్రీషు జాతానాం పుత్రాణామవిశేషతః |
న మాతృతో జ్యైష్ఠ్యమస్తి జన్మతో జ్యైష్ఠ్యముచ్యతే || 9:125||

జన్మజ్యేష్ఠేన చాహ్వానం సుబ్రహ్మణ్యాస్వపి స్మృతం |
యమయోశ్చైవ గర్భేషు జన్మతో జ్యేష్ఠతా స్మృతా || 9:126||

అపుత్రోఽనేన విధినా సుతాం కుర్వీత పుత్రికాం |
యదపత్యం భవేదస్యాం తన్ మమ స్యాత్స్వధాకరం || 9:127||

అనేన తు విధానేన పురా చక్రేఽథ పుత్రికాః |
వివృద్ధ్యర్థం స్వవంశస్య స్వయం దక్షః ప్రజాపతిః || 9:128||

దదౌ స దశ ధర్మాయ కశ్యపాయ త్రయోదశ |
సోమాయ రాజ్ఞే సత్కృత్య ప్రీతాత్మా సప్తవింశతిం || 9:129||

యథైవాత్మా తథా పుత్రః పుత్రేణ దుహితా సమా |
తస్యామాత్మని తిష్ఠంత్యాం కథమన్యో ధనం హరేత్ || 9:130||

మాతుస్తు యౌతకం యత్స్యాత్కుమారీభాగ ఏవ సః |
దౌహిత్ర ఏవ చ హరేదపుత్రస్యాఖిలం ధనం || 9:131||

దౌహిత్రో హ్యఖిలం రిక్థమపుత్రస్య పితుర్హరేత్ |
స ఏవ దద్యాద్ద్వౌ పిండౌ పిత్రే మాతామహాయ చ || 9:132||

పౌత్రదౌహిత్రయోర్లోకే న విశేషోఽస్తి ధర్మతః |
తయోర్హి మాతాపితరౌ సంభూతౌ తస్య దేహతః || 9:133||

పుత్రికాయాం కృతాయాం తు యది పుత్రోఽనుజాయతే |
సమస్తత్ర విభాగః స్యాజ్జ్యేష్ఠతా నాస్తి హి స్త్రియాః || 9:134||

అపుత్రాయాం మృతాయాం తు పుత్రికాయాం కథం చన |
ధనం తత్పుత్రికాభర్తా హరేతైవావిచారయన్ || 9:135||

అకృతా వా కృతా వాఽపి యం విందేత్సదృశాత్సుతం |
పౌత్రీ మాతామహస్తేన దద్యాత్పిండం హరేద్ధనం || 9:136||

పుత్రేణ లోకాన్జయతి పౌత్రేణానంత్యమశ్నుతే |
అథ పుత్రస్య పౌత్రేణ బ్రధ్నస్యాప్నోతి విష్టపం || 9:137||

పున్నామ్నో నరకాద్యస్మాత్త్రాయతే పితరం సుతః |
తస్మాత్పుత్ర ఇతి ప్రోక్తః స్వయమేవ స్వయంభువా || 9:138||

పౌత్రదౌహిత్రయోర్లోకే విశేషో నోపపద్యతే |
దౌహిత్రోఽపి హ్యముత్రైనం సంతారయతి పౌత్రవత్ || 9:139||

మాతుః ప్రథమతః పిండం నిర్వపేత్పుత్రికాసుతః |
ద్వితీయం తు పితుస్తస్యాస్తృతీయం తత్పితుః పితుః || 9:140||

ఉపపన్నో గుణైః సర్వైః పుత్రో యస్య తు దత్త్రిమః |
స హరేతైవ తద్రిక్థం సంప్రాప్తోఽప్యన్యగోత్రతః || 9:141||

గోత్రరిక్థే జనయితుర్న హరేద్దత్త్రిమః క్వ చిత్ |
గోత్రరిక్థానుగః పిండో వ్యపైతి దదతః స్వధా || 9:142||

అనియుక్తాసుతశ్చైవ పుత్రిణ్యాఽఽప్తశ్చ దేవరాత్ ।
ఉభౌ తౌ నార్హతో భాగం జారజాతకకామజౌ ॥ 9:143॥

నియుక్తాయామపి పుమాన్నార్యాం జాతోఽవిధానతః ।
నైవార్హః పైతృకం రిక్థం పతితోత్పాదితో హి సః ॥ 9:144॥

హరేత్తత్ర నియుక్తాయాం జాతః పుత్రో యథౌరసః ।
క్షేత్రికస్య తు తద్బీజం ధర్మతః ప్రసవశ్చ సః ॥ 9:145॥

ధనం యో బిభృయాద్భ్రాతుర్మృతస్య స్త్రియమేవ చ ।
సోఽపత్యం భ్రాతురుత్పాద్య దద్యాత్తస్యైవ తద్ధనం ॥ 9:146॥

యా నియుక్తాఽన్యతః పుత్రం దేవరాద్వాఽప్యవాప్నుయాత్ ।
తం కామజమరిక్థీయం వృథోత్పన్నం (మిథ్యోత్పన్నం) ప్రచక్షతే ॥ 9:147॥

ఏతద్విధానం విజ్ఞేయం విభాగస్యైకయోనిషు ।
బహ్వీషు చైకజాతానాం నానాస్త్రీషు నిబోధత ॥ 9:148॥

బ్రాహ్మణస్యానుపూర్వ్యేణ చతస్రస్తు యది స్త్రియః ।
తాసాం పుత్రేషు జాతేషు విభాగేఽయం విధిః స్మృతః ॥ 9:149॥

కీనాశో గోవృషో యానమలంకారశ్చ వేశ్మ చ ।
విప్రస్యౌద్ధారికం దేయమేకాంశశ్చ ప్రధానతః ॥ 9:150॥

త్ర్యంశం దాయాద్ధరేద్విప్రో ద్వావంశౌ క్షత్రియాసుతః ।
వైశ్యాజః సార్ధమేవాంశమంశం శూద్రాసుతో హరేత్ ॥ 9:151॥

సర్వం వా రిక్థజాతం తద్దశధా పరికల్ప్య చ ।
ధర్మ్యం విభాగం కుర్వీత విధినాఽనేన ధర్మవిత్ ॥ 9:152॥

చతురానంశాన్ హరేద్విప్రస్త్రీనంశాన్ క్షత్రియాసుతః ।
వైశ్యాపుత్రో హరేద్ద్వ్యంశమంశం శూద్రాసుతో హరేత్ ॥ 9:153॥

యద్యపి స్యాత్తు సత్పుత్రోఽప్యసత్పుత్రోఽపి వా భవేత్ ।
(యద్యపి స్యాత్తు సత్పుత్రో యద్యపుత్రోఽపి వా భవేత్।)
నాధికం దశమాద్దద్యాచ్ఛూద్రాపుత్రాయ ధర్మతః ॥ 9:154॥

బ్రాహ్మణక్షత్రియవిశాం శూద్రాపుత్రో న రిక్థభాక్ ।
యదేవాస్య పితా దద్యాత్తదేవాస్య ధనం భవేత్ ॥ 9:155॥

సమవర్ణాసు వా జాతాః సర్వే పుత్రా ద్విజన్మనాం ।
ఉద్ధారం జ్యాయసే దత్త్వా భజేరన్నితరే సమం ॥ 9:156॥

శూద్రస్య తు సవర్ణైవ నాన్యా భార్యా విధీయతే ।
తస్యాం జాతాః సమాంశాః స్యుర్యది పుత్రశతం భవేత్ ॥ 9:157॥

పుత్రాన్ ద్వాదశ యానాహ నృణాం స్వాయంభువో మనుః |
తేషాం షడ్ బంధుదాయాదాః షడదాయాదబాంధవాః ‖ 9:158‖

ఔరసః క్షేత్రజశ్చైవ దత్తః కృత్రిమ ఏవ చ |
గూఢోత్పన్నోఽపవిద్ధశ్చ దాయాదా బాంధవాశ్చ షట్ ‖ 9:159‖

కానీనశ్చ సహోఢశ్చ క్రీతః పౌనర్భవస్తథా |
స్వయందత్తశ్చ శౌద్రశ్చ షడదాయాదబాంధవాః ‖ 9:160‖

యాదృశం ఫలమాప్నోతి కుప్లవైః సంతరంజలం |
తాదృశం ఫలమాప్నోతి కుపుత్రైః సంతరంస్తమః ‖ 9:161‖

యద్యేకరిక్థినౌ స్యాతామౌరసక్షేత్రజౌ సుతౌ |
యస్య యత్పైతృకం రిక్థం స తద్గృహ్ణీత నైతరః ‖ 9:162‖

ఏక ఏవౌరసః పుత్రః పిత్ర్యస్య వసునః ప్రభుః |
శేషాణామానృశంస్యార్థం ప్రదద్యాత్తు ప్రజీవనం ‖ 9:163‖

షష్ఠం తు క్షేత్రజస్యాంశం ప్రదద్యాత్పైతృకాద్ధనాత్ |
ఔరసో విభజన్ దాయం పిత్ర్యం పంచమమేవ వా ‖ 9:164‖

ఔరసక్షేత్రజౌ పుత్రౌ పితృరిక్థస్య భాగినౌ |
దశాపరే తు క్రమశో గోత్రరిక్థాంశభాగినః ‖ 9:165‖

స్వక్షేత్రే సంస్కృతాయాం తు స్వయముత్పాదయేద్ధి యం |
తమౌరసం విజానీయాత్పుత్రం ప్రాథమకల్పికం ‖ 9:166‖

యస్తల్పజః ప్రమీతస్య క్లీబస్య వ్యాధితస్య వా |
స్వధర్మేణ నియుక్తాయాం స పుత్రః క్షేత్రజః స్మృతః ‖ 9:167‖

మాతా పితా వా దద్యాతాం యమద్భిః పుత్రమాపది |
సదృశం ప్రీతిసంయుక్తం స జ్ఞేయో దత్త్రిమః సుతః ‖ 9:168‖

సదృశం తు ప్రకుర్యాద్యం గుణదోషవిచక్షణం |
పుత్రం పుత్రగుణైర్యుక్తం స విజ్ఞేయశ్చ కృత్రిమః ‖ 9:169‖

ఉత్పద్యతే గృహే యస్తు న చ జ్ఞాయేత కస్య సః |
స గృహే గూఢ ఉత్పన్నస్తస్య స్యాద్యస్య తల్పజః ‖ 9:170‖

మాతాపితృభ్యాముత్సృష్టం తయోరన్యతరేణ వా |
యం పుత్రం పరిగృహ్ణీయాదపవిద్ధః స ఉచ్యతే ‖ 9:171‖

పితృవేశ్మని కన్యా తు యం పుత్రం జనయేద్రహః |
తం కానీనం వదేన్నామ్నా వోఢుః కన్యాసముద్భవం ‖ 9:172‖

యా గర్భిణీ సంస్క్రియతే జ్ఞాతాఽజ్ఞాతాఽపి వా సతీ |
వోఢుః స గర్భో భవతి సహోఢ ఇతి చోచ్యతే ‖ 9:173‖

క్రీణీయాద్యస్త్వపత్యార్థం మాతాపిత్రోర్యమంతికాత్ ।
స క్రీతకః సుతస్తస్య సదృశోఽసదృశోఽపి వా ॥ 9:174॥

యా పత్యా వా పరిత్యక్తా విధవా వా స్వయేచ్ఛయా ।
ఉత్పాదయేత్పునర్భూత్వా స పౌనర్భవ ఉచ్యతే ॥ 9:175॥

సా చేదక్షతయోనిః స్యాద్గతప్రత్యాగతాఽపి వా ।
పౌనర్భవేన భర్త్రా సా పునః సంస్కారమర్హతి ॥ 9:176॥

మాతాపితృవిహీనో యస్త్యక్తో వా స్యాదకారణాత్ ।
ఆత్మానమర్పయేద్యస్మై స్వయందత్తస్తు స స్మృతః ॥ 9:177॥

యం బ్రాహ్మణస్తు శూద్రాయాం కామాదుత్పాదయేత్సుతం ।
స పారయన్నేవ శవస్తస్మాత్పారశవః స్మృతః ॥ 9:178॥

దాస్యాం వా దాసదాస్యాం వా యః శూద్రస్య సుతో భవేత్ ।
సోఽనుజ్ఞాతో హరేదంశమితి ధర్మో వ్యవస్థితః ॥ 9:179॥

క్షేత్రజాదీన్ సుతానేతానేకాదశ యథోదితాన్ ।
పుత్రప్రతినిధీనాహుః క్రియాలోపాన్ మనీషిణః ॥ 9:180॥

య ఏతేఽభిహితాః పుత్రాః ప్రసంగాదన్యబీజజాః ।
యస్య తే బీజతో జాతాస్తస్య తే నైతరస్య తు ॥ 9:181॥

భ్రాతౄణామేకజాతానామేకశ్చేత్పుత్రవాన్ భవేత్ ।
సర్వాంస్తాంస్తేన పుత్రేణ పుత్రిణో మనురబ్రవీత్ ॥ 9:182॥

సర్వాసామేకపత్నీనామేకా చేత్పుత్రిణీ భవేత్ ।
సర్వాస్తాస్తేన పుత్రేణ ప్రాహ పుత్రవతీర్మనుః ॥ 9:183॥

శ్రేయసః శ్రేయసోఽలాభే పాపీయాన్ రిక్థమర్హతి ।
బహవశ్చేత్తు సదృశాః సర్వే రిక్థస్య భాగినః ॥ 9:184॥

న భ్రాతరో న పితరః పుత్రా రిక్థహరాః పితుః ।
పితా హరేదపుత్రస్య రిక్థం భ్రాతర ఏవ చ ॥ 9:185॥

త్రయాణాముదకం కార్యం త్రిషు పిండః ప్రవర్తతే ।
చతుర్థః సంప్రదాతైషాం పంచమో నోపపద్యతే ॥ 9:186॥

అనంతరః సపిండాద్యస్తస్య తస్య ధనం భవేత్ ।
అత ఊర్ధ్వం సకుల్యః స్యాదాచార్యః శిష్య ఏవ వా ॥ 9:187॥

సర్వేషామప్యభావే తు బ్రాహ్మణా రిక్థభాగినః ।
త్రైవిద్యాః శుచయో దాంతాస్తథా ధర్మో న హీయతే ॥ 9:188॥

అహార్యం బ్రాహ్మణద్రవ్యం రాజ్ఞా నిత్యమితి స్థితిః ।
ఇతరేషాం తు వర్ణానాం సర్వాభావే హరేన్నృపః ॥ 9:189॥

సంస్థితస్యానపత్యస్య సగోత్రాత్పుత్రమాహరేత్ ॥
తత్ర యద్రిక్థజాతం స్యాత్తత్తస్మిన్ ప్రతిపాదయేత్ ॥ 9:190॥

ద్వౌ తు యౌ వివదేయాతాం ద్వాభ్యాం జాతౌ స్త్రియా ధనే ।
తయోర్యద్యస్య పిత్ర్యం స్యాత్తత్స గృహ్ణీత నేతరః ॥ 9:191॥

జనన్యాం సంస్థితాయాం తు సమం సర్వే సహోదరాః ।
భజేరన్ మాతృకం రిక్థం భగిన్యశ్చ సనాభయః ॥ 9:192॥

యాస్తాసాం స్యుర్దుహితరస్తాసామపి యథార్హతః ।
మాతామహ్యా ధనాత్కిం చిత్ప్రదేయం ప్రీతిపూర్వకం ॥ 9:193॥

అధ్యగ్న్యధ్యావాహనికం దత్తం చ ప్రీతికర్మణి ।
భ్రాతృమాతృపితృప్రాప్తం షడ్ విధం స్త్రీధనం స్మృతం ॥ 9:194॥

అన్వాధేయం చ యద్దత్తం పత్యా ప్రీతేన చైవ యత్ ।
పత్యౌ జీవతి వృత్తాయాః ప్రజాయాస్తద్ధనం భవేత్ ॥ 9:195॥

బ్రాహ్మదైవార్షగాంధర్వప్రాజాపత్యేషు యద్వసు ।
అప్రజాయామతీతాయాం భర్తురేవ తదిష్యతే ॥ 9:196॥

యత్త్వస్యాః స్యాద్ధనం దత్తం వివాహేష్వాసురాదిషు ।
అప్రజాయామతీతాయాం మాతాపిత్రోస్తదిష్యతే ॥ 9:197॥

స్త్రియాం తు యద్భవేద్విత్తం పిత్రా దత్తం కథం చన ।
బ్రాహ్మణీ తద్ధరేత్కన్యా తదపత్యస్య వా భవేత్ ॥ 9:198॥

న నిర్హారం స్త్రియః కుర్యుః కుటుంబాద్బహుమధ్యగాత్ ।
స్వకాదపి చ విత్తాధి స్వస్య భర్తురనాజ్ఞయా ॥ 9:199॥

పత్యౌ జీవతి యః స్త్రీభిరలంకారో ధృతో భవేత్ ।
న తం భజేరన్ దాయాదా భజమానాః పతంతి తే ॥ 9:200॥

అనంశౌ క్లీబపతితౌ జాత్యంధబధిరౌ తథా ।
ఉన్మత్తజడమూకాశ్చ యే చ కే చిన్నిరింద్రియాః ॥ 9:201॥

సర్వేషామపి తు న్యాయ్యం దాతుం శక్త్యా మనీషిణా ।
గ్రాసాచ్ఛాదనమత్యంతం పతితో హ్యదదద్భవేత్ ॥ 9:202॥

యద్యర్థితా తు దారైః స్యాత్క్లీబాదీనాం కథం చన ।
తేషాముత్పన్నతంతూనామపత్యం దాయమర్హతి ॥ 9:203॥

యత్కిం చిత్పితరి ప్రేతే ధనం జ్యేష్ఠోఽధిగచ్ఛతి ।
భాగో యవీయసాం తత్ర యది విద్యానుపాలినః ॥ 9:204॥

అవిద్యానాం తు సర్వేషామీహాతశ్చేద్ధనం భవేత్ ।
సమస్తత్ర విభాగః స్యాదపిత్ర్య ఇతి ధారణా ॥ 9:205॥

విద్యాధనం తు యద్యస్య తత్తస్యైవ ధనం భవేత్ |
మైత్ర్యమౌద్వాహికం చైవ మాధుపర్కికమేవ చ || 9:206||

భ్రాతౄణాం యస్తు నైహేత ధనం శక్తః స్వకర్మణా |
స నిర్భాజ్యః స్వకాదంశాత్కిం చిద్దత్త్వోపజీవనం || 9:207||

అనుపఘ్నన్ పితృద్రవ్యం శ్రమేణ యదుపార్జితం |
స్వయమీహితలబ్ధం తన్నాకామో దాతుమర్హతి || 9:208||

పైతృకం తు పితా ద్రవ్యమనవాప్తం యదాప్నుయాత్ |
న తత్పుత్రైర్భజేత్సార్ధమకామః స్వయమర్జితం || 9:209||

విభక్తాః సహ జీవంతో విభజేరన్ పునర్యది |
సమస్తత్ర విభాగః స్యాజ్జ్యైష్ఠ్యం తత్ర న విద్యతే || 9:210||

యేషాం జ్యేష్ఠః కనిష్ఠో వా హీయేతాంశప్రదానతః |
మ్రియేతాన్యతరో వాఽపి తస్య భాగో న లుప్యతే || 9:211||

సోదర్యా విభజేరంస్తం సమేత్య సహితాః సమం |
భ్రాతరో యే చ సంసృష్టా భగిన్యశ్చ సనాభయః || 9:212||

యో జ్యేష్ఠో వినికుర్వీత లోభాద్భ్రాతౄన్ యవీయసః |
సోఽజ్యేష్ఠః స్యాదభాగశ్చ నియంతవ్యశ్చ రాజభిః || 9:213||

సర్వ ఏవ వికర్మస్థా నార్హంతి భ్రాతరో ధనం |
న చాదత్త్వా కనిష్ఠేభ్యో జ్యేష్ఠః కుర్వీత యౌతకం || 9:214||

భ్రాతౄణామవిభక్తానాం యద్యుత్థానం భవేత్సహ |
న పుత్రభాగం విషమం పితా దద్యాత్కథం చన || 9:215||

ఊర్ధ్వం విభాగాజ్జాతస్తు పిత్ర్యమేవ హరేద్ధనం |
సంసృష్టాస్తేన వా యే స్యుర్విభజేత స తైః సహ || 9:216||

అనపత్యస్య పుత్రస్య మాతా దాయమవాప్నుయాత్ |
మాతర్యపి చ వృత్తాయాం పితుర్మాతా హరేద్ధనం || 9:217||

ఋణే ధనే చ సర్వస్మిన్ ప్రవిభక్తే యథావిధి |
పశ్చాద్దృశ్యేత యత్కిం చిత్తత్సర్వం సమతాం నయేత్ || 9:218||

వస్త్రం పత్రమలంకారం కృతాన్నముదకం స్త్రియః |
యోగక్షేమం ప్రచారం చ న విభాజ్యం ప్రచక్షతే || 9:219||

అయముక్తో విభాగో వః పుత్రాణాం చ క్రియావిధిః |
క్రమశః క్షేత్రజాదీనాం ద్యూతధర్మం నిబోధత || 9:220||

ద్యూతం సమాహ్వయం చైవ రాజా రాష్ట్రాన్నివారయేత్ |
రాజాంతకరణావేతౌ ద్వౌ దోషౌ పృథివీక్షితాం || 9:221||

ప్రకాశమేతత్తాస్కర్యం యద్దేవనసమాహ్వయౌ ।
తయోర్నిత్యం ప్రతీఘాతే నృపతిర్యత్నవాన్ భవేత్ ॥ 9:222॥

అప్రాణిభిర్యత్క్రియతే తత్లోకే ద్యూతముచ్యతే ।
ప్రాణిభిః క్రియతే యస్తు స విజ్ఞేయః సమాహ్వయః ॥ 9:223॥

ద్యూతం సమాహ్వయం చైవ యః కుర్యాత్కారయేత వా ।
తాన్ సర్వాన్ ఘాతయేద్రాజా శూద్రాంశ్చ ద్విజలింగినః ॥ 9:224॥

కితవాన్ కుశీలవాన్ క్రూరాన్ పాషండస్థాంశ్చ మానవాన్ ।
వికర్మస్థాన్ శౌండికాంశ్చ క్షిప్రం నిర్వాసయేత్పురాత్ ॥ 9:225॥

ఏతే రాష్ట్రే వర్తమానా రాజ్ఞః ప్రచ్ఛన్నతస్కరాః ।
వికర్మక్రియయా నిత్యం బాధంతే భద్రికాః ప్రజాః ॥ 9:226॥

ద్యూతమేతత్పురా కల్పే దృష్టం వైరకరం మహత్ ।
తస్మాద్ద్యూతం న సేవేత హాస్యార్థమపి బుద్ధిమాన్ ॥ 9:227॥

ప్రచ్ఛన్నం వా ప్రకాశం వా తన్నిషేవేత యో నరః ।
తస్య దండవికల్పః స్యాద్యథేష్టం నృపతేస్తథా ॥ 9:228॥

క్షత్రవిద్శూద్రయోనిస్తు దండం దాతుమశక్నువన్ ।
ఆనృణ్యం కర్మణా గచ్ఛేద్విప్రో దద్యాత్శనైః శనైః ॥ 9:229॥

స్త్రీబాలోన్మత్తవృద్ధానాం దరిద్రాణాం చ రోగిణాం ।
శిఫావిదలరజ్జ్వాద్యైర్విదధ్యాత్నృపతిర్దమం ॥ 9:230॥

యే నియుక్తాస్తు కార్యేషు హన్యుః కార్యాణి కార్యిణాం ।
ధనౌష్మణా పచ్యమానాస్తాన్నిఃస్వాన్ కారయేన్నృపః ॥ 9:231॥

కూటశాసనకర్తౄంశ్చ ప్రకృతీనాం చ దూషకాన్ ।
స్త్రీబాలబ్రాహ్మణఘ్నాంశ్చ హన్యాద్ద్విట్సేవినస్తథా ॥ 9:232॥

తీరితం చానుశిష్టం చ యత్ర క్వ చన యద్భవేత్ ।
కృతం తద్ధర్మతో విద్యాన్న తద్భూయో నివర్తయేత్ ॥ 9:233॥

అమాత్యః ప్రాడ్వివాకో వా యత్కుర్యుః కార్యమన్యథా ।
తత్స్వయం నృపతిః కుర్యాత్తాన్ సహస్రం చ (తం) దండయేత్ ॥ 9:234॥

బ్రహ్మహా చ సురాపశ్చ స్తేయీ చ గురుతల్పగః (తస్కరో గురుతల్పగః)।
ఏతే సర్వే పృథగ్జ్ఞేయా మహాపాతకినో నరాః ॥ 9:235॥

చతుర్ణామపి చైతేషాం ప్రాయశ్చిత్తమకుర్వతాం ।
శారీరం ధనసంయుక్తం దండం ధర్మ్యం ప్రకల్పయేత్ ॥ 9:236॥

గురుతల్పే భగః కార్యః సురాపానే సురాధ్వజః ।
స్తేయే చ శ్వపదం కార్యం (తస్కరే శ్వపదం కార్యం) బ్రహ్మహణ్యశిరాః పుమాన్ ॥ 9:237॥

అసంభోజ్యా హ్యసంయాజ్యా అసంపాఠ్యాఽవివాహినః ।
చరేయుః పృథివీం దీనాః సర్వధర్మబహిష్కృతాః ॥ 9:238॥

జ్ఞాతిసంబంధిభిస్త్వేతే త్యక్తవ్యాః కృతలక్షణాః ।
నిర్దయా నిర్నమస్కారాస్తన్ మనోరనుశాసనం ॥ 9:239॥

ప్రాయశ్చిత్తం తు కుర్వాణాః సర్వవర్ణా యథోదితం (పూర్వే వర్ణా యథోదితం)।
నాంక్యా రాజ్ఞా లలాటే స్యుర్దాప్యాస్తూత్తమసాహసం ॥ 9:240॥

ఆగఃసు బ్రాహ్మణస్యైవ కార్యో మధ్యమసాహసః ।
వివాస్యో వా భవేద్రాష్ట్రాత్సద్రవ్యః సపరిచ్ఛదః ॥ 9:241॥

ఇతరే కృతవంతస్తు పాపాన్యేతాన్యకామతః ।
సర్వస్వహారమర్హంతి కామతస్తు ప్రవాసనం ॥ 9:242॥

నాదదీత నృపః సాధుర్మహాపాతకినో ధనం ।
ఆదదానస్తు తల్లోభాత్తేన దోషేణ లిప్యతే ॥ 9:243॥

అప్సు ప్రవేశ్య తం దండం వరుణాయోపపాదయేత్ ।
శ్రుతవృత్తోపపన్నే వా బ్రాహ్మణే ప్రతిపాదయేత్ ॥ 9:244॥

ఈశో దండస్య వరుణో రాజ్ఞాం దండధరో హి సః ।
ఈశః సర్వస్య జగతో బ్రాహ్మణో వేదపారగః ॥ 9:245॥

యత్ర వర్జయతే రాజా పాపకృద్భ్యో ధనాగమం ।
తత్ర కాలేన జాయంతే మానవా దీర్ఘజీవినః ॥ 9:246॥

నిష్పద్యంతే చ సస్యాని యథోప్తాని విశాం పృథక్ ।
బాలాశ్చ న ప్రమీయంతే వికృతం చ న జాయతే ॥ 9:247॥

బ్రాహ్మణాన్ బాధమానం తు కామాదవరవర్ణజం ।
హన్యాచ్చిత్రైర్వధోపాయైరుద్వేజనకరైర్నృపః ॥ 9:248॥

యావానవధ్యస్య వధే తావాన్ వధ్యస్య మోక్షణే ।
అధర్మో నృపతేర్దృష్టో ధర్మస్తు వినియచ్ఛతః ॥ 9:249॥

ఉదితోఽయం విస్తరశో మిథో వివదమానయోః ।
అష్టాదశసు మార్గేషు వ్యవహారస్య నిర్ణయః ॥ 9:250॥

ఏవం ధర్మ్యాణి కార్యాణి సమ్యక్కుర్వన్ మహీపతిః ।
దేశానలబ్ధాన్లిప్సేత లబ్ధాంశ్చ పరిపాలయేత్ ॥ 9:251॥

సమ్యఙ్నివిష్టదేశస్తు కృతదుర్గశ్చ శాస్త్రతః ।
కంటకోద్ధరణే నిత్యమాతిష్ఠేద్యత్నముత్తమం ॥ 9:252॥

రక్షనాదార్యవృత్తానాం కంటకానాం చ శోధనాత్ ।
నరేంద్రాస్త్రిదివం యాంతి ప్రజాపాలనతత్పరాః ॥ 9:253॥

అశాసంస్తస్కరాన్ యస్తు బలిం గృహ్ణాతి పార్థివః ।
తస్య ప్రక్షుభ్యతే రాష్ట్రం స్వర్గాచ్చ పరిహీయతే ॥ 9:254॥

నిర్భయం తు భవేద్యస్య రాష్ట్రం బాహుబలాశ్రితం ।
తస్య తద్వర్ధతే నిత్యం సిచ్యమాన ఇవ ద్రుమః ॥ 9:255॥

ద్వివిధాంస్తస్కరాన్ విద్యాత్పరద్రవ్యాపహారకాన్ ।
ప్రకాశాంశ్చాప్రకాశాంశ్చ చారచక్షుర్మహీపతిః ॥ 9:256॥

ప్రకాశవంచకాస్తేషాం నానాపణ్యోపజీవినః ।
ప్రచ్ఛన్నవంచకాస్త్వేతే యే స్తేనాటవికాదయః ॥ 9:257॥

ఉత్కోచకాశ్చోపధికా వంచకాః కితవాస్తథా ।
మంగలాదేశవృత్తాశ్చ భద్రాశ్చైక్షణికైః సహ (భద్రప్రేక్షణికైః సహ)॥ 9:258॥

అసమ్యక్కారిణశ్చైవ మహామాత్రాశ్చికిత్సకాః ।
శిల్పోపచారయుక్తాశ్చ నిపుణాః పణ్యయోషితః ॥ 9:259॥

ఏవమాదీన్ (ఏవమాద్యాన్) విజానీయాత్ప్రకాశాంల్లోకకంటకాన్ ।
నిగూఢచారిణశ్చాన్యాననార్యానార్యలింగినః ॥ 9:260॥

తాన్ విదిత్వా సుచరితైర్గూఢైస్తత్కర్మకారిభిః ।
చారైశ్చానేకసంస్థానైః ప్రోత్సాద్య వశమానయేత్ ॥ 9:261॥

తేషాం దోషానభిఖ్యాప్య స్వే స్వే కర్మణి తత్త్వతః ।
కుర్వీత శాసనం రాజా సమ్యక్సారాపరాధతః ॥ 9:262॥

న హి దండాదృతే శక్యః కర్తుం పాపవినిగ్రహః ।
స్తేనానాం పాపబుద్ధీనాం నిభృతం చరతాం క్షితౌ ॥ 9:263॥

సభాప్రపాఽపూపశాలావేశమద్యాన్నవిక్రయాః ।
చతుష్పథాంశ్చైత్యవృక్షాః సమాజాః ప్రేక్షణాని చ ॥ 9:264॥

జీర్ణోద్యానాన్యరణ్యాని కారుకావేశనాని చ ।
శూన్యాని చాప్యగారాణి వనాన్యుపవనాని చ ॥ 9:265॥

ఏవంవిధాన్నృపో దేశాన్ గుల్మైః స్థావరజంగమైః ।
తస్కరప్రతిషేధార్థం చారైశ్చాప్యనుచారయేత్ ॥ 9:266॥

తత్సహాయైరనుగతైర్నానాకర్మప్రవేదిభిః ।
విద్యాదుత్సాదయేచ్చైవ నిపుణైః పూర్వతస్కరైః ॥ 9:267॥

భక్ష్యభోజ్యోపదేశైశ్చ బ్రాహ్మణానాం చ దర్శనైః ।
శౌర్యకర్మాపదేశైశ్చ కుర్యుస్తేషాం సమాగమం ॥ 9:268॥

యే తత్ర నోపసర్పేయుర్మూలప్రణిహితాశ్చ యే ।
తాన్ ప్రసహ్య నృపో హన్యాత్సమిత్రజ్ఞాతిబాంధవాన్ ॥ 9:269॥

న హోఢేన వినా చౌరం ఘాతయేద్ధార్మికో నృపః ।
సహోఢం సోపకరణం ఘాతయేదవిచారయన్ ॥ 9:270॥

గ్రామేష్వపి చ యే కే చిచ్చౌరాణాం భక్తదాయకాః ।
భాండావకాశదాశ్చైవ సర్వాంస్తానపి ఘాతయేత్ ॥ 9:271॥

రాష్ట్రేషు రక్షాధికృతాన్ సామంతాంశ్చైవ చోదితాన్ ।
అభ్యాఘాతేషు మధ్యస్థాఞ్ శిష్యాచ్చౌరానివ ద్రుతం ॥ 9:272॥

యశ్చాపి ధర్మసమయాత్ప్రచ్యుతో ధర్మజీవనః ।
దండేనైవ తమప్యోషేత్స్వకాద్ధర్మాధి విచ్యుతం ॥ 9:273॥

గ్రామఘాతే హితాభంగే పథి మోషాభిదర్శనే ।
శక్తితో నాభిధావంతో నిర్వాస్యాః సపరిచ్ఛదాః ॥ 9:274॥

రాజ్ఞః కోశాపహర్తౄంశ్చ ప్రతికూలేషు చ స్థితాన్ (ప్రాతికూల్యేష్వవస్థితాన్)।
ఘాతయేద్వివిధైర్దండైరరీణాం చోపజాపకాన్ ॥ 9:275॥

సంధిం ఛిత్త్వా (సంధిం భిత్త్వా) తు యే చౌర్యం రాత్రౌ కుర్వంతి తస్కరాః ।
తేషాం ఛిత్త్వా నృపో హస్తౌ తీక్ష్ణే శూలే నివేశయేత్ ॥ 9:276॥

అంగులీర్గ్రంథిభేదస్య ఛేదయేత్ప్రథమే గ్రహే ।
ద్వితీయే హస్తచరణౌ తృతీయే వధమర్హతి ॥ 9:277॥

అగ్నిదాన్ భక్తదాంశ్చైవ తథా శస్త్రావకాశదాన్ ।
సంనిధాతౄంశ్చ మోషస్య హన్యాచ్చౌరమివేశ్వరః ॥ 9:278॥

తడాగభేదకం హన్యాదప్సు శుద్ధవధేన వా ।
యద్వాఽపి ప్రతిసంస్కుర్యాద్దాప్యస్తూత్తమసాహసం ॥ 9:279॥

కోష్ఠాగారాయుధాగారదేవతాగారభేదకాన్ ।
హస్త్యశ్వరథహర్తౄంశ్చ హన్యాదేవావిచారయన్ ॥ 9:280॥

యస్తు పూర్వనివిష్టస్య తడాగస్యోదకం హరేత్ ।
ఆగమం వాఽప్యపాం భింద్యాత్స దాప్యః పూర్వసాహసం ॥ 9:281॥

సముత్సృజేద్రాజమార్గే యస్త్వమేధ్యమనాపది ।
స ద్వౌ కార్షాపణౌ దద్యాదమేధ్యం చాశు శోధయేత్ ॥ 9:282॥

ఆపద్గతోఽథ వా వృద్ధా గర్భిణీ బాల ఏవ వా ।
పరిభాషణమర్హంతి తచ్చ శోధ్యమితి స్థితిః ॥ 9:283॥

చికిత్సకానాం సర్వేషాం మిథ్యాప్రచరతాం దమః ।
అమానుషేషు ప్రథమో మానుషేషు తు మధ్యమః ॥ 9:284॥

సంక్రమధ్వజయష్టీనాం ప్రతిమానాం చ భేదకః ।
ప్రతికుర్యాచ్చ తత్సర్వం పంచ దద్యాచ్ఛతాని చ ॥ 9:285॥

అదూషితానాం ద్రవ్యాణాం దూషణే భేదనే తథా ।
మణీనామపవేధే చ దండః ప్రథమసాహసః ॥ 9:286॥

సమైర్హి విషమం యస్తు చరేద్వై మూల్యతోఽపి వా ।
సమాప్నుయాద్దమం పూర్వం నరో మధ్యమమేవ వా ॥ 9:287॥

బంధనాని చ సర్వాణి రాజా మార్గే (రాజమార్గే) నివేశయేత్ ।
దుఃఖితా యత్ర దృశ్యేరన్ వికృతాః పాపకారిణః ॥ 9:288॥

ప్రాకారస్య చ భేత్తారం పరిఖాణాం చ పూరకం ।
ద్వారాణాం చైవ భంక్తారం క్షిప్రమేవ ప్రవాసయేత్ ॥ 9:289॥

అభిచారేషు సర్వేషు కర్తవ్యో ద్విశతో దమః ।
మూలకర్మణి చానాప్తేః (చానాప్తైః) కృత్యాసు వివిధాసు చ ॥ 9:290॥

అబీజవిక్రయీ చైవ బీజోత్కృష్టా తథైవ చ ।
మర్యాదాభేదకశ్చైవ వికృతం ప్రాప్నుయాద్వధం ॥ 9:291॥

సర్వకంటకపాపిష్ఠం హేమకారం తు పార్థివః ।
ప్రవర్తమానమన్యాయే ఛేదయేత్లవశః క్షురైః (ఛేదయేత్ఖండశః క్షురైః)॥ 9:292॥

సీతాద్రవ్యాపహరణే శస్త్రాణామౌషధస్య చ ।
కాలమాసాద్య కార్యం చ రాజా దండం ప్రకల్పయేత్ ॥ 9:293॥

స్వామ్యమాత్యౌ పురం రాష్ట్రం కోశదండౌ సుహృత్తథా ।
సప్త ప్రకృతయో హ్యేతాః సప్తాంగం రాజ్యముచ్యతే ॥ 9:294॥

సప్తానాం ప్రకృతీనాం తు రాజ్యస్యాసాం యథాక్రమం ।
పూర్వం పూర్వం గురుతరం జానీయాద్వ్యసనం మహత్ ॥ 9:295॥

సప్తాంగస్యేహ రాజ్యస్య విష్టబ్ధస్య త్రిదండవత్ ।
అన్యోన్యగుణవైశేష్యాత్న కిం చిదతిరిచ్యతే ॥ 9:296॥

తేషు తేషు తు కృత్యేషు తత్తదంగం విశిష్యతే ।
యేన యత్సాధ్యతే కార్యం తత్తస్మింశ్రేష్ఠముచ్యతే ॥ 9:297॥

చారేణోత్సాహయోగేన క్రియయైవ చ కర్మణాం ।
స్వశక్తిం పరశక్తిం చ నిత్యం విద్యాన్మహీపతిః (విద్యాత్పరాత్మనోః)॥ 9:298॥

పీడనాని చ సర్వాణి వ్యసనాని తథైవ చ ।
ఆరభేత తతః కార్యం సంచింత్య గురులాఘవం ॥ 9:299॥

ఆరభేతైవ కర్మాణి శ్రాంతః శ్రాంతః పునః పునః ।
కర్మాణ్యారభమాణం హి పురుషం శ్రీర్నిషేవతే ॥ 9:300॥

కృతం త్రేతాయుగం చైవ ద్వాపరం కలిరేవ చ ।
రాజ్ఞో వృత్తాని సర్వాణి రాజా హి యుగముచ్యతే ॥ 9:301॥

కలిః ప్రసుప్తో భవతి స జాగ్రద్ద్వాపరం యుగం |
కర్మస్వభ్యుద్యతస్త్రేతా విచరంస్తు కృతం యుగం ‖ 9:302‖

ఇంద్రస్యార్కస్య వాయోశ్చ యమస్య వరుణస్య చ |
చంద్రస్యాగ్నేః పృథివ్యాశ్చ తేజోవృత్తం నృపశ్చరేత్ ‖ 9:303‖

వార్షికాంశ్చతురో మాసాన్ యథేంద్రోఽభిప్రవర్షతి |
తథాఽభివర్షేత్స్వం రాష్ట్రం కామైరింద్రవ్రతం చరన్ ‖ 9:304‖

అష్టౌ మాసాన్ యథాఽదిత్యస్తోయం హరతి రశ్మిభిః |
తథా హరేత్కరం రాష్ట్రాన్నిత్యమర్కవ్రతం హి తత్ ‖ 9:305‖

ప్రవిశ్య సర్వభూతాని యథా చరతి మారుతః |
తథా చారైః ప్రవేష్టవ్యం వ్రతమేతధి మారుతం ‖ 9:306‖

యథా యమః ప్రియద్వేష్యౌ ప్రాప్తే కాలే నియచ్ఛతి |
తథా రాజ్ఞా నియంతవ్యాః ప్రజాస్తధి యమవ్రతం ‖ 9:307‖

వరుణేన యథా పాశైర్బద్ధ ఏవాభిదృశ్యతే |
తథా పాపాన్నిగృహ్ణీయాద్వ్రతమేతధి వారుణం ‖ 9:308‖

పరిపూర్ణం యథా చంద్రం దృష్ట్వా హృష్యంతి మానవాః |
తథా ప్రకృతయో యస్మిన్ స చాంద్రవ్రతికో నృపః ‖ 9:309‖

ప్రతాపయుక్తస్తేజస్వీ నిత్యం స్యాత్పాపకర్మసు |
దుష్టసామంతహింస్రశ్చ తదాగ్నేయం వ్రతం స్మృతం ‖ 9:310‖

యథా సర్వాణి భూతాని ధరా ధారయతే సమం |
తథా సర్వాణి భూతాని బిభ్రతః పార్థివం వ్రతం ‖ 9:311‖

ఏతైరుపాయైరన్యైశ్చ యుక్తో నిత్యమతంద్రితః |
స్తేనాన్ రాజా నిగృహ్ణీయాత్స్వరాష్ట్రే పర ఏవ చ ‖ 9:312‖

పరామప్యాపదం ప్రాప్తో బ్రాహ్మణాన్న ప్రకోపయేత్ |
తే హ్యేనం కుపితా హన్యుః సద్యః సబలవాహనం ‖ 9:313‖

యైః కృతః సర్వభక్ష్యోఽగ్నిరపేయశ్చ (సర్వభక్షో) మహోదధిః |
క్షయీ చాప్యాయితః సోమః కో న నశ్యేత్ప్రకోప్య తాన్ ‖ 9:314‖

లోకానన్యాన్ సృజేయుర్యే లోకపాలాంశ్చ కోపితాః |
దేవాన్ కుర్యురదేవాంశ్చ కః క్షిణ్వంస్తాన్ సమృధ్నుయాత్ ‖ 9:315‖

యానుపాశ్రిత్య తిష్ఠంతి లోకా దేవాశ్చ సర్వదా |
బ్రహ్మ చైవ ధనం యేషాం కో హింస్యాత్తాంజిజీవిషుః ‖ 9:316‖

అవిద్వాంశ్చైవ విద్వాంశ్చ బ్రాహ్మణో దైవతం మహత్ |
ప్రణీతశ్చాప్రణీతశ్చ యథాఽగ్నిర్దైవతం మహత్ ‖ 9:317‖

శ్మశానేష్వపి తేజస్వీ పావకో నైవ దుష్యతి |
హూయమానశ్చ యజ్ఞేషు భూయ ఏవాభివర్ధతే || 9:318||

ఏవం యద్యప్యనిష్టేషు వర్తంతే సర్వకర్మసు |
సర్వథా బ్రాహ్మణాః పూజ్యాః పరమం దైవతం హి తత్ || 9:319||

క్షత్రస్యాతిప్రవృద్ధస్య బ్రాహ్మణాన్ ప్రతి సర్వశః |
బ్రహ్మైవ సంనియంతృ స్యాత్క్షత్రం హి బ్రహ్మసంభవం || 9:320||

అద్భ్యోఽగ్నిర్బ్రహ్మతః క్షత్రమశ్మనో లోహముత్థితం |
తేషాం సర్వత్రగం తేజః స్వాసు యోనిషు శామ్యతి || 9:321||

నాబ్రహ్మ క్షత్రం ఋధ్నోతి నాక్షత్రం బ్రహ్మ వర్ధతే |
బ్రహ్మ క్షత్రం చ సంపృక్తమిహ చాముత్ర వర్ధతే || 9:322||

దత్త్వా ధనం తు విప్రేభ్యః సర్వదండసముత్థితం |
పుత్రే రాజ్యం సమాసృజ్య (సమాసాద్య) కుర్వీత ప్రాయణం రణే || 9:323||

ఏవం చరన్ సదా యుక్తో రాజధర్మేషు పార్థివః |
హితేషు చైవ లోకస్య (హితేషు చైవ లోకేభ్యః) సర్వాన్ భృత్యాన్నియోజయేత్ || 9:324||

ఏషోఽఖిలః కర్మవిధిరుక్తో రాజ్ఞః సనాతనః |
ఇమం కర్మవిధిం విద్యాత్క్రమశో వైశ్యశూద్రయోః || 9:325||

వైశ్యస్తు కృతసంస్కారః కృత్వా దారపరిగ్రహం |
వార్తాయాం నిత్యయుక్తః స్యాత్పశూనాం చైవ రక్షణే || 9:326||

ప్రజాపతిర్హి వైశ్యాయ సృష్ట్వా పరిదదే పశూన్ |
బ్రాహ్మణాయ చ రాజ్ఞే చ సర్వాః పరిదదే ప్రజాః || 9:327||

న చ వైశ్యస్య కామః స్యాన్న రక్షేయం పశూనితి |
వైశ్యే చేచ్ఛతి నాన్యేన రక్షితవ్యాః కథం చన || 9:328||

మణిముక్తాప్రవాలానాం లోహానాం తాంతవస్య చ |
గంధానాం చ రసానాం చ విద్యాదర్ఘబలాబలం || 9:329||

బీజానాముప్తివిచ్చ స్యాత్క్షేత్రదోషగుణస్య చ |
మానయోగం చ జానీయాత్తులాయోగాంశ్చ సర్వశః || 9:330||

సారాసారం చ భాండానాం దేశానాం చ గుణాగుణాన్ |
లాభాలాభం చ పణ్యానాం పశూనాం పరివర్ధనం || 9:331||

భృత్యానాం చ భృతిం విద్యాద్భాషాశ్చ వివిధా నృణాం |
ద్రవ్యాణాం స్థానయోగాంశ్చ క్రయవిక్రయమేవ చ || 9:332||

ధర్మేణ చ ద్రవ్యవృద్ధావాతిష్ఠేద్యత్నముత్తమం |
దద్యాచ్చ సర్వభూతానామన్నమేవ ప్రయత్నతః || 9:333||

విప్రాణాం వేదవిదుషాం గృహస్థానాం యశస్వినాం |
శుశ్రూషైవ తు శూద్రస్య ధర్మో నైశ్రేయసః పరః || 9:334|| పరం

శుచిరుత్కృష్టశుశ్రూషుర్మృదువాగనహంకృతః |
బ్రాహ్మణాద్యాశ్రయో (బ్రాహ్మణాపాశ్రయో) నిత్యముత్కృష్టాం జాతిమశ్నుతే || 9:335||

ఏషోఽనాపది వర్ణానాముక్తః కర్మవిధిః శుభః |
ఆపద్యపి హి యస్తేషాం క్రమశస్తన్నిబోధత || 9:336||

అధ్యాయం 10

అధీయీరంస్త్రయో వర్ణాః స్వకర్మస్థా ద్విజాతయః ।
ప్రబ్రూయాద్బ్రాహ్మణస్త్వేషాం నేతరావితి నిశ్చయః ॥ 10:1॥

సర్వేషాం బ్రాహ్మణో విద్యాద్వృత్త్యుపాయాన్ యథావిధి ।
ప్రబ్రూయాదితరేభ్యశ్చ స్వయం చైవ తథా భవేత్ ॥ 10:2॥

వైశేష్యాత్ప్రకృతిశ్రైష్ఠ్యాన్నియమస్య చ ధారణాత్ ।
సంస్కారస్య విశేషాచ్చ వర్ణానాం బ్రాహ్మణః ప్రభుః ॥ 10:3॥

బ్రాహ్మణః క్షత్రియో వైశ్యస్త్రయో వర్ణా ద్విజాతయః ।
చతుర్థ ఏకజాతిస్తు శూద్రో నాస్తి తు పంచమః ॥ 10:4॥

సర్వవర్ణేషు తుల్యాసు పత్నీష్వక్షతయోనిషు ।
ఆనులోమ్యేన సంభూతా జాత్యా జ్ఞేయాస్త ఏవ తే ॥ 10:5॥

స్త్రీష్వనంతరజాతాసు ద్విజైరుత్పాదితాన్ సుతాన్ ।
సదృశానేవ తానాహుర్మాతృదోషవిగర్హితాన్ ॥ 10:6॥

అనంతరాసు జాతానాం విధిరేష సనాతనః ।
ద్వ్యేకాంతరాసు జాతానాం ధర్మ్యం విద్యాదిమం విధిం ॥ 10:7॥

బ్రాహ్మణాద్వైశ్యకన్యాయామంబష్ఠో నామ జాయతే ।
నిషాదః శూద్రకన్యాయాం యః పారశవ ఉచ్యతే ॥ 10:8॥

క్షత్రియాత్శూద్రకన్యాయాం క్రూరాచారవిహారవాన్ ।
క్షత్రశూద్రవపుర్జంతురుగ్రో నామ ప్రజాయతే ॥ 10:9॥

విప్రస్య త్రిషు వర్ణేషు నృపతేర్వర్ణయోర్ద్వయోః ।
వైశ్యస్య వర్ణే చైకస్మిన్ షడేతేఽపసదాః స్మృతాః ॥ 10:10॥

క్షత్రియాద్విప్రకన్యాయాం సూతో భవతి జాతితః ।
వైశ్యాన్ మాగధవైదేహౌ రాజవిప్రాంగనాసుతౌ ॥ 10:11॥

శూద్రాదాయోగవః క్షత్తా చండాలశ్చాధమో నృణాం ।
వైశ్యరాజన్యవిప్రాసు జాయంతే వర్ణసంకరాః ॥ 10:12॥

ఏకాంతరే త్వానులోమ్యాదంబష్ఠోగ్రౌ యథా స్మృతౌ ।
క్షత్తృవైదేహకౌ తద్వత్ప్రాతిలోమ్యేఽపి జన్మని ॥ 10:13॥

పుత్రా యేఽనంతరస్త్రీజాః క్రమేణోక్తా ద్విజన్మనాం ।
తాననంతరనామ్నస్తు మాతృదోషాత్ప్రచక్షతే ॥ 10:14॥

బ్రాహ్మణాదుగ్రకన్యాయామావృతో నామ జాయతే ।
ఆభీరోఽమ్బష్ఠకన్యాయామాయోగవ్యాం తు ధిగ్వణః ॥ 10:15॥

ఆయోగవశ్చ క్షత్తా చ చండాలశ్చాధమో నృణాం ।
ప్రాతిలోమ్యేన జాయంతే శూద్రాదపసదాస్త్రయః ॥ 10:16॥

వైశ్యాన్ మాగధవైదేహౌ క్షత్రియాత్సూత ఏవ తు ।
ప్రతీపమేతే జాయంతే పరేఽప్యపసదాస్త్రయః ॥ 10:17॥

జాతో నిషాదాత్శూద్రాయాం జాత్యా భవతి పుక్కసః ।
శూద్రాజ్జాతో నిషాద్యాం తు స వై కుక్కుటకః స్మృతః ॥ 10:18॥

క్షత్తుర్జాతస్తథోగ్రాయాం శ్వపాక ఇతి కీర్త్యతే ।
వైదేహకేన త్వంబష్ఠ్యాముత్పన్నో వేణ ఉచ్యతే ॥ 10:19॥

ద్విజాతయః సవర్ణాసు జనయంత్యవ్రతాంస్తు యాన్ ।
తాన్ సావిత్రీపరిభ్రష్టాన్ వ్రాత్యానితి వినిర్దిశేత్ ॥ 10:20॥

వ్రాత్యాత్తు జాయతే విప్రాత్పాపాత్మా భూర్జకంటకః (భృజ్జకంటకః)।
ఆవంత్యవాటధానౌ చ పుష్పధః శైఖ ఏవ చ ॥ 10:21॥

ఝల్లో మల్లశ్చ రాజన్యాద్వ్రాత్యాత్నిచ్ఛివిరేవ చ (వ్రాత్యాల్లిచ్ఛివిరేవ చ) ।
నటశ్చ కరణశ్చైవ ఖసో ద్రవిడ ఏవ చ ॥ 10:22॥

వైశ్యాత్తు జాయతే వ్రాత్యాత్సుధన్వాఽఽచార్య ఏవ చ ।
కారుషశ్చ విజన్మా చ మైత్రః సాత్వత ఏవ చ ॥ 10:23॥

వ్యభిచారేణ వర్ణానామవేద్యావేదనేన చ ।
స్వకర్మణాం చ త్యాగేన జాయంతే వర్ణసంకరాః ॥ 10:24॥

సంకీర్ణయోనయో యే తు ప్రతిలోమానులోమజాః ।
అన్యోన్యవ్యతిషక్తాశ్చ తాన్ ప్రవక్ష్యామ్యశేషతః ॥ 10:25॥

సూతో వైదేహకశ్చైవ చండాలశ్చ నరాధమః ।
మాగధః తథాఽఽయోగవ ఏవ చ క్షత్రజాతిశ్చ (క్షత్తృజాతిశ్చ) ॥ 10:26॥

ఏతే షట్ సదృశాన్ వర్ణాంజనయంతి స్వయోనిషు ।
మాతృజాత్యాం ప్రసూయంతే ప్రవారాసు చ యోనిషు (మాతృజాత్యాః) ॥ 10:27॥

యథా త్రయాణాం వర్ణానాం ద్వయోరాత్మాఽస్య జాయతే ।
ఆనంతర్యాత్స్వయోన్యాం తు తథా బాహ్యేష్వపి క్రమాత్ (క్రమః)॥ 10:28॥

తే చాపి బాహ్యాన్ సుబహూంస్తతోఽప్యధికదూషితాన్ ।
పరస్పరస్య దారేషు జనయంతి విగర్హితాన్ ॥ 10:29॥

యథైవ శూద్రో బ్రాహ్మణ్యాం బాహ్యం జంతుం ప్రసూయతే ।
తథా బాహ్యతరం బాహ్యశ్చాతుర్వర్ణ్యే ప్రసూయతే ॥ 10:30॥

ప్రతికూలం వర్తమానా బాహ్యా బాహ్యతరాన్ పునః |
హీనా హీనాన్ ప్రసూయంతే వర్ణాన్ పంచదశైవ తు ॥ 10:31॥

ప్రసాధనోపచారజ్ఞమదాసం దాసజీవనం | దాస్యజీవినం
సైరింధ్రం (సైరంధ్రం) వాగురావృత్తిం సూతే దస్యురయోగవే ॥ 10:32॥

మైత్రేయకం తు వైదేహో మాధూకం సంప్రసూయతే |
నౄన్ ప్రశంసత్యజస్రం యో ఘంటాతాడోఽరుణోదయే ॥ 10:33॥

నిషాదో మార్గవం సూతే దాసం నౌకర్మజీవినం |
కైవర్తమితి యం ప్రాహురార్యావర్తనివాసినః ॥ 10:34॥

మృతవస్త్రభృత్స్వనారీషు (అనార్యాషు) గర్హితాన్నాశనాసు చ |
భవంత్యాయోగవీష్వేతే జాతిహీనాః పృథక్త్రయః ॥ 10:35॥

కారావరో నిషాదాత్తు చర్మకారః ప్రసూయతే | చర్మకారం
వైదేహికాదంధ్రమేదౌ బహిర్గ్రామప్రతిశ్రయౌ ॥ 10:36॥

చండాలాత్పాండుసోపాకస్త్వక్సారవ్యవహారవాన్ |
ఆహిండికో నిషాదేన వైదేహ్యామేవ జాయతే ॥ 10:37॥

చండాలేన తు సోపాకో మూలవ్యసనవృత్తిమాన్ |
పుక్కస్యాం (పుల్కస్యాం) జాయతే పాపః సదా సజ్జనగర్హితః ॥ 10:38॥

నిషాదస్త్రీ తు చండాలాత్పుత్రమంత్యావసాయినం |
శ్మశానగోచరం సూతే బాహ్యానామపి గర్హితం ॥ 10:39॥

సంకరే జాతయస్త్వేతాః పితృమాతృప్రదర్శితాః |
ప్రచ్ఛన్నా వా ప్రకాశా వా వేదితవ్యాః స్వకర్మభిః ॥ 10:40॥

స్వజాతిజానంతరజాః షట్ సుతా ద్విజధర్మిణః |
శూద్రాణాం తు సధర్మాణః సర్వేఽపధ్వంసజాః స్మృతాః ॥ 10:41॥

తపోబీజప్రభావైస్తు తే గచ్ఛంతి యుగే యుగే |
ఉత్కర్షం చాపకర్షం చ మనుష్యేష్విహ జన్మతః ॥ 10:42॥

శనకైస్తు క్రియాలోపాదిమాః క్షత్రియజాతయః |
వృషలత్వం గతా లోకే బ్రాహ్మణాదర్శనేన చ (బ్రాహ్మణాతిక్రమేణ చ) ॥ 10:43॥

పౌండ్రకాశ్చౌడ్రద్రవిడాః (పుండ్రకాశ్చోడద్రవిడాః) కాంబోజా యవనాః శకాః |
పారదాపహ్లవాశ్చీనాః కిరాతా దరదాః ఖశాః ॥ 10:44॥

ముఖబాహూరుపద్జానాం యా లోకే జాతయో బహిః |
మ్లేచ్ఛవాచశ్చార్యవాచః సర్వే తే దస్యవః స్మృతాః ॥ 10:45॥

యే ద్విజానామపసదా యే చాపధ్వంసజాః స్మృతాః |
తే నిందితైర్వర్తయేయుర్ద్విజానామేవ కర్మభిః ॥ 10:46॥

సూతానామశ్వసారథ్యమంబష్ఠానాం చికిత్సనం |
వైదేహకానాం స్త్రీకార్యం మాగధానాం వణిక్పథః || 10:47||

మత్స్యఘాతో నిషాదానాం త్వష్టిస్త్వాయోగవస్య చ |
మేదాంధ్రచుంచుమద్గూనామారణ్యపశుహింసనం || 10:48||

క్షత్త్ర్యుగ్రపుక్కసానాం తు బిలౌకోవధబంధనం |
ధిగ్వణానాం చర్మకార్యం వేణానాం భాండవాదనం || 10:49||

చైత్యద్రుమశ్మశానేషు శైలేషూపవనేషు చ |
వసేయురేతే విజ్ఞాతా వర్తయంతః స్వకర్మభిః || 10:50||

చండాలశ్వపచానాం తు బహిర్గ్రామాత్ప్రతిశ్రయః |
అపపాత్రాశ్చ కర్తవ్యా ధనమేషాం శ్వగర్దభం || 10:51||

వాసాంసి మృతచైలాని భిన్నభాండేషు భోజనం |
కార్ష్ణాయసమలంకారః పరివ్రజ్యా చ నిత్యశః || 10:52||

న తైః సమయమన్విచ్ఛేత్పురుషో ధర్మమాచరన్ |
వ్యవహారో మిథస్తేషాం వివాహః సదృశైః సహ || 10:53||

అన్నమేషాం పరాధీనం దేయం స్యాద్భిన్నభాజనే |
రాత్రౌ న విచరేయుస్తే గ్రామేషు నగరేషు చ || 10:54||

దివా చరేయుః కార్యార్థం చిహ్నితా రాజశాసనైః |
అబాంధవం శవం చైవ నిర్హరేయురితి స్థితిః || 10:55||

వధ్యాంశ్చ హన్యుః సతతం యథాశాస్త్రం నృపాజ్ఞయా |
వధ్యవాసాంసి గృహ్ణీయుః శయ్యాశ్చాభరణాని చ || 10:56||

వర్ణాపేతమవిజ్ఞాతం నరం కలుషయోనిజం |
ఆర్యరూపమివానార్యం కర్మభిః స్వైర్విభావయేత్ || 10:57||

అనార్యతా నిష్ఠురతా క్రూరతా నిష్క్రియాత్మతా |
పురుషం వ్యంజయంతీహ లోకే కలుషయోనిజం || 10:58||

పిత్ర్యం వా భజతే శీలం మాతుర్వోభయమేవ వా |
న కథం చన దుర్యోనిః ప్రకృతిం స్వాం నియచ్ఛతి || 10:59||

కులే ముఖ్యేఽపి జాతస్య యస్య స్యాద్యోనిసంకరః |
సంశ్రయత్యేవ తచ్ఛీలం నరోఽల్పమపి వా బహు || 10:60||

యత్ర త్వేతే పరిధ్వంసాజ్జాయంతే వర్ణదూషకాః |
రాష్ట్రికైః (రాష్ట్రియైః) సహ తద్రాష్ట్రం క్షిప్రమేవ వినశ్యతి || 10:61||

బ్రాహ్మణార్థే గవార్థే వా దేహత్యాగోఽనుపస్కృతః |
స్త్రీబాలాభ్యుపపత్తౌ చ (స్త్రీబాలాభ్యవపత్తౌ చ) బాహ్యానాం సిద్ధికారణం || 10:62||

అహింసా సత్యమస్తేయం శౌచమింద్రియనిగ్రహః |
ఏతం సామాసికం ధర్మం చాతుర్వర్ణ్యేఽబ్రవీన్ మనుః ‖ 10:63‖

శూద్రాయాం బ్రాహ్మణాజ్జాతః శ్రేయసా చేత్ప్రజాయతే |
అశ్రేయాన్ శ్రేయసీం జాతిం గచ్ఛత్యా సప్తమాద్యుగాత్ ‖ 10:64‖

శూద్రో బ్రాహ్మణతామేతి బ్రాహ్మణశ్చైతి శూద్రతాం |
క్షత్రియాజ్జాతమేవం తు విద్యాద్వైశ్యాత్తథైవ చ ‖ 10:65‖

అనార్యాయాం సముత్పన్నో బ్రాహ్మణాత్తు యదృచ్ఛయా |
బ్రాహ్మణ్యామప్యనార్యాత్తు శ్రేయస్త్వం క్వేతి చేద్భవేత్ (కస్య చిద్భవేత్)‖ 10:66‖

జాతో నార్యామనార్యాయామార్యాదార్యో భవేద్గుణైః |
జాతోఽప్యనార్యాదార్యాయామనార్య ఇతి నిశ్చయః ‖ 10:67‖

తావుభావప్యసంస్కార్యావితి ధర్మో వ్యవస్థితః |
వైగుణ్యాజ్జన్మనః (జన్మతః) పూర్వ ఉత్తరః ప్రతిలోమతః ‖ 10:68‖

సుబీజం చైవ సుక్షేత్రే జాతం సంపద్యతే యథా |
తథాఽర్యాజ్జాత ఆర్యాయాం సర్వం సంస్కారమర్హతి ‖ 10:69‖

బీజమేకే ప్రశంసంతి క్షేత్రమన్యే మనీషిణః |
బీజక్షేత్రే తథైవాన్యే తత్రాయం తు వ్యవస్థితిః ‖ 10:70‖

అక్షేత్రే బీజముత్సృష్టమంతరైవ వినశ్యతి |
అబీజకమపి క్షేత్రం కేవలం స్థండిలం భవేత్ ‖ 10:71‖

యస్మాద్బీజప్రభావేణ తిర్యగ్జా ఋషయోఽభవన్ |
పూజితాశ్చ ప్రశస్తాశ్చ తస్మాద్బీజం ప్రశస్యతే (విశిష్యతే)‖ 10:72‖

అనార్యమార్యకర్మాణమార్యం చానార్యకర్మిణం |
సంప్రధార్యాబ్రవీద్ధాతా న సమౌ నాసమావితి ‖ 10:73‖

బ్రాహ్మణా బ్రహ్మయోనిస్థా యే స్వకర్మణ్యవస్థితాః |
తే సమ్యగుపజీవేయుః షట్ కర్మాణి యథాక్రమం ‖ 10:74‖

అధ్యాపనమధ్యయనం యజనం యాజనం తథా |
దానం ప్రతిగ్రహశ్చైవ షట్ కర్మాణ్యగ్రజన్మనః ‖ 10:75‖

షణ్ణాం తు కర్మణామస్య త్రీణి కర్మాణి జీవికా |
యాజనాధ్యాపనే చైవ విశుద్ధాచ్చ ప్రతిగ్రహః ‖ 10:76‖

త్రయో ధర్మా నివర్తంతే బ్రాహ్మణాత్క్షత్రియం ప్రతి |
అధ్యాపనం యాజనం చ తృతీయశ్చ ప్రతిగ్రహః ‖ 10:77‖

వైశ్యం ప్రతి తథైవైతే నివర్తేరన్నితి స్థితిః |
న తౌ ప్రతి హి తాన్ ధర్మాన్ (ప్రతి హితాన్ ధర్మాన్) మనురాహ ప్రజాపతిః ‖ 10:78‖

శస్త్రాస్త్రభృత్త్వం క్షత్రస్య వణిక్పశుకృషిర్విషః ।
ఆజీవనార్థం ధర్మస్తు దానమధ్యయనం యజిః ॥ 10:79॥

వేదాభ్యాసో బ్రాహ్మణస్య క్షత్రియస్య చ రక్షణం ।
వార్తాకర్మైవ వైశ్యస్య విశిష్టాని స్వకర్మసు ॥ 10:80॥

అజీవంస్తు యథోక్తేన బ్రాహ్మణః స్వేన కర్మణా ।
జీవేత్క్షత్రియధర్మేణ స హ్యస్య ప్రత్యనంతరః ॥ 10:81॥

ఉభాభ్యామప్యజీవంస్తు కథం స్యాదితి చేద్భవేత్ ।
కృషిగోరక్షమాస్థాయ జీవేద్వైశ్యస్య జీవికాం ॥ 10:82॥

వైశ్యవృత్త్యాఽపి జీవంస్తు బ్రాహ్మణః క్షత్రియోఽపి వా ।
హింసాప్రాయాం పరాధీనాం కృషిం యత్నేన వర్జయేత్ ॥ 10:83॥

కృషిం సాధుఇతి మన్యంతే సా వృత్తిః సద్విగర్హితాః ।
భూమిం భూమిశయాంశ్చైవ హంతి కాష్ఠమయోముఖం ॥ 10:84॥

ఇదం తు వృత్తివైకల్యాత్త్యజతో ధర్మనైపుణం ।
విట్పణ్యముద్ధృతోద్ధారం విక్రేయం విత్తవర్ధనం ॥ 10:85॥

సర్వాన్ రసానపోహేత కృతాన్నం చ తిలైః సహ ।
అశ్మనో లవణం చైవ పశవో యే చ మానుషాః ॥ 10:86॥

సర్వం చ తాంతవం రక్తం శాణక్షౌమావికాని చ ।
అపి చేత్స్యురరక్తాని ఫలమూలే తథౌషధీః ॥ 10:87॥

అపః శస్త్రం విషం మాంసం సోమం గంధాంశ్చ సర్వశః ।
క్షీరం క్షౌద్రం దధి ఘృతం తైలం మధు గుడం కుశాన్ ॥ 10:88॥

ఆరణ్యాంశ్చ పశూన్ సర్వాన్ దంష్ట్రిణశ్చ వయాంసి చ ।
మద్యం నీలిం (నీలీం) చ లాక్షాం చ సర్వాంశ్చైకశఫాంస్తథా ॥ 10:89॥

కామముత్పాద్య కృష్యాం తు స్వయమేవ కృషీవలః ।
విక్రీణీత తిలాంశూద్రాన్ (తిలాంశుద్ధాన్) ధర్మార్థమచిరస్థితాన్ ॥ 10:90॥

భోజనాభ్యంజనాద్దానాద్యదన్యత్కురుతే తిలైః ।
కృమిభూతః శ్వవిష్ఠాయాం పితృభిః సహ మజ్జతి ॥ 10:91॥

సద్యః పతతి మాంసేన లాక్షయా లవణేన చ ।
త్ర్యహేణ శూద్రో భవతి బ్రాహ్మణః క్షీరవిక్రయాత్ ॥ 10:92॥

ఇతరేషాం తు పణ్యానాం విక్రయాదిహ కామతః ।
బ్రాహ్మణః సప్తరాత్రేణ వైశ్యభావం నియచ్ఛతి ॥ 10:93॥

రసా రసైర్నిమాతవ్యా న త్వేవ లవణం రసైః ।
కృతాన్నం చ కృతాన్నేన తిలా ధాన్యేన తత్సమాః ॥ 10:94॥

జీవేదేతేన రాజన్యః సర్వేణాప్యనయం గతః |
న త్వేవ జ్యాయంసీం వృత్తిమభిమన్యేత కర్హి చిత్ ‖ 10:95‖

యో లోభాదధమో జాత్యా జీవేదుత్కృష్టకర్మభిః |
తం రాజా నిర్ధనం కృత్వా క్షిప్రమేవ ప్రవాసయేత్ ‖ 10:96‖

వరం స్వధర్మో విగుణో న పారక్యః స్వనుష్ఠితః (విగుణః పరధర్మాత్స్వధిష్ఠితాత్)|
పరధర్మేణ జీవన్ హి సద్యః పతతి జాతితః ‖ 10:97‖

వైశ్యోఽజీవన్ స్వధర్మేణ శూద్రవృత్త్యాఽపి వర్తయేత్ |
అనాచరన్నకార్యాణి నివర్తేత చ శక్తిమాన్ ‖ 10:98‖

అశక్నువంస్తు శుశ్రూషాం శూద్రః కర్తుం ద్విజన్మనాం |
పుత్రదారాత్యయం ప్రాప్తో జీవేత్కారుకకర్మభిః ‖ 10:99‖

యైః కర్మభిః ప్రచరితైః శుశ్రూష్యంతే ద్విజాతయః |
తాని కారుకకర్మాణి శిల్పాని వివిధాని చ ‖ 10:100‖

వైశ్యవృత్తిమనాతిష్ఠన్ బ్రాహ్మణః స్వే పథి స్థితః |
అవృత్తికర్షితః సీదన్నిమం ధర్మం సమాచరేత్ ‖ 10:101‖

సర్వతః ప్రతిగృహ్ణీయాద్బ్రాహ్మణస్త్వనయం గతః |
పవిత్రం దుష్యతీత్యేతద్ధర్మతో నోపపద్యతే ‖ 10:102‖

నాధ్యాపనాద్యాజనాద్వా గర్హితాద్వా ప్రతిగ్రహాత్ |
దోషో భవతి విప్రాణాం జ్వలనాంబుసమా హి తే ‖ 10:103‖

జీవితాత్యయమాపన్నో యోఽన్నమత్తి తతస్తతః |
ఆకాశమివ పంకేన న స పాపేన లిప్యతే ‖ 10:104‖

అజీగర్తః సుతం హంతుముపాసర్పద్బుభుక్షితః |
న చాలిప్యత పాపేన క్షుత్ప్రతీకారమాచరన్ ‖ 10:105‖

శ్వమాంసమిచ్ఛనార్తోఽత్తుం ధర్మాధర్మవిచక్షణః |
ప్రాణానాం పరిరక్షార్థం వామదేవో న లిప్తవాన్ ‖ 10:106‖

భరద్వాజః క్షుధార్తస్తు సపుత్రో విజనే వనే |
బహ్వీర్గాః ప్రతిజగ్రాహ వృధోస్తక్ష్ణో మహాతపాః ‖ 10:107‖

క్షుధార్తశ్చాత్తుమభ్యాగాద్విశ్వామిత్రః శ్వజాఘనీం |
చండాలహస్తాదాదాయ ధర్మాధర్మవిచక్షణః ‖ 10:108‖

ప్రతిగ్రహాద్యాజనాద్వా తథైవాధ్యాపనాదపి |
ప్రతిగ్రహః ప్రత్యవరః ప్రేత్య విప్రస్య గర్హితః ‖ 10:109‖

యాజనాధ్యాపనే నిత్యం క్రియేతే సంస్కృతాత్మనాం |
ప్రతిగ్రహస్తు క్రియతే శూద్రాదప్యంత్యజన్మనః ‖ 10:110‖

జపహోమైరపేత్యేనో యాజనాధ్యాపనైః కృతం ।
ప్రతిగ్రహనిమిత్తం తు త్యాగేన తపసైవ చ ॥ 10:111॥

శిలౌంఛమప్యాదదీత విప్రోఽజీవన్ యతస్తతః ।
ప్రతిగ్రహాత్శిలః శ్రేయాంస్తతోఽప్యుంఛః ప్రశస్యతే ॥ 10:112॥

సీదద్భిః కుప్యమిచ్ఛద్భిర్ధనే వా పృథివీపతిః । ధనం వా
యాచ్యః స్యాత్స్నాతకైర్విప్రైరదిత్సంస్త్యాగమర్హతి ॥ 10:113॥

అకృతం చ కృతాత్క్షేత్రాద్గౌరజావికమేవ చ ।
హిరణ్యం ధాన్యమన్నం చ పూర్వం పూర్వమదోషవత్ ॥ 10:114॥

సప్త విత్తాగమా ధర్మ్యా దాయో లాభః క్రయో జయః ।
ప్రయోగః కర్మయోగశ్చ సత్ప్రతిగ్రహ ఏవ చ ॥ 10:115॥

విద్యా శిల్పం భృతిః సేవా గోరక్ష్యం విపణిః కృషిః ।
ధృతిర్భైక్షం కుసీదం చ దశ జీవనహేతవః ॥ 10:116॥

బ్రాహ్మణః క్షత్రియో వాఽపి వృద్ధిం నైవ ప్రయోజయేత్ ।
కామం తు ఖలు ధర్మార్థం దద్యాత్పాపీయసేఽల్పికాం ॥ 10:117॥

చతుర్థమాదదానోఽపి క్షత్రియో భాగమాపది ।
ప్రజా రక్షన్ పరం శక్త్యా కిల్బిషాత్ప్రతిముచ్యతే ॥ 10:118॥

స్వధర్మో విజయస్తస్య నాహవే స్యాత్పరాఙ్ముఖః ।
శస్త్రేణ వైశ్యాన్ రక్షిత్వా (వైశ్యాద్రక్షిత్వా) ధర్మ్యమాహారయేద్బలిం ॥ 10:119॥

ధాన్యేఽష్టమం విశాం శుల్కం వింశం కార్షాపణావరం ।
కర్మోపకరణాః శూద్రాః కారవః శిల్పినస్తథా ॥ 10:120॥

శూద్రస్తు వృత్తిమాకాంక్షన్ క్షత్రమారాధయేద్యది (ఆరాధయేదితి) ।
ధనినం వాఽప్యుపారాధ్య వైశ్యం శూద్రో జిజీవిషేత్ ॥ 10:121॥

స్వర్గార్థముభయార్థం వా విప్రానారాధయేత్తు సః ।
జాతబ్రాహ్మణశబ్దస్య సా హ్యస్య కృతకృత్యతా ॥ 10:122॥

విప్రసేవైవ శూద్రస్య విశిష్టం కర్మ కీర్త్యతే ।
యదతోఽన్యధి కురుతే తద్భవత్యస్య నిష్ఫలం ॥ 10:123॥

ప్రకల్ప్యా తస్య తైర్వృత్తిః స్వకుటుంబాద్యథార్హతః ।
శక్తిం చావేక్ష్య దాక్ష్యం చ భృత్యానాం చ పరిగ్రహం ॥ 10:124॥

ఉచ్ఛిష్టమన్నం దాతవ్యం జీర్ణాని వసనాని చ ।
పులాకాశ్చైవ ధాన్యానాం జీర్ణాశ్చైవ పరిచ్ఛదాః ॥ 10:125॥

న శూద్రే పాతకం కిం చిన్న చ సంస్కారమర్హతి ।
నాస్యాధికారో ధర్మేఽస్తి న ధర్మాత్ప్రతిషేధనం ॥ 10:126॥

ధర్మైప్సవస్తు ధర్మజ్ఞాః సతాం (సతాం ధర్మం) వృత్తమనుష్ఠితాః |
మంత్రవర్జ్యం (మంత్రవర్జం) న దుష్యంతి ప్రశంసాం ప్రాప్నువంతి చ ॥ 10:127॥

యథా యథా హి సద్వృత్తమాతిష్ఠత్యనసూయకః |
తథా తథైమం చాముం చ లోకం ప్రాప్నోత్యనిందితః ॥ 10:128॥

శక్తేనాపి హి శూద్రేణ న కార్యో ధనసంచయః |
శూద్రో హి ధనమాసాద్య బ్రాహ్మణానేవ బాధతే ॥ 10:129॥

ఏతే చతుర్ణాం వర్ణానామాపద్ధర్మాః ప్రకీర్తితాః |
యాన్ సమ్యగనుతిష్ఠంతో వ్రజంతి పరమం గతిం ॥ 10:130॥

ఏష ధర్మవిధిః కృత్స్నశ్చాతుర్వర్ణ్యస్య కీర్తితః |
అతః పరం ప్రవక్ష్యామి ప్రాయశ్చిత్తవిధిం శుభం ॥ 10:131॥

అధ్యాయం 11

సాంతానికం యక్ష్యమాణమధ్వగం సార్వవేదసం ।
గుర్వర్థం పితృమాత్ర్యర్థం స్వాధ్యాయార్థ్యుపతాపినః ॥ 11:1॥

న వై తాన్ స్నాతకాన్ విద్యాద్బ్రాహ్మణాన్ ధర్మభిక్షుకాన్ ।
నిఃస్వేభ్యో దేయమేతేభ్యో దానం విద్యావిశేషతః ॥ 11:2॥

ఏతేభ్యో హి ద్విజాగ్ర్యేభ్యో దేయమన్నం సదక్షిణం ।
ఇతరేభ్యో బహిర్వేది కృతాన్నం దేయముచ్యతే ॥ 11:3॥

సర్వరత్నాని రాజా తు యథార్హం ప్రతిపాదయేత్ ।
బ్రాహ్మణాన్ వేదవిదుషో యజ్ఞార్థం చైవ దక్షిణాం ॥ 11:4॥

కృతదారోఽపరాన్ దారాన్ భిక్షిత్వా యోఽధిగచ్ఛతి ।
రతిమాత్రం ఫలం తస్య ద్రవ్యదాతుస్తు సంతతిః ॥ 11:5॥

ధనాని తు యథాశక్తి విప్రేషు ప్రతిపాదయేత్ ।
వేదవిత్సు వివిక్తేషు ప్రేత్య స్వర్గం సమశ్నుతే ॥ 11:6॥

యస్య త్రైవార్షికం భక్తం పర్యాప్తం భృత్యవృత్తయే ।
అధికం వాఽపి విద్యేత స సోమం పాతుమర్హతి ॥ 11:7॥

అతః స్వల్పీయసి ద్రవ్యే యః సోమం పిబతి ద్విజః ।
స పీతసోమపూర్వోఽపి న తస్యాప్నోతి తత్ఫలం ॥ 11:8॥

శక్తః పరజనే దాతా స్వజనే దుఃఖజీవిని ।
మధ్వాపాతో విషాస్వాదః స ధర్మప్రతిరూపకః ॥ 11:9॥

భృత్యానాముపరోధేన యత్కరోత్యౌర్ధ్వదేహికం ।
తద్భవత్యసుఖోదర్కం జీవతశ్చ మృతస్య చ ॥ 11:10॥

యజ్ఞశ్చేత్ప్రతిరుద్ధః స్యాదేకేనాంగేన యజ్వనః ।
బ్రాహ్మణస్య విశేషేన ధార్మికే సతి రాజని ॥ 11:11॥

యో వైశ్యః స్యాద్బహుపశుర్హీనక్రతురసోమపః ।
కుటుంబాత్తస్య తద్ద్రవ్యమాహరేద్యజ్ఞసిద్ధయే ॥ 11:12॥

ఆహరేత్త్రీణి వా ద్వే వా కామం శూద్రస్య వేశ్మనః ।
న హి శూద్రస్య యజ్ఞేషు కశ్చిదస్తి పరిగ్రహః ॥ 11:13॥

యోఽనాహితాగ్నిః శతగురయజ్వా (అయజ్ఞశ్) చ సహస్రగుః ।
తయోరపి కుటుంబాభ్యామాహరేదవిచారయన్ ॥ 11:14॥

ఆదాననిత్యాచ్చాదాతురాహరేదప్రయచ్ఛతః |
తథా యశోఽస్య ప్రథతే ధర్మశ్చైవ ప్రవర్ధతే || 11:15||

తథైవ సప్తమే భక్తే భక్తాని షడనశ్నతా |
అశ్వస్తనవిధానేన హర్తవ్యం హీనకర్మణః || 11:16||

ఖలాత్క్షేత్రాదగారాద్వా యతో వాఽప్యుపలభ్యతే |
ఆఖ్యాతవ్యం తు తత్తస్మై పృచ్ఛతే యది పృచ్ఛతి || 11:17||

బ్రాహ్మణస్వం న హర్తవ్యం క్షత్రియేణ కదా చన |
దస్యునిష్క్రియయోస్తు స్వమజీవన్ హర్తుమర్హతి || 11:18||

యోఽసాధుభ్యోఽర్థమాదాయ సాధుభ్యః సంప్రయచ్ఛతి |
స కృత్వా ప్లవమాత్మానం సంతారయతి తావుభౌ || 11:19||

యద్ధనం యజ్ఞశీలానాం దేవస్వం తద్విదుర్బుధాః |
అయజ్వనాం తు యద్విత్తమాసురస్వం తదుచ్యతే || 11:20||

న తస్మిన్ ధారయేద్దండం ధార్మికః పృథివీపతిః |
క్షత్రియస్య హి బాలిశ్యాద్బ్రాహ్మణః సీదతి క్షుధా || 11:21||

తస్య భృత్యజనం జ్ఞాత్వా స్వకుటుంబాన్ మహీపతిః |
శ్రుతశీలే చ విజ్ఞాయ వృత్తిం ధర్మ్యాం ప్రకల్పయేత్ || 11:22||

కల్పయిత్వాఽస్య వృత్తిం చ రక్షేదేనం సమంతతః |
రాజా హి ధర్మషడ్భాగం తస్మాత్ప్రాప్నోతి రక్షితాత్ || 11:23||

న యజ్ఞార్థం ధనం శూద్రాద్విప్రో భిక్షేత కర్హి చిత్ |
యజమానో హి భిక్షిత్వా చండాలః ప్రేత్య జాయతే || 11:24||

యజ్ఞార్థమర్థం భిక్షిత్వా యో న సర్వం ప్రయచ్ఛతి |
స యాతి భాసతాం విప్రః కాకతాం వా శతం సమాః || 11:25||

దేవస్వం బ్రాహ్మణస్వం వా లోభేనోపహినస్తి యః |
స పాపాత్మా పరే లోకే గృధ్రోచ్ఛిష్టేన జీవతి || 11:26||

ఇష్టిం వైశ్వానరీం నిత్యం నిర్వపేదబ్దపర్యయే |
క్లృప్తానాం పశుసోమానాం నిష్కృత్యర్థమసంభవే || 11:27||

ఆపత్కల్పేన యో ధర్మం కురుతేఽనాపది ద్విజః |
స నాప్నోతి ఫలం తస్య పరత్రేతి విచారితం || 11:28||

విశ్వైశ్చ దేవైః సాధ్యైశ్చ బ్రాహ్మణైశ్చ మహర్షిభిః |
ఆపత్సు మరణాద్భీతైర్విధేః ప్రతినిధిః కృతః || 11:29||

ప్రభుః ప్రథమకల్పస్య యోఽనుకల్పేన వర్తతే |
న సాంపరాయికం తస్య దుర్మతేర్విద్యతే ఫలం || 11:30||

న బ్రాహ్మణో వేదయేత కించిద్రాజని ధర్మవిత్ ।
స్వవీర్యేణైవ తాంశిష్యాన్ మానవానపకారిణః ॥ 11:31॥

స్వవీర్యాద్రాజవీర్యాచ్చ స్వవీర్యం బలవత్తరం ।
తస్మాత్స్వేనైవ వీర్యేణ నిగృహ్ణీయాదరీన్ ద్విజః ॥ 11:32॥

శ్రుతీరథర్వాంగిరసీః కుర్యాదిత్యవిచారయన్ ।
వాక్శస్త్రం వై బ్రాహ్మణస్య తేన హన్యాదరీన్ ద్విజః ॥ 11:33॥

క్షత్రియో బాహువీర్యేణ తరేదాపదమాత్మనః ।
ధనేన వైశ్యశూద్రౌ తు జపహోమైర్ద్విజోత్తమః ॥ 11:34॥

విధాతా శాసితా వక్తా మైత్రో బ్రాహ్మణ ఉచ్యతే ।
తస్మై నాకుశలం బ్రూయాన్న శుష్కాం గిరమీరయేత్ ॥ 11:35॥

న వై కన్యా న యువతిర్నాల్పవిద్యో న బాలిశః ।
హోతా స్యాదగ్నిహోత్రస్య నార్తో నాసంస్కృతస్తథా ॥ 11:36॥

నరకే హి పతంత్యేతే జుహ్వంతః (జుహ్వతః) స చ యస్య తత్ ।
తస్మాద్వైతానకుశలో హోతా స్యాద్వేదపారగః ॥ 11:37॥

ప్రాజాపత్యమదత్త్వాఽశ్వమగ్న్యాధేయస్య దక్షిణాం ।
అనాహితాగ్నిర్భవతి బ్రాహ్మణో విభవే సతి ॥ 11:38॥

పుణ్యాన్యన్యాని కుర్వీత శ్రద్దధానో జితేంద్రియః ।
న త్వల్పదక్షిణైర్యజ్ఞైర్యజేతేహ కథం చన ॥ 11:39॥

ఇంద్రియాణి యశః స్వర్గమాయుః కీర్తిం ప్రజాః పశూన్ ।
హంత్యల్పదక్షిణో యజ్ఞస్తస్మాన్నాల్పధనో యజేత్ ॥ 11:40॥

అగ్నిహోత్ర్యపవిద్యాగ్నీన్ బ్రాహ్మణః కామకారతః ।
చాంద్రాయణం చరేన్ మాసం వీరహత్యాసమం హి తత్ ॥ 11:41॥

యే శూద్రాదధిగమ్యార్థమగ్నిహోత్రముపాసతే ।
ఋత్విజస్తే హి శూద్రాణాం బ్రహ్మవాదిషు గర్హితాః ॥ 11:42॥

తేషాం సతతమజ్ఞానాం వృషలాగ్న్యుపసేవినాం ।
పదా మస్తకమాక్రమ్య దాతా దుర్గాణి సంతరేత్ ॥ 11:43॥

అకుర్వన్ విహితం కర్మ నిందితం చ సమాచరన్ ।
ప్రసక్తశ్చేంద్రియార్థేషు (ప్రసజ్జనింద్రియార్థేషు) ప్రాయశ్చిత్తీయతే నరః ॥ 11:44॥

అకామతః కృతే పాపే ప్రాయశ్చిత్తం విదుర్బుధాః ।
కామకారకృతేఽప్యాహురేకే శ్రుతినిదర్శనాత్ ॥ 11:45॥

అకామతః కృతం పాపం వేదాభ్యాసేన శుధ్యతి ।
కామతస్తు కృతం మోహాత్ప్రాయశ్చిత్తైః పృథగ్విధైః ॥ 11:46॥

ప్రాయశ్చిత్తీయతాం ప్రాప్య దైవాత్పూర్వకృతేన వా |
న సంసర్గం వ్రజేత్సద్భిః ప్రాయశ్చిత్తేఽకృతే ద్విజః || 11:47||

ఇహ దుశ్చరితైః కే చిత్కే చిత్పూర్వకృతైస్తథా |
ప్రాప్నువంతి దురాత్మానో నరా రూపవిపర్యయం || 11:48||

సువర్ణచౌరః కౌనఖ్యం సురాపః శ్యావదంతతాం |
బ్రహ్మహా క్షయరోగిత్వం దౌశ్చర్మ్యం గురుతల్పగః || 11:49||

పిశునః పౌతినాసిక్యం సూచకః పూతివక్త్రతాం |
ధాన్యచౌరోఽఙ్గహీనత్వమాతిరైక్యం తు మిశ్రకః || 11:50||

అన్నహర్తాఽమయావిత్వం మౌక్యం వాగపహారకః |
వస్త్రాపహారకః శ్వైత్ర్యం పంగుతామశ్వహారకః || 11:51||

ఏవం కర్మవిశేషేణ జాయంతే సద్విగర్హితాః |
జడమూకాంధబధిరా వికృతాకృతయస్తథా || 11:52||

చరితవ్యమతో నిత్యం ప్రాయశ్చిత్తం విశుద్ధయే |
నింద్యైర్హి లక్షణైర్యుక్తా జాయంతేఽనిష్కృతేనసః || 11:53||

బ్రహ్మహత్యా సురాపానం స్తేయం గుర్వంగనాగమః |
మహాంతి పాతకాన్యాహుః సంసర్గశ్చాపి తైః సహ || 11:54||

అనృతం చ సముత్కర్షే రాజగామి చ పైశునం |
గురోశ్చాలీకనిర్బంధః సమాని బ్రహ్మహత్యయా || 11:55||

బ్రహ్మోజ్ఝతా వేదనిందా కౌటసాక్ష్యం సుహృద్వధః |
గర్హితానాద్యయోర్జగ్ధిః సురాపానసమాని షట్ || 11:56||

నిక్షేపస్యాపహరణం నరాశ్వరజతస్య చ |
భూమివజ్రమణీనాం చ రుక్మస్తేయసమం స్మృతం || 11:57||

రేతఃసేకః స్వయోనీషు కుమారీష్వంత్యజాసు చ |
సఖ్యుః పుత్రస్య చ స్త్రీషు గురుతల్పసమం విదుః || 11:58||

గోవధోఽయాజ్యసంయాజ్యం పారదార్యాత్మవిక్రయః |
గురుమాతృపితృత్యాగః స్వాధ్యాయాగ్న్యోః సుతస్య చ || 11:59||

పరివిత్తితాఽనుజేఽనూఢే పరివేదనమేవ చ |
తయోర్దానం చ కన్యాయాస్తయోరేవ చ యాజనం || 11:60||

కన్యాయా దూషణం చైవ వార్ధుష్యం వ్రతలోపనం |
తడాగారామదారాణామపత్యస్య చ విక్రయః || 11:61||

వ్రాత్యతా బాంధవత్యాగో భృత్యాధ్యాపనమేవ చ |
భృత్యా చాధ్యయనాదానమపణ్యానాం (భృతాచ్చాధ్యయనాదానం) చ విక్రయః || 11:62||

సర్వాకారేష్వధీకారో మహాయంత్రప్రవర్తనం ।
హింసౌషధీనాం స్త్ర్యాజీవోఽభిచారో మూలకర్మ చ ॥ 11:63॥

ఇంధనార్థమశుష్కాణాం ద్రుమాణామవపాతనం ।
ఆత్మార్థం చ క్రియారంభో నిందితాన్నాదనం తథా ॥ 11:64॥

అనాహితాగ్నితా స్తేయం ఋణానామనపక్రియా ।
అసత్శాస్త్రాధిగమనం కౌశీలవ్యస్య చ క్రియా ॥ 11:65॥

ధాన్యకుప్యపశుస్తేయం మద్యపస్త్రీనిషేవణం ।
స్త్రీశూద్రవిట్క్షత్రవధో నాస్తిక్యం చోపపాతకం ॥ 11:66॥

బ్రాహ్మణస్య రుజః కృత్వా ఘ్రాతిరఘ్రేయమద్యయోః ।
జైహ్మ్యం చ మైథునం పుంసి జాతిభ్రంశకరం స్మృతం ॥ 11:67॥

ఖరాశ్వోష్ట్రమృగైభానామజావికవధస్తథా ।
సంకరీకరణం జ్ఞేయం మీనాహిమహిషస్య చ ॥ 11:68॥

నిందితేభ్యో ధనాదానం వాణిజ్యం శూద్రసేవనం ।
అపాత్రీకరణం జ్ఞేయమసత్యస్య చ భాషణం ॥ 11:69॥

కృమికీటవయోహత్యా మద్యానుగతభోజనం ।
ఫలేధః।కుసుమస్తేయమధైర్యం చ మలావహం ॥ 11:70॥

ఏతాన్యేనాంసి సర్వాణి యథోక్తాని పృథక్పృథక్ ।
యైర్యైర్వ్రతైరపోహ్యంతే తాని సమ్యగ్నిబోధత ॥ 11:71॥

బ్రహ్మహా ద్వాదశ సమాః కుటీం కృత్వా వనే వసేత్ ।
భైక్షాశ్యాత్మవిశుద్ధ్యర్థం కృత్వా శవశిరో ధ్వజం ॥ 11:72॥

లక్ష్యం శస్త్రభృతాం వా స్యాద్విదుషామిచ్ఛయాఽత్మనః ।
ప్రాస్యేదాత్మానమగ్నౌ వా సమిద్ధే త్రిరవాక్షిరాః ॥ 11:73॥

యజేత వాఽశ్వమేధేన స్వర్జితా గోసవేన వా ।
అభిజిద్విశ్వజిద్భ్యాం వా త్రివృతాఽగ్నిష్టుతాఽపి వా ॥ 11:74॥

జపన్ వాఽన్యతమం వేదం యోజనానాం శతం వ్రజేత్ ।
బ్రహ్మహత్యాపనోదాయ మితభుఙ్నియతేంద్రియః ॥ 11:75॥

సర్వస్వం వేదవిదుషే బ్రాహ్మణాయోపపాదయేత్ ।
ధనం హి జీవనాయాలం గృహం వా సపరిచ్ఛదం ॥ 11:76॥

హవిష్యభుగ్వాఽనుసరేత్ప్రతిస్రోతః సరస్వతీం ।
జపేద్వా నియతాహారస్త్రిర్వై వేదస్య సంహితాం ॥ 11:77॥

కృతవాపనో నివసేద్గ్రామాంతే గోవ్రజేఽపి వా ।
ఆశ్రమే వృక్షమూలే వా గోబ్రాహ్మణహితే రతః ॥ 11:78॥

బ్రాహ్మణార్థే గవార్థే వా సద్యః ప్రాణాన్ (సంయక్ప్రాణాన్) పరిత్యజేత్ ।
ముచ్యతే బ్రహ్మహత్యాయా గోప్తా గోర్బ్రాహ్మణస్య చ ॥ 11:79॥

త్రివారం (త్ర్యవరం) ప్రతిరోద్ధా వా సర్వస్వమవజిత్య వా ।
విప్రస్య తన్నిమిత్తే వా ప్రాణాలాభే విముచ్యతే (ప్రాణాలాభేఽపి ముచ్యతే)॥ 11:80॥

ఏవం దృఢవ్రతో నిత్యం బ్రహ్మచారీ సమాహితః ।
సమాప్తే ద్వాదశే వర్షే బ్రహ్మహత్యాం వ్యపోహతి ॥ 11:81॥

శిష్ట్వా వా భూమిదేవానాం నరదేవసమాగమే ।
స్వమేనోఽవభృథస్నాతో హయమేధే విముచ్యతే ॥ 11:82॥

ధర్మస్య బ్రాహ్మణో మూలమగ్రం రాజన్య ఉచ్యతే ।
తస్మాత్సమాగమే తేషామేనో విఖ్యాప్య శుధ్యతి ॥ 11:83॥

బ్రహ్మణః సంభవేనైవ దేవానామపి దైవతం ।
ప్రమాణం చైవ లోకస్య బ్రహ్మాత్రైవ హి కారణం ॥ 11:84॥

తేషాం వేదవిదో బ్రూయుస్త్రయోఽప్యేనః సునిష్కృతిం ।
సా తేషాం పావనాయ స్యాత్పవిత్రా (పవిత్రం) విదుషాం హి వాక్ ॥ 11:85॥

అతోఽన్యతమమాస్థాయ విధిం విప్రః సమాహితః ।
బ్రహ్మహత్యాకృతం పాపం వ్యపోహత్యాత్మవత్తయా ॥ 11:86॥

హత్వా గర్భమవిజ్ఞాతమేతదేవ వ్రతం చరేత్ ।
రాజన్యవైశ్యౌ చైజానావాత్రేయీమేవ చ స్త్రియం ॥ 11:87॥

ఉక్త్వా చైవానృతం సాక్ష్యే ప్రతిరుధ్య (ప్రతిరభ్య) గురుం తథా ।
అపహృత్య చ నిఃక్షేపం (నిక్షేపం) కృత్వా చ స్త్రీసుహృత్వధం ॥ 11:88॥

ఇయం విశుద్ధిరుదితా ప్రమాప్యాకామతో ద్విజం ।
కామతో బ్రాహ్మణవధే నిష్కృతిర్న విధీయతే ॥ 11:89॥

సురాం పీత్వా ద్విజో మోహాదగ్నివర్ణాం సురాం పిబేత్ ।
తయా స కాయే నిర్దగ్ధే ముచ్యతే కిల్బిషాత్తతః ॥ 11:90॥

గోమూత్రమగ్నివర్ణం వా పిబేదుదకమేవ వా ।
పయో ఘృతం వాఽ మరణాద్గోశకృద్రసమేవ వా ॥ 11:91॥

కణాన్ వా భక్షయేదబ్దం పిణ్యాకం వా సకృన్నిశి ।
సురాపానాపనుత్త్యర్థం వాలవాసా జటీ ధ్వజీ ॥ 11:92॥

సురా వై మలమన్నానాం పాప్మా చ మలముచ్యతే ।
తస్మాద్బ్రాహ్మణరాజన్యౌ వైశ్యశ్చ న సురాం పిబేత్ ॥ 11:93॥

గౌడీ పైష్టీ చ మాధ్వీ చ విజ్ఞేయా త్రివిధా సురా ।
యథైవైకా తథా సర్వా న పాతవ్యా ద్విజోత్తమైః ॥ 11:94॥

యక్షరక్షః|పిశాచాన్నం మద్యం మాంసం సురాసవం |
తద్బ్రాహ్మణేన నాత్తవ్యం దేవానామశ్నతా హవిః || 11:95||

అమేధ్యే వా పతేన్ మత్తో వైదికం వాఽప్యుదాహరేత్ |
అకార్యమన్యత్కుర్యాద్వా బ్రాహ్మణో మదమోహితః || 11:96||

యస్య కాయగతం బ్రహ్మ మద్యేనాప్లావ్యతే సకృత్ |
తస్య వ్యపైతి బ్రాహ్మణ్యం శూద్రత్వం చ స గచ్ఛతి || 11:97||

ఏషా విచిత్రాభిహితా సురాపానస్య నిష్కృతిః |
అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి సువర్ణస్తేయనిష్కృతిం || 11:98||

సువర్ణస్తేయకృద్విప్రో రాజానమభిగమ్య తు |
స్వకర్మ ఖ్యాపయన్ బ్రూయాత్మాం భవాననుశాస్త్వితి || 11:99||

గృహీత్వా ముసలం రాజా సకృద్ధన్యాత్తు తం స్వయం |
వధేన శుధ్యతి స్తేనో బ్రాహ్మణస్తపసైవ తు || 11:100||

తపసాపనునుత్సుస్తు సువర్ణస్తేయజం మలం |
చీరవాసా ద్విజోఽరణ్యే చరేద్బ్రహ్మహనో వ్రతం || 11:101||

ఏతైర్వ్రతైరపోహేత పాపం స్తేయకృతం ద్విజః |
గురుస్త్రీగమనీయం తు వ్రతైరేభిరపానుదేత్ || 11:102||

గురుతల్ప్యభిభాష్యైనస్తప్తే స్వప్యాదయోమయే (తల్పే స్వప్యాద్) |
సూర్మీం జ్వలంతీం స్వాశ్లిష్యేన్ (వాఽశ్లిష్యేన్) మృత్యునా స విశుధ్యతి || 11:103||

స్వయం వా శిష్ణవృషణావుత్కృత్యాధాయ చాంజలౌ |
నైర్‌ఋతీం దిశమాతిష్ఠేదా నిపాతాదజిహ్మగః || 11:104||

ఖట్వాంగీ చీరవాసా వా శ్మశ్రులో విజనే వనే |
ప్రాజాపత్యం చరేత్కృచ్ఛ్రమబ్దమేకం సమాహితః || 11:105||

చాంద్రాయణం వా త్రీన్ మాసానభ్యస్యేన్నియతేంద్రియః |
హవిష్యేణ యవాగ్వా వా గురుతల్పాపనుత్తయే || 11:106||

ఏతైర్వ్రతైరపోహేయుర్మహాపాతకినో మలం |
ఉపపాతకినస్త్వేవమేభిర్నానావిధైర్వ్రతైః || 11:107||

ఉపపాతకసంయుక్తో గోఘ్నో మాసం యవాన్ పిబేత్ |
కృతవాపో వసేద్గోష్ఠే చర్మణా తేన సంవృతః || 11:108||

చతుర్థకాలమశ్నీయాదక్షారలవణం మితం |
గోమూత్రేణాచరేత్స్నానం ద్వౌ మాసౌ నియతేంద్రియః || 11:109||

దివాఽనుగచ్ఛేద్గాస్తాస్తు తిష్ఠన్నూర్ధ్వం రజః పిబేత్ |
శుశ్రూషిత్వా నమస్కృత్య రాత్రౌ వీరాసనం (వీరాసనో) వసేత్ || 11:110||

తిష్ఠంతీష్వనుతిష్ఠేత్తు వ్రజంతీష్వప్యనువ్రజేత్ |
ఆసీనాసు తథాఽసీనో నియతో వీతమత్సరః ‖ 11:111‖

ఆతురామభిశస్తాం వా చౌరవ్యాఘ్రాదిభిర్భయైః |
పతితాం పంకలగ్నాం వా సర్వోపాయైర్విమోచయేత్ (సర్వప్రాణైర్విమోచయేత్)‖ 11:112‖

ఉష్ణే వర్షతి శీతే వా మారుతే వాతి వా భృశం |
న కుర్వీతాత్మనస్త్రాణం గోరకృత్వా తు శక్తితః ‖ 11:113‖

ఆత్మనో యది వాఽన్యేషాం గృహే క్షేత్రేఽథ వా ఖలే |
భక్షయంతీం న కథయేత్పిబంతం చైవ వత్సకం ‖ 11:114‖

అనేన విధినా యస్తు గోఘ్నో గామనుగచ్ఛతి |
స గోహత్యాకృతం పాపం త్రిభిర్మాసైర్వ్యపోహతి ‖ 11:115‖

వృషభైకాదశా గాశ్చ దద్యాత్సుచరితవ్రతః |
అవిద్యమానే సర్వస్వం వేదవిద్భ్యో నివేదయేత్ ‖ 11:116‖

ఏతదేవ వ్రతం కుర్యురుపపాతకినో ద్విజాః |
అవకీర్ణివర్జ్యం (అవకీర్ణివర్జం) శుద్ధ్యర్థం చాంద్రాయణమథాపి వా ‖ 11:117‖

అవకీర్ణీ తు కాణేన గర్దభేన చతుష్పథే |
పాకయజ్ఞవిధానేన యజేత నిర్ఋతిం నిశి ‖ 11:118‖

హుత్వాఽగ్నౌ విధివద్ధోమానంతతశ్చ సమిత్యృచా |
వాతేంద్రగురువహ్నీనాం జుహుయాత్సర్పిషాఽహుతీః ‖ 11:119‖

కామతో రేతసః సేకం వ్రతస్థస్య ద్విజన్మనః |
అతిక్రమం వ్రతస్యాహుర్ధర్మజ్ఞా బ్రహ్మవాదినః ‖ 11:120‖

మారుతం పురుహూతం చ గురుం పావకమేవ చ |
చతురో వ్రతినోఽభ్యేతి బ్రాహ్మం తేజోఽవకీర్ణినః ‖ 11:121‖

ఏతస్మిన్నేనసి ప్రాప్తే వసిత్వా గర్దభాజినం |
సప్తాగారాంశ్చరేద్భైక్షం స్వకర్మ పరికీర్తయన్ ‖ 11:122‖

తేభ్యో లబ్ధేన భైక్షేణ వర్తయన్నేకకాలికం |
ఉపస్పృశంస్త్రిషవణం త్వబ్దేన (త్రిషవణం అబ్దేన) స విశుధ్యతి ‖ 11:123‖

జాతిభ్రంశకరం కర్మ కృత్వాఽన్యతమమిచ్ఛయా |
చరేత్సాంతపనం కృచ్ఛ్రం ప్రాజాపత్యమనిచ్ఛయా ‖ 11:124‖

సంకరాపాత్రకృత్యాసు మాసం శోధనమైందవం (ఐందవః)|
మలినీకరణీయేషు తప్తః స్యాద్యావకైస్త్ర్యహం ‖ 11:125‖

తురీయో బ్రహ్మహత్యాయాః క్షత్రియస్య వధే స్మృతః |
వైశ్యేఽష్టమాంశో వృత్తస్థే శూద్రే జ్ఞేయస్తు షోడశః ‖ 11:126‖

అకామతస్తు రాజన్యం వినిపాత్య ద్విజోత్తమః ।
వృషభైకసహస్రా గా దద్యాత్సుచరితవ్రతః ॥ 11:127॥

త్ర్యబ్దం చరేద్వా నియతో జటీ బ్రహ్మహనో వ్రతం ।
వసన్ దూరతరే గ్రామాద్వృక్షమూలనికేతనః ॥ 11:128॥

ఏతదేవ చరేదబ్దం ప్రాయశ్చిత్తం ద్విజోత్తమః ।
ప్రమాప్య వైశ్యం వృత్తస్థం దద్యాచ్చైకశతం గవాం (దద్యాద్వైకశతం గవాం)॥ 11:129॥

ఏతదేవ వ్రతం కృత్స్నం షణ్మాసాంశూద్రహా చరేత్) ।
వృషభైకాదశా వాఽపి దద్యాద్విప్రాయ గాః సితాః ॥ 11:130॥

మార్జారనకులౌ హత్వా చాషం మండూకమేవ చ ।
శ్వగోధోలూకకాకాంశ్చ శూద్రహత్యావ్రతం చరేత్ ॥ 11:131॥

పయః పిబేత్త్రిరాత్రం వా యోజనం వాఽధ్వనో వ్రజేత్ ।
ఉపస్పృశేత్స్రవంత్యాం వా సూక్తం వాఽబ్।దైవతం జపేత్ ॥ 11:132॥

అభ్రిం కార్ష్ణాయసీం దద్యాత్సర్పం హత్వా ద్విజోత్తమః ।
పలాలభారకం షండే సైసకం చైకమాషకం ॥ 11:133॥

ఘృతకుంభం వరాహే తు తిలద్రోణం తు తిత్తిరౌ ।
శుకే ద్విహాయనం వత్సం క్రౌంచం హత్వా త్రిహాయనం ॥ 11:134॥

హత్వా హంసం బలాకాం చ బకం బర్హిణమేవ చ ।
వానరం శ్యేనభాసౌ చ స్పర్శయేద్బ్రాహ్మణాయ గాం ॥ 11:135॥

వాసో దద్యాధయం హత్వా పంచ నీలాన్ వృషాన్ గజం ।
అజమేషావనడ్వాహం ఖరం హత్వైకహాయనం ॥ 11:136॥

క్రవ్యాదాంస్తు మృగాన్ హత్వా ధేనుం దద్యాత్పయస్వినీం ।
అక్రవ్యాదాన్ వత్సతరీముష్ట్రం హత్వా తు కృష్ణలం ॥ 11:137॥

జీనకార్ముకబస్తావీన్ పృథగ్దద్యాద్విశుద్ధయే ।
చతుర్ణామపి వర్ణానాం నారీర్హత్వాఽనవస్థితాః ॥ 11:138॥

దానేన వధనిర్ణేకం సర్పాదీనామశక్నువన్ ।
ఏకైకశశ్చరేత్కృచ్ఛ్రం ద్విజః పాపాపనుత్తయే ॥ 11:139॥

అస్థిమతాం తు సత్త్వానాం సహస్రస్య ప్రమాపణే ।
పూర్ణే చానస్యనస్థ్నాం తు శూద్రహత్యావ్రతం చరేత్ ॥ 11:140॥

కిం చిదేవ తు విప్రాయ దద్యాదస్థిమతాం వధే ।
అనస్థ్నాం చైవ హింసాయాం ప్రాణాయామేన శుధ్యతి ॥ 11:141॥

ఫలదానాం తు వృక్షాణాం ఛేదనే జప్యమృచ్శతం ।
గుల్మవల్లీలతానాం చ పుష్పితానాం చ వీరుధాం ॥ 11:142॥

అన్నాద్యజానాం సత్త్వానాం రసజానాం చ సర్వశః |
ఫలపుష్పోద్భవానాం చ ఘృతప్రాశో విశోధనం || 11:143||

కృష్టజానామోషధీనాం జాతానాం చ స్వయం వనే |
వృథాలంభేఽనుగచ్ఛేద్గాం దినమేకం పయోవ్రతః || 11:144||

ఏతైర్వ్రతైరపోహ్యం స్యాదేనో హింసాసముద్భవం |
జ్ఞానాజ్ఞానకృతం కృత్స్నం శృణుతానాద్యభక్షణే || 11:145||

అజ్ఞానాద్వారుణీం పీత్వా సంస్కారేణైవ శుధ్యతి |
మతిపూర్వమనిర్దేశ్యం ప్రాణాంతికమితి స్థితిః || 11:146||

అపః సురాభాజనస్థా మద్యభాండస్థితాస్తథా |
పంచరాత్రం పిబేత్పీత్వా శంఖపుష్పీశృతం పయః || 11:147||

స్పృష్ట్వా దత్త్వా చ మదిరాం విధివత్ప్రతిగృహ్య చ |
శూద్రోచ్ఛిష్టాశ్చ పీత్వాఽపః కుశవారి పిబేత్త్ర్యహం || 11:148||

బ్రాహ్మణస్తు సురాపస్య గంధమాఘ్రాయ సోమపః |
ప్రాణానప్సు త్రిరాయమ్య ఘృతం ప్రాశ్య విశుధ్యతి || 11:149||

అజ్ఞానాత్ప్రాశ్య విణ్మూత్రం సురాసంస్పృష్టమేవ చ |
పునః సంస్కారమర్హంతి త్రయో వర్ణా ద్విజాతయః || 11:150||

వపనం మేఖలా దండో భైక్షచర్యా (భైక్ష్యచర్యా) వ్రతాని చ |
నివర్తంతే ద్విజాతీనాం పునఃసంస్కారకర్మణి || 11:151||

అభోజ్యానాం తు భుక్త్వాఽన్నం స్త్రీశూద్రోచ్ఛిష్టమేవ చ |
జగ్ధ్వా మాంసమభక్ష్యం చ సప్తరాత్రం యవాన్ పిబేత్ || 11:152||

శుక్తాని చ కషాయాంశ్చ పీత్వా మేధ్యాన్యపి ద్విజః |
తావద్భవత్యప్రయతో యావత్తన్న వ్రజత్యధః || 11:153||

విడ్వరాహఖరోష్ట్రాణాం గోమాయోః కపికాకయోః |
ప్రాశ్య మూత్రపురీషాణి ద్విజశ్చాంద్రాయణం చరేత్ || 11:154||

శుష్కాణి భుక్త్వా మాంసాని భౌమాని కవకాని చ |
అజ్ఞాతం చైవ సూనాస్థమేతదేవ వ్రతం చరేత్ || 11:155||

క్రవ్యాదసూకరోష్ట్రాణాం కుక్కుటానాం చ భక్షణే |
నరకాకఖరాణాం చ తప్తకృచ్ఛ్రం విశోధనం || 11:156||

మాసికాన్నం తు యోఽశ్నీయాదసమావర్తకో ద్విజః |
స త్రీణ్యహాన్యుపవసేదేకాహం చోదకే వసేత్ || 11:157||

బ్రహ్మచారీ తు (వ్రతచారీ తు) యోఽశ్నీయాన్ మధు మాంసం కథం చన |
స కృత్వా ప్రాకృతం కృచ్ఛ్రం వ్రతశేషం సమాపయేత్ || 11:158||

బిడాలకాకాఖూచ్ఛిష్టం జగ్ధ్వా శ్వనకులస్య చ ।
కేశకీటావపన్నం చ పిబేద్బ్రహ్మసువర్చలాం ॥ 11:159॥

అభోజ్యమన్నం నాత్తవ్యమాత్మనః శుద్ధిమిచ్ఛతా ।
అజ్ఞానభుక్తం తూత్తార్యం శోధ్యం వాఽప్యాశు శోధనైః ॥ 11:160॥

ఏషోఽనాద్యాదనస్యోక్తో వ్రతానాం వివిధో విధిః ।
స్తేయదోషాపహర్తౄణాం వ్రతానాం శ్రూయతాం విధిః ॥ 11:161॥

ధాన్యాన్నధనచౌర్యాణి కృత్వా కామాద్ద్విజోత్తమః ।
స్వజాతీయగృహాదేవ కృచ్ఛ్రాబ్దేన విశుధ్యతి ॥ 11:162॥

మనుష్యాణాం తు హరణే స్త్రీణాం క్షేత్రగృహస్య చ ।
కూపవాపీజలానాం చ శుద్ధిశ్చాంద్రాయణం స్మృతం ॥ 11:163॥

ద్రవ్యాణామల్పసారాణాం స్తేయం కృత్వాఽన్యవేశ్మతః (కృత్వాఽన్యవేశ్మని)।
చరేత్సాంతపనం కృచ్ఛ్రం తన్నిర్యాత్యాత్మశుద్ధయే ॥ 11:164॥

భక్ష్యభోజ్యాపహరణే యానశయ్యాఽఽసనస్య చ ।
పుష్పమూలఫలానాం చ పంచగవ్యం విశోధనం ॥ 11:165॥

తృణకాష్ఠద్రుమాణాం చ శుష్కాన్నస్య గుడస్య చ ।
చేలచర్మామిషాణాం (చైలచర్మామిక్షాణాం) చ త్రిరాత్రం స్యాదభోజనం ॥ 11:166॥

మణిముక్తాప్రవాలానాం తామ్రస్య రజతస్య చ ।
అయః|కాంస్యోపలానాం చ ద్వాదశాహం కణాన్నతా ॥ 11:167॥

కార్పాసకీటజోర్ణానాం ద్విశఫేకశఫస్య చ (ద్వేశఫేకఖురస్య చ)।
పక్షిగంధౌషధీనాం చ రజ్జ్వాశ్చైవ త్ర్యహం పయః ॥ 11:168॥

ఏతైర్వ్రతైరపోహేత పాపం స్తేయకృతం ద్విజః ।
అగమ్యాగమనీయం తు వ్రతైరేభిరపానుదేత్ ॥ 11:169॥

గురుతల్పవ్రతం కుర్యాద్రేతః సిక్త్వా స్వయోనిషు ।
సఖ్యుః పుత్రస్య చ స్త్రీషు కుమారీష్వంత్యజాసు చ ॥ 11:170॥

పైతృస్వసేయీం భగినీం స్వస్రీయాం మాతురేవ చ ।
మాతుశ్చ భ్రాతుస్తనయాం గత్వా (భ్రాతురాప్తస్య గత్వా) చాంద్రాయణం చరేత్ ॥ 11:171॥

ఏతాస్తిస్రస్తు భార్యార్థే నోపయచ్ఛేత్తు బుద్ధిమాన్ ।
జ్ఞాతిత్వేనానుపేయాస్తాః పతతి హ్యుపయన్నధః ॥ 11:172॥

అమానుషీషూ పురుష ఉదక్యాయామయోనిషు ।
రేతః సిక్త్వా జలే చైవ కృచ్ఛ్రం సాంతపనం చరేత్ ॥ 11:173॥

మైథునం తు సమాసేవ్య పుంసి యోషితి వా ద్విజః ।
గోయానేఽప్సు దివా చైవ సవాసాః స్నానమాచరేత్ ॥ 11:174॥

చండాలాంత్యస్త్రియో గత్వా భుక్త్వా చ ప్రతిగృహ్య చ ।
పతత్యజ్ఞానతో విప్రో జ్ఞానాత్సామ్యం తు గచ్ఛతి ॥ 11:175॥

విప్రదుష్టాం స్త్రియం భర్తా నిరుంధ్యాదేకవేశ్మని ।
యత్పుంసః పరదారేషు తచ్చైనాం చారయేద్వ్రతం ॥ 11:176॥

సా చేత్పునః ప్రదుష్యేత్తు సదృశేనోపమంత్రితా (సదృశేనోపయంత్రితా) ।
కృచ్ఛ్రం చాంద్రాయణం చైవ తదస్యాః పావనం స్మృతం ॥ 11:177॥

యత్కరోత్యేకరాత్రేణ వృషలీసేవనాద్ద్విజః ।
తద్భైక్షభుజ్జపన్నిత్యం త్రిభిర్వర్షైర్వ్యపోహతి ॥ 11:178॥

ఏషా పాపకృతాముక్తా చతుర్ణామపి నిష్కృతిః ।
పతితైః సంప్రయుక్తానామిమాః శృణుత నిష్కృతీః ॥ 11:179॥

సంవత్సరేణ పతతి పతితేన సహాచరన్ ।
యాజనాధ్యాపనాద్యౌనాన్న తు యానాసనాశనాత్ ॥ 11:180॥

యో యేన పతితేనైషాం సంసర్గం యాతి మానవః ।
స తస్యైవ వ్రతం కుర్యాత్తత్సంసర్గవిశుద్ధయే ॥ 11:181॥

పతితస్యోదకం కార్యం సపిండైర్బాంధవైర్బహిః ।
నిందితేఽహని సాయాహ్నే జ్ఞాతిర్త్విగ్గురుసంనిధౌ ॥ 11:182॥

దాసీ ఘటమపాం పూర్ణం పర్యస్యేత్ప్రేతవత్పదా ।
అహోరాత్రముపాసీరన్నశౌచం బాంధవైః సహ ॥ 11:183॥

నివర్తేరంశ్చ తస్మాత్తు సంభాషణసహాసనే ।
దాయాద్యస్య ప్రదానం చ యాత్రా చైవ హి లౌకికీ ॥ 11:184॥

జ్యేష్ఠతా చ నివర్తేత జ్యేష్ఠావాప్యం చ యద్ధనం (యద్వసు) ।
జ్యేష్ఠాంశం ప్రాప్నుయాచ్చాస్య యవీయాన్ గుణతోఽధికః ॥ 11:185॥

ప్రాయశ్చిత్తే తు చరితే పూర్ణకుంభమపాం నవం ।
తేనైవ సార్ధం ప్రాస్యేయుః స్నాత్వా పుణ్యే జలాశయే ॥ 11:186॥

స త్వప్సు తం ఘటం ప్రాస్య ప్రవిశ్య భవనం స్వకం ।
సర్వాణి జ్ఞాతికార్యాణి యథాపూర్వం సమాచరేత్ ॥ 11:187॥

ఏతదేవ విధిం కుర్యాద్యోషిత్సు పతితాస్వపి । ఏతమేవ విధిం
వస్త్రాన్నపానం దేయం తు వసేయుశ్చ గృహాంతికే ॥ 11:188॥

ఏనస్విభిరనిర్ణిక్తైర్నార్థం కిం చిత్సహాచరేత్ ।
కృతనిర్ణేజనాంశ్చైవ (కృతనిర్ణేజనాంశ్చైతాన్) న జుగుప్సేత కర్హి చిత్ ॥ 11:189॥

బాలఘ్నాంశ్చ కృతఘ్నాంశ్చ విశుద్ధానపి ధర్మతః ।
శరణాగతహంతౄంశ్చ స్త్రీహంతౄంశ్చ న సంవసేత్ ॥ 11:190॥

యేషాం ద్విజానాం సావిత్రీ నానూచ్యేత యథావిధి ।
తాంశ్చారయిత్వా త్రీన్ కృచ్ఛ్రాన్ యథావిధ్యుపనాయయేత్ ॥ 11:191॥

ప్రాయశ్చిత్తం చికీర్షంతి వికర్మస్థాస్తు యే ద్విజాః ।
బ్రహ్మణా చ పరిత్యక్తాస్తేషామప్యేతదాదిశేత్ ॥ 11:192॥

యద్గర్హితేనార్జయంతి కర్మణా బ్రాహ్మణా ధనం ।
తస్యోత్సర్గేణ శుధ్యంతి జప్యేన తపసైవ చ ॥ 11:193॥

జపిత్వా త్రీణి సావిత్ర్యాః సహస్రాణి సమాహితః ।
మాసం గోష్ఠే పయః పీత్వా ముచ్యతేఽసత్ప్రతిగ్రహాత్ ॥ 11:194॥

ఉపవాసకృశం తం తు గోవ్రజాత్పునరాగతం ।
ప్రణతం ప్రతి పృచ్ఛేయుః సామ్యం సౌమ్యేచ్ఛసీతి కిం ॥ 11:195॥

సత్యముక్త్వా తు విప్రేషు వికిరేద్యవసం గవాం ।
గోభిః ప్రవర్తితే తీర్థే కుర్యుస్తస్య పరిగ్రహం ॥ 11:196॥

వ్రాత్యానాం యాజనం కృత్వా పరేషామంత్యకర్మ చ ।
అభిచారమహీనం చ త్రిభిః కృచ్ఛ్రైర్వ్యపోహతి ॥ 11:197॥

శరణాగతం పరిత్యజ్య వేదం విప్లావ్య చ ద్విజః ।
సంవత్సరం యవాహారస్తత్పాపమపసేధతి ॥ 11:198॥

శ్వశృగాలఖరైర్దష్టో గ్రామ్యైః క్రవ్యాద్భిరేవ చ ।
నరాశ్వోష్ట్రవరాహైశ్చ ప్రాణాయామేన శుధ్యతి ॥ 11:199॥

షష్ఠాన్నకాలతా మాసం సంహితాజప ఏవ వా ।
హోమాశ్చ సకలా (హోమాశ్చ శాకలా) నిత్యమపాంక్త్యానాం విశోధనం ॥ 11:200॥

ఉష్ట్రయానం సమారుహ్య ఖరయానం తు కామతః ।
స్నాత్వా తు విప్రో దిగ్వాసాః ప్రాణాయామేన శుధ్యతి ॥ 11:201॥

వినాఽద్భిరప్సు వాఽప్యార్తః శారీరం సంనిషేవ్య చ ।
సచైలో బహిరాప్లుత్య గామాలభ్య విశుధ్యతి ॥ 11:202॥

వేదోదితానాం నిత్యానాం కర్మణాం సమతిక్రమే ।
స్నాతకవ్రతలోపే చ ప్రాయశ్చిత్తమభోజనం ॥ 11:203॥

హుంకారం బ్రాహ్మణస్యోక్త్వా త్వంకారం చ గరీయసః ।
స్నాత్వాఽనశ్నన్నహః శేషమభివాద్య ప్రసాదయేత్ ॥ 11:204॥

తాడయిత్వా తృణేనాపి కంఠే వాఽబధ్య వాససా ।
వివాదే వా వినిర్జిత్య ప్రణిపత్య ప్రసాదయేత్ ॥ 11:205॥

అవగూర్య త్వబ్దశతం సహస్రమభిహత్య చ ।
జిఘాంసయా బ్రాహ్మణస్య నరకం ప్రతిపద్యతే ॥ 11:206॥

శోణితం యావతః పాంసూన్ సంగృహ్ణాతి మహీతలే ।
తావంత్యబ్దసహస్రాణి తత్కర్తా నరకే వసేత్ (నరకే వ్రజేత్)॥ 11:207॥

అవగూర్య చరేత్కృచ్ఛ్రమతికృచ్ఛ్రం నిపాతనే ।
కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రౌ కుర్వీత విప్రస్యోత్పాద్య శోణితం ॥ 11:208॥

అనుక్తనిష్కృతీనాం తు పాపానామపనుత్తయే ।
శక్తిం చావేక్ష్య పాపం చ ప్రాయశ్చిత్తం ప్రకల్పయేత్ ॥ 11:209॥

యైరభ్యుపాయైరేనాంసి మానవో వ్యపకర్షతి ।
తాన్ వోఽభ్యుపాయాన్ వక్ష్యామి దేవర్షిపితృసేవితాన్ ॥ 11:210॥

త్ర్యహం ప్రాతస్త్ర్యహం సాయం త్ర్యహమద్యాదయాచితం ।
త్ర్యహం పరం చ నాశ్నీయాత్ప్రాజాపత్యం చరన్ ద్విజః ॥ 11:211॥

గోమూత్రం గోమయం క్షీరం దధి సర్పిః కుశోదకం ।
ఏకరాత్రోపవాసశ్చ కృచ్ఛ్రం సాంతపనం స్మృతం ॥ 11:212॥

ఏకైకం గ్రాసమశ్నీయాత్త్ర్యహాణి త్రీణి పూర్వవత్ ।
త్ర్యహం చోపవసేదంత్యమతికృచ్ఛ్రం చరన్ ద్విజః ॥ 11:213॥

తప్తకృచ్ఛ్రం చరన్ విప్రో జలక్షీరఘృతానిలాన్ ।
ప్రతిత్ర్యహం పిబేదుష్ణాన్ సకృత్స్నాయీ సమాహితః ॥ 11:214॥

యతాత్మనోఽప్రమత్తస్య ద్వాదశాహమభోజనం ।
పరాకో నామ కృచ్ఛ్రోఽయం సర్వపాపాపనోదనః ॥ 11:215॥

ఏకైకం హ్రాసయేత్పిండం కృష్ణే శుక్లే చ వర్ధయేత్ ।
ఉపస్పృశంస్త్రిషవణమేతచ్చాంద్రాయణం స్మృతం ॥ 11:216॥

ఏతమేవ విధిం కృత్స్నమాచరేద్యవమధ్యమే ।
శుక్లపక్షాదినియతశ్చరంశ్చాంద్రాయణం వ్రతం ॥ 11:217॥

అష్టావష్టౌ సమశ్నీయాత్పిండాన్ మధ్యందినే స్థితే ।
నియతాత్మా హవిష్యాశీ యతిచాంద్రాయణం చరన్ ॥ 11:218॥

చతురః ప్రాతరశ్నీయాత్పిండాన్ విప్రః సమాహితః ।
చతురోఽస్తమితే సూర్యే శిశుచాంద్రాయణం స్మృతం ॥ 11:219॥

యథా కథం చిత్పిండానాం తిస్రోఽశీతీః సమాహితః ।
మాసేనాశ్నన్ హవిష్యస్య చంద్రస్యైతి సలోకతాం ॥ 11:220॥

ఏతద్రుద్రాస్తథాఽదిత్యా వసవశ్చాచరన్ వ్రతం ।
సర్వాకుశలమోక్షాయ మరుతశ్చ మహర్షిభిః ॥ 11:221॥

మహావ్యాహృతిభిర్హోమః కర్తవ్యః స్వయమన్వహం ।
అహింసా సత్యమక్రోధమార్జవం చ సమాచరేత్ ॥ 11:222॥

త్రిరహ్నస్త్రిర్నిశాయాం చ సవాసా జలమావిశేత్ ।
స్త్రీశూద్రపతితాంశ్చైవ నాభిభాషేత కర్హి చిత్ ॥ 11:223॥

స్థానాసనాభ్యాం విహరేదశక్తోఽధః శయీత వా ।
బ్రహ్మచారీ వ్రతీ చ స్యాద్గురుదేవద్విజార్చకః ॥ 11:224॥

సావిత్రీం చ జపేన్నిత్యం పవిత్రాణి చ శక్తితః ।
సర్వేష్వేవ వ్రతేష్వేవం ప్రాయశ్చిత్తార్థమాదృతః ॥ 11:225॥

ఏతైర్ద్విజాతయః శోధ్యా వ్రతైరావిష్కృతేనసః ।
అనావిష్కృతపాపాంస్తు మంత్రైర్హోమైశ్చ శోధయేత్ ॥ 11:226॥

ఖ్యాపనేనానుతాపేన తపసాఽధ్యయనేన చ ।
పాపకృత్ముచ్యతే పాపాత్తథా దానేన చాపది ॥ 11:227॥

యథా యథా నరోఽధర్మం స్వయం కృత్వాఽనుభాషతే ।
తథా తథా త్వచైవాహిస్తేనాధర్మేణ ముచ్యతే ॥ 11:228॥

యథా యథా మనస్తస్య దుష్కృతం కర్మ గర్హతి ।
తథా తథా శరీరం తత్తేనాధర్మేణ ముచ్యతే ॥ 11:229॥

కృత్వా పాపం హి సంతప్య తస్మాత్పాపాత్ప్రముచ్యతే ।
నైవం కుర్యాం పునరితి నివృత్త్యా పూయతే తు సః ॥ 11:230॥

ఏవం సంచింత్య మనసా ప్రేత్య కర్మఫలోదయం ।
మనోవాఙ్మూర్తిభిర్నిత్యం శుభం కర్మ సమాచరేత్ ॥ 11:231॥

అజ్ఞానాద్యది వా జ్ఞానాత్కృత్వా కర్మ విగర్హితం ।
తస్మాద్విముక్తిమన్విచ్ఛన్ ద్వితీయం న సమాచరేత్ ॥ 11:232॥

యస్మిన్ కర్మణ్యస్య కృతే మనసః స్యాదలాఘవం ।
తస్మింస్తావత్తపః కుర్యాద్యావత్తుష్టికరం భవేత్ ॥ 11:233॥

తపోమూలమిదం సర్వం దైవమానుషకం సుఖం ।
తపోమధ్యం బుధైః ప్రోక్తం తపోఽన్తం వేదదర్శిభిః ॥ 11:234॥

బ్రాహ్మణస్య తపో జ్ఞానం తపః క్షత్రస్య రక్షణం ।
వైశ్యస్య తు తపో వార్తా తపః శూద్రస్య సేవనం ॥ 11:235॥

ఋషయః సంయతాత్మానః ఫలమూలానిలాశనాః ।
తపసైవ ప్రపశ్యంతి త్రైలోక్యం సచరాచరం ॥ 11:236॥

ఔషధాన్యగదో విద్యా దైవీ చ వివిధా స్థితిః ।
తపసైవ ప్రసిధ్యంతి తపస్తేషాం హి సాధనం ॥ 11:237॥

యద్దుస్తరం యద్దురాపం యద్దుర్గం యచ్చ దుష్కరం ।
సర్వం తు తపసా (సర్వం తత్తపసా) సాధ్యం తపో హి దురతిక్రమం ॥ 11:238॥

మహాపాతకినశ్చైవ శేషాశ్చాకార్యకారిణః ।
తపసైవ సుతప్తేన ముచ్యంతే కిల్బిషాత్తతః ॥ 11:239॥

కీటాశ్చాహిపతంగాశ్చ పశవశ్చ వయాంసి చ ।
స్థావరాణి చ భూతాని దివం యాంతి తపోబలాత్ ॥ 11:240॥

యత్కిం చిదేనః కుర్వంతి మనోవాఙ్మూర్తిభిర్జనాః (మనోవాచ్|కర్మభిర్) ।
తత్సర్వం నిర్దహంత్యాశు తపసైవ తపోధనాః ॥ 11:241॥

తపసైవ విశుద్ధస్య బ్రాహ్మణస్య దివౌకసః ।
ఇజ్యాశ్చ ప్రతిగృహ్ణంతి కామాన్ సంవర్ధయంతి చ ॥ 11:242॥

ప్రజాపతిరిదం శాస్త్రం తపసైవాసృజత్ప్రభుః ।
తథైవ వేదాన్ ఋషయస్తపసా ప్రతిపేదిరే ॥ 11:243॥

ఇత్యేతత్తపసో దేవా మహాభాగ్యం ప్రచక్షతే । యదేతత్తపసో
సర్వస్యాస్య ప్రపశ్యంతస్తపసః పుణ్యముత్తమం (పుణ్యముద్భవం)॥ 11:244॥

వేదాభ్యాసోఽన్వహం శక్త్యా మహాయజ్ఞక్రియా క్షమా ।
నాశయంత్యాశు పాపాని మహాపాతకజాన్యపి ॥ 11:245॥

యథైధస్తేజసా వహ్నిః ప్రాప్తం నిర్దహతి క్షణాత్ ।
తథా జ్ఞానాగ్నినా పాపం సర్వం దహతి వేదవిత్ ॥ 11:246॥

ఇత్యేతదేనసాముక్తం ప్రాయశ్చిత్తం యథావిధి ।
అత ఊర్ధ్వం రహస్యానాం ప్రాయశ్చిత్తం నిబోధత ॥ 11:247॥

సవ్యాహృతిప్రణవకాః ప్రాణాయామాస్తు షోడశ ।
అపి భ్రూణహనం మాసాత్పునంత్యహరహః కృతాః ॥ 11:248॥

కౌత్సం జప్త్వాఽప ఇత్యేతద్వసిష్ఠం చ ప్రతీత్యృచం ।
మాహిత్రం శుద్ధవత్యశ్చ సురాపోఽపి విశుధ్యతి ॥ 11:249॥

సకృజ్జప్త్వాఽస్యవామీయం శివసంకల్పమేవ చ ।
అపహృత్య సువర్ణం తు క్షణాద్భవతి నిర్మలః ॥ 11:250॥

హవిష్పాంతీయమభ్యస్య న తమం హ ఇతీతి చ ।
జపిత్వా పౌరుషం సూక్తం ముచ్యతే గురుతల్పగః ॥ 11:251॥

ఏనసాం స్థూలసూక్ష్మాణాం చికీర్షన్నపనోదనం ।
అవేత్యృచం జపేదబ్దం యత్కించేదమితీతి వా ॥ 11:252॥

ప్రతిగృహ్యాప్రతిగ్రాహ్యం భుక్త్వా చాన్నం విగర్హితం ।
జపంస్తరత్సమందీయం పూయతే మానవస్త్ర్యహాత్ ॥ 11:253॥

సోమారౌద్రం తు బహ్వేనాః మాసమభ్యస్య (సమామభ్యస్య) శుధ్యతి ।
స్రవంత్యామాచరన్ స్నానమర్యమ్ణామితి చ తృచం ॥ 11:254॥

అబ్దార్ధమింద్రమిత్యేతదేనస్వీ సప్తకం జపేత్ ।
అప్రశస్తం తు కృత్వాఽప్సు మాసమాసీత భైక్షభుక్ ॥ 11:255॥

మంత్రైః శాకలహోమీయైరబ్దం హుత్వా ఘృతం ద్విజః ।
సుగుర్వప్యపహంత్యేనో జప్త్వా వా నమ ఇత్యృచం ॥ 11:256॥

మహాపాతకసంయుక్తోఽనుగచ్ఛేద్గాః సమాహితః ।
అభ్యస్యాబ్దం పావమానీర్భైక్షాహారో విశుధ్యతి ॥ 11:257॥

అరణ్యే వా త్రిరభ్యస్య ప్రయతో వేదసంహితాం ।
ముచ్యతే పాతకైః సర్వైః పరాకైః శోధితస్త్రిభిః ॥ 11:258॥

త్ర్యహం తూపవసేద్యుక్తస్త్రిరహ్నోఽభ్యుపయన్నపః ।
ముచ్యతే పాతకైః సర్వైస్త్రిర్జపిత్వాఽఘమర్షణం ॥ 11:259॥

యథాఽశ్వమేధః క్రతురాట్ సర్వపాపాపనోదనః ।
తథాఽఘమర్షణం సూక్తం సర్వపాపాపనోదనం ॥ 11:260॥

హత్వా లోకానపీమాంస్త్రీనశ్నన్నపి యతస్తతః ।
ఋగ్వేదం ధారయన్ విప్రో నైనః ప్రాప్నోతి కిం చన ॥ 11:261॥

ఋక్సంహితాం త్రిరభ్యస్య యజుషాం వా సమాహితః ।
సామ్నాం వా సరహస్యానాం సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ॥ 11:262॥

యథా మహాహ్రదం ప్రాప్య క్షిప్తం లోష్టం వినశ్యతి ।
తథా దుశ్చరితం సర్వం వేదే త్రివృతి మజ్జతి ॥ 11:263॥

ఋచో యజూంషి చాన్యాని సామాని వివిధాని చ ।
ఏష జ్ఞేయస్త్రివృద్వేదో యో వేదైనం స వేదవిత్ ॥ 11:264॥

ఆద్యం యత్త్ర్యక్షరం బ్రహ్మ త్రయీ యస్మిన్ ప్రతిష్ఠితా ।
స గుహ్యోఽన్యస్త్రివృద్వేదో యస్తం వేద స వేదవిత్ ॥ 11:265॥

అధ్యాయం 12

చాతుర్వర్ణ్యస్య కృత్స్నోఽయముక్తో ధర్మస్త్వయాఽనఘః |
కర్మణాం ఫలనిర్వృత్తిం శంస నస్తత్త్వతః పరాం ‖ 12:1‖

స తానువాచ ధర్మాత్మా మహర్షీన్ మానవో భృగుః |
అస్య సర్వస్య శృణుత కర్మయోగస్య నిర్ణయం ‖ 12:2‖

శుభాశుభఫలం కర్మ మనోవాగ్దేహసంభవం |
కర్మజా గతయో నృణాముత్తమాధమమధ్యమః ‖ 12:3‖

తస్యేహ త్రివిధస్యాపి త్ర్యధిష్ఠానస్య దేహినః |
దశలక్షణయుక్తస్య మనో విద్యాత్ప్రవర్తకం ‖ 12:4‖

పరద్రవ్యేష్వభిధ్యానం మనసాఽనిష్టచింతనం |
వితథాభినివేశశ్చ త్రివిధం కర్మ మానసం ‖ 12:5‖

పారుష్యమనృతం చైవ పైశున్యం చాపి సర్వశః |
అసంబద్ధప్రలాపశ్చ వాఙ్మయం స్యాచ్చతుర్విధం ‖ 12:6‖

అదత్తానాముపాదానం హింసా చైవావిధానతః |
పరదారోపసేవా చ శారీరం త్రివిధం స్మృతం ‖ 12:7‖

మానసం మనసేవాయముపభుంక్తే శుభాశుభం |
వాచా వాచా కృతం కర్మ కాయేనేవ చ కాయికం ‖ 12:8‖

శరీరజైః కర్మదోషైర్యాతి స్థావరతాం నరః |
వాచికైః పక్షిమృగతాం మానసైరంత్యజాతితాం ‖ 12:9‖

వాగ్దండోఽథ మనోదండః కాయదండస్తథైవ చ |
యస్యైతే నిహితా బుద్ధౌ త్రిదండీతి స ఉచ్యతే ‖ 12:10‖

త్రిదండమేతన్నిక్షిప్య సర్వభూతేషు మానవః |
(కామక్రోధౌ సుసంయమ్య తతః సిద్ధిం నిగచ్ఛతి ‖)
కామక్రోధౌ తు సంయమ్య తతః సిద్ధిం నియచ్ఛతి ‖ 12:11‖

యోఽస్యాత్మనః కారయితా తం క్షేత్రజ్ఞం ప్రచక్షతే |
యః కరోతి తు కర్మాణి స భూతాత్మోచ్యతే బుధైః ‖ 12:12‖

జీవసంజ్ఞోఽన్తరాత్మాఽన్యః సహజః సర్వదేహినాం |
యేన వేదయతే సర్వం సుఖం దుఃఖం చ జన్మసు ‖ 12:13‖

తావుభౌ భూతసంపృక్తౌ మహాన్ క్షేత్రజ్ఞ ఏవ చ |
ఉచ్చావచేషు భూతేషు స్థితం తం వ్యాప్య తిష్ఠతః || 12:14||

అసంఖ్యా మూర్తయస్తస్య నిష్పతంతి శరీరతః |
ఉచ్చావచాని భూతాని సతతం చేష్టయంతి యాః || 12:15||

పంచభ్య ఏవ మాత్రాభ్యః (పంచభ్య ఏవ భూతేభ్యః) ప్రేత్య దుష్కృతినాం నృణాం |
శరీరం యాతనార్థీయమన్యదుత్పద్యతే ధ్రువం || 12:16||

తేనానుభూయ తా యామీః శరీరేణైహ యాతనాః |
తాస్వేవ భూతమాత్రాసు ప్రలీయంతే విభాగశః || 12:17||

సోఽనుభూయాసుఖోదర్కాన్ దోషాన్ విషయసంగజాన్ |
వ్యపేతకల్మషోఽభ్యేతి తావేవోభౌ మహౌజసౌ || 12:18||

తౌ ధర్మం పశ్యతస్తస్య పాపం చాతంద్రితౌ సహ |
యాభ్యాం ప్రాప్నోతి సంపృక్తః ప్రేత్యేహ చ సుఖాసుఖం || 12:19||

యద్యాచరతి (యథాచరతి) ధర్మం స ప్రాయశోఽధర్మమల్పశః |
తైరేవ చావృతో భూతైః స్వర్గే సుఖముపాశ్నుతే || 12:20||

యది తు ప్రాయశోఽధర్మం సేవతే ధర్మమల్పశః |
తైర్భూతైః స పరిత్యక్తో యామీః ప్రాప్నోతి యాతనాః || 12:21||

యామీస్తా యాతనాః ప్రాప్య స జీవో వీతకల్మషః |
తాన్యేవ పంచ భూతాని పునరప్యేతి భాగశః || 12:22||

ఏతా దృష్ట్వాఽస్య జీవస్య గతీః స్వేనైవ చేతసా |
ధర్మతోఽధర్మతశ్చైవ ధర్మే దధ్యాత్సదా మనః || 12:23||

సత్త్వం రజస్తమశ్చైవ త్రీన్ విద్యాదాత్మనో గుణాన్ |
యైర్వ్యాప్యేమాన్ స్థితో భావాన్ మహాన్ సర్వానశేషతః || 12:24||

యో యదేషాం గుణో దేహే సాకల్యేనాతిరిచ్యతే |
స తదా తద్గుణప్రాయం తం కరోతి శరీరిణం || 12:25||

సత్త్వం జ్ఞానం తమోఽజ్ఞానం రాగద్వేషౌ రజః స్మృతం |
ఏతద్వ్యాప్తిమదేతేషాం సర్వభూతాశ్రితం వపుః || 12:26||

తత్ర యత్ప్రీతిసంయుక్తం కిం చిదాత్మని లక్షయేత్ |
ప్రశాంతమివ శుద్ధాభం సత్త్వం తదుపధారయేత్ || 12:27||

యత్తు దుఃఖసమాయుక్తమప్రీతికరమాత్మనః |
తద్రజో ప్రతీపం విద్యాత్సతతం హారి (హర్తృ) దేహినాం || 12:28||

యత్తు స్యాన్ మోహసంయుక్తమవ్యక్తం విషయాత్మకం |
అప్రతర్క్యమవిజ్ఞేయం తమస్తదుపధారయేత్ || 12:29||

త్రయాణామపి చైతేషాం గుణానాం యః ఫలోదయః |
అగ్ర్యో మధ్యో జఘన్యశ్చ తం ప్రవక్ష్యామ్యశేషతః || 12:30||

వేదాభ్యాసస్తపో జ్ఞానం శౌచమింద్రియనిగ్రహః |
ధర్మక్రియాఽత్మచింతా చ సాత్త్వికం గుణలక్షణం || 12:31||

ఆరంభరుచితాఽధైర్యమసత్కార్యపరిగ్రహః |
విషయోపసేవా చాజస్రం రాజసం గుణలక్షణం || 12:32||

లోభః స్వప్నోఽధృతిః క్రౌర్యం నాస్తిక్యం భిన్నవృత్తితా |
యాచిష్ణుతా ప్రమాదశ్చ తామసం గుణలక్షణం || 12:33||

త్రయాణామపి చైతేషాం గుణానాం త్రిషు తిష్ఠతాం |
ఇదం సామాసికం జ్ఞేయం క్రమశో గుణలక్షణం || 12:34||

యత్కర్మ కృత్వా కుర్వంశ్చ కరిష్యంశ్చైవ లజ్జతి |
తజ్జ్ఞేయం విదుషా సర్వం తామసం గుణలక్షణం || 12:35||

యేనాస్మిన్ కర్మణా లోకే ఖ్యాతిమిచ్ఛతి పుష్కలాం |
న చ శోచత్యసంపత్తౌ తద్విజ్ఞేయం తు రాజసం || 12:36||

యత్సర్వేణేచ్ఛతి జ్ఞాతుం యన్న లజ్జతి చాచరన్ |
యేన తుష్యతి చాత్మాఽస్య తత్సత్త్వగుణలక్షణం || 12:37||

తమసో లక్షణం కామో రజసస్త్వర్థ ఉచ్యతే |
సత్త్వస్య లక్షణం ధర్మః శ్రైష్ఠ్యమేషాం యథోత్తరం || 12:38||

యేన యస్తు (యేన యాంస్తు) గుణేనైషాం సంసరాన్ ప్రతిపద్యతే |
తాన్ సమాసేన వక్ష్యామి సర్వస్యాస్య యథాక్రమం || 12:39||

దేవత్వం సాత్త్వికా యాంతి మనుష్యత్వం చ రాజసాః |
తిర్యక్త్వం తామసా నిత్యమిత్యేషా త్రివిధా గతిః || 12:40||

త్రివిధా త్రివిధైషా తు విజ్ఞేయా గౌణికీ గతిః |
అధమా మధ్యమాగ్ర్యా చ కర్మవిద్యావిశేషతః || 12:41||

స్థావరాః కృమికీటాశ్చ మత్స్యాః సర్పాః సకచ్ఛపాః |
పశవశ్చ మృగాశ్చైవ జఘన్యా తామసీ గతిః || 12:42||

హస్తినశ్చ తురంగాశ్చ శూద్రా మ్లేచ్ఛాశ్చ గర్హితాః |
సింహా వ్యాఘ్రా వరాహాశ్చ మధ్యమా తామసీ గతిః || 12:43||

చారణాశ్చ సుపర్ణాశ్చ పురుషాశ్చైవ దాంభికాః |
రక్షాంసి చ పిశాచాశ్చ తామసీషూత్తమా గతిః || 12:44||

ఝల్లా మల్లా నటాశ్చైవ పురుషాః శస్త్రవృత్తయః |
ద్యూతపానప్రసక్తాశ్చ జఘన్యా రాజసీ గతిః || 12:45||

రాజానః క్షత్రియాశ్చైవ రాజ్ఞాం చైవ పురోహితాః |
వాదయుద్ధప్రధానాశ్చ మధ్యమా రాజసీ గతిః || 12:46||

గంధర్వా గుహ్యకా యక్షా విబుధానుచరాశ్చ యే |
తథైవాప్సరసః సర్వా రాజసీషూత్తమా గతిః || 12:47||

తాపసా యతయో విప్రా యే చ వైమానికా గణాః |
నక్షత్రాణి చ దైత్యాశ్చ ప్రథమా సాత్త్వికీ గతిః || 12:48||

యజ్వాన ఋషయో దేవా వేదా జ్యోతీంషి వత్సరాః |
పితరశ్చైవ సాధ్యాశ్చ ద్వితీయా సాత్త్వికీ గతిః || 12:49||

బ్రహ్మా విశ్వసృజో ధర్మో మహానవ్యక్తమేవ చ |
ఉత్తమాం సాత్త్వికీమేతాం గతిమాహుర్మనీషిణః || 12:50||

ఏష సర్వః సముద్దిష్టస్త్రిప్రకారస్య (త్రిః|ప్రకారస్య) కర్మణః |
త్రివిధస్త్రివిధః కృత్స్నః సంసారః సార్వభౌతికః || 12:51||

ఇంద్రియాణాం ప్రసంగేన ధర్మస్యాసేవనేన చ |
పాపాన్ సంయాంతి సంసారానవిద్వాంసో నరాధమాః || 12:52||

యాం యాం యోనిం తు జీవోఽయం యేన యేనైహ కర్మణా |
క్రమశో యాతి లోకేఽస్మింస్తత్తత్సర్వం నిబోధత || 12:53||

బహూన్ వర్షగణాన్ ఘోరాన్నరకాన్ ప్రాప్య తత్క్షయాత్ |
సంసారాన్ ప్రతిపద్యంతే మహాపాతకినస్త్విమాన్ || 12:54||

శ్వసూకరఖరోష్ట్రాణాం గోఽజావిమృగపక్షిణాం |
చండాలపుక్కసానాం చ బ్రహ్మహా యోనిమృచ్ఛతి || 12:55||

కృమికీటపతంగానాం విడ్భుజాం చైవ పక్షిణాం |
హింస్రాణాం చైవ సత్త్వానాం సురాపో బ్రాహ్మణో వ్రజేత్ || 12:56||

లూతాఽహిసరటానాం చ తిరశ్చాం చాంబుచారిణాం |
హింస్రాణాం చ పిశాచానాం స్తేనో విప్రః సహస్రశః || 12:57||

తృణగుల్మలతానాం చ క్రవ్యాదాం దంష్ట్రిణామపి |
క్రూరకర్మకృతాం చైవ శతశో గురుతల్పగః || 12:58||

హింస్రా భవంతి క్రవ్యాదాః కృమయోఽమేధ్యభక్షిణః |
పరస్పరాదినః స్తేనాః ప్రేత్యాంత్యస్త్రీనిషేవిణః || 12:59||

సంయోగం పతితైర్గత్వా పరస్యైవ చ యోషితం |
అపహృత్య చ విప్రస్వం భవతి బ్రహ్మరాక్షసః || 12:60||

మణిముక్తాప్రవాలాని హృత్వా లోభేన మానవః |
వివిధాణి చ రత్నాని జాయతే హేమకర్తృషు || 12:61||

ధాన్యం హృత్వా భవత్యాఖుః కాంస్యం హంసో జలం ప్లవః |
మధు దంశః పయః కాకో రసం శ్వా నకులో ఘృతం || 12:62||

మాంసం గృధ్రో వపాం మద్గుస్తైలం తైలపకః ఖగః |
చీరీవాకస్తు లవణం బలాకా శకునిర్దధి || 12:63||

కౌశేయం తిత్తిరిర్హృత్వా క్షౌమం హృత్వా తు దర్దురః |
కార్పాసతాంతవం క్రౌంచో గోధా గాం వాగ్గుదో గుడం || 12:64||

ఛుచ్ఛుందరిః (ఛుచ్ఛుందరీః) శుభాన్ గంధాన్ పత్రశాకం తు బర్హిణః |
శ్వావిత్కృతాన్నం వివిధమకృతాన్నం తు శల్యకః || 12:65||

బకో భవతి హృత్వాఽగ్నిం గృహకారీ హ్యుపస్కరం |
రక్తాని హృత్వా వాసాంసి జాయతే జీవజీవకః || 12:66||

వృకో మృగైభం వ్యాఘ్రోఽశ్వం ఫలమూలం తు మర్కటః |
స్త్రీం ఋక్షః స్తోకకో వారి యానాన్యుష్ట్రః పశూనజః || 12:67||

యద్వా తద్వా పరద్రవ్యమపహృత్య బలాన్నరః |
అవశ్యం యాతి తిర్యక్త్వం జగ్ధ్వా చైవాహుతం హవిః || 12:68||

స్త్రియోఽప్యేతేన కల్పేన హృత్వా దోషమవాప్నుయుః |
ఏతేషామేవ జంతూనాం భార్యాత్వముపయాంతి తాః || 12:69||

స్వేభ్యః స్వేభ్యస్తు కర్మభ్యశ్చ్యుతా వర్ణా హ్యనాపది |
పాపాన్ సంసృత్య సంసారాన్ ప్రేష్యతాం యాంతి శత్రుషు (యాంతి దస్యుషు)|| 12:70||

వాంతాశ్యుల్కాముఖః ప్రేతో విప్రో ధర్మాత్స్వకాచ్చ్యుతః |
అమేధ్యకుణపాశీ చ క్షత్రియః కటపూతనః (కూటపూతనః)|| 12:71||

మైత్రాక్షజ్యోతికః (మైత్రాక్షిజ్యోతికః) ప్రేతో వైశ్యో భవతి పూయభుక్ |
చైలాశకశ్చ భవతి శూద్రో ధర్మాత్స్వకాచ్చ్యుతః || 12:72||

యథా యథా నిషేవంతే విషయాన్ విషయాత్మకాః |
తథా తథా కుశలతా తేషాం తేషూపజాయతే || 12:73||

తేఽభ్యాసాత్కర్మణాం తేషాం పాపానామల్పబుద్ధయః |
సంప్రాప్నువంతి దుఃఖాని తాసు తాస్విహ యోనిషు || 12:74||

తామిస్రాదిషు చోగ్రేషు నరకేషు వివర్తనం |
అసిపత్రవనాదీని బంధనఛేదనాని చ || 12:75||

వివిధాశ్చైవ సంపీడాః కాకోలూకైశ్చ భక్షణం |
కరంభవాలుకాతాపాన్ కుంభీపాకాంశ్చ దారుణాన్ || 12:76||

సంభవాంశ్చ వియోనీషు దుఃఖప్రాయాసు నిత్యశః |
శీతాతపాభిఘాతాంశ్చ వివిధాని భయాని చ || 12:77||

అసకృద్గర్భవాసేషు వాసం జన్మ చ దారుణం |
బంధనాని చ కాష్ఠాని (కష్టాని) పరప్రేష్యత్వమేవ చ ‖ 12:78‖

బంధుప్రియవియోగాంశ్చ సంవాసం చైవ దుర్జనైః |
ద్రవ్యార్జనం చ నాశం చ మిత్రామిత్రస్య చార్జనం ‖ 12:79‖

జరాం చైవాప్రతీకారాం వ్యాధిభిశ్చోపపీడనం |
క్లేశాంశ్చ వివిధాంస్తాంస్తాన్ మృత్యుమేవ చ దుర్జయం ‖ 12:80‖

యాదృశేన తు భావేన యద్యత్కర్మ నిషేవతే |
తాదృశేన శరీరేణ తత్తత్ఫలముపాశ్నుతే ‖ 12:81‖

ఏష సర్వః సముద్దిష్టః కర్మణాం వః ఫలోదయః |
నైఃశ్రేయసకరం కర్మ విప్రస్యేదం నిబోధత ‖ 12:82‖

వేదాభ్యాసస్తపో జ్ఞానమింద్రియాణాం చ సంయమః |
అహింసా గురుసేవా చ నిఃశ్రేయసకరం పరం ‖ 12:83‖

సర్వేషామపి చైతేషాం శుభానామిహ కర్మణాం |
కిం చిత్శ్రేయస్కరతరం కర్మోక్తం పురుషం ప్రతి ‖ 12:84‖

సర్వేషామపి చైతేషామాత్మజ్ఞానం పరం స్మృతం |
తధ్యగ్ర్యం సర్వవిద్యానాం ప్రాప్యతే హ్యమృతం తతః ‖ 12:85‖

షణ్ణామేషాం తు సర్వేషాం కర్మణాం ప్రేత్య చైహ చ |
శ్రేయస్కరతరం జ్ఞేయం సర్వదా కర్మ వైదికం ‖ 12:86‖

వైదికే కర్మయోగే తు సర్వాణ్యేతాన్యశేషతః |
అంతర్భవంతి క్రమశస్తస్మింస్తస్మిన్ క్రియావిధౌ ‖ 12:87‖

సుఖాభ్యుదయికం చైవ నైఃశ్రేయసికమేవ చ |
ప్రవృత్తం చ నివృత్తం చ ద్వివిధం కర్మ వైదికం ‖ 12:88‖

ఇహ చాముత్ర వా కామ్యం ప్రవృత్తం కర్మ కీర్త్యతే |
నిష్కామం జ్ఞానపూర్వం తు నివృత్తముపదిశ్యతే ‖ 12:89‖

ప్రవృత్తం కర్మ సంసేవ్యం దేవానామేతి సామ్యతాం |
నివృత్తం సేవమానస్తు భూతాన్యత్యేతి పంచ వై ‖ 12:90‖

సర్వభూతేషు చాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని |
సమం పశ్యన్నాత్మయాజీ స్వారాజ్యమధిగచ్ఛతి ‖ 12:91‖

యథోక్తాన్యపి కర్మాణి పరిహాయ ద్విజోత్తమః |
ఆత్మజ్ఞానే శమే చ స్యాద్వేదాభ్యాసే చ యత్నవాన్ ‖ 12:92‖

ఏతధి జన్మసాఫల్యం బ్రాహ్మణస్య విశేషతః |
ప్రాప్యైతత్కృతకృత్యో హి ద్విజో భవతి నాన్యథా ‖ 12:93‖

పితృదేవమనుష్యాణాం వేదశ్చక్షుః సనాతనం ।
అశక్యం చాప్రమేయం చ వేదశాస్త్రమితి స్థితిః ॥ 12:94॥

యా వేదబాహ్యాః స్మృతయో (శ్రుతయో) యాశ్చ కాశ్చ కుదృష్టయః ।
సర్వాస్తా నిష్ఫలాః ప్రేత్య తమోనిష్ఠా హి తాః స్మృతాః ॥ 12:95॥

ఉత్పద్యంతే చ్యవంతే (ఉత్పద్యంతే వినశ్యంతి) చ యాన్యతోఽన్యాని కాని చిత్ ।
తాన్యర్వాక్కాలికతయా నిష్ఫలాన్యనృతాని చ ॥ 12:96॥

చాతుర్వర్ణ్యం త్రయో లోకాశ్చత్వారశ్చాశ్రమాః పృథక్ ।
భూతం భవ్యం భవిష్యం చ (భూతం భవద్భవిష్యం చ) సర్వం వేదాత్ప్రసిధ్యతి ॥ 12:97॥

శబ్దః స్పర్శశ్చ రూపం చ రసో గంధశ్చ పంచమః ।
వేదాదేవ ప్రసూయంతే ప్రసూతిర్గుణకర్మతః ॥ 12:98॥

బిభర్తి సర్వభూతాని వేదశాస్త్రం సనాతనం ।
తస్మాదేతత్పరం మన్యే యజ్జంతోరస్య సాధనం ॥ 12:99॥

సేనాపత్యం (సైనాపత్యం) చ రాజ్యం చ దండనేతృత్వమేవ చ ।
సర్వలోకాధిపత్యం చ వేదశాస్త్రవిదర్హతి ॥ 12:100॥

యథా జాతబలో వహ్నిర్దహత్యార్ద్రానపి ద్రుమాన్ ।
తథా దహతి వేదజ్ఞః కర్మజం దోషమాత్మనః ॥ 12:101॥

వేదశాస్త్రార్థతత్త్వజ్ఞో యత్ర తత్రాశ్రమే వసన్ ।
ఇహైవ లోకే తిష్ఠన్ స బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే ॥ 12:102॥

అజ్ఞేభ్యో గ్రంథినః శ్రేష్ఠా గ్రంథిభ్యో ధారిణో వరాః ।
ధారిభ్యో జ్ఞానినః శ్రేష్ఠా జ్ఞానిభ్యో వ్యవసాయినః ॥ 12:103॥

తపో విద్యా చ విప్రస్య నిఃశ్రేయసకరం పరం ।
తపసా కిల్బిషం హంతి విద్యయాఽమృతమశ్నుతే ॥ 12:104॥

ప్రత్యక్షం చానుమానం చ శాస్త్రం చ వివిధాఽఽగమం ।
త్రయం సువిదితం కార్యం ధర్మశుద్ధిమభీప్సతా ॥ 12:105॥

ఆర్షం ధర్మోపదేశం చ వేదశాస్త్రావిరోధినా ।
యస్తర్కేణానుసంధత్తే స ధర్మం వేద నైతరః ॥ 12:106॥

నైఃశ్రేయసమిదం కర్మ యథోదితమశేషతః ।
మానవస్యాస్య శాస్త్రస్య రహస్యముపదిశ్యతే (ఉపదేక్ష్యతే)॥ 12:107॥

అనామ్నాతేషు ధర్మేషు కథం స్యాదితి చేద్భవేత్ ।
యం శిష్టా బ్రాహ్మణా బ్రూయుః స ధర్మః స్యాదశంకితః ॥ 12:108॥

ధర్మేణాధిగతో యైస్తు వేదః సపరిబృంహణః ।
తే శిష్టా బ్రాహ్మణా జ్ఞేయాః శ్రుతిప్రత్యక్షహేతవః ॥ 12:109॥

దశావరా వా పరిషద్యం ధర్మం పరికల్పయేత్ ।
త్ర్యఽవరా వాఽపి వృత్తస్థా తం ధర్మం న విచాలయేత్ ॥ 12:110॥

త్రైవిద్యో హేతుకస్తర్కీ నైరుక్తో ధర్మపాఠకః ।
త్రయశ్చాశ్రమిణః పూర్వే పరిషత్స్యాద్దశావరా ॥ 12:111॥

ఋగ్వేదవిద్యజుర్విద్చ సామవేదవిదేవ చ ।
త్ర్యఽవరా పరిషద్జ్ఞేయా ధర్మసంశయనిర్ణయే ॥ 12:112॥

ఏకోఽపి వేదవిద్ధర్మం యం వ్యవస్యేద్ద్విజోత్తమః ।
స విజ్ఞేయః పరో ధర్మో నాజ్ఞానాముదితోఽయుతైః ॥ 12:113॥

అవ్రతానామమంత్రాణాం జాతిమాత్రోపజీవినాం ।
సహస్రశః సమేతానాం పరిషత్త్వం న విద్యతే ॥ 12:114॥

యం వదంతి తమోభూతా మూర్ఖా ధర్మమతద్విదః ।
తత్పాపం శతధా భూత్వా తద్వక్తౄననుగచ్ఛతి ॥ 12:115॥

ఏతద్వోఽభిహితం సర్వం నిఃశ్రేయసకరం పరం ।
అస్మాదప్రచ్యుతో విప్రః ప్రాప్నోతి పరమాం గతిం ॥ 12:116॥

ఏవం స భగవాన్ దేవో లోకానాం హితకామ్యయా ।
ధర్మస్య పరమం గుహ్యం మమేదం సర్వముక్తవాన్ ॥ 12:117॥

సర్వమాత్మని సంపశ్యేత్సత్చాసత్చ సమాహితః ।
సర్వం హ్యాత్మని సంపశ్యన్నాధర్మే కురుతే మనః ॥ 12:118॥

ఆత్మైవ దేవతాః సర్వాః సర్వమాత్మన్యవస్థితం ।
ఆత్మా హి జనయత్యేషాం కర్మయోగం శరీరిణాం ॥ 12:119॥

ఖం సంనివేశయేత్ఖేషు చేష్టనస్పర్శనేఽనిలం ।
పక్తిదృష్ట్యోః పరం తేజః స్నేహేఽపో గాం చ మూర్తిషు ॥ 12:120॥

మనసీందుం దిశః శ్రోత్రే క్రాంతే విష్ణుం బలే హరం ।
వాచ్యగ్నిం మిత్రముత్సర్గే ప్రజనే చ ప్రజాపతిం ॥ 12:121॥

ప్రశాసితారం సర్వేషామణీయాంసమణోరపి ।
రుక్మాభం స్వప్నధీగమ్యం విద్యాత్తం పురుషం పరం ॥ 12:122॥

ఏతమేకే వదంత్యగ్నిం మనుమన్యే ప్రజాపతిం ।
ఇంద్రమేకే పరే ప్రాణమపరే బ్రహ్మ శాశ్వతం ॥ 12:123॥

ఏష సర్వాణి భూతాని పంచభిర్వ్యాప్య మూర్తిభిః ।
జన్మవృద్ధిక్షయైర్నిత్యం సంసారయతి చక్రవత్ ॥ 12:124॥

ఏవం యః సర్వభూతేషు పశ్యత్యాత్మానమాత్మనా ।
స సర్వసమతామేత్య బ్రహ్మాభ్యేతి పరం పదం ॥ 12:125॥

ఇత్యేతన్ మానవం శాస్త్రం భృగుప్రోక్తం పఠన్ ద్విజః |
భవత్యాచారవాన్నిత్యం యథేష్టాం ప్రాప్నుయాద్గతిం || 12:126||

సమాప్తం మానవ ధర్మశాస్త్రం

అథస్సూచిక

1. Following ten verses are missing in MedhAtithi
2. Although MedhAtithi comments on the above shloka, Jha's edition does not count it in his numbering of the text
3. The followingthree shlokas are found only in MedhAtithi's commentary